श्री

श्रीपालराजानो रास.

श्रीविनयविजयजी तथा श्री यशोविजयजी

उपाध्याय विरचित

नवपद महिमा वर्णनरूप.

अति विस्तारित अर्थ तथा प्रसंगागत चरित्रनां
अनेक सुंदर चित्रो सहित

तेने

सर्व साधर्मी भाईओने भणवा वांचवा
योग्य जाणी

श्रावक भीमसिंह माणकें

यथामति संशोधन करावीने

श्री मोहमयी मध्यें

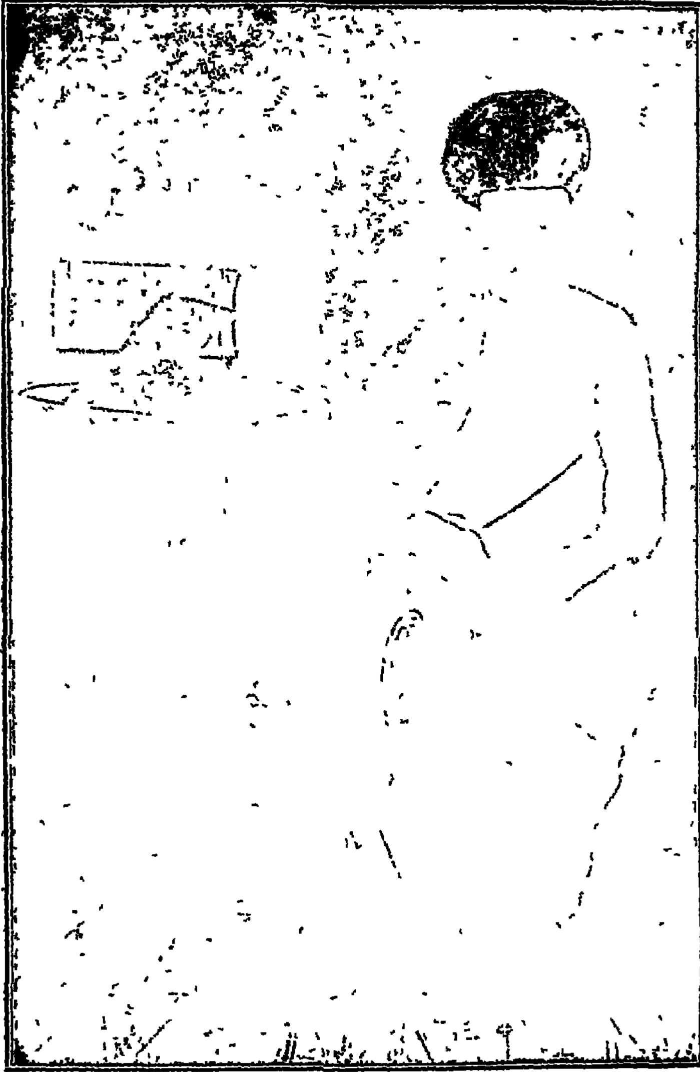
करणेश छापखानामां छपाव्यो छे.

संवत १९६५.

सने १९०९.

जेठ शुदी पुनम.

श्री जैन विद्याशाळा तरफथी भेट.

शेठ. रवचंद जेचंद सुबाजी.

श्री जैन विद्याशाळाना स्थापनार.

ठे. डोशीवाडानी पोळ—अमदावाद.

जनम संवत १८८१ मरण संवत १९२९

City Press—AHMEDABAD

गणधर श्री गौतम स्वामीजी.
श्रेणिक राजा.

श्री विनय विजयजी उपाध्याय.
श्रावको.

श्री यशोविनयजी उपाध्याय.
श्रावको.

श्री

ओं श्री पंचपरमेष्ठिभ्यो नमः

श्रीसद्गुरुभ्यो नमः

अथ श्री

श्रीपालराजानो रास प्रारभ्यते.

॥ दोहा ॥

कल्पवेलि कवियणतणी, सरसति करि सुपसाय ॥
सिध्धचक्र गुणगावतां, पूर मनोरथ माय ॥१॥

प्रथम ग्रंथकर्त्ता ग्रंथारंभमां मंगलाचरण करवा सारु श्रीतीर्थंकरनी वाणी जे सरस्वती देवी तेनी प्रार्थना करे छे.

अर्थः- जेम कल्पवृक्ष युगलियाना मनोरथ पूर्ण करे छे तेम, कवियोना मनोरथ पूर्ण करवा माटे कल्पवृक्षनी वेलिनी पेरें पदानुसारि-

ણી લબ્ધિરૂપ; એવી હે સરસ્વતી માતા તમેં મ્હારા ઊપર સુપસાય એટલે ભલો ઊત્તમ પ્રકારનો પ્રસાદ કરીને સિધ્ધચક્રના ગુણ ગાવતાં થકાં મ્હારા મનોરથ પૂર્ણ કરો ॥ ૧ ॥

અલિયવિઘન સવિ ઊપશમે, જપતાં જિનચોવીશ ॥
નમતાં નિજ ગુરૂ પયકમલ, જગમાં વધે જગીશ ॥ ૨ ॥

અર્થઃ- હવે કવિ દેવગુરૂને નમસ્કાર કરેછે. ચોવીશ તીર્થંકરનો જાપ જપતાં થકાં અલિક એટલે માઠાં એવાં જે વિઘ્નો, તે સર્વ ઊપશમી જાય, નાશ પામે, તથા નિજ ગુરૂ એટલે પોતાના ગુરૂના પદરૂપ કમલને નમસ્કાર કરતાં થકાં જગત માંહે જગીશ તે યશ અને શોભા વધાય

એવી રીતેં દેવગુરૂનું નમસ્કાર રૂપ મંગલ કરીને હવે કથાની ઊત્પત્તિ કહે છે.

ગુરૂ ગૌતમ રાજગૃહી, આવ્યા પ્રભુ આદેશ ॥
[illegible] પા [illegible] ॥ ૩ ॥

અર્થઃ- પ્રભુ શ્રી વીર ભગવાનનો આદેશ એટલે આજ્ઞા લઈને ગુરૂ શ્રી ગૌતમસ્વામી રાજગૃહી નગરીને વિષે પધાર્યા. તિહાં શ્રેણિકરાજા પ્રમુખ વાંદવા આવનારા સર્વ સભાપ્રત્યેં (શ્રીમુખ કે૦) પોતાના મુખથકી એવી રીતેં એટલે આગલ કહેવાશે તે રીતેં ઊપદેશ દેતા હવા ॥ ૩ ॥

ઊપગારી અરિહંત પ્રભુ, સિધ્ધ ભજો ભગવંત ॥
આચારજ ઊવઝાય તિમ, સાધુ સકલ ગુણવંત ॥ ૪

અર્થઃ- હે ભવ્યજનો! તમે (પ્રથમ પદેં) ઊપકારના કરનાર શ્રી અરિહંત પ્રભુનું અને (બીજે પદેં) શ્રી સિધ્ધ ભગવંતનું ભજન સ્મરણ કરો, (ત્રીજે પદેં) આચાર્ય પ્રભુ, (ચોથે પદેં) શ્રી ઊપાધ્યાયજી, તે [illegible]) રૂપાવં [illegible] ત ૨ [illegible] હત [illegible]
([illegible] કલકે૦) સા [illegible] ॥ ૪ ॥

દરિસણ દુર્લભ જ્ઞાન ગુણ, ચારિત્ર તપ સુવિચાર ॥
સિદ્ધચક્ર એ સેવતાં, પામીજેં ભવપાર ॥૫॥

અર્થઃ- (છઠ્ઠે પદેં) જે પામવું મહા દુર્લભ છે એવું સમકિત દર્શન, (સાતમે પદેં) જ્ઞાન ગુણ, (આઠમે પદેં) ચારિત્ર અને (નવમે પદેં) (સુવિચાર કે૦) ભલા વિચારેં કરીને કરવું એટલે કષાય રહિત થઈ કરવું એવું તપ એ નવપદ તે સિદ્ધચક્ર જાણવું. તેને સેવતાં થકાં ભવ જે સંસાર તેનો પાર પામીયેં ॥૫॥

ઇહભવ પરભવ એહથી, સુખ સંપદ સુવિશાલ ॥
રોગ શોગ રૌરવ ટલે, જિમ નરપતિ શ્રીપાલ ॥૬॥

અર્થઃ- (એહથી કે૦) એ નવપદના સેવનથી આ ભવને વિષે તથા પરભવને વિષે સુવિશાલ એટલે અત્યંત મહોટાં એવાં સુખ અને (સંપદ કે૦) દોલત પામીયેં તથા રોગ, શોક અને (રૌરવ કે૦) મહાબિહામણા વિકટ એવા દુષ્કાલ પ્રમુખના ભય ટલી જાય; જેમ શ્રીપાલ રાજાએ નવપદના સેવનથકી ઋદ્ધિ સિદ્ધિ પ્રત્યે પામ્યો તેમ તમે પણ પામો ॥૬॥

પૂછે શ્રેણિક રાય પ્રભુ, તે કુણ પુણ્ય પવિત્ર ॥
ઇન્દ્રભૂતિ તવ ઉપદિશે, શ્રી શ્રીપાલ ચરિત્ર ॥૭॥

અર્થઃ- એવું સાંભલીને શ્રેણિક રાજા શ્રી ગૌતમ સ્વામીને પૂછવા લાગ્યા કે, હે પ્રભુ, એ પવિત્ર પુણ્યનો ધરનારો એવો શ્રીપાલ રાજા તે કોણ થયો? તેની કથા અમોને કહી સંભલાવો. (તવ કે૦) તેવારેં ઇન્દ્રભૂતિ જે શ્રીગૌતમસ્વામી તે શ્રેણિક રાજા પ્રમુખને (શ્રી કે૦) કલ્યાણરૂપ

लक्ष्मीवंत एवुं श्रीपाल राजानुं चरित्र ते प्रथमथी मांडीने (उपदिशे के०) कहेता हुवा ॥ ७ ॥

॥ ढाल पहेली ॥ ललनानी देशी ॥

देश मनोहर मालवो, अति उन्नत अधिकार ॥ ललना ॥
देश अवर मानु चिहुं दिशें, परवरिया परिवार ॥ ललना ॥ १

अर्थः- अत्यंत (उन्नत के०) उंचुं छे अधिकारीपणुं जेनुं एवो मनोहर सुंदर मालव नामें देश छे, ते देश जीत्न सर्व देशोना मध्यमां आवेलो छे माटे कवीश्वर कहे छे के ते मालव देशने (अवर के०) बीजा जे चारे दिशायें रहेला देशो छे ते सर्व (मानु के०) जाणुं छुं जे मालव देशनो परिवार छे, ते देशोना परिवारें परवर्यो थको वींट्यो थको शोभे छे. आमां "ललना" ए पद जे छे ते वाक्यालंकारने अर्थे छे. जेम आभूषणें करी माणस शोभे, तेम ललना ए पदें करी वाक्य शोभे छे ॥ १ ॥

तस शिर मुगट मनोहरु, निरुपम नयरी उजेण ॥ ल० ॥
लछमी लीला जेहनी, पार कली जें केण ॥ ल० ॥ दे० ॥ २ ॥

अर्थः- जेम मस्तकने विषे मुकुट शोभे छे, तेम ते मालव देशना मस्तकने विषे मुकुट समान शोभाने धरनारी तथा जेने कोई वस्तुनी उपमा आपी तेनी बराबरी करी शकीयें एवी चीज जगतमां नथी तेथी निरुपम छे तथा एनी लक्ष्मीनी लीलानी कलना करी कोण पार पामी शके ? एवी उज्जयणी नामें नगरी छे ॥ २ ॥

सरगपुरी सरगें गई, आणी जस आशंक ॥ ललना ॥
अलकापुरी अलगी रही, जलधि जइ पावी लंक ॥ ल० ॥ दे० ॥

अर्थः- ते उज्जयणी नगरीनी शोभा जोईने स्वर्गपुरी नगरी तेणे विचार्युं जे हुं जो अहींआं रहीश तो एनी आगल मने कोई

વંજાણશે નહી એવી મનમાં આશંકા લાવીને તે સ્વર્ગને વિષે જતી રહી, તથા અલકાપુરી પણ આશંકા આણીને ઉજ્જયણીથી અલગી એટલે વેગળી જતી રહી, અને લંકાનગરી તેથી તો ઉજ્જયણી નગરીનું તેજ ખમાયું નહીં માટે ઠંડક કરવા સારૂ જલધિ જે સમુદ્ર તેમાં (ઝંપાવિ કે૦) ઝંપાપાત કરતી હવી ॥ ૩ ॥

પ્રજાપાલ પ્રતપે તિહાં, ભૂપતિ સવિ સિરદાર ॥ લલના ॥
રાણી સૌભાગ્યસુંદરી, રૂપસુંદરી ભરતાર ॥ લ૦ ॥ દે૦ ॥ ૪

અર્થઃ- તે ઉજ્જયણીને વિષે સર્વ રાજાઓનો સિરદાર એવો પ્રજા-પાલ નામે (ભૂપતિ કે૦) રાજા તે (પ્રતપે કે૦) પ્રકર્ષે કરી તપે તેને પ્રતપે કહી રાજ્ય કરે છે. તે રાજા એક સૌભાગ્યસુંદરી અને બીજી રૂપસુંદરી એ બે પટરાણીનો (ભરતાર કે૦) સ્વામી છે ॥ ૪ ॥

સહેજેં સોહગ સુંદરી, મન માને મિથ્યાત ॥ લલના ॥
રૂપસુંદરી ચિત્તમાં રમે, સૂધી સમકિત વાત ॥ લ૦ ॥ દે૦ ૫

અર્થઃ- તેમાં સૌભાગ્યસુંદરી જે હતી તે તો (સહેજેં કે૦) સ્વભાવેં પોતાના મનને વિષે મિથ્યાત્વિઓના ધર્મને માની રહેલી છે, અને રૂપસુંદરીના ચિત્તને વિષે (સૂધી કે૦) પાધરી એટલે સારી રીતેં સંકેતની વાત રમી રહી છે ॥ ૫

સુરપરેં સુખ સંસારના, ભોગવતા ભૂપાલ ॥ લલના ॥
પુત્રી એકેકી પામિયેં, રાણી દોય રસાલ ॥ લલના ॥ દે૦ ॥ ૬ ॥

અર્થઃ- (સુરપરેં કે૦) દેવતાની પેઠેં એટલે દેવ જેમ પોતાની દેવાંગનાઓની સાથેં સુખ ભોગવે તેની પેરેં (ભૂપાલ કે૦) રાજા પણ તે બેહુ રાણીઓની સાથેં સંસાર સંબંધિ સુખવિલાસ ભોગવતો થકો તે બેહુ રાણીને (રસાલ કે૦) સુંદર એવી એકેકી પુત્રી થઈ ॥ ૬ ॥

એક અનોપમ સુરલતા, વાધે વધતે રૂપ ॥ લલના ॥
બીજી બીજતણી પરે, ઇંદુકલા અતિરૂપ ॥ લ૦ ॥ દે૦ ॥ ૭ ॥

અર્થઃ- તેમાંહે એક પુત્રી તો અનુપમ (સુરલતા કે૦) કલ્પવૃક્ષની પેરેં દિવસેં દિવસેં વધતે રૂપેં કરી (વાધે કે૦) વૃદ્ધિ પામવા લાગી એટલે મ્હોટી થવા લાગી, અને બીજી પુત્રી તો બીજનાં (ઇંદુકલા કે૦) ચંદ્રકલાની પેરેં એટલે જેમ શુક્લપક્ષની બીજના દિવસથી દિન દિન પ્રત્યેં ચંદ્રમાની કલા વધતી જાય છે તેમ વૃદ્ધિ પામવા લાગી ॥ ૭ ॥

સોહગ દેવી સુતાતણું, નામ ઠવે નરનાહ ॥ લલના ॥
[illegible] ॥, આણી અધિક ઉચ્છાહ ॥ લ૦ ॥ ૮ ॥

અર્થઃ- હવે સૌભાગ્યસુંદરી નામા દેવી એટલે રાણી તેની પુત્રી [illegible] ॥ ૮ ॥

[illegible]

અર્થઃ- અને રૂપસુંદરી નામા રાણીની જે પુત્રી તેના અંગોપાંગ સર્વ [illegible]

वेदविचक्षण विप्रने, सोंपे सोहग देवी ॥ल०॥
सकल कला गुण शीखवा, सुरसुंदरीने हेवी ॥ल०॥ दे०१०

अर्थः-(सकल के०) सर्वकला गुण शीखवाने अर्थे वेद मांहे विचक्षण एटले डाह्यो एवो ने (विप्र के०) ब्राह्मण तेने सोहग देविने ते सौभाग्यसुंदरी नामें राणी तेणे पोतानी पुत्री ने सुरसुंदरी ते प्रत्यें (हेवी के०) तरत सोंपी अर्थात् सुरसुंदरीने ब्राह्मणपासें भणवा मोकली॥१०

मयणाने माता हवे, जिन मत पंडित पास ॥ल०॥
सार विचार सिध्धांतना, आदरवा अभ्यास ॥ल०॥ दे०११

अर्थः- हवे मयणासुंदरीने तेनी माता तो जैनसिध्धांतो संबंधि (सार के०) प्रधान भला एवा जे विचार तेनो अभ्यास आदरवाने अर्थे श्रीजिनमतना जाण पंडितनी पासें (हवे के०) स्थापे एटले मोकलती हवी ॥ ११ ॥

चतुरकला चोसठ भणी, ते बेहु बुध्धि निधान ॥ल०॥
शब्द शास्त्र सवि आवड्यां, नाम निघंटु निदान ॥ल०१२

अर्थः- ते कुमरीयो स्त्रीनी चतुराई संबंधि जे चोशठ कलाओ छे ते भणीने (बहु के०) घणी एवी जे बुध्धि तेनो (निधान के०) भंडार थई. तेने अनेक प्रकारना शब्दशास्त्र जे व्याकरण, नाममाला, निघंटु, आदान, निदान अने चिकित्सादिक ते सर्व आवड्यां एटले पूर्वोक्त सर्व ग्रंथो भणी गई ॥ १२ ॥

कवित कला गुण केलवे, वाजित्र गीत संगीत ॥ल०॥
ज्योतिष वैद्यक विधि जाणे, राग रंग रस रीत ॥ल०॥ दे०१३

अर्थः- ते कुमरी कवित करवानी कलारूप गुणने केलवती थकी एटले केलवणी पामती थकी वाजिंत्र वगाडवा, गीत गावा, (संगीत के०) गीतबध्ध कविता करवा, तथा ज्योतिषशास्त्र अने वैद्यकशास्त्र, तेनो

विधि जे प्रकार ते सर्वने जाणे. अने छराग, तेना रंग, तथा नवरस तेनी रीत ए सर्वने जाणे एटले ए पूर्वोक्त सर्व शास्त्रना रहस्यनी जाणनारी थई ॥ १३ ॥

सोल्ल कला पूरण शशी, करवा कला अभ्यास ॥ ललना ॥
जगति जमे जस मुख देखी, चोसठ कला विलास ॥ ल० ॥ १४ ॥

अर्थः— ईहां कवि उत्प्रेक्षा करेछे के (जस के०) जे कुमरीनुं मुख दे खीने शोल कलायें करी सहित एवो जे (शशी के०) चंद्रमा ते विचार करवा लाग्यो, जे आ कुमरी तो चोशठ कलानो विलास छे अने हुं तो मात्र शोल कलायें करी सहित छुं, माटे हुं पण चोशठ कलानो अभ्यास करुं तो एना जेवो थाउं एवुं चिंतवीने वधारे कलाओनो अभ्यास करवा माटे जगत मांहे भ्रमण करवा लाग्यो तो पण तेमां शोलथी वधती कोई सत्तरमी कला थई नहीं ॥ १४ ॥

मयणा सुंदरी मति अति जली, जाणे जैन सिध्धांत ॥ ल० ॥
स्याद्वाद तस मन वस्यो, अवर असत्य एकांत ॥ ल० ॥ १५ ॥

अर्थः— वली मयणा सुंदरीनी (मति के०) बुध्धि ते अत्यंत जली छे. श्रीजिनराजना सिध्धांतने ते जाणे छे, तथा भगवंतें जे स्याद्वाद रूप अनेकांत मार्ग प्ररूप्यो छे ते तेना मनमां वसी रह्यो छे. अने (अवर के०) बीजा जे एकांतवाद मतनी प्ररूपणाना करनारा मार्गो छे, ते सर्वने असत्य करी जाण्या छे एवी ते कुमरी छे ॥ १५ ॥

नय जाणे नवतत्त्वना, पुद्गल गुण पर्याय ॥ ललना ॥
कर्मग्रंथ कंठे कर्या, समकित शुध्ध सुहाय ॥ ल० ॥ दे० ॥ १६ ॥

अर्थः— वली नवतत्त्वने निश्चय तथा व्यवहार नयें करी युक्त जाणे छे तथा पुद्गल द्रव्यना गुण अने पर्याय सर्व जाणे छे, अने कर्म ग्रंथ भणीने जेणे कंठे कर्या छे एटले मुखपाठें कर्या छे, एवी रीतें ते कुमरी शुध्ध समकितें करी (सोहाय के०) शोभायमान थईछे ॥ १६ ॥

सूत्र अर्थ संघयणना, खव्यन साथे ध्यार ॥ ललना ॥

ખેત્ર વિચાર ખરા ધરે, એમ અનેક વિચારા॥લ૦ગા૦હે૦॥૧૭

અર્થઃ- વલી સંઘયણીનાં સૂત્ર એટલે મૂલ પાઠ તથા તેના અર્થ સ-ર્વ જાણે છે તથા પ્રવચન સારોદ્ધાર ગ્રંથને જાણે છે વલી ખેત્રસમાસ સંબંધિ જે ખેત્રના વિચાર તેને ખરેખરા ધારી રાખ્યા છે એ રીતે અનેક પ્રકારના વિચારોને મયણાસુંદરી જાણે છે ॥૧૭॥

રાસ ભલો શ્રીપાલનો, તેહની પહેલી ઢાલ ॥ લલના ॥
વિનય કહે શ્રોતા ઘરેં, હોજો મંગલ માલ ॥લ૦ગા૦હે૦॥૧૮॥

અર્થઃ- (ભલો કે૦) રૂડો એવો શ્રીપાલરાજાનો રાસ તેની એ પહેલી ઢાલ સંપૂર્ણ થઈ. શ્રીવિનયવિજય ઉપાધ્યાયજી કહે છે કે, શ્રોતા એટલે સાંભલનારાઓના ઘરને વિષે મંગલિકની માલા હોજો ॥૧૮॥ ઇતિ પ્રથમ ઢાલ સમાપ્ત ॥૧॥

॥ દોહા ॥

ઇક દિન અવનીપતિ ઇસ્યો, આણી મન ઉલ્લાસ ॥
પુત્રીનું જોઉં પારખું, વિદ્યા વિનય વિલાસ ॥ ૧ ॥

અર્થઃ- હવે એક દિવસેં અવનિ જે પૃથ્વી તેનો પતિ જે પ્રજાપાલ નામેં રાજા તેણે માંહેલી સભામાં બેઠા થકાં પોતાના મનને વિષે ઉલ્લાસ આણીને એવું વિચાર્યું જે મ્હારી પુત્રીઓનું પારખું જોઉં જે એ કહેવી વિદ્યા ભણેલી છે? તથા વિનયનો વિલાસ એ મનામાં કહેવો છે? ॥૧॥

સભામાંહિ શણગાર કરિ, બોલાવી બેહુ બાલ ॥
આવી અધ્યાપક સહિત, મોહન ગુણ મણિમાલ ॥૨॥

અર્થઃ- એવો નિર્ધાર કરીને તે બેહુ બાલિકાઓને બોલાવી એટલે તેડાવી, તેવારેં તે બેહુ કુમરીઓ શોલ સણગાર કરીને પોત પોતાના અધ્યાપક જે ભણાવનારા ગુરૂ છે તેણે કરી સહિત સભાને વિષે આવિઓ. તે કુમરીઓ કહેવી છે તો કે મોહને પમાડનારી એવી ગુણરૂપ મણિની માલા સરખી છે-રૂપ લાવણ્યે કરીને શોભાવી છે સભા જેણે એવીઓ છે॥૨॥

અર્થ અગોચર શાસ્ત્રના, પૂછે ભૂપતિ જેહ ॥
બુધ્ધિ બલે બેહુ બાલિકા, આપે ઉત્તર તેહ ॥ ૩ ॥

અર્થઃ- હવે જેને શાસ્ત્રના અગોચર અર્થ રાજા પૂછે છે, તેના ઉત્તર તે બેહુ બાલિકાઓ પોતાની બુધ્ધિ બલે કરી આપે છે ॥ ૩ ॥

અર્થઃ- તે ઉત્તર સાંભલીને અધ્યાપક જે ભણાવનારા તે

વાણી તે

સાજ તેને વિષે સાકર ભેળી હોય તેના જેવી મીઠી લાગે છે ॥ ૫ ॥

ઢાલ બીજી.

॥ રાગ ધોરણી ॥ પુણ્ય પ્રશંસીયેં ॥ એ દેશી ॥

પ્રશ્નોત્તર પૂછે પિતારે, આણી અધિક પ્રમોદ ॥
મન લાગે અતિ મીઠડાંરે, બાલક વચન વિનોદરે ॥
વછ વિચારજો ॥ દેઈ ઉત્તર એહરે ॥ સાંસો વારજો
॥ એ આંકણી ॥

અર્થઃ- હવે બાળકના વચનનો (વિનોદકે૦) રમણ તે માતા પિતા ના મનમાં અત્યંત મીઠો લાગે છે માટે કુમરીઓનો પિતા જે પ્રજાપાલ રાજા તે પોતાના મનમાં અધિક (પ્રમોદકે૦) હર્ષ આણીને પ્રશ્નના ઉત્તર પૂછે છે. કે હે વત્સો હે પુત્રીઓ, તમે તમારા હૃદયને વિષે વિચારજો અને અમે જે પ્રશ્ન પૂછીયેં તેના ઉત્તર આપીને અમારા મનનો સંદેહ નિવારણ કરજો ॥ ૧ ॥

કુણ લક્ષણ જીવિત તણુંરે, કુણ મનમથ ઘરનારિ ॥
કુસુમ કુણ ઉત્તમ કહ્યુંરે, પરણી શું કરે કુમારિરે ॥ વ૦ ॥ ૨

અર્થઃ- હવે રાજા પૂછે છે જે હે વત્સ એક તો જીવવાનું લક્ષણ શું છે? બીજો મનમથ જે કામદેવ તેના ઘરની સ્ત્રી કોણ છે, ત્રીજો સર્વ જાતિના ફૂલમાંહે ઉત્તમ ફૂલ કોને કહીયેં, ચોથો કુમારિકા પરણીને શું કરે, એવા ચાર પ્રશ્ન પૂછ્યા ॥ ૨ ॥

એકે વચણેં એહનોરે, ઉત્તર ઓણિપરેં થાય ॥
સુરસુંદરી કહે તાતજીરે, સુણજો સાસરે જાયરે ॥
નૃપ અવધારજો ॥ અરથ સુણી અમ એહરે ॥ મહો-
ત વધારજો ॥ ૩ ॥

अर्थः— पूर्वे कहेला च्यार प्रश्नोना उत्तर ते एक वचनने करीने आपो तेवारें प्रथम सुरसुंदरी कहे छे के हे पिताजी (सुणजो के०) सांभलजो (सासरे जाय) ए एक वचनमां च्यारे प्रश्नना उत्तर समाइ गया छे; ते आवी रीते के (सास) (रे) अने (जाय) ए पूर्वोक्त एक वचनमांथी त्रण पद निकले छे तेमां प्रथम जीवितव्यनुं लक्षण सास एटले श्वास छे. केम के ज्यां सुधी श्वास होय त्यांसुधी जीवतुं छे एम कहेवाय, ए पहेला प्रश्ननुं उत्तर जाणवुं. तथा कामदेवनी स्त्री (रे के०) रति एवे नामे छे ए बीजा प्रश्ननुं उत्तर समजवुं. वली सर्व जातिना पुष्पमां (जाय के०) जायना फूल ते उत्तम कहेवाय छे ए त्रीजा प्रश्ननुं उत्तर कह्युं. अने (सासरे जाय) ए संपूर्ण वचने करी कुमारिका परणीने शुं करे? तो के पोताने सासरे जाय ए चोथा प्रश्ननुं उत्तर जाणी लेवुं. ए रीतें हे पिताजी तमे जे अर्थ पूछ्यो तेनुं एकज वचनें करीने में उत्तर आप्युं छे. ते हे नरपति तमे अवधारजो एटले मानजो, में जे अर्थ कह्या ते सांभलीने अमारो (महोत के०) महोटाइ पणुं वधारजो ॥ ३ ॥

मयणाने महीपति कहे रे, अर्थ कहो अम एक ॥
जो तमें शास्त्र संभालतां रे, वाध्यो हृदय विवेक रे ॥ व० ॥ ४ ॥

अर्थः— हवे महीपति जे राजा ते मयणासुंदरीने कहे छे के, अमें एक प्रश्न पूछीयें छीयें, ते जो तमें शास्त्र भणयां छो तेने संभालतां थकां तमारा हृदयने विषे विवेकनी वृद्धि करी छे तो अमने एनो अर्थ कहो ॥ ४ ॥

आदि अक्षर विण जेह छे रे, जग जीवाडणहार ॥
तेहिज मध्याक्षर विना रे, जगसंहारणहार रे ॥ व० ॥ ५ ॥

अर्थः— एक शब्दनो (आदि के०) पहेलुं जे अक्षर छे ते अक्षर-
बीजा जे अक्षरो छे, ते सर्व जगतने जीवाडनारा छे, वली तेहज
८ म याक्षर एटले वचमानुं अक्षर तेणे करी रहित ते शब्दने
यें तेवारें शेष जे अक्षर रहे छे ते जगतने संहार करनारा छे
॥

અંત્યાક્ષર વિણ આપણું રે, લાગે સહુને મીઠ ॥
મયણા કહે સુણજો પિતા રે, તે મેં નયણે દીઠ રે ॥ નૃપના ॥ ૬ ॥

અર્થઃ- વલી તેહજ શબ્દના અંતનું અક્ષર કાહાડી નાખતાં બાકીના અક્ષર જે રહ્યા છે તે કહેવા રહ્યા તો કે (આપણું કે૦) પોતાનું જે કાજ તે સહુ કોઈને મીઠું લાગે એટલે છેહેલું અંતનું અક્ષર કાહાડી નાખતાં શેષ (કાજ) એ જે અક્ષર રહે છે તે કાજ એટલે કાર્ય તે પોતાનું કાર્ય તો જગતમાં સર્વ કોઈને મિષ્ટ લાગે છે.. એવું રાજાનું વચન સાંભલીને મયણા- સુંદરી કહે છે કે, હે પિતાજી સાંભલજો તે તો મેં મહારા નયણે દીઠ એ- ટલે ચક્ષુને વિષે દીઠો છે એટલે ચક્ષુમાં (કાજલ) અંજાય છે તેમાંથી આદ્યનું (કા) અક્ષર કાહાડી નાખીયેં તેવારે (જલ) એ જે અક્ષરો રહે, તે જલ એટલે પાણી સર્વ જગતને જીવાડનારૂં છે અને મધ્યનું (જ) અક્ષર કાહાડી નાખીયેં તેવારેં (કાલ) એવા જે અક્ષર રહે, તે કાલ તો જગતનો સંહાર કરનાર છે તથા છેહેલું (લ) અક્ષર કાહાડી નાખીયેં તેવારેં (કાજ) એવા જે અક્ષર રહે તે કાજ એટલે કાર્ય તે તો પોતપોતા- નું કાર્ય સહુ કોઈને મીઠું લાગે ઇત્યર્થ ॥ ૬ ॥

સુગુણ સમશ્યા પૂરજો રે, ભૂપતિ કહે ધરી નેહ ॥
અરથ ઊપાઈ અભિનવો રે, પુણ્યે પામીજે જેહ રે ॥ નૃ૦ ॥ ૭ ॥

અર્થઃ- વલી એક (અભિનવો કે૦) નવો અર્થ ઊપન્ન કરીને ભૂ- પતિ જે રાજા તે (નેહ કે૦) સ્નેહ ધરીને બેહુ પુત્રીઓને સમશ્યા કહે છે કે, હે સુગુણ વત્સો તમે માહારી એક સમસ્યા પૂરણ કરજો, જે પુણ્યથકી આ અમુક વસ્તુ પામીયેં, એટલે પુણ્યથી શી શી વસ્તુ પામીયેં તે કહો ॥ ૭ ॥

સુરસુંદરી કહે ચાતુરી રે, ધન યૌવન વર દેહ ॥
મન વલ્લભ મેલાવડો રે, પુણ્યે પામીજે એહ રે ॥ નૃ૦ ॥ ૮ ॥

અર્થઃ- એવું રાજાનું વચન સાંભલીને પ્રથમ તો ચતુરપણાથી સુર સુંદરી કહે છે કે, હે પિતાજી એક ધન, બીજું યૌવન, ત્રીજું (વર કે૦) પ્ર- ધાન સુંદર એવો (દેહ કે૦) શરીર તથા મન વલ્લભ જે ભરતાર તેનો

મિલાપ એટલા વાનાં પુણ્યથકી પામીયેં ॥૮॥

મયણા કહે મતિ ન્યાયનીરે, શીલસું નિર્મલ દેહ ॥
સંગતિ ગુરૂ ગુણવંતનીરે, પુણ્યેં પામીયેં એહરે ॥નૃ૦॥૯

અર્થઃ— હવે મયણા સુંદરી કહે છે કે, હે પિતાજી એક તો ન્યાયની (મતિ કે૦) બુધ્ધિ, બીજું શીલે કરીને નિર્મલ (દેહ કે૦) શરીર, ત્રીજું રૂડા ગુણવંત ગુરૂની સંગતિ એટલે સમાગમ એ વસ્તુ પુણ્યના યોગે પામીયેં ॥૯

ઈણે અવસર ભૂપતિ ભણેરે, આણી મન અભિમાન ॥
હું તૂઠયો તુમ ઊપરેરે, દેઊં વંછિત દાનરે ॥વ૦॥૧૦॥

અર્થઃ— એવા અવસરને વિષે રાજા મનમાં અભિમાન આણીને (ભણે કે૦) કહે છે, જે હું તમારા ઊપર સંતુષ્ટ થયો છું, માટે તમોને મનોવાંછિત દાન આપું ॥૧૦॥

હું નિર્ધનને ધન દેઊંરે, કરૂં રંકને રાય ॥
લોક સયલ સુખ ભોગવેરે, પામી મુજ પસાયરે ॥વ૦॥૧૧॥

અર્થઃ— હું કહેવો છું કે જે નિર્ધન પુરૂષ હોય તેને ધન આપીને ધનવંત કરૂં તથા રંકને રાજા કરૂં, સર્વ લોક જે સુખ ભોગવે છે, તે મહારો પસાય પામીને ભોગવે છે ॥૧૧॥

સકલ પદારથ પામીયેરે, મેં તૂઠે જગમાંહિ ॥
મેં રૂઠે જગ રોલીયેરે, ઊભો નરહે કોઈ છાંહિરે ॥વ૦॥૧૨

અર્થઃ— જગતમાં જેની ઊપર હું સંતુષ્ટ થાઊં તો તેને સર્વ પદાર્થનું પામવા પણું છે અને જેની ઊપર હું રૂઠો તો તેને રોલી નાખું તેથી કોઈ પ્રાણી તેની છાયામાં પણ ઊભો રહે નહીં ॥૧૨॥

સુંદરી કહે સાચું પિતારે, એમાં કિશો સંદેહ ॥
જગ જીવાડણ દોયછેરે, એક મહિપતિ દૂજો મેહરે ॥નૃ૦॥૧૩

અર્થઃ- એવું રાજાનું વચન સાંભળી સુરસુંદરી કહે છે કે, હે પિતાજી તમેં જે કહો છો તે સાચું છે એમાં શો સંદેહ છે ? જગતને જીવાડનારા બેજ છે તેમાં એક તો મહીપતિ એટલે રાજા અને બીજો મેહ એટલે વર્ષાદ૧૩

સાચું સાચું સહુ કહેરે, સકલ સભા તેણી વાર ॥
એ સુરસુંદરી જેહવીરે, ચતુર નકો સંસાર રે ॥નૃ૦॥૧૪॥

અર્થઃ- તેવારેં તિહાં સહુ કોઈ સભાના લોક તે સર્વ સાચું સાચું કહેતા હવા. અને એમ કહેવા લાગ્યાં કે આ સંસારને વિષે બીજી કોઈ આ સુરસુંદરીના જેવી ચતુર સ્ત્રી નથી ॥ ૧૪ ॥

રાજા પણ મન રંજિયોરે, કહે સુંદરી વર માગ ॥
વંછિત વર તુજ મેલવીરે, દેઊં સચલ સૌભાગ્યરે ॥વ૦॥૧૫

અર્થઃ- રાજા પણ મનમાં રંજિત થઈને કહેવા લાગ્યો કે, હે સુરસું- દરી તું વર માગ હું તુજને મનોવાંછિત વર મેલવીને સર્વ સૌભાગ્ય આપું ૧૫

તિહાં કુરૂજંગલ દેશથી રે, આવ્યો અવનીપાલ ॥
સભા માંહે સોહે ઘણો રે, યૌવન રૂપ રસાલ રે ॥નૃ૦॥૧૬

અર્થઃ- એવા અવસરને વિષે કુરૂજંગલ નામા દેશથકી દમતારી રાજાનો પુત્ર (અવનિ કે૦) પૃથ્વી તેનો પાલનારો છે માટે અવનિપાલ કહિ- યેં તે રાજા ઊજ્જયણીના રાજાની સેવા કરવાને અર્થે ત્યાં આવ્યો છે તે યૌ- વન અવસ્થા તથા રૂપ એટલે સૌંદર્યપણું તેણેકરી (રસાલ કે૦) સુંદર છે માટે સભામાંહે જેહોથકો ઘણો શોભે છે ॥ ૧૬ ॥

શંખપુરી નયરી ધણીરે, અરિદમન તસ નામ ॥
તે દેખી સુરસુંદરીરે, અંગેં ઊપન્યો કામરે ॥વ૦॥૧૭॥

અર્થઃ- તે શંખપુરી નામા નગરીનો સ્વામી છે, અને અરિ જે શત્રુ તેનો દમન કરનાર છે, માટે અરિદમન એવું તેનું નામ છે, તેને દેખીને સુરસુંદરીના અંગને વિષે કામ ઊત્પન્ન થયો ॥૧૭ ॥

પૃથિવીપતિ તસ ઊપરેં રે, પરજી તાસ સનેહ ॥

તિલક કરી અરિદમનને રે, આપી અંગજા તેહ રે ॥ વ૦ ॥ ૧૮

અર્થઃ- તેવારે પૃથ્વીપતિ જે રાજા તેણે અરિદમનની ઊપર સુરસુંદરીનો સ્નેહ પરખીને તિલક કરી પોતાની સુરસુંદરી નામે અંગજા જે પુત્રી તે તેને આપી ॥ ૧૮ ॥

રાસ રચ્યો શ્રીપાલનો રે, તેહની બીજી ઢાલ ॥
વિનય કહે શ્રોતા ઘરે રે, હોજો મંગલ માલ રે ॥ વ૦ ॥ ૧૯

અર્થઃ- એ શ્રીપાલ રાજાના રાસની રચના કરી તેની બીજી ઢાલ પૂરણ થઈ. વિનયવિજય ઊપાધ્યાયજી કહે છે કે, સાંભલનારાને ઘેર મંગલિકની માલા હોજો ॥ ૧૯ ॥

॥ દોહા ॥

મયણા મસ્તક ધૂણતી, જબ નિરખી નરરાય ॥
પૂછે પુત્રી વાત એ, તુમ મન કિમ ન સુહાય ॥ ૧ ॥

અર્થઃ- એવા સમયને વિષે મયણાસુંદરીને મસ્તક ધૂણાવતી થકી જે વારેં પ્રજાપાલ રાજાયેં દીઠી, તેવારેં રાજાયેં પૂછ્યું, જે હે પુત્રી એ વાત તમારા મનને વિષે કેમ સોહાતી નથી, એટલે ગમતી નથી ॥ ૧ ॥

સયલ સભાથી સોગુણી, ચતુરાઈ ચિત માંહ ॥
દીસે છે તે દાખવો, આણી અંગ ઊત્સાહ ॥ ૨ ॥

અર્થઃ- આ સર્વ સભાથી શો ગુણી ચતુરાઈ તમારા ચિત્ત માંહે દેખાય છે, તો અંગમાં ઊત્સાહ આણીને જે અસંભવ હોય તે કહી દેખાડો. ૨

ઊચિત નહિં ઈહાં બોલવું, મયણા કહે મહારાય ॥
મોહે મન માણસ તણાં, વિરૂઆ વિષય કષાય ॥ ૩ ॥

અર્થઃ- એવું રાજાનું બોલવું સાંભલીને મયણાસુંદરી કહે છે કે, હે મહારાજ ઈહાં આ સભાને વિષે બોલવું ઊચિત નથી, સંસારમાં વિરૂ-

[illegible]

मन मोहने पामे छे ॥ ३ ॥

निरविवेक नरपति जिहां, अंश नहीं उपयोग ॥
सभा लोक सहु हाजियां, सरिजो मल्यो संयोग ॥४॥

अर्थः— जे ठेकाणे राजाने विवेक नथी, तथा एक अंश मात्र शास्त्रनो उपयोग नथी, अने वली सभानां लोक तो सर्व हाजी हाजी करनारां हाजीयां छे, एवी रीतें सर्व संयोग सरखो मल्यो छे तेवी सभाने विषे बोलवुं उचित नथी ॥ ४ ॥

॥ ढाल त्रीजी ॥

राग केदारो ॥ कपूर होवे अति उजलो रे ॥ए देशी॥

मन मंदिर दीपक जिस्यो रे, दीपे जास विवेक ॥
तास न कहिये पराभवे रे, अंग अज्ञान अनेक ॥१॥

पिताजी॥ मकरो जूठ गुमान ॥ ए ऋध्धि अथिर निदान ॥ पिताजी ॥ जेहवो जलधि उधान ॥ पिताजी ॥ मकरो० ॥ २ ॥

अर्थः— मनरूप मंदिरने विषे दीपक जेहवो जेने विवेक दीपे छे, तेना अंगमां अनेक जातनुं जे अज्ञान छे ते केवारें पराभव करे नहीं, माटे हे पिताजी तमे जुठुं अभिमान मकरो. ए सर्व ऋध्धि जे छे ते

अधिकुं तथा ओछुं एटले न्यूनाधिक कोईथी कीधुं जाय नहीं ॥२॥

राजा कोपें कलकल्यो रे, सांभलतां ते वात ॥

हाली पण वेरण थई रे, कीधो वचन विघात रे ॥

बेटी ॥ भलीरे भली तुं आज ॥ तें लोपी मुज लाजरे ॥

विणसाड्युं निज काजरे ॥ बेटी ॥ तूं मूरख

शिरताज रे ॥ बेटी ॥ भ० ॥ ३ ॥

अर्थः— एवी मयणा सुंदरीनी वात सांभलतांज राजा कोपें करी

ज. ल्यो थको कहेवा लाग्यो के, तुं मने घणी वाली हती पण वेरण थई,

न ट । महारा वचननो विघात कर्यो, माटे हे बेटी तुं तो आज भली

(के०) बोली, जे तें महारी लाज लोपी अने तहारुं पो

विणसाड्युं के०) बगाड्युं तेथी तुं सर्व मूर्ख जनोमां सिरताज छो ॥ ३ ॥

ने पोढी करीरे, लोज २ ८

अर्थः— कपूर सरखा उज्ज्वल दूरनां लोजन कर १८

रत्ने जडित हिंडोला खाट मांहे

अर्थः— एक पाटना (पटंबर के०) रेशमी उंचां वस्त्र पहे

पसायथी जाण जे ॥ ५ ॥

અર્થઃ— તે સાંભલી મયણાસુંદરી બોલી કે, હે પિતાજી એ વાતનું તત્ત્વ વિચારો, તમારા મનને વિષે રોષ મ આણો, મેં તમારા કુલમાં ઉપજવાનો ક્યાં જોષ જોયો હતો ? પરંતુ પૂર્વકૃત કર્મના સંયોગથી તમારા કુલમાં આવી અવતરેલી છું ॥ ૬ ॥

મહુલાવો મોટે મને રે, નવનવ કરો અનિવેદ ॥ તે સવિ કર્મ પસાઉલે રે, એ અવધારો ભેદ ॥ પિ૦ ॥ મ૦ ॥ ૭ ॥

અર્થઃ— તમે મને મહોટે મને કરી મલાવો છે, અને નવા નવા (નિવેદ કે૦) ખાન પાન કરાવો છો, તે સર્વ મહારા કર્મના પસાયથી છે, એ (ભેદ કે૦) તત્ત્વ તે (અવધારો કે૦) માનો, અવધારણ કરો ॥ ૭ ॥

જો હઠવાદ તમને ઘણો રે, કર્મ ઉપર એકંત ॥ તો તમને પરણાવશું રે, કર્મે આણ્યો કંત રે ॥ બે૦ ॥ જ૦ ॥ ૮ ॥

અર્થઃ— તેવારેં રાજા કહેવા લાગ્યો કે, જો તમને એકાંતપક્ષેં કર્મ ઉપર ઘણોજ હઠવાદ છે, તો કર્મે આણી આપેલો જે (કંત કે૦) ભરતાર તેજ તમોને પરણાવીશું ॥ ૮ ॥

માન હણ્યું જૂઓ એણીયેં રે, માહરૂં સભા સમક્ષ ॥ ફલ દેખાડું એહને રે, સકલ સભા પ્રત્યક્ષ રે ॥ બે૦ ॥ જ૦ ॥ ૯ ॥

અર્થઃ— રાજા વિચારે છે કે, જૂઓ એ મયણાયેં સર્વ સભા સમક્ષ મહારૂં માન હણ્યું છે, તો તેના ફલ પણ સર્વ સભા દેખતાં થકાં પ્રત્યક્ષ એહને દેખાડું ॥ ૯ ॥

સોંજીએ એ શું શીખવ્યું રે, અધ્યાપક અજ્ઞાન ॥ સજ્જન લોક લાજે સહુ રે, દેખી એ અપમાન રે ॥ બે૦ ॥ જ૦ ॥ ૧૦

અર્થઃ— એના સોંજીયેં એને આવું તે શું શીખવ્યું ! તથા એનો અ-
ધ્યા[illegible] વનાર [illegible] શાતે રાજા [illegible] અ-
[illegible] થયેલો [illegible] તે સર્વ [illegible]
[illegible] ॥ ૧૦ ॥

નગરલોક નિંદે સહુ રે, ભણ્યું એહનું ધૂલ ॥ જૂઓ વાત-
ની વાતમાં રે, પિતા કર્યો પ્રતિકૂલ રે ॥ બે૦ ॥ ભ૦ ॥૧૧॥

અર્થઃ- નગર નિવાસી લોક પણ સર્વ નિંદા કરવાં લાગ્યાં, અને કહેવા લાગ્યાં કે, એ મયણાનું ભણવું તે ધૂલ થયું, જૂઓ તો ખરા, જે વાતની વાતમાં સેજસાજ પોતાના પિતાને પ્રતિકૂલ કર્યો ॥ ૧૧ ॥

મિથ્યાત્વી કહે જૈનની રે, વાત સવે વિપરીત ॥ જગત
નીતિ જાણે નહીં રે, અવલાને અવિનીત રે ॥ બે૦ ॥ ભ૦ ૧૨

અર્થઃ- વલી મિથ્યાત્વી લોકો કહેવા લાગ્યા કે, જૈનની વાત સર્વે વિપરીત એટલે અવલી છે, જગતની નીતિ કાંઈ એ જાણતા નથી તેથી અવલા છે, અને અવિનીત એટલે વિનય રહિત છે ॥ ૧૨ ॥

અવસર પામી રાયનો રે, રોષ સમાવણ કાજ ॥ કહે પર-
ધાન પધારિયેં રે, રયવાડી મહારાજ રે ॥ બે૦ ॥ ભ૦ ॥૧૩॥

અર્થઃ- એવા સમયને વિષે અવસર પામીને રાજાનો ક્રોધ સમાવવા માટે પ્રધાન કહે છે કે, મહારાજ રયવાડીનો અવસર થયો માટે પધારો ॥ ૧૩ ॥

રાસ ભલો શ્રીપાલનો રે, તેહની ત્રીજી ઢાલ ॥ વિનય
કહે મદ પરિહરો રે, જેહથી બહુ જંજાલ રે ॥ બે૦ ॥ ભ૦ ૧૪

અર્થઃ- ભલો શ્રીપાલ રાજાનો રાસ તેની એ ત્રીજી ઢાલ પૂરી થઈ. આ રાસના કર્ત્તા વિનય વિજયજી ઉપાધ્યાય કહે છે કે, જે થકી સંસારમાં બહુ જંજાલ થાય છે, એવો જે મદ એટલે અહંકાર તેને પરિહરો ત્યાગો ॥૧૪

॥ દોહા ॥

રાજા રયવાડી ચઢ્યો, સબલ સેન પરિવાર ॥
મદ માતા મયગલ ઘણા, સહસ ગમે અસવાર ॥૧॥

અર્થઃ— હવે બલે કરી સહિત એવા સૈન્ય અથવા સબલ એટલે ઘણો એવો જે સૈન્યનો પરિવાર તેને સાથે લઈને રાજા પોતે રયવાડીને અર્થે ચડ્યો તે પરિવાર કહે છે. એક તો મદેં કરી ઉન્મત્ત થયેલા એવા મયગલ એટલે હાથી ઘણા છે અને (સહસકે૦) હજારો ગમે અસવાર છે ॥ ૧ ॥

સુભટ સિપાઈ સામટા, જિસ્યા પંચાયણ સિંહ ॥
આયુધ આડંબર અધિક, અટલ અલંગ અબીહ ॥ ૨

અર્થઃ— વલી સામટા એટલે થોકબંધ સુભટ તથા સીપાઈઓ તે જેવા પંચાનન સિંહ હોય ની તેના સરખા બલવાન છે તે આયુધ જે હથિયાર તેનો અધિક આડંબર તેણે કરીને સહિત થકા ચાલે છે, વલી અટલ એટલે કોઈથી પાછા ટલે નહી, તથા અલંગ એટલે કોઈના ભગાડ્યા ભાગી જાય નહીં, અને અબીહ એટલે કોઈના બીવરાવ્યા બીયે નહીં, અર્થાત્ કોઈના ડરાવ્યા ડરે નહીં એવા સુભટ સીપાઈઓ છે ॥ ૨ ॥

વાઘા કેસરિયા કિયા, રઢિયાલા રજપૂત ॥
મૂછાલા મછરાયલા, યોધ જિસા જમદૂત ॥ ૩ ॥

અર્થઃ— તથા તેણે કેસરીઆ વાઘા કરેલા છે, અને રઢીયાલા એટલે જે હઠ લીધો તે મૂકે નહીં એવા તે રજપૂત છે, તથા મૂછાલા એટલે મહોટી મૂછવાલા છે, વલી મછરાયલા એટલે અહંભાઈ ધરતા થકા સાક્ષાત્ જેવા યમરાજના દૂત હોય તેવા તે યોદ્ધા છે. ॥ ૩ ॥

પાખરિયા પંખી પરે, ઉડે અંબર જામ ॥
પંચવરણ નેજા નવલ, ગયણ ચોક ચિત્રામ ॥ ૪ ॥

અર્થઃ— તથા પાખર નાખેલા ઘોડાઓ છે તે પાખરીયા ઘોડા (જામકે૦) જે વખતેં પંખીની પેરે અંબર જે આકાશ તેને વિષે ઉડે છે, તે વખતેં તે ઘોડાઓની ઉપર બેઠેલા જે અસ્વાર લોક છે તેના હાથમાં પાંચ રંગવાલા (નવલકે૦) નવા નેજા એટલે વાવટા રહ્યા છે તે વાવટાયેં કરીને ગયણ જે આકાશ રૂપ ચોક તેને વિષે જાણે ચિત્રામણ કર્યો હોય એવી શોભાને ધરી રહ્યા છે ॥ ૪ ॥

सरणाई वाजे सरस, घूरे गुहिर निशाण ॥
पुरबाहिर नृप आविया, भालां झलहल भाण ॥५॥

अर्थः— वली सरस सरणाइयो वाजी रही छे, तथा (गूहिर के०) गंभीर शब्दें करीने निशानो घूरे एटले घोर करी रहेलां छे एवा आडंबरें करी राजा पुरनी बाहिर आव्या, तिहां जरछीओना भालांनो झलहलाट ते भणीथें जीभे (भाण के०) सूर्यज होय नहि ! एवो देखाई रह्यो छे ॥ ५ ॥

॥ ढाल चोथी ॥

॥ रामचंदके बाग, चांपो मोरी रह्योरी ॥ ए देशी ॥

मारग सनमुख ताम, ऊडे खेह घणीरी ॥
पूछे भूपति दृष्टि, देई मंत्री भणीरी ॥ १ ॥

अर्थः— हवे आगल मार्गे जतां थकां सन्मुख घणी धूल ऊडती दीठी

(...મકેo) તેવારેં ભૂ.તિ તેરા તે તેતના...નસ ...ઢ સરખાં ... છે ॥

કુણ આવે છે એહ, એવડા લોક ઘણારી ॥
કહે મંત્રી રહો દૂર, દરિસણ એહ તણારી ॥ ૨ ॥

અર્થઃ— હે પ્રધાન આ એટલા ઘણા લોક તે કોણ આવે છે ? તેવારેં પ્રધાન કહે છે કે, એ લોકો જે આવે છે, તેના દર્શન થકી તમે દૂર રહો ॥ ૨ ॥

એ કુષ્ટી સયસાત, થાઈ એક મણારી ॥
થાપી રાજા એક, જાચે રાયરાણારી ॥ ૩ ॥

અર્થઃ— એ સાતસેં કોઢી યા તે સર્વ એકમના થઈ પોતાની ઉપર એક રાજા થાપીને રાજાઓ તથા રાણીઓને યાચે છે ॥ ૩ ॥

મારગ મૂકી જામ, નરપતિ દૂર ટલેરી ॥
ગલિતાંગુલિ તસ દૂત, આવી તામ મલેરી ॥ ૪ ॥

અર્થઃ— તે સાંભલી જેવારેં રાજા, માર્ગ મૂકીને દૂર ટલી ગયો એટલે બીજે માર્ગે ચાલ્યો તેવારેં (ગલિતાંગુલિકેo) ગલી ગયેલી જયાઈ ગઈ છે આંગુલીયો જેની એવો કોઢીઆઓનો દૂત તિહાં આવીને રાજાને મલ્યો ॥ ૪ ॥

ઉત્તમ મારગ કાંઈ, જાએ દૂર તજીરી ॥
ઉજ્જેણીના રાય, હારે કીર્ત્તિ સજીરી ॥ ૫ ॥

અર્થઃ— તે દૂત કહેવા લાગ્યો કે હે ઉજ્જેણીના રાજા આ ઉત્તમ રાજમાર્ગ તજીને તું દૂર કાં જાય છે એટલે બીજે માર્ગે કેમ જાયછે, અને ઘણા કાલની સજેલી કીર્ત્તિને આજ તું કેમ હારી જાય છે ॥ ૫ ॥

નિરમુખ આશા ભંગ, જાચક જાસ રહ્યારી ॥
ભારભૂત જગ માંહિ, નિરગુણ તેહ કહ્યારી ॥ ૬ ॥

અર્થઃ— (જાસકેo) જેનીપાસેં યાચક આવીને નિરમુખ આશા ભંગ થઈ રહે તે પ્રાણી જગતમાં પૃથ્વીને ભારભૂત જેવા નિર્ગુણી કહ્યા છે ॥ ૬ ॥

અર્થઃ- જેમ રૂંખ જે વૃક્ષ તે (દવકે૦) અગ્નિયેં કરી જલ્યો હોય તો (ઘનવુઠ્ઠ કે૦) મેઘવૃષ્ટિ થવાથી વલે એટલે ફરી નવપલ્લવ થાય પણ કુવચને કરીને જેનાં મન (દાધ્યા કે૦) જલ્યાં હોય તો ફરી તે ભવમાં નવપલ્લવ ન થાય ॥ ૧૨ ॥

રોષ તણે વશ રાય, શુદ્ધિ બુદ્ધિ સર્વ ગઈરી ॥
કહે દૂત તુજ રાય, અમ ઘર આણો જઈરી ॥૧૩॥

અર્થઃ-રોષ જે ક્રોધ તેના વશ થકી રાજાની શુદ્ધિ બુદ્ધિ સર્વ જતી રહી છે, તેથી દૂતને કહે છે કે, તું જઈને તાહારા રાજાને અમારે ઘેર તેડી લાવ ॥

દેઊં રાજકુમારી, રૂપેં રંભ જસીરી ॥
દૂત તણે મન વાત, વિસ્મય એહ વસીરી ॥૧૪॥

અર્થઃ- તેને રંભા જે અપ્સરા તેના જેવી રૂપવાલી એવી રાજકુમરી હું આપું. એ વાત દૂતના મનમાં વિસ્મય જેવી થઈ વસી એટલે લાગી ॥૧૪

કિશું વિમાસે મૂઢ, મેં જે વાત કહીરી ॥
નફરે જગમાં તેહ, અવિચલ સાચ સહીરી ॥૧૫॥

અર્થઃ- દૂતનું વિસ્મિત ચિત્ત જોઈ રાજા કહેવા લાગ્યો કે, હે મૂઢ તાહારા મનમાં શું વિમાસે છે, મેં જે વાત કરી તે જગતમાં ફરે નહીં, કેવારે ચલે નહીં, (સહી કે૦) નિશ્ચેં સાચી જાણવી ॥૧૫॥

શ્રી શ્રીપાલનો રાસ, ચોથી ઢાલ કહીરી ॥
વિનય કહે નિરવાણ, ક્રોધેં સિદ્ધિ નહીંરી ॥૧૬॥

અર્થઃ- એ શ્રી શ્રીપાલ રાજાનો રાસ તેની ચોથી ઢાલ કહી, શ્રી વિનયવિજયજી કહે છે કે, (નિરવાણ કે૦) નિશ્ચેં ક્રોધ થકી સિદ્ધિ નથી ॥૧૬॥

॥ દોહા ॥

[illegible]

[illegible]

અર્થ:- હવે [illegible] રી પોતાના આવાસને વિષે સિંહાસન ઊપર બેઠો અને મનમાં અભિમાનનો વિલાસ જેને અધિક એટલે ઘણો છે, એવો થકો ॥ ૧ ॥

મયણાને તેડી કહે, કર્મતણો પખ છોડ ॥ મુજ પસાય મન આણ જિમ, પૂરૂં વંછિત કોડ ॥ ૨ ॥

[illegible] તુ [illegible] છોડ [illegible] કોડ [illegible] પૂરૂં ॥

[illegible]

[illegible] તાજી [illegible]

[illegible]

બાલકને બતલાવતો, હઠે ચઢાવે રાય ॥

॥ ढाल पांचमी ॥

ત ગલ ૧ ર ધરેરે, અવગત નાસુખવાસ ॥
ઘોર નાદ ઘોઘર સ્વરેરે, અરજ કરે અરદાસ ॥ ચે૦॥ર

અર્થઃ- તથા ધોલા કોઢના રોગેં કરીને શ્વેત એટલે સપેત થઈ ગયેલીઓ છે અંગુલીઓ જેમની તેને શ્વેતાંગુલી કહીયે એવો પુરૂષ ચમરધાર થકો ચામર ધરી રહ્યો છે એટલે ચામર વીંજે છે. વલી રોગેં કરી જેની નાસિકા જવાઈ ગઈ છે. તથા (ઘોરકે૦) ભયંકર છે (નાદ કે૦) શબ્દ જેનો એવો પુરૂષ ઘોઘરે સ્વરેં કરીને છડીદાર થકો આગલ નકી પોકારે છે. એટલે આગલ ઉભો થકો અરજી કરે છે, અરદાસ કરે છે ॥ ર ॥

વેસર અસવારી કરીરે, રોગી સવિ પરિવાર ॥ જલે જાવલીએ પરિવર્યોરે, જિસ્યો દગ્ધ સહકાર ॥ ચે૦૩

અર્થઃ- જેણે વેસર એટલે ખચ્ચર તેની ઉપર અસવારી કરી છે, તથા જેનો પરિવાર સર્વ રોગી છે એવો ઉંબર રાણો કોઢીયાના પરિવારેં પરવર્યો થકો કહેવો શોભે છે કે, જેમ (જલે જાવલીયે કે૦ ઉ. વનના વનમાંહે વૃક્ષો સર્વ બલીને ઠુંઠા થઈ ગયા હોય તેવા જાવ-

લના વૃક્ષોયેં કરી પરવર્યો થકો (દગ્ધ કે૦) જલેલો એવો (સહકાર કે૦) આંબાનો વૃક્ષ જેવો શોભે, તેવો ઉંબર રાણો કોઢીયાના પરિવારેં પરવર્યો થકો શોભે છે ॥૩॥

કેઈ ટુંટા કેઈ પાંગલા રે, કેઈ ખોડા કેઈ ખીણ ॥
કેઈ ખસિયા કેઈ ખાંસિયા રે, કેઈ દદર કેઈ દીણ ॥ચ૦॥૪॥

અર્થઃ- હવે એ ઉંબરનો પરિવાર કહેવો છે ? તે કહે છે. કેટલા એક ટુંટા છે, કેટલા એક પાંગલા છે, કેટલા એક ખોડા છે, કેટલા એક ક્ષીણ થઈ ગયા છે, કેટલા એક ખસીયા એટલે અંગ ઉપર ખસ થયેલી છે, એવા છે, માટે ખાજીયાળા છે, કેટલા એકને ખાંસી થયેલી છે, કેટલા એકને દદર એટલે દાદૂર થઈ છે અને કેટલા એક તો રોગના પ્રભાવે કરી (દીન કે૦) રાંક જેવા થઈ ગયેલા છે ॥ ૪ ॥

એક મુખે માખી બણબણે રે, એક મુખ પડતી લાલ ॥
એક તણે ચાંદાં ચગે રે, એક શિર નાઠા વાલ ॥ચ૦॥૫॥

અર્થઃ- એકના મુખ ઉપર તો માખીઓ બણબણાટ કરી રહી છે, એકના મુખમાંથી લાલ પડે છે, એકના શરીર ઉપર ચાંદા એટલે ચાનઠાં ચગચગી રહ્યાં છે; અને એકના શિર ઉપરના વાલ જે મોવાળા તે પણ રોગના પ્રભાવેં નાસી ગયા છે. ॥ ૫ ॥

ચઉટા માંહે ચાલતાં રે, સોર કરે સય સાત ॥
લોક લાખ જોવા મલ્યાં રે, એહ કિસ્યો ઉતપાત ॥૬॥

અર્થઃ- એવા (સય સાત કે૦) સાતશેં જણ કોઢીઆ તે ચઉટામાંહે ચાલતાં થકાં સોર બકોર કરે છે. તેને લાખો ગમે લોક જોવાં મલ્યાં છે, એકઠાં થયાં છે, તે જોવાવાલાં કહે છે કે, આ તે શ્યો ઉત્પાત છે! ॥ ૬ ॥

ઢોર ઘસે કૂતર ભસે રે, ધિગ ધિગ કહે મુખ વાચ ॥
જન પૂછે તમેં કોણ છો રે, ભૂત કે પ્રેત પિશાચ ॥૭॥

અર્થઃ- ઢોર ઘસે છે એટલે સામા શીંગડા માંડે છે, અને કુતરાં ભ-

साथें थयां एम करतां उंबर राणो पण तिहां प्रजापाल राजा बेठो छे

अर्थः— तेवारें मयणासुंदरीने राजा कहे छे के, जे तमारो (नाह

૨

અર્થઃ- જે પિતાયેં પાંચની સાખેં ભરતાર આપ્યો તે રાજાનો જાયો હોવે કિંવા રંકનો જાયો હોય તો પણ તેને દેવની પરેં આરાધવો ઉત્તમ કુલની સ્ત્રીના મનમાં એજ જંત હોય છે ॥ ૧૨ ॥

કરી પ્રણામ નિજ તાતને રે, વયણ વિમલ મુખ રંગ ॥
આવીને ઊભી રહી રે, ઊંબરને વામંગ ॥ ચ૦ ॥ ૧૩ ॥

અર્થઃ- એમ વિચારી મયણાસુંદરી પોતાના પિતાને પ્રણામ કરીને તેના વચન અને મુખનો રંગ તે શરદ પૂનમના ચંન્દ્રમાની પેરેં (વિમલ કે૦) ઉજ્વલ નિર્મલ છે એવી થકી પોતેં શાસ્ત્રને જાણેં ને વખતેં શુદ્ધ લગનની વેલા જાણવામાં આવી તે વખતેં ઊંબર રાણાના (વામાંગ કે૦) ડાબી જાનુયેં આવીને ઊભી રહી પોતેંજ પોતાને હાથેં હાથ મેલાવો કર્યો ॥ ૧૩ ॥

ओढ रोगनी

थीने कर्म आंधुं नहीं मा

ते पण राज्य पो न

१४॥

ऊ

मं

ई महा

? ओतो निश्चय पोताना कर्मनेज माने छे माटे में

नो दोष म्हारे माथे लीधो नथी ॥ १५ ॥

॥ रलियायत थया रे, देखी कन्या पास ॥ परमे

स कु कु ।, । ० ६

:- . ६ १ १ -

त थया ओटले खुशी थया अने विचारवा लाग्या जे, परमेश्वरें म-

न अमारी आशा पूरण करी ॥१६॥

सुगुण रास श्रीपालनो रे, तिहां ओ पांचमी ढाल॥

विनय कहे श्रोता , ८ ८ ०.

अर्थः- रूडा गुणें करी शोभित ओवो श्रीपालनो रास तिहां ओ पांचमी

ઢાલ થઈ વિનયવિજયજી કહે છે કે, શ્રોતાને ઘેર મંગલિકની માલા હોજો ॥૧૭॥

દોહા.

કોઈ કહે ધિક રાયને, એવડો રોષ અગાધ ॥
કોઈ કહે કન્યાતણો, એ સઘલો અપરાધ ॥૧॥

અર્થઃ- હવે એવું કૃત્ય જોઈને કોઈક તો કહે છે કે, પોતાના ફરજંદ ઉપર એટલો અગાધ રોષ રાજે છે માટે એ રાજાને ધિક્કાર છે, વલી કોઈક તો એવું કહે છે કે, એ સર્વ અપરાધ કન્યાનોજ છે ॥૧॥

ઉતારે આવ્યા સહૂ, સુણતાં ઇમ જન વાત ॥
અનુચિત દેખી આથમ્યો, રવિ પ્રગટી તવ રાત ॥૨॥

અર્થઃ- એમ (જનકે૦) લોકોના મુખથી વાતો સાંભલતાં થકાં સર્વ પોતાને ઉતારે એટલે સ્થાનકે આવ્યા. તે વખત (રવિકે૦) સૂર્યપણ એ અનુચિત એટલે અણઘટતું કાર્ય થયું દેખીને (આથમ્યો કે૦) અસ્ત પામ્યો તેવારેં રાત્રિ પ્રગટ થઈ ॥૨॥

યથાશક્તિ ઉત્સવ કરી, પરણાવી તે નાર ॥
મયણા ને ઉંબર મલી, જેહાં ભુવન મઝાર ॥૩॥

અર્થઃ- કોઢીયાયેં પોતાની યથાશક્તિયેં ઉત્સવ કરીને તે કન્યાને પરણાવી; પછી મયણા અને ઉંબર એ જેહુ મલીને ઉતારાનુ ભુવન ને ઘર તેમાં જઈ બેઠાં ॥૩॥

॥ ઢાલ છઠ્ઠી ॥

॥ કોઈલો પર્વત ધુંધલોરે લો ॥ એ દેશી ॥

ઊંજર મનમાં ચિંતવેરે લો, ધિગ ધિગ મુઝ અવતારરે ॥ છબીલી ॥ મુઝ સંગતથી વિણસશેરે લો એહવી અદ્‌ભુત નારરે ॥ રંગીલી ॥ ૧ ॥

અર્થઃ— હવે ઊંજર રાણો પોતાના મનમાં ચિંતવે છે કે, ધિક્કાર છે ધિક્કાર છે મહારા અવતારને ! આ છબીલી સુંદર અદ્‌ભૂત રૂપ વાલી રંગીલી એવી સ્ત્રી છે, તે મહારી સંગતથી વિણસશે એટલે વિનાશ પામશે એનું શરીર બગડશે ॥ ૧ ॥

સુંદરી હઈય વિમાસજ્યેરે લો, ઊંડો કરી આલોચરે ॥ છ૦ ॥ કાજ વિચારી કીજીયેંરે લો, જેમ નપડે ફરી શોચરે ॥ રંગી૦ ॥ સું૦ ॥ ૨ ॥

અર્થઃ— એમ પોતાના મનમાં ચિંતવીને સુંદરીને કહેવા લાગ્યો કે, તમે ઊંડો આલોચ એટલે વિચાર કરીને વિમાસી જૂઓ કેમ કે જે કોઈ કામ કરવું તે વિચારીને કરવું, જેમ ફરીને તે કામ માંહે કાંઈ શોચ કરવો પડે નહીં તેવી રીતેં કરવું ॥ ૨ ॥

મુઝ સંગેં તુઝ વિણસશેરે લો, સોવન સરિખો દેહરે ॥ છ૦ ॥ તું રૂપેં રંભા જિસીરે લો, કોઢી શું શો નેહરે ॥ રંગી૦ ॥ સું૦ ॥ ૩ ॥

અર્થઃ— તાહાર ૮ ,
નાશ પામશે તું તો રૂપેં કરીને રંભા જેવી ! ૫
કોઢીયાની સાથેં શ્યો સ્નેહ કરવો ? ॥ ૩ ॥

લાજ ઈહાં મન નાણીયેંરે લો, લાજેં વિણસે કા-

માતા ચરણે નઈ રે લો, સુંદર

અર્થઃ- મારે આ ઠેકાણે મનમાં લાજ આવતી નહી, જો લાજ

તાને ચરણે નઈને બે સુંદ

દુઃખ ન-

દલક દલક આંસુ પડે રે લો,

અર્થઃ- તમે એવાં વચન કેમ બોલો છો? એ વચન થકી તો મારા

પશ્ચિમ રવિ નવિ ઊગમેરે લો, જલધિ ન લોપે સીમરે ॥ વાલે૦ ॥ સતી અવર ઈચ્છે નહીંરે લો, જ્યાં જીવે ત્યાં સીમરે ॥ વાલે૦ ॥ વચ૦ ॥ ૭ ॥

અર્થઃ- જેમ રવિ જે સૂર્ય છે, તે કેવારેં પશ્ચિમ દિશાયેં ઊગે નહીં, તથા જલધિ જે સમુદ્ર, તે પોતાની સીમ એટલે મર્યાદા મૂકે નહીં, તેમ જે સતી છે તે પણ જ્યાં લગે આ શરીરમાં જીવતી રહે ત્યાં લગેં પંચની સાખેં પરણેલા ભર્ત્તાર વિના (અવરકે૦) બીજા પુરૂષને ઈચ્છે નહીં ॥ ૭ ॥ ॥ દોહા ॥ જિહાં જીવે જીઊં અપ્પણા, તિહાં જીવે સજ કોઈ ॥ દીવે તેલ ઘટી ગયું, જગ અંધેરા હોય ॥ ૧ ॥

ઊદયાચલ ઊપર ચઢ્યોરે લો, માનું રવિ પરભાતરે ॥ વાલે૦ ॥ મયણા મુખ જોવા ભણીરે લો, શીલ અચલ અવદાતરે ॥ વાલે૦ ॥ વચ૦ ॥ ૮ ॥

અર્થઃ- એમ સ્ત્રી અને ભરતાર પોત પોતામાં વાતો કરતાં થકાં રાત્રિ વીતી ગઈ અને પ્રભાતનો સૂર્ય ઊદયાચલ પર્વતની ઊપર ચડી આવ્યો તે કવીશ્વર કેહે છે કે (માનુંકે૦) જાણું છું કે જેના ચલાયમાન ન થાય એવા અચલ શીલના (અવદાત કે૦) વખાણ છે એવી મયણાસુંદરી તેનું મુખકમલ જોવાને અર્થેંજ ચડ્યો હોય નહીં! એ ઊત્પ્રેક્ષા કરી છે ॥ ના

ચક્રવાક દુઃખ ચૂરતોરે લો, કરતો કમલ વિકાસરે ॥ વાલે૦ ॥ જગલોચન જવ ઊગીયોરે લો, પસર્યો પુહવી પ્રકાશરે ॥ વાલે૦ ॥ વચ૦ ॥ ૯ ॥

અર્થઃ- ચક્રવાક તે ચકવા ચકવીના વિરહ દુઃખને ચૂરતો થકો અને સૂર્ય વિકાશી કમલને વિકસ્વર કરતો એવો જગતના લોચન સરખો સૂર્ય જેવારેં ઊગ્યો, તે વારે પૃથ્વીને વિષે પ્રકાશ એટલે અજવાળુ સર્વત્ર પસર્યું ॥ ૯ ॥

आवो देव जुहारीअेरे लो, ऋषभदेव प्रासादरे ॥ वाले० ॥ आदीसर मुख देखतांरे लो, नासे दुःख विषवादरे ॥ वाले० ॥ वचं० ॥ १० ॥

अर्थः- तेवारे मयणासुंदरी ऊंबर राणाने कहे छे के, हे स्वामी ! देव जुहारवा साहु महारी साथे आवो अेटले चालो तो आपणे देव जुहारवा श्री ऋषभदेव स्वामीना प्रासादने विषे जईअें. त्यां श्रीआदीश्वर भगवाननुंमुखदेखतां थकां दुःख अने विषवाद ते सर्व तेमनो नाश पामे ॥ १० ॥

मयणावचणें आवियोरे लो, ऊंबर जिन प्रासादरे ॥ जिणेसर ॥ आदीश्वर अवलोकतांरे लो, ऊपन्यो मन आल्हादरे ॥ जिणेसर ॥ तिहुअण नायक तुं वडोरे लो, तुम सम अवर न कोयरे ॥ जिणेसर ॥ ति० ॥ ११ ॥

अर्थः- अेवां मयणा सुंदरीनां वचने करी ऊंबर राणो, जिनशासन प्रासादनें विषे आव्यो. त्यां जिणेसर ने श्री आदीश्वर भगवान् तेमने अवलोकतां अेटले जोतां थकां मनने विषे (आल्हादके०) हर्षऊपनो. तेवारे ऊंबर राणो कहे छे के, हे त्रण भुवनना नायक, तुं महोटो छो ताहारा सरखो बीजो कोई देव नथी ॥ ११ ॥

मयणाअें जिनपूजआरे लो, केसर कुसुम कपूररे ॥

... ૭૯. રેલો, ટોડર પરિ-

... ૧૨

અર્થઃ- કેશર, કુસુમ અને કપૂરેં કરી મયણાયેં જિનેશ્વરને પૂજ્યા ... એવો લાજીઓ એટલે લા...

... ॥ ૨ ॥

... તિહું ॥ ૧૩ ॥

અર્થઃ- તેવાર પછી ચૈત્યવંદન કરી, ભાવના ભાવીને, ભાવેં કરી ...
માણિ રત્ન સમાન છો, વલી મોક્ષમાર્ગના દાયક એટલે દેવાવાલા
છો ॥ ૧૩ ॥

ઈહ ભવ પરભવ તુજવિના રે લો, અવર ન કો-
આધાર રે ॥ જિણે૦ ॥ દુઃખ દોહગ દૂરેં કરો રે લો,
અમ સેવક સાધાર રે ॥ જિણે૦ ॥ તિહું૦ ॥ ૧૪ ॥

અર્થઃ- આ ભવ તથા પરભવને વિષે તુજ વિના બીજો કોઈ આધાર
નથી, માટે અમ સેવકને આધાર સહિત થઈને અમારા દુઃખ દૌર્ભાગ્ય
દૂરેં કરો ॥ ૧૪ ॥

કુસુમમાલ જિનકંઠથી રે લો, હાથ તણું ફલ દી-
ધ રે ॥ જિણે૦ ॥ પ્રભુપસાય સહુ દેખતાં રે લો, ઊં-
બરેં એ જેહ લીધ રે ॥ જિણે૦ ॥ તિહું૦ ॥ ૧૫ ॥

અર્થઃ- તેવારેં પ્રભુના કંઠથકી ફૂલની માલા તથા પ્રભુના હાથ
તણું ફલ એટલે પ્રભુના હાથમાંહે રહેલું તે બીજોરૂં ફલ એ બે

વસ્તુ તે શાસન દેવતાયેં પરમેશ્વરના પસાયથી સર્વ લોકને દેખતાં ઊંબર રાણને દીધી એટલે જે વસ્તુ ઊંબર રાણના હાથ નજીક આવી તેને ઊંબરે લીધી. ઈહાં પ્રભુનો પસાય જે કહ્યો છે તે ઊપચારથી કહ્યો છે ॥ ૧૫ ॥

મયણા કાઊસ્સગ્ગ પારિઓરે લો, હિયડે હર્ષ ન માય રે ॥ જિણે૦ ॥ એ સહી શાસન દેવતા રે લો, કીધો અમ સુપસાય રે ॥ જિણે૦ ॥ તિહુ૦ ॥ ૧૬ ॥

અર્થઃ- મયણાયેં કાઊસ્સગ્ગ પાર્યું, તેના હૈયામાં હર્ષ સમાતો નથી, અને મનમાં એમ ચિંતવે છે જે એ નિશ્ચયથી શાસન દેવતાયેં અમને રૂડો પસાય કર્યો ॥ ૧૬ ॥

સુગુણ રાસ શ્રીપાલનો રે લો, તિહાં એ છઠ્ઠી ઢાલ રે ॥ જિણે૦ ॥ વિનય કહે શ્રોતા ઘરેં રે લો, હોજો મંગલ માલ રે ॥ જિણે૦ ॥ તિહુ૦ ॥ ૧૭ ॥

અર્થઃ- રૂડા ગુણે કરી સહિત એવો જે શ્રીપાલનો રાસ તેને વિષે જે છઠ્ઠી ઢાલ પૂરણ થઈ. તિહાં શ્રી વિનય વિજય ઊપાધ્યાયજી કહે છે કે, શ્રોતાજનોના ઘરને વિષે મંગલિકની માલા હોજો ॥ ૧૭ ॥

॥ દોહા ॥

પાસેં પોસહ શાલમાં, બેઠા ગુરૂ ગુણવંત ॥ કહે મયણા દિયે દેશના, આવો સુણીયેં કંત ॥ ૧ ॥

અર્થઃ- હવે મયણા કહે છે કે, દેરાસરની પાસે પોસહ શાલામાં ગુણવંત ગુરૂ બેઠા છે, તે દેશના આપે છે, માટે હે (કંત કે૦) ભરતાર તિહાં મહારી સાથેં આવો તો આપણે ધર્મોપદેશ સાંભલીયે ॥ ૧ ॥

નર નારી જેહુ જણાં, આવ્યાં ગુરૂને પાય ॥

विधिपूर्वक वंदन करी, बेठां बेसण ठाय ॥२॥

अर्थः- पछी स्त्री अने भर्त्तार ए बेहु जण गुरुना पग आगळ आवी, विधिपूर्वक वंदना करीने पोताना बेसवाने स्थानके जई बेठां ॥२॥

धर्मलाभ देई धुरें, आणी धर्म सनेह ॥
योग्य जीव जाणी हवे, धर्म कहे गुरु तेह ॥३॥

अर्थः- गुरुये पण तेमने प्रथम धर्मलाभ देई, धर्म स्नेह लावी, योग्य जीव जाणी करी धर्मोपदेश कहेवा मांड्यो ॥३॥

॥ ढाल सातमी ॥

॥ वात म काढो हो व्रत तणी ॥ ए देशी ॥

भमतां एह संसारमां, दुलहो नरभव लाध्यो रे ॥ छांडी निंद प्रमादनी, आप सवारथ साधो रे ॥ चेतन चेतो रे चेतना ॥ आणी चित्त मझार रे ॥१

अर्थः- हे भव्य प्राणियो! आ पारावार संसारमां चोराशी लाख

जीवने उपजवानी योनियो छे तेने विषे भमतां थकां दोहेलो मनुष्य नो भव पामीने प्रमादनी निन्दा ने आळस तेने छांडी धर्ममार्ग आदरीने पोतानो स्वारथ साधो. कारण के मनुष्य भव शिवाय वळी अन्य तिर्यचादिकना भवमां धर्मसामग्री मळवी तमोने दुर्लभ थाशे माटे प्राप्त थयेला मनुष्य भवने व्यर्थ न गमावो, ए वात तमारा चित्तने विषे लावीने चेतननी चेतनाने चेतो, अथवा हे चेतन तमे तमारी चेतनाने चेतो ॥ १ ॥

सामग्री सवि धर्मनी, आले जे नर जोई रे ॥ माखीनी परे हाथ ते, घसतां आप विगोई रे ॥ चे० ॥ २ ॥

अर्थः- धर्मनी सर्व सामग्री पामीने जे प्राणी (आले के०) मिथ्या फोकट जोई नाखे छे, ते प्राणी मधुपुडानी माखीनी पेरें हाथ घसतो पोताने विगोवे छे. एटले छेवट पश्चाताप करे छे ॥ २ ॥

जान लई जह युगति सुं, जिम कोई परणवा जायरे ॥ लगन वेला गई उंघमां, पछे घणुं पछतायरे ॥ चे० ॥ ३

अर्थः- तेनी उपर दृष्टांत कहे छे. जेम कोई मनुष्य, घणी मोटी युक्तिथी जान लईने परणवा माटे जाय, पछी जेवारें लग्ननी वेळा आवे, तेवारे तेने उंघ आवी जाय तेथी लग्नवेळा तो उंघमां गई. पछी जेवारें जागृत थाय, तेवारें घणुंज पश्चात्ताप करे. तेम मनुष्य भवरूप सामग्री पामीने प्रमादमां पड्यो थको धर्म करणी नही करे तो पश्चात्ताप करे ॥ ३ ॥

इणी पेरे दई देशना, करे भविक उपगार रे ॥ गुरु मयणाने ओलखी, बोलावे तेणी वार रे ॥ चे० ॥ ४ ॥

अर्थः- ए रीतें गुरुयें धर्मदेशना आपी भव्य जीवोने उपकार कर्यो देशना समाप्त थया पछी जेवारें गुरुयें मयणाने ओलखी तेवारे बोलावता हवा ॥ ४ ॥

रे कुमरी तुं रायनी, साथें सबल परिवार रे ॥ अम

ऊपासरें आवती, पूछण अरथ विचाररे॥ये०॥५

अर्थः- रे ईति संबोधने, एटले रे एवा संबोधने बोलावे छे के, तुं तो राजननी कुमारिका छे, माटे घणा सैन्य सहित परिवारे परवरी थकी अमारे ऊपासरे सूत्रनो अर्थ विचार पूछवाने सारु आवती हती ध

आन किस्युं ईम एकली, ए कुण पुरुष रतन्नरे॥धु रथी वात सवे कही, मयणा थिर करी मन्नरे॥ये०॥६॥

अर्थः- ते आजे तुं एम एकलीज केम आवी? अने आ ऊत्तम लक्षणें लक्षित, पुण्यवंत, रत्नसमान पुरुष ताहारी साथे कोण छे? एवुं गुरुनुं बोलवुं सांभलीने मयणा सुंदरीयें पोतानुं मन स्थिर करीने जे वात बनी ते सर्व धुरथी एटले प्रथमथी मांडीने गुरुने कही ॥६॥

मन मांहे नथी आवतुं, अवर किस्युं दुःख पूज्यरे॥ पण जिनशासन हेलना, साले लोक अबूझरे॥ये०॥७

अर्थः- हे पूज्य, हे प्रभु महारा मनमां (अवर के०) बीजुं तो (किस्युं के०) कांई पण लगार मात्र दुःख आवतुं नथी; पण अबूझ ने मिथ्यादृष्टि मूर्ख लोक छे, ते जिनशासननी हेलना एटले निंदा करे छे, अने शिवधर्मनी प्रशंसा करे छे, ते दुःख माहारा हृदयमां साले छे, एटले साल जेवुं खूंची रह्युं छे॥७॥

गुरु कहे दुःख न आणजे, ओछुं अंश न लावेरे॥ चिंतामणि तुज करचढ्यो, धर्म तणे परभावेरे॥ये०॥८

अर्थः- ते सांभली गुरु कहे छे के, तमे कोई वातनुं दुःख लावशो नहीं, लगारें करी एक अंश मात्र पण ओछुं लावशो नहीं एटले कोई वातें अभाव लावशो नहीं धर्मने प्रभावें आ चिंतामणि रत्न सरिखो पुरुष ताहारा (कर के०) हाथे चड्यो छे॥८॥

शासन वड वधती वर एह छे, होशे राया रायरे॥

અર્થઃ- એ તાહારો વર તે (વડેરુ) મહોટા વજતનો ધણી છે, એ

અર્થઃ- એવું સાંભળીને મયણા ગુરુને વિનતિ કરેછે કે, હે સ્વામી

અર્થઃ- તેવારેં સૂરિ ને આચાર્ય તે મયણાને કહે છે કે, હે લક્ષ્મી

અર્થઃ- એવું કહીને શ્રી મુનિચંદ્ર સૂરિયેં જેમ છાશને વિલોવી

તેમાંથી માખણ ઊદ્ધરી, કાહાડીયે તેની પરે આગમ ગ્રંથોને વલોવીને તેમાંથી સિદ્ધચક્રનો યંત્ર જોઈ કાહાડ્યો ॥ ૧૩ ॥

અરિહંતાદિક નવપદે, ૐ-હ્રીઁ પદ સંયુત્તરે ॥ અવર
મંત્રાક્ષર અભિનવા, લહિયેં ગુરુગમ તત્તરે ॥ ચે૦ ॥ ૧૪

અર્થઃ- તે કહેવો યંત્ર તો કે અરિહંતાદિક નવપદને વિષે ૐ-હ્રીઁ એ બીજ અક્ષર પદેં સહિત તેમજ (અવર કે૦) બીજાપણ (અભિનવા કે૦) નવા નવા મંત્રાક્ષર ઘણા છે, તેનું (તત્ત કે૦) તત્ત્વ તે ગુરુગમથી લહિયેં એટલે પામીયેં ॥ ૧૪ ॥

સિદ્ધાદિકપદ ચિહું દિશે, મધ્યે અરિહંત દેવરે ॥ દરિ
સણ નાણ ચરિત્ત તે, તપ ચિહું વિદિશેં સેવરે ॥ ચે૦ ૧૫

અર્થઃ- એનું સિદ્ધપદ આદે દેઈને એટલે સિદ્ધ, આચાર્ય, ઊપાધ્યાય અને સાધુ એ ચારે પદને ચાર દિશાઓને વિષે સ્થાપવાં અને મધ્ય ભાગમાં શ્રી અરિહંત દેવને સ્થાપન કરવા તથા દરિસણ, (નાણ કે૦) જ્ઞાન, ચારિત્ર અને તપ એ ચાર પદ તે ચાર વિદિશાઓને વિષે સ્થાપન કરીને સેવવાં ॥ ૧૫ ॥

અષ્ટ કમલદલ ઈણી પરેં, યંત્ર સકલ શિરતાજરે ॥
નિર્મલ તન મન સેવતાં, સારે વંછિત કાજરે ॥ ચે૦ ॥ ૧૬

અર્થઃ- (ઈણિ પરે કે૦) આઠ પાંખડીના કમળનું જે દલ તદ્વત્ એ યંત્ર તે સર્વ યંત્રમાં (શિરતાજ કે૦) મહોટો છે. એને (નિર્મળ કે૦) શુદ્ધ એવા તન અને મન તેણે કરી સેવતાં થકાં સેવનારના મનોવાંછિત કાર્યની સિદ્ધિ થાય ॥ ૧૬ ॥

આશો શુદ માંહે માંડીએં, સાતમથી તપ એહરે ॥ ન
વ આંબિલ કરી નિર્મલાં, આરાધો ગુણગેહરે ॥ ચે૦ ॥ ૧૭

અર્થઃ- આશો શુદિ માંહે સાતમને દિવસથી એ તપ માંડીયેં, એટલે તપનો પ્રારંભ કરીયે, તિહાંથી નવ દિવસ પર્યંત નિર્મળ એવા નવ

આયંબિલ કરીને સર્વ ઉત્તમ ગુણના ઘર રૂપ એવો એ શ્રી સિદ્ધ-ચક્ર યંત્ર તેને આરાધો ॥ ૧૭ ॥

વિધિપૂર્વક કરી ધોતિયાં, જિન પૂજે ત્રણ કાલરે ॥ પૂજા આઠ પ્રકારની, કીજે થઈ ઉજમાલરે ॥ચે૦॥૧૮॥

અર્થઃ- શુદ્ધ ધોતીયાં કરી પહેરીને પ્રભાત, મધ્યાન્હ અને સાંજ એ ત્રણે કાલે જિનને પૂજે. વિધિપૂર્વક અષ્ટપ્રકારી પૂજા ઉજમાળ થઈને કરીયેં ॥ ૧૮ ॥

નિર્મલ ભૂમિ સંથારિયેં, ધરિએં શીલ જગીશરે ॥ જપીએં પદ એક એકની, નોકરવાલી વીશરે ॥ચે૦॥૧૯॥

અર્થઃ- નવ દિવસ પર્યંત નિર્મળ ભૂમિને વિષે સંથારો કરીયેં એટલે ભૂમિ ઉપર સુઈએં, તથા (જગીશ કે૦) મનની હોંશે કરી શિયળ વ્રત ધારણ કરીયેં અને એ નવપદ માંહેલાં એકેક પદની વીશ વીશ નોકરવાલી જપીયેં ॥ ૧૯ ॥

આઠ થોઈએ વાંદીએં, દેવ સદા ત્રણ વારરે ॥ પડિકમણાં દોય કીજીએં, ગુરુ વેયાવચ્ચ સારરે ॥ચે૦॥૨૦

અર્થઃ- વળી આઠ થોઈયે કરીને સર્વદા પ્રભાત, મધ્યાન્હ અને સાયંકાલ, એ ત્રણવાર દેવ વાંદીયેં, તથા બે વખત પડિક્કમણાં કરીયેં, અને શ્રેષ્ઠપણે શ્રીગુરુનો વેયાવચ્ચ કરીયેં ॥ ૨૦ ॥

કાયા વશ કરી રાખીએં, વચન વિચારી બોલરે ॥ ધ્યાન ધર્મનું ધારીએં, મનસા કીજે અડોલરે ॥ ૨૧ ॥

અર્થઃ- પોતાની કાયાને વશ કરી રાખીયે, વચન બોલવું પડે તે વિચારી બોલવું યદ્વા તદ્વા ન બોલવું. ધ્યાન માત્ર એક ધર્મનુંજ ધરવું અને મનને અડોલ કરવું પરંતુ ડગમગતું ન કરવું ॥ ૨૧ ॥

પંચામૃત કરી એકઠાં, પરિગલ કીજે પખાલરે ॥ ન-

વમે દિન સિદ્ધચક્રની, કીજેં ભક્તિ વિશાલ રે ॥ચે૦॥૨૨

અર્થઃ- દૂધ, દહીં, સાકર, ઘૃત અને જળ, એ પંચામૃત એકઠાં ક-
રીને (પખાળ કે૦) બહુ વિધિયે કરી પ્રભુની પ્રતિમાને પખાલ કરવી
એમ આઠ દિવસ અષ્ટપ્રકારી પૂજા પૂર્વક ભક્તિ કરીયેં, અને નવમે
દિવસે તો વળી સિદ્ધચક્રની વિશાળ એટલે મહોટી ભક્તિ કરીયેં ॥૨૨॥

શુદ સાતમથી ઈણીપરે, ચૈત્રી પૂનમ સીમ રે ॥ ઓળી
એહ આરાધીયેં, નવ આંબિલની નીમ રે ॥ચે૦॥૨૩॥

અર્થઃ- (ઈણિપરેં કે૦) એણ રીતેં એટલે જેમ આશો શુદિ સાતમ-
ના દિવસથી નવ આંબિલ કરવાં તેમજ ચૈત્ર શુક્લ સપ્તમીથી માંડીને
પૂર્ણિમા (સીમ કે૦) મર્યાદ છે ત્યાં સુધી એણ આયંબિલની ઓળીને
નિયમે કરી આરાધિયેં ॥૨૩॥

ઈમ એકાશી આંબિલેં, ઓળી નવ નિરમાય રે ॥ સા-
ઢાચાર સંવચ્છરે, એ તપ પૂરણ થાય રે ॥ ચેત૦॥ ૨૪॥

અર્થઃ- એમ એક વર્ષમાં આશો અને ચૈત્ર મળી બે ઓળીમાં અ-
ઢાર આયંબિલ થાય. તેવાં એકાશી આયંબિલ (નિરમાય કે૦) કપટ
રહિતપણે કરવે કરીને જેવારે નવ ઓળી સંપૂર્ણ થાય, તેવારે સર્વ
મળી સાડાચાર વર્ષે એ આયંબિલ તપ પૂર્ણ થાય ॥ ૨૪॥

ઉજમણું પણ કીજીયેં, શક્તિતણે અનુસાર રે ॥ ઈહ
ભવ પરભવ સુખ ઘણાં, પામીજેં ભવ પાર રે ॥ચે૦॥૨૫॥

અર્થઃ- પૂર્ણ થયા પછી પોતાની શક્તિને અનુસારેં ઉજમણું પણ કરી-

અર્થઃ- હવે એ સિદ્ધચક્રના આરાધન કરવાથી શું ફળ થાય તે કહે

[illegible]

[illegible] ॥૨૭॥

અર્થઃ- એ શ્રી સિદ્ધચક્રજીના ન્હવણ જળે કરી અઢાર જાતના

[illegible] ॥૨૭॥

[illegible] ૨૮

અર્થઃ- વળી (લીમડે૦) જિહ્વાભ્રમણા એવા ને ભગંદર રોગ સંબં-

[illegible]

પ્રકારના (વિષકે૦) ઝેર તેની વેદના તેમજ સાત પ્રકારના (જ્વરકે૦)

[illegible] ॥૨૮॥

[illegible]

અર્થઃ- તથા ખાંસી, જેન અને જસ રોગ, વળી (ચક્ષુકે૦) નેત્ર-

[illegible] ૨૯

[illegible]

પેટની, ટલે દુખ દંતનાં સૂલરે ॥ ચેત૦ ॥ ૩૦ ॥

અર્થઃ- તથા હીકનો રોગ, કસસનો રોગ, હેડકીનો રોગ, નારાં પડ્યા હોય તે, નાસુરનો રોગ, પાઠાનું દરદ, અને પેટની પીડા તથા દાંતનું શૂલ એ સર્વ રોગ ટળી જાય ॥ ૩૦ ॥

નિર્ધનિયાં ધન સંપજે, પુત્ર અપુત્રીયા હોયરે ॥ વિણ કેવલી સિદ્ધયંત્રના, ગુણ ન શકે કહી કોયરે ॥ ચે૦ ॥ ૩૧ ॥

અર્થઃ- વળી ને નિર્ધન હોય તે ધનવંત થાય, તથા અપુત્રીયા હોય તેને પુત્ર થાય, ઘણું શું કહીયેં એ શ્રી સિદ્ધચક્રજીના ગુણને કેવલી ભગવાન્ વિના બીજો કોઈ કહી શકે નહી ॥ ૩૧ ॥

રાસ ભલો શ્રીપાલનો, તિહાં એ સાતમી ઢાલરે ॥ વિનય કહે શ્રોતા ઘરે, હોજો મંગલ માલરે ॥ ચેત૦ ॥ ૩૨ ॥

અર્થઃ- ભલો શ્રી શ્રીપાલ રાજાનો રાસ તેની એ સાતમી ઢાલ કહી. આ રાસના કર્ત્તા શ્રી વિનય વિજયજી ઉપાધ્યાય કહે છે કે શ્રોતાઓને ઘેર માંગલિકની માલા હોજો ॥ ૩૨ ॥

॥ દોહા ॥

શ્રી મુનિચંદ મુનીશ્વરેં, સિદ્ધયંત્ર કરિ દીધ ॥
ઈહભવ પરભવ એહથી, ફલશે વંછિત સિદ્ધ ॥ ૧ ॥

અર્થઃ- એમ શ્રી મુનિચંદ્ર નામા મુનીશ્વરેં એ શ્રી સિદ્ધચક્રનો યંત્ર કરી દીધો, એના માહાત્મ્યથી આ ભવે અને પરભવે મનોવાંછિત સિદ્ધિ ફલશે ॥ ૧ ॥

શ્રી ગુરુ શ્રાવકને કહે, એ જેહુ સુગુણ નિધાન ॥
કોઈક અવસર પામીએં, સેવો થઈ સાવધાન ॥ ૨ ॥

અર્થઃ- પછી પાસે બેઠેલા શ્રાવક સમુદાયને શ્રી ગુરુ કહે છે કે,

[illegible] છે, [illegible] ગુરુન[illegible] (વાનકે૦) [illegible] [illegible] કાજાણ [illegible] એમ [illegible] [illegible] એવા સા[illegible] [illegible] ક્તિ કરવ [illegible] [illegible] એ ને [illegible] ।। ૨ ।।

સાહમિના સગપણ સમું, અવર ન સગપણ કોય ।।
ભક્તિ કરે સાહમિતણી, સમકિત નિર્મલ હોય ।। ૩ ।।

અર્થઃ- તે માટે ભગવંતે કહ્યું છે કે, સ્વામીના સગપણ સમાન બીજું કોઈ સગપણ નથી. કેમ કે સાધર્મની ભક્તિ કર્યાથી પોતાનું સમકિત શુદ્ધ નિર્મળ ચોખું થાય ।। ૩ ।।

પધરાવે આદર કરી, સાહમિ નિજ આવાસ ।।
ભક્તિ કરે નવ નવ પરે, આણી મન ઉલ્લાસ ।। ૪ ।।

અર્થઃ- એવું ગુરુનું વચન સાંભળી તે ભલા શ્રાવકો સંતોષવંત થઈને મ્હોટા આદરે કરીને સાધર્મી ભાઈઓને પોતાના (આવાસકે૦) ઘરને વિષે પધરાવતા હવા. તિહાં મનમાં ઉલ્લાસ આણીને તે સ્ત્રી ભરતારની ધન, ધાન્ય વસ્ત્રાદિકે નવા નવા પ્રકારની ભક્તિ કરે છે ।। ૪ ।।

ત્યાં સઘલો વિધિ સાચવે, પામી ગુરુ ઉપદેશ ।। સિદ્ધ
ચક્ર પૂજા કરે, આંબિલ તપ સુવિશેષ ।। ૫ ।।

અર્થઃ- તિહાં સાધર્મિને ઘેર રહ્યાં થકાં સર્વ પ્રકારનો વિધિ સાચવે છે, મયણાના ઉપદેશે કરી ગુરુનો ઉપદેશ પામીને શ્રીસિદ્ધચક્રની પૂજા કરે છે. (સુકે૦) ભલું એવું આયંબિલ તપ, વિશેષ આદરે છે ।। ૫ ।।

।। ઢાલ આઠમી ।।

।। ચોપાઈની દેશી ।।

આશો શુદિ સાતમ સુવિચાર, ઓલી માંડી સ્ત્રી

ભરતાર ॥ અષ્ટ પ્રકારી પૂજા કરી ॥ આંબિલ
કીધાં મન સંવરી ॥ ૧ ॥

અર્થઃ- હવે તિહાં રહેતાં થકાં આશો શુદિ સાતમનો દિવસ આવ્યો. તેવારે ભલા વિચાર પૂર્વક શુભ મુહૂર્ત્ત જોઈને સ્ત્રી અને ભર્ત્તાર બેહુ જણે આયંબિલની ઓળી માંડી, શ્રી સિદ્ધચક્રની અષ્ટપ્રકારી પૂજા કરી મનમાં સંવર ભાવ આણી આયંબિલના પચ્ચખ્ખાણ કર્યાં ॥ ૧ ॥

પહેલે આંબિલ મન અનુકૂલ, રોગ તણું તિહાં
દાધ્યું મૂલ ॥ અંતરદાહ સયલ ઉપશમ્યો, યંત્ર-
નમણ મહિમા મનરમ્યો ॥ ૨ ॥

અર્થઃ- તિહાં મનના અનુકૂલપણેં કરેલા પેહેલા જ આયંબિલેં શ્રીપાલના શરીરેં જે કોઢ રોગ હતો તેનું મૂલ દાધું એટલે જલી ભસ્મ થયું, તેને લીધે અંતરમાં જે (દાહકે૦) દાઝ થતી હતી, તે સર્વ ઉપશમ પામી તેથી સિદ્ધચક્રજી સંબંધિ યંત્રના નમણનો મહિમા તેના મનમાં રમી રહ્યો છે, એનાથી સર્વ જળતર શમી ગઈ એવું મન-માં જણ્યું ॥ ૨ ॥

બીજે આંબિલ બાહિર તચા, નિર્મલ થઈ જપતાં
જિનરચા ॥ એમ દિન દિન પ્રતિ વાધ્યો વાન,
દેહ થયો સોવન્ન સમાન ॥ ૩ ॥

અર્થઃ- બીજે આયંબિલેં શ્રીજિનરાજને રુચિવંત થઈ વધતા ભાવ સહિત જપતાં થકા બાહેરની જે (તચા કે૦) ચામડી તે નિર્મ-લ થઈ એમ દિવસ દિવસ પ્રત્યેં શરીરનો વાન વધતો વધતો કોઢી-ઓ દેહ હતો તે સોના સરખો થયો ॥ ૩ ॥

નવમે આંબિલ થયો નિરોગ, પામી યંત્રનમણ

અર્થઃ- એ રીતે નવમા આયંબિલે યંત્રના ન્હવણનો સંયોગ ... શરીર રોગરહિત થયું ...

॥ ૪ ॥

... તમે રોગરહિત ...

ય જાણવો. સંસારમાં માતા, પિતા, બાંધવ ને ભાઈ અને છોકરાં, એ સર્વ હેતુ હોય છે ખરાં, પણ ગુરૂસમાન હિતનો કરનાર કોઈ પણ જાણવો નહીં ॥ ૫ ॥

કષ્ટ નિવારે ગુરૂ ઈહ લોક, દુર્ગતિથી વારે પરલોક ॥ સુમતિ હોય સદ્ગુરૂ સેવતાં, ગુરૂ દીવો ને ગુરૂ દેવતા ॥ ૬ ॥

અર્થઃ- ગુરૂ જે છે, તે આ લોકને વિષે પણ કષ્ટનું નિવારણ કરે, અને પરલોકે દુર્ગતિમાં પડતાં વારી શકે, એટલે માઠી ગતિમાં પડવા દીયે નહી, સદ્ગુરૂને સેવતાં થકા (સુમતિ કે૦) ભલી બુદ્ધિ હોય. માટે ગુરૂ દીવા સમાન તથા દેવતા સમાન જાણવા ॥ ૬ ॥

ધન ગુરૂ જ્ઞાની ધન એ ધર્મ, પ્રત્યક્ષ દીઠો જેનો ભર્મ ॥ જૈન ધર્મ પરશંસે સહૂ, બોધ બીજ પામ્યા તિહાં બહૂ ॥ ૭ ॥

ધન્ય છે એ જ્ઞાની ગુરૂને, તથા ધન્ય છે એ ધર્મને, કે તેનું (મર્મકે૦) રહસ્ય સાર તે પ્રત્યક્ષ પણે દીઠું. એવી રીતેં સહુ કોઈ શ્રી જૈનધર્મની પ્રશંસા કરતા થકા (બહૂકે૦) ઘણા જનો તિહાં બોધ ને સમ્યક જ્ઞાન તેના બીજને પામ્યા ॥ ૭ ॥

સાતસેં રોગીના રોગ, નાઠા યંત્ર નમણ સંયોગ ॥ તે સાતે સય સુખિયા થયા, હર્ષ્યા નિજ નિજ થાનિક ગયા ॥ ૮ ॥

અર્થઃ- વળી સાતશેં રોગી પુરૂષોના રોગ, તે યંત્રના ન્હવણ નો સંયોગ પામીને નાઠા. તે સાતશેં કુષ્ટીઓ જે એની સાથે હતા, તેમનો રોગ જવાથી સુખી થઈને ધર્મને વિષે રૂચિવંત હોતા હર્ષવંત થયા થકા પોતપોતાને સ્થાનકેં ગયા ॥ ૮ ॥

ઈક દિન જિનવર પ્રણમી પાય, પાછાં વલતાં દીઠી માય ॥ હર્ષ ધરીને ચરણે નમે, મયણા પણ આવી તિણ સમે ॥ ૯ ॥

અર્થઃ- એક દિવસેં જેહુ, સ્ત્રી અને ભર્ત્તાર તે શ્રી જિનરાજના પગને પ્રણામ કરી પાછા વળતાં માર્ગમાં કુષ્ટીયે પોતાની માતા દીઠી. તેવારેં હર્ષ ધરીને તેના ચરણને નમ્યો. તે સમયે મયણા સુંદરી પણ તિહાં આવી ॥ ૯ ॥

અર્થઃ— તે પણ પોતાની સાસુ જાણીને પગે પડી એ રીતે વિનય કરતાં (ગિરૂઆઈ ચઢે કે૦) મહોટાઈ પામે, સાસુયે વહૂને આશીષ દીધી, અને આશ્ચર્ય દેખીને મસ્તક ધૂણાવ્યું. ॥૧૦॥

કહે કુંવર માતાજી સુણો, એ પસાય સવિ તુમ વહુ તણો ॥ ગયો રોગ ને વાધ્યો રંગ, વલી લહ્યો જિનધર્મ પ્રસંગ ॥૧૧॥

અર્થઃ— કુંવર કહે છે કે, હે માતાજી સાંભળો, આ મ્હારો રોગ ગયો, અને શરીરનો રંગ વધ્યો, વળી જૈનધર્મનો પ્રસંગ (લહ્યો કે૦) પામ્યો. એ સર્વ પસાય તમારી વહૂનો જાણજો ॥૧૧॥

સુગુણ વહૂ નિર્મલ નિજનંદ, દેખી માય અધિક આણંદ ॥ પૂનિમ પરે વહુ તેં જશ લીધ, સકલ કલા પૂરણ પિયુ કીધ ॥૧૨॥

અર્થઃ— રૂડી ગુણવંતી વહૂ અને નિર્મળ શરીરવાલો પોતાનો પુત્ર તેને દેખીને માતાને અત્યંત આનંદ ઉપજ્યો. તેવારે વહૂને કહેવા લાગી કે, હે વહૂ તેં તો પૂનમની પેરેં યશ લીધું. એટલે જેમ પૂર્ણિમાનો દિવસ ચંદ્રમાને સોળ કળાયેં કરી સંપૂર્ણ કરે છે, તેમ તેં પણ તારા (પિયુ કે૦) ભર્તારને સર્વ કળાયેં કરી સંપૂર્ણ કર્યો ॥૧૨॥

સુણો પુત્ર કોસંબી સુણ્યો, વૈદ એક વૈદક બહુ ભણ્યો ॥ તેહ ભણી તિહાં જણિં જામ, જ્ઞાની ગુરુ મુનિ મલિયા તામ ॥૧૩॥

अर्थः- हवे माताजी पोतानी वीतेली वात कहे छे के, हे पुत्र सांभळो, में कोसंबि नगरीने विषे एक (जहु के०) घणा एवा वैद्यक संबंधि शास्त्रोनो भणनार एवो वैद्य सांभळ्यो,(जाम के०) ज्यारें ते वैद्य भणी हुं जाउंछुं (ताम के०) तेवारे मार्गमां जतां मुजने एक ज्ञानी गुरु मळ्या ॥ १३ ॥

में पूछ्युं गुरुचरणे नमी, कर्म कदर्थन में बहु खमी ॥ पुत्र एक छे मुज वालहो, ते पण कर्मे रोगें ग्रह्यो ॥ १४ ॥

अर्थः- ते गुरुने चरणे नमीने में पूछ्युं के, हे स्वामी ! कर्मनी (कदर्थना के०) पीडा ते तो में बहु (खमिके०) सहन करी,अने महारे एकज पुत्र वाहालो छे, ते पण माठा कर्मना योगें करीने कोढ रोगें करी ग्रसाणो छे ॥ १४ ॥

तेहतणो किम जशे रोग, के नहिं जये पापसंयोग ॥ दया करी मुज दाखो तेह, हुं छुं तुम-चरणोनी खेह ॥ १५ ॥

अर्थः- तो हे स्वामी ते महारा पुत्रनो रोग केवी रीते जशे ! के कोई पापना संयोगथी नहीज जाय ! ते दया करीने मुजने (दाखो के०) देखाडो कहो. हुं तमारा चरणनी (खेहके०) रज छुं ॥१५॥

तव बोल्या ज्ञानी गुणवंत, म कर खेद सांभल विरतंत ॥ ते तुज पुत्र कुष्टिऍ ग्रह्यो, ऊंबरराणो करि जश लह्यो ॥ १६ ॥

अर्थः- तेवारे गुणवंत ज्ञानी गुरु ज्ञान प्रयुंजीने बोल्या के, हे बाई तुं कांई पण खेद म कर. हुं ताहारुं वृत्तांत कहुं छुं ते सांभळ. के ते ताहारो पुत्र जे कोढीआओयें ग्रहण कर्यो हतो, ते

ઉંબર રાણો એવે નામે કરી જગતમાં યશ પામ્યો ॥૧૬॥

માલવપતિ પુત્રીએં વર્યો, તસ વિવાહ કુષ્ટીએં કર્યો ॥ ઘરણી વયણે તપ આદર્યું, સિદ્ધચક્ર આરાધન કર્યું ॥ ૧૭ ॥

અર્થઃ- માલવ દેશના રાજાની પુત્રીએ તેને વર્યો એટલે પરણ્યોછે તેનો વિવાહ કોઢીઆઓએ મળીને કર્યો છે, તેણે પોતાની (ઘરણી કે૦) સ્ત્રીને વચને આયંબિલનું તપ આદર્યું, અને શ્રીસિદ્ધચક્રનું આરાધન કર્યું ॥૧૭॥

તેથી તુજ સુત થયો નિરોગ, પ્રગટ્યો પુણ્યતણો સંયોગ ॥ વલી એહથી વધશે લાજ, જીતી ઘણાં ભોગવશે રાજ ॥ ૧૮ ॥

અર્થઃ- તેથી તાહારો પુત્ર નીરોગી થયો છે, એણે બે પૂર્વભવમાં પુણ્ય કર્યું હતું, તેનો સંયોગ પ્રગટ થયો. વળી પણ એ શ્રી સિદ્ધચક્રના આરાધનથી એની ઘણી લાજ અને શોભા વધશે, તથા ઘણાં રાજાઓને જીતીને રાજ્ય ભોગવશે ॥૧૮॥

ગુરૂવચને હું આવી આજ, તુમ દીઠે મુજ સરિયાં કાજ ॥ ત્રણે જણ હવે રહે સુખવાસ, લીલ કરે સાહમિ આવાસ ॥ ૧૯ ॥

અર્થઃ- તો હે પુત્ર, તે ગુરૂના વચને હું આજ ઈહાં આવીને તમને દીઠા, તેથી મ્હારા કાર્ય સર્યાં. હવે ત્રણે જણ સાહમિ ભાઈના (આવાસ કે૦) ઘરમાં સુખે લીલા કરતા થકા રહે છે વસે છે ॥૧૯॥

સિદ્ધચક્રનો ઉત્તમ રાસ, ભણતાં સુણતાં પૂગે આશ ॥ ઢાલ આઠમી ઈણિપરે સુણી, વિ-

નય કહે ચિત્ત ધરજો ગુણી ॥ ૨૦ ॥

અર્થઃ- ભો ભવ્યો ! એ શ્રી સિદ્ધચક્રજીના માહાત્મ્યનો ઉત્તમ રસ છે, તે ભણતાં તથા સાંભલતાં થકાં મનની આશા પોહોંચે. એ રીતે એ આઠમી ઢાલ સાંભળીને હે ગુણીજનો તમે ચિત્તમાં ધરજો. એમ શ્રીવિનય વિજય ઉપાધ્યાયજી કહે છે ॥ ૨૦ ॥

॥ દોહા ॥

ઈક દિન જિન પૂજા કરી, મધુરસ્વરેં ઈક ચિત્ત ॥
ચૈત્યવંદન કરિ કૂંવરે, સાસૂ વહૂ સુણંત ॥ ૧ ॥

અર્થઃ- હવે એક દિવસે શ્રી જિનેશ્વરની પૂજા કરી, મધુરસ્વરે એકાગ્ર ચિત્તે સાસૂ તથા વહૂ જે બેહુ જણીયે સાંભળતાં થકાં શ્રીપાલ કુંવર ચૈત્યવંદના કરે છે ॥ ૧ ॥

મયણાની માતા ઘણું, દુહવાણી નૃપ સાથ
જ
ણા મત્સર ધરી, દીધી ઉંબર હાથ ॥ ૨ ॥

અર્થઃ- જેવારે (મત્સરકે૦) ઈર્ષ્યા ધારણ કરીને જ
યણાસુંદરીને કોઢીયાના હાથમાં દીધી હતી, તેવારે મય
ની રૂપસુંદરી છે તે રાજાની સાથે ઘણુંજ દુહવાણી હતી ॥ ૨ ॥

પુણ્યપાલ નામે નૃપતિ, નિજ બંધવ આવાસ ॥
રીસાવી આવી રહી, મૂકે મુજ નીસાસ ॥ ૩ ॥

अर्थः- ते दिवसे तिहांथी रीसावीने एज नगरमां पोतानो (बांधव के०) भाई पुण्यपाल नामे राजा रहे छे, तेना (आवास के०) घरमां मुजथकी निसासा मूकती पुत्रीनो शोक करती थकी आवी रही छे ॥३॥

जिनवाणी हियडे धरी, वीसारी दुःख दंद ॥ आवी देव जुहारवा, तिण दिन तिहां आणंद ॥४॥

अर्थः- ते पण श्रीजिनेश्वरनी वाणी हियडामां धरीने एटले जिन वचन ऊपर सद्दहणाये विचार्युं, जे कहेनां पुत्र अने कहेनी पुत्री, जगतमां कोई कोईनुं नथी. एवो चित्तमां विवेक लावीने सोचथी प्राप्त थयेला जे दुःखरूपी दंद तेने वीसारीने ते पण ते दिवसे तिहां आनंदे करी श्रीऋषभदेवने देहेरे देव जुहारवाने आवी छे ॥४॥

माये मयणा ओलखी, अनुसारे निज बाल ॥ आगल नर दीठो अवर, योवन रूप रसाल ॥५॥

अर्थः- तिहां मयणानी (मायें के०) माताये पोतानी (बाल के०) पुत्रीने, अंग चेष्टादिने अनुसारे ओळखी. जे आ म्हारी दीकरी मयणासुंदरी छे. पण तेनी आगळ तो कोई (अवर के०) बीजो पुरुष युवान सुंदर अत्यंत रूपवंत, प्रत्यक्ष देव कुंवर सरखो, चतुराईथी देववंदन स्तुति करतो दीठो, तेनी पुंठे पोतानी पुत्रीने बेठेली देखीने ॥५॥

कुलखंपण ए कुंवरी, कां दीधी किरतार ॥ जेणे कुष्टिवर परहरी, अवर कियो भरतार ॥६॥

अर्थः- रूपसुंदरी विचारे छे के कुळने खांपण लगाडनारी एवी ए कुंवरी हे किरतार तें मुजने कां दीधी ? के जेणे कोढीयो वर त्यागीने बीजो भर्त्तार कीधो ! एणे सतीनो मार्ग मूकी दीधो ! जुओ आ कुंवरी जिन मतमां चतुर छे माटे एने अकार्य करवुं असंभवित छतां विषयविकार केवो बलवान छे, जेणे एने पण भूलावी नाखी. माटे रे रे दैव आ संसारमां नहीं संभवे एवां नाटक थाय छे ॥६॥

रूपसुंदरी इणि परे घणुं, रुदन करे तेणि वार ॥

૭

અર્થઃ- એણીપરે ચિંતવતી દુઃખના સમૂહે ભરી થઈ રૂપસુંદરી

। ઊપર વજ્ર પડો ॥૭॥

રોતી દીઠી દુખ ભરે, મયણાએં નિજ માય ॥ તવ
આવી ઊતાવલી, લાગી જનની પાય ॥ ૮ ॥

અર્થઃ- એમ દુઃખ ભરે રોતી થઈ મયણા સુંદરીયે પોતાની માતાને

हैयाने विषे उल्लास थशे ॥ ११ ॥

तिहां आवि जेठां मली, चारे चतुर सुजाण ॥ जे
दिन सजन मिलावडो, धन ते दिन सुविहाण ॥१२॥

अर्थः- पछी जिहां मयणा रहे छे, तिहां ते चारे चतुर सुजाण भळीने आवी जेठां. जे दिवसे सज्जनोनो मेलावडो थाय ते दिवस धन्य (सुविहाण के०) भलुं वहाणुं वहायुं जाणवुं ॥१२॥

मयणाना मुखथी सुणी, सघलो ते अवदात ॥ रूपसुंदरि सुप्रसन थई, हियडे हर्ष न मात ॥१३॥

अर्थः- तिहां मयणा सुंदरीना मुख थकी ते सर्व (अवदात के०) संबंध सांभळीने रूपसुंदरी घणुं प्रसन्न थई तेना हैयाने विषे हर्ष समातो नथी ॥१३॥

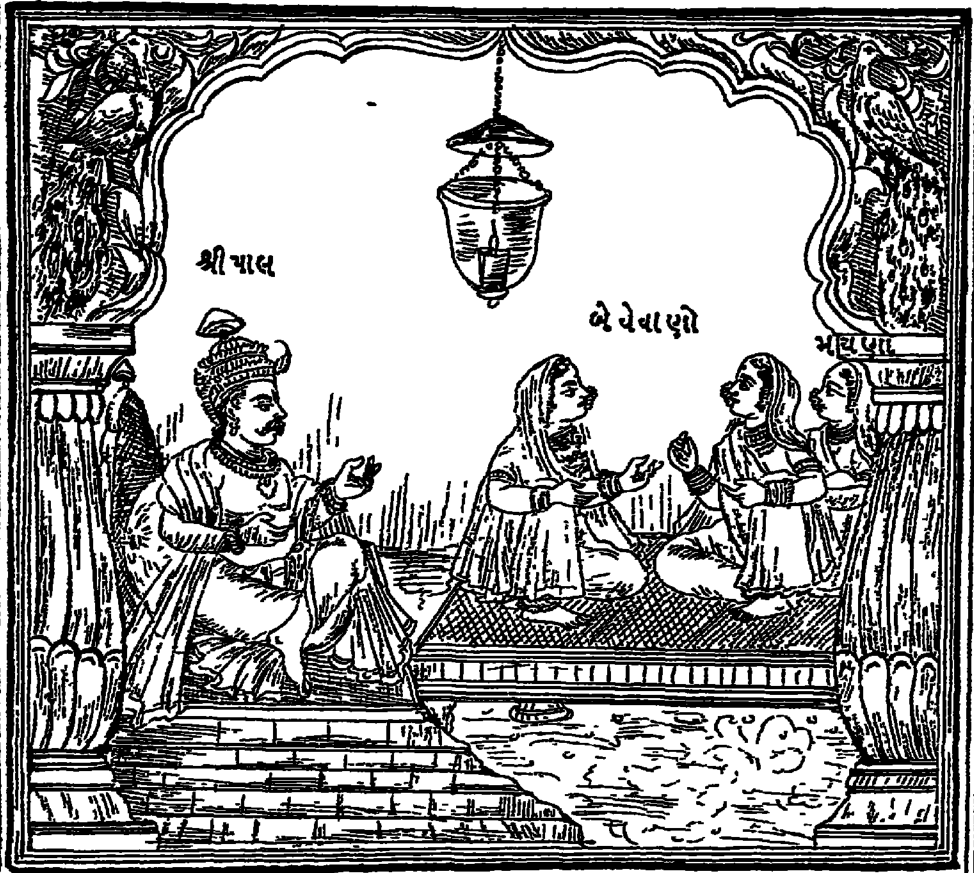
॥ ढाल नवमी ॥

॥ अरध मंडित गोरी नागिलारे ॥ ए देशी ॥

वर वहु जेहु सासू मलीरे, करे वेवाहण वातरे ॥
कमला रूपांने कहेरे, धन तुम कुल विख्यातरे ॥
जूओ अगमगति पुण्यनीरे ॥ पुण्ये वंछित थायरे ॥ सवि दुःख दूर पलायरे ॥ जूओ अगमगति पुण्यनीरे ॥ १ ॥ ए आंकणी ॥

अर्थः- हवे वर तथा वहू ए बेहुनी सासुओ मळी जन्ने वेवाणो मांहो मांहे वातो करे छे तेवारे कमळप्रभा ते श्रीपालनी माता ते रूपसुंदरीने कहे छे के, (विख्यात के०) प्रसिद्धी पामेला एवा तमारा कुळने धन्य छे. कवीश्वर कहे छे के, हे भव्यो तमे जूओ के पुण्यनी गति केहेवी अगम्य छे. पुण्ये करी मनोवांछित कार्य सर्व सिद्ध थाय तथा

[illegible]
गतिनी ज्ञानी विना जीवने गम पडे नहीं ॥ १ ॥

वहुअे अम कुल ऊद्धर्युं रे, दीधो अम ऊपकार रे ॥ अमने जिन धर्म बूझव्यो रे, ऊतार्यां दुःख पार रे ॥ जूओ० ॥ २ ॥

अर्थः- वहूये अमारा कुळनो ऊद्धार कर्यो, अमने श्री जिन धर्म (बुझव्यो के०) शीखव्यो पमाड्यो अने अमे दुःखरूप समुद्रमां पड्यां हतां तेमांथी पार ऊतार्यां. म्हारो पुत्र नीरोगी थयो ते सहु अेना प्रभावथी थयुं. अे सर्व अमारी वहूये अमारा ऊपर ऊपकार कर्यो. अे तमारी पुत्रीनो प्रभाव चिंतामणि रत्न सरखो छे, माटे धन्य छे तमने ने तमारी कुळमां आवी स्त्री रत्न ऊत्पन्न थई ॥ २ ॥

સૂઈ જેમ દોરા પ્રતેરે, આણે કસીદે ઠામરે ॥ તિમ
વહુએ મુજ પુત્રનીરે, ઘણીય વધારી મામરે ॥ જૂ૦ ॥ ૩

અર્થઃ- જેમ સુઈ દોરાને કસીદાના ભરતમાં ઠેકાણે આણે તેમ વહૂયે પણ મારા પુત્રની આબરૂ અને શોભા ઘણી વધારીને અમને ઠેકાણે આણ્યાં ॥ ૩ ॥

રૂપાં કહે ભાગ્યેં લહ્યોરે, અમે જમાઈ એહરે ॥ ર-
યણ ચિંતામણિ સારિખોરે, સુંદર તનુ સસનેહરે ॥ ૪

અર્થઃ- એવું સાંભળીને રૂપસુંદરી કહેવા લાગી કે ચિંતામણિ રત્ન સરિખો પ્રભાવ છે જેનો અને વળી સસ્નેહાળું એવું સુંદર છે (તનુ કે૦) શરીર જેનું એવા આ જમાઈને અમે પણ ભાગ્ય યોગે પામ્યા છૈયેં ॥ ૪ ॥

સુણવા અમ ઈચ્છા ઘણીરે, એહના કુલ ઘર વંશ
રે ॥ પ્રેમેં તેહ પ્રકાશીએરે, જિમ હિંસે અમ હંસ
રે ॥ જૂઓ૦ ॥ ૫ ॥

અર્થઃ- માટે એના કુળ, ઘર અને વંશ સંબંધિ કથા સાંભળવાની અમોને ઘણી ઈચ્છા રહે છે માટે તે તમે પ્રેમે કરી પ્રકાશો કે જેમ અમારો (હંસ કે૦) આત્મા તે (હિંસે કે૦) પ્રસન્ન થાય ॥ ૫ ॥

કહે કમલા રૂપાં સુણોરે, અંગ અનોપમ દેશરે ॥
ત્યાં ચંપાનયરી ભલીરે, જ્યાં નહિં પાપ પ્રવેશરે ॥ ૬

અર્થઃ- તે સાંભળી કમલમલા જે શ્રીપાલની માતા તે રૂપસુંદરીને કહે છે કે હે વેવાણ તમે સાંભળો (અનોપમ કે૦) ઉપમા રહિત એવો અંગ નામા દેશ તેને વિષે જેમાં પાપનો રંચમાત્ર પ્રવેશ નથી એવી (ભલી કે૦) રૂડી ચંપા નામા નગરી છે ॥ ૬ ॥

તેહ નયરીનો રાજિયોરે, રાજ ગુણ અભિરામરે ॥

અર્થઃ– પછી દેવ, દેહરાની માનતાઓ કરતાં, ઈચ્છતાં, પૂછતાં થકાં (યથા કે૦) જે પ્રકારે વિધા જે છે તે વિવેકને જણે તેમ રાણીયેં એક પુત્ર જન્મ્યો ॥૧૦॥

નગર લોક સવિ હરષિયાં રે, ઘર ઘર તોરણ ત્રાટ રે ॥
આવે ઘણાં વધામણાં રે, શણગાર્યાં ઘર હાટ રે ॥ જૂ૦॥

अर्थः- तेथी नगरनां लोक सर्व हर्षित थयां, घरोघर तोरणने जें-
गी नाद करी बांध्यां, घणां वधामणां आववा लाग्यां. घर, हाट,
दुकान सर्व शणगार्यां ॥११॥

राजन मन उलट घणे रे ॥ दान दिये लख कोडी रे ॥
वयरी पण संतोषिया रे, बंदिखानां छोडी रे ॥ भू०॥१२

अर्थ.- राजा मननी घणीज उलटें करीने लाखो करोडोनुं दान दीये
छे. ने वैरी हता तेने पण दान आपी संतोषित कर्या बंदीखानामां
पडेला गुनेहगारोने बंदीखानेथी छोडी मूक्या ॥१२॥

धवल मंगल दीये सुंदरी रे, वाजे ढोल निसाण रे॥
नाटक होये नव नवां रे, महोत्सव अधिक मंडा-
ण रे ॥ भूओ० ॥१३॥

अर्थः-सुंदरी ने सौभाग्यणी स्त्रीयो ते धवल मंगल गीत गाय
छे, ढोल नीशान वागी रह्यां छे, नवां नवां नाटक थाय छे, ए रीतें अ
धिक मंडाणे महोटो महोत्सव करे छे ॥१३॥

नाति सज्जन सहु नोतर्यां रे, भोजन षटरस
पाक रे ॥ पार नहीं पकवाननो रे, सालि सुरहां
घृत शाक रे ॥ भूओ० ॥१४॥

अर्थः- पछी बारमे दिवसे ज्ञाति, सज्जन सर्वने नोतरीने तेमने
षट्रस पाक भोजन निपजाव्यां. वळी पक्वान्न कराव्यां तेनो तो पा
र न नथी. (सालि के०) लापसी, (सुरहां के०) सारां दाल तथा घृत
अने शाक जमाड्यां ॥१४॥

भूषण वस्त्र पहेरामणी रे, श्रीफल कुसुम तंबोल रे॥
केशर तिलक वली छांटणां रे, चंदन चूआ रंग रोल रे॥१५

अर्थः- वळी आभूषण तथा वस्त्रनी पहेरामणी करी, ऊपर

શ્રીફલ, ફૂલ, પાન, સોપારી આપી, કેશરનાં તિલક કરી, વસ્ત્રે છાંટણા દીધાં તથા ચૂઆ અને ચંદને રંગરોલ કરી ઘણા ખુશી કર્યા ॥ ૧૫ ॥

રાજ રમણિ અમ પાલશેરે, પુણ્યે લહ્યો એ બાલરે ॥ સજ્જન ભૂઆ મલિ તેહથીરે, નામ ઠવ્યું શ્રીપાલરે ॥ ભૂઓ૦ ॥ ૧૬ ॥

અર્થઃ- હવે આ પુત્ર અમે પુણ્યે કરી પામ્યા છૈયે અને અમે અનાથની રાજ્યરૂપ (રમણિ કે૦) સ્ત્રી તેનું એ પાલન કરશે માટે સજ્જન તથા (ભૂઆ કે૦) ફઈ મળીને તે બાલકનું શ્રીપાલ એવું નામ (ઠવ્યું કે૦) સ્થાપ્યું પાડ્યું ॥ ૧૬ ॥

રાસ રૂડો શ્રીપાલનોરે, તેહની નવમી ઢાલરે ॥ વિનય કહે શ્રોતા ઘરેરે, હોજો મંગલ માલરે ॥ ૧૭ ॥

અર્થઃ- એ શ્રીપાલ રાજાનો રૂડો રાસ તેની નવમી ઢાળ પૂર્ણ થઈ. શ્રીવિનયવિજય ઊપાધ્યાયજી કહેછે કે, શ્રોતા જનોને ઘેર મંગલિકની માળા હોજો ॥ ૧૭ ॥

॥ દોહા ॥

પાંચવરસનો જબ હૂઓ, તે કુંવર શ્રીપાલ ॥ તામ શૂલ રોગે કરી, પિતા પહોંતો કાલ ॥ ૧ ॥

અર્થઃ- તે શ્રીપાલ કુંવર જેવારે પાંચ વર્ષનો થયો તેવારે ચરિત્રની પ્રતોમાં એમ લખ્યું છે કે, શ્રીપાલ કુમાર બે વરસનો થયો, ત્યારે તેનો બાપ મરણ પામ્યો (તામ કે૦) તે વારે સૂલના રોગે કરી કુંવરનો પિતા કાળધર્મ પામ્યો એટલે મરણ પામ્યો ॥ ૧ ॥

શિરકૂટે પીટે હિયાં, રૂયે સકલ પરિવાર ॥ સ્વા-

મી તેં માયા તજી, કુણ કરશે અમ સાર ॥ ૨ ॥

અર્થઃ- તેના દુઃખથી માથું કૂટતા, હૈયું પીટતાં થકા પરિવારના સર્વ લોક રૂદન કરે છે. વળી કમળપ્રભા કહે છે કે હે સ્વામી તમે અમારા ઉપરથી માયા તજી તો હવે અમારી સાર સંભાળ કોણ કરશે? ॥૨

ગયા વિદેશેં જાહુડે, વાલાં કોઈક વાર ॥ ઈણ વાટેં વોલાવિયા, ન મલે બીજી વાર ॥ ૩ ॥

અર્થઃ- જે વિદેશ એટલે પરદેશ ગયા હોય તે વાલાં કોઈક વાર (જાહુડે કે૦) મળે પણ એ વાટે જેને વલાવી આવ્યા તે બીજી વાર મળે નહીં ॥ ૩ ॥

હેજેં હસિ બોલાવતા, જે ક્ષણમાં કેઈ વાર ॥ નજર ન મંડે તે સજન, ફૂટે ન હૈયા ગમાર ॥ ૪ ॥

અર્થઃ- હે સ્વામી! અમને હેજે કરી સહિત હસીને એક ક્ષણ વારમાં કેટલાક વખત બોલાવતાં એવા (સજ્જન કે૦) વાહાલા તે આજ સામી નજર પણ માંડતા નથી તે માટે હે ગમાર હૈયડા તું ફૂટીને બે ભાગ કેમ થતું નથી? ॥ ૪ ॥

નેહ ન આણ્યો માહરો, પુત્ર ન થાપ્યો પાટ ॥ એવડી ઉતાવલ કરી, શું ચાલ્યા ઈણ વાટ ॥ ૫ ॥

અર્થઃ- વળી હે સ્વામી! તમે મહારા ઉપર સ્નેહ આણ્યો નહી તેનો રહ્યું, પરંતુ પુત્રને તમારા પાટે તખતેં પણ બેસાડ્યો નહીં! એટલી બધી ઉતાવળ કરીને એ (વાટે કે૦) માર્ગે શું ચાલ્યા? ॥૫ ॥

રોતી હૈડે ફાટતે, કમલા કરે વિલાપ ॥ મતિસાગર મંત્રી તિસેં, ઈમ સમજાવે આપ ॥ ૬ ॥

અર્થઃ- એ રીતે ફાટતે હૈયેં રડતી થકી કમલપ્રભા વિલાપ કરે છે તેને મતિસાગર પ્રધાન પોતેં આવીને એવી રીતે સમજાવે છે તે

આગળ કહેછે ॥ ६ ॥

હવે હૈડું કઠું કરી, સફલ સંભાહો કાજ ॥ પુત્ર તુમારો નાનડો, રોતાં ન રહે રાજ ॥ ७ ॥

અર્થઃ- હવે તમે તમારૂં હૈયું કઠણ કરીને સર્વ રાજકાજ પોતાને હાથે રાખો, કેમકે તમારો પુત્ર હજી ન્હાનો છે માટે રોતા થકાં રાજ્ય રહેશે નહીં ॥ ७ ॥

કમલા કહે મંત્રી પ્રતે, હવે તુમે આધાર ॥ રાજ દેઈ શ્રીપાલને, સફલ કરો અધિકાર ॥ ८ ॥

અર્થઃ- એવું સાંભળીને કમલપ્રભા રાણી પ્રધાનને કહેછે, કે હવે તમેજ આધારભૂત છો માટે શ્રીપાલને રાજ્ય આપીને તમારો અધિકાર સફલ કરો ॥ ८ ॥

॥ ઢાલ દશમી ॥

॥ જગતગુરૂ હીરજી રે ॥ એ દેશી ॥

અર્થઃ- પછી શ્રીપાલને રાજ્યપાટે સ્થાપી, તેની આણ વર્ત્તાવી અને રાજનું જે (કાજ કે०) કારભાર તે સર્વે બહુ બુદ્ધિની જાણ રૂપ પ્રધાન છે તે ચલાવે છે ॥ ૨ ॥

ઈણ અવસર શ્રીપાલનો રે, પિતરિયો મતિ મૂઢ ॥
પરિકર સઘલો પાલટી રે, ગુહ્ય કરે ઈમ ગૂઢ ॥ દે०॥૩॥

અર્થઃ- એવા અવસરને વિષે મતિયેં કરીને મૂઢ એવો શ્રીપાલનો પિતરીઓ કાકો, તેણે સઘલો પરિકર તે લશ્કર સામંત પ્રમુખને લાંચ પ્રમુખ આપી ભેદ પાડી ફોડીને પલટાવ્યો એટલે ફેરવી નાખ્યો એમ (ગૂઢકે०) ગુપ્ત પણે તેણે ગુહ્ય કર્યું ॥ ૩ ॥

મતિસાગરને મારવા રે, વલી હણવા શ્રીપાલ ॥
રાજ લેવા ચંપાતણું રે, દુષ્ટ થયો ઊજમાલ ॥ દે०॥૪॥

અર્થઃ- જે મતિસાગર પ્રધાનને મારવાને, વલી શ્રીપાલને પણ હણવાને, તથા ચંપાનગરીનો રાજ્ય લેવાને તે દુષ્ટ ઊજમાલ થયો ॥ ૪ ॥

કિમહિક મંત્રીસર લહી રે, તે વયરીની વાત ॥ રાણીને આવી કહે રે, નાસો લેઈ અધરાત ॥ દે०॥૫॥

અર્થઃ- તે દુશમને કહેલી ગુહ્યની વાત કોઈક રીતેં કોઈકના મુખથી મતિસાગર પ્રધાને જાણી, તેવારેં રાણી પાસેં આવીને કહેવા લાગ્યો જે તમે અર્ધ રાત્રિ લઈને ઈહાંથી નાશી જાઓ ॥ ૫ ॥

જો જાશો તો જીવશો રે, સુત જીવાડણ કાજ ॥ કુંવર જો કુશલો હશે રે, તો વલી કરશો રાજ ॥ દે०॥ ૬॥

અર્થઃ- જો નાશી જાશો તો જીવતા રહેશો અને તમારા પુત્રને જીવાડવા કાંજે એ કામ કરો કેમ કે તમારો કુંઅર જો કુશલ ખેમેં હશે તો ફરી રાજ કરશો ॥ ૬ ॥

રાણી નાઠી એકલી રે, પુત્ર ચડાવી કેડ ॥ ઊવટે

ઊજડે પતિ રે, વિષમી જિહાં છે વેડ ॥ દે૦ ॥૭॥

અર્થઃ- એવું મંત્રીનું વચન સાંભળીને, રાણી એકલી પુત્રને કેડ ઊપર ચડાવીને નાઠી. તેણે (ઊવટ કે૦) અવલી વાટે એટલે ધાસ્તિને લીધે સરલ માર્ગ મૂકીને ઊજડ જંગલમાં જિહાં વિષમ માર્ગ છે તે રસ્તે ચાલવા માંડ્યું ॥૭॥

જસ જડો જડ ઝાંખરાં રે, ખાખર ભાખર ખોહ ॥ ફ-
ણિધર મણિધર જિહાં ફરે રે, અજગર ઊંદર ગોહ ॥૮॥

અર્થઃ- (જસ કે૦) જેમાં, (જડો કે૦) જડું, (જડ કે૦) લોથા અને ઝાંખરા ઘણાં પડ્યાં છે. વળી ખાખરાના ઝાડ, (ભાખર કે૦) પથરા તથા (ખોહ કે૦) ખાડા પડ્યા છે વલી જે માર્ગમાં ફણના ધર-નાર અને જેના મસ્તકને વિષે મણિ રહેલા છે. તેવા સર્પ ઘણા અહીં તહીં ભ્રમણ કરી રહ્યા છે. તેમજ અજગર, ઊંદર અને ગોહ નામ-

ના જનાવર ઘણા વિચરી રહ્યા છે ॥ ૮ ॥

ઉજડ અબલા આડવડેરે, રયણી ઘોર અંધાર ॥
ચરણે ખૂંચે કાંકરારે, ઝરે લોહીની ધાર ॥ દે૦ ॥ ૯ ॥

અર્થઃ- એવી ઘોર અંધારી રાત્રિયેં ઉજ્જડ માર્ગે ચાલતાં અબલા જે સ્ત્રી તે આડવડે છે અને તેના પગમાં કાંકરા ખૂંચી જાય છે, તેના યોગેં પગમાંથી લોહીની ધારા ઝરે છે ॥ ૮ ॥

વરૂ વાઘને વરઘડારે, સોર કરે શીયાલ ॥ ચોર ચ-
રડને ચીતરારે, દીએ ઉછલતી ફાલ ॥ દે૦ ॥ ૧૦ ॥

અર્થઃ- વલી જે માર્ગમાં (વરૂકે૦) વરૂ, વાઘ અને (વરગડાકે૦) ચરાખ તથા શિયાલીયાં તે સોર બકોર કરે છે. તથા ચોર અને (ચરડકે૦) છલ, ચોર ફાસીગર અથવા ભૂત તથા ચિતરા જનાવર તો ઉછલતા થકા મહોટી ફાલો મારી રહ્યા છે ॥ ૧૦ ॥

ઘુઘુઘુ ઘૂઅડ કરેરે, વાનર પાડે હીક ॥ જલહલ
પરવતથી પડેરે, નદીની ઝરણા નીક ॥ દે૦ ॥ ૧૧ ॥

અર્થઃ- તથા ઘૂડ પક્ષી તે ઘૂ ઘૂ ઘૂ એવો ભયંકર શબ્દ કરી રહ્યા છે, અને વાનરા (હીકકે૦) ચીશો પાડી રહ્યા છે, તથા પર્વત ઉપરથી જલહલાટ શબ્દ કરતી નદીના પાણીના નિર્ઝરણાની (નીકકે૦) ધારાઓ નીચે આવી પડે છે ॥ ૧૧ ॥

બલિયું જેહનું આઉખુંરે, સત્ય શીયલ સંઘાત ॥
વખત બલી કુંવર વડોરે, તેણે ન કરે કોઈ ઘાત ॥ દે૦ ॥ ૧૨

અર્થઃ- પણ માતા તથા પુત્ર એ બેહુનું આયુષ્ય બલવાન છે તથા એક સત્ય અને બીજું શીલ એ બે જણનો રાણીને સંઘાત એટલે સથવારો છે, વલી કુમરનો વખત મહોટો બલવાન છે તેથી કોઈ તેમને ઘાત કરતો નથી ॥ ૧૨ ॥

રયણ હિંડોલે હિંચતીરે, સૂતી સોવન ખાટ ॥ ત-

स शिर आ वेला पडी रे, पडो दैव शिर छार ॥ दे०॥१३

अर्थः— अरे! जे राणी रत्ननी हिंडोला खाटें हिंचती हती, अने सोनाना खाट (पलंग) उपर शयन करती हती तेने माथे आवी वेला आवी पडी, माटे दैव जे कर्म, तेनुं शिर जे मस्तक, तेने माथे (छारके०) धूल पडो, एटले ए कर्मना माथा उपर धूल पडो, जे आवी रीतें प्राणीने दुःखी करे छे! ॥१३॥

रडवडतां रयणी गई रे, चडी पंथशिर शुद्ध ॥ तव बालक भूख्यो थयो रे, मागे साकर दूध ॥ दे०॥१४॥

अर्थः— ए रीतें रडवडतां थकां रात्रि व्यतिक्रमी अने प्रभातें शुद्ध मार्गे चडी, तेवारें बालक भूख्यो थयो तेणे दूध अने साकर खावा सारु माग्यां ॥१४॥

तव रोती राणी कहे रे, दूध रह्यां वत्स दूर ॥ जो लही रुवे कूकशा रे, तो लह्यां कूर कपूर ॥ दे०॥१५॥

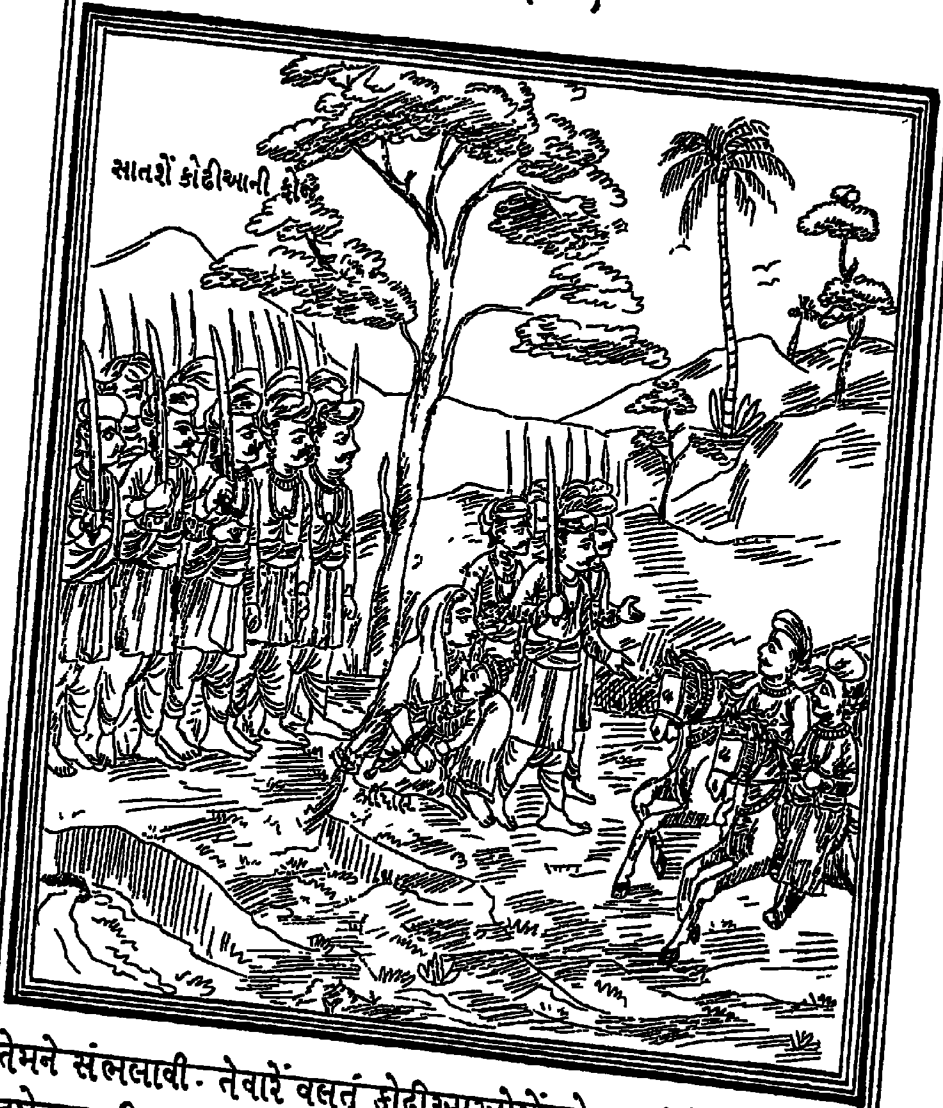
अर्थः— तेने राणी रुदन करती थकी कहेवा लागी के हे वत्स, दूध अने साकर तो दूर रह्यां, पण जो इहां कूशका खावाने मले तो पण जाणीयें जे आपणने कूरकपूरनां भोजन मल्यां ॥१५॥

हवे जतां मार्गे मली रे, एक कुष्टीनी फोज ॥ रोगी मलिया सातशें रे, हींडे करता मोज ॥ दे०॥१६॥

अर्थः— हवे आगल मार्गे जतां थकां एक कुष्टी एटले कोढीयानी फोज मली. ते रोगी सर्व सातशें जण एकठा मल्या मोज करतां थका (हिंडेके०) फरे छे ॥१६॥

कुष्टीयें पूछ्या पछी रे, सयल सुणावी वात ॥ वलतुं कुष्टी एम कहे रे, आरति मकरो मात ॥ दे०॥१७॥

अर्थः— ते कुष्टीयें मुजने पूछ्यां पछी में पण महारी सर्व वात

તેમને સંભલાવી. તેવારેં વલતું કોઢીઆઓયેં એમ કહ્યું કે, હે માતાજી! તમે આરતિ મ કરો એટલે પીડા ન પામો ॥૧૭॥

આવી અમ શરણે રહોરે, મન રાખો આરામ ॥
એ કોઈ અમ જીવતાંરે, કોઈ ન લે તુમ નામ ॥૬૦॥૧૮

અર્થઃ- તમે તમારા મનમાં આરામ રાખીને અમારે શરણે આવી રહો, એ અમો સર્વ જનોમાંથી કોઈ એક પણ જિહાં સુધી જીવતો હ-શે તિહાં સુધી તમારૂં કોઈ નામ લેશે નહીં ॥૧૮॥

વેસર આપી બેસવારે, ઢાંકી સઘલું અંગ ॥ જાલક

રાખી સોડમાંરે, બેઠી થઈ જડંગ ॥ દે૦ ॥ ૧૯ ॥

અર્થઃ- એમ કહી તે કોઢી આઓયેં તેમને એક (વેસર કે૦) ખચ્ચર બેસવા માટે આપ્યો પછી તે બાલકનું સર્વ અંગ ઢાંકી તેને પોતાની સોડયમાં રાખી (જડંગ કે૦) જડાંગ સાવધાન થઈને રાણી તે ખચ્ચર ઊપર બેઠી ॥ ૧૯ ॥

એહવે આવ્યા સોનતારે, વયરીના અસવાર ॥
કોઈ સ્ત્રી દીઠી ઈહાંરે, પૂછે વારોવાર ॥ દે૦ ॥ ૨૦ ॥

અર્થઃ- એહવા અવસરેં શોધ કરતા થકા વૈરીના અસવાર ત્યાં આવી પોહોચ્યા. તે કોઢીઆઓને વારંવાર પૂછે છે કે કોઈ સ્ત્રીને જતી થકી તમે ઈહાં દીઠી ? ॥ ૨૦ ॥

કોઈ ઈહાં આવ્યું નથીરે, જૂઠ મ બંખો આલ ॥ વ-
ચન ન માનો અમ તણુંરે, નયણે જૂઓ નિહાલ ॥૨૧॥

અર્થઃ- તેને કોઢીયા કહેવા લાગ્યા કે ઈહાં તો કોઈ પણ આવ્યું નથી તમે જુઠું આલ મ (બંખો કે૦) બોલો ! અને જો અમારૂં વચન ન માનો તો તમે તમારી નજરેં નિહાલીને જૂઓ ॥ ૨૧ ॥

જો જોશો તો લાગશેરે, અંગેં રોગ અસાધ ॥ નાઠા
બીહિતા બાપડારે, વલગે રખે વિરાધ ॥ દે૦ ॥૨૨॥

અર્થઃ- પણ આટલું છે કે, જો તમે અમારા સમૂહમાં આવીને જોશો તો તમારા અંગમાં પણ અસાધ્ય રોગ લાગી જશે તેથી તમે પણ અમારા જેવા થશો. એવું સાંભલીને રખેને એ (વિરાધ કે૦) વ્યાધિ આપણા અંગે આવી વલગે એમ વિચારીને તે બાપડા બીહિતા થકા તિહાંથી નાશી ગયા ॥૨૨॥

કુષ્ટી સંગતથી થયોરે, સુતને ઊંબર રોગ ॥ માડી
મન ચિંતા ઘણીરે, કઠિન કરમના ભોગ ॥ દે૦ ॥૨૩॥

અર્થઃ- હવે કુષ્ટિઓની સંગતિ થકી પુત્રના અંગે પણ (ઊંબરકે૦) કોઢરોગ થયો, એટલે ઊંબરના જેવા ગાંઠા થઈને પછી તે ફાટે તેમાંથી પરૂપાઈ નિકલે તેને ઊંબર રોગ કહીયેં. તે દેખીને માતાના મનમાં હે વલી ઘણીજ ચિંતા થઈ પડી અને વિચારવા લાગી કે મ્હારા કર્મના ભોગ મહા કઠિણ છે એમ વિચારી ॥ ૨૩ ॥

પુત્ર ભલાવી તેહનેરે, માતા ચલિય વિદેશ ॥ વૈદ્ય ઓષડ જોવા ભણીરે, સહેતી ઘણા કલેશ ॥ દે૦ ॥ ૨૪

અર્થઃ- પોતાનો પુત્ર, તે કોઢીઆને (ભલાવી કે૦) સોંપીને માતા વૈદ્ય, ઔષધ જોવાને અર્થે ઘણા ક્લેશને સહન કરતી (વિદેશ કે૦) પરદેશેં ચાલી ॥ ૨૪ ॥

જ્ઞાનીને વચને કરીરે, સયલ ફલી મુજ આશ ॥ તે હજ હું કમલપ્રભારે, આ બેઠી તુમ પાસ ॥ દે૦ ॥ ૨૫

અર્થઃ- આગલ માર્ગે જતાં જ્ઞાની ગુરૂ મલ્યા તેમના વચને કરીને મ્હારી સર્વ આશા ફલી તોહિજ હું કમલપ્રભા આ, તમારી પાસેં બેઠી છું ॥ ૨૫ ॥

રાસ રૂડો શ્રીપાલનોરે, તેહની દશમી ઢાલ ॥ વિનય કહે પુણ્યેં કરીરે, દુખ થાયે વિસરાલ ॥ દે૦ ॥ ૨૬ ॥

અર્થઃ- આ ઊત્તમ રૂડો શ્રીપાલ રાજાનો રાસ તેની જે દશમી ઢાલ કહી, શ્રીવિનયવિજય ઊપાધ્યાયજી કહે છે કે, પુણ્યેં કરીને સર્વ પ્રકારનાં દુઃખ વિસરાલ થાય ॥ ૨૬ ॥

॥ દોહા ॥

રૂપસુંદરિ શ્રવણેં સુણી, વિમલ જમાઈ વંશ ॥ હર્ષે હિયડે ગહગહી, ઈણિપરે કરે પ્રશંસ ॥ ૧ ॥

અર્થઃ- હવે રૂપસુંદરી પોતાના ભાઈનો નિર્મલ વંશ અને સાંભ-
[illegible]

[illegible]

[illegible]

(અવતંસ કે૦) પ્રગટ ક્ષત્રી કુલ છે તેનો એવો અથવા ક્ષત્રીના કુલ
[illegible]

[illegible]

અર્થઃ- એ પ્રમાણે રૂપસુંદરી રાણી (રંગે કે૦) હર્ષે કરીને આનંદ
સહિત [illegible]

[illegible]

અર્થઃ- પછી ચાર છે અંગ તેનાં તેને ચતુરંગી કહીયેં એટલે ચાર
[illegible]

ना पहेरनारा एटले घणाज सुंदर छे वेश जेमनो एवा असवारोने साथें तेडीने ॥५॥

रतन जडित झलके घणां, धर्यां सूरियां पान ॥ ढोल नगारां गडगडे, नेजा फरे निशान ॥६॥

अर्थः— रत्ने जडाव घणां झलकतां थकां एवां सूर्य मुखां धर्यां छे तथा ढोल नगारानो गडगडाट थते थके, वली नेजा निशानो फरकी रहेलां छे ॥६॥

भाणेज वरज्यां वसे, त्यां आव्या ततकाल ॥ निजमंदिर पधराववा, पुण्यवंत पुण्यपाल ॥७॥

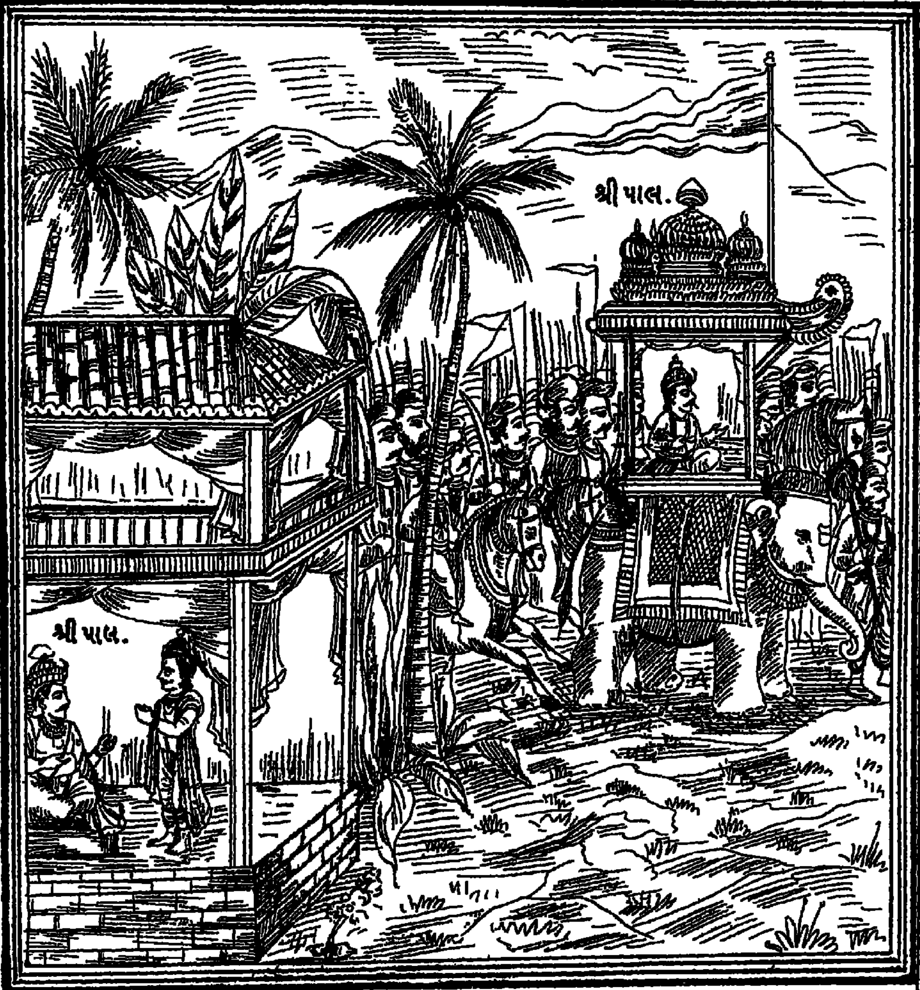
अर्थः— एवा आडंबर सहित ज्यां पोतानी भाणेज अने वली तेनो (वरकें०) भर्त्तार वसे छे रहे छे, तिहां तत्काल तेहीज वखतें पोताने मंदिरे तेडी जवाने माटे, पुण्यवंत एवो पुण्यपाल नामें राजा आव्यो ॥७॥

॥ ढाल अगीयारमी ॥

॥ राय कहे राणी प्रतें ॥ ए देशी ॥

आवो जमाई प्राहुणा ॥ जयवंताजी ॥ अम घर करो पवित्र रे ॥ गुणवंताजी ॥ सहुने अचरिज ऊपने ॥ जयवंताजी ॥ सुणतां तुम चरित्र रे ॥ गुणवंताजी ॥१॥

अर्थः— हवे पुण्यपाल राजा कहे छे के, हे परोणा जमाई तमे जयवंता छो माटे आवीने अमारुं घर पवित्र करो- हे गुणवंता जमाई

हरे ॥ गुण० ॥ माउल ससरो पूरवे ॥ नय० ॥ लो-
ग लला धरी नेहरे ॥ गुण० ॥ २ ॥

अर्थः- एम कही श्रीपालने हाथी उपर जेसाडीने महोटा महोत्सवें करी मामा ससराये पोताने घेर पधराव्या. तिहां स्नेह धरीने (ललाके०) रूडा उत्तम प्रकारना लोग तेने पूरवा लाग्या छे ॥ २ ॥

एक दिन जेठा मालीए ॥ नय० ॥ मयणा ने श्री
पालरे ॥ गुण० ॥ वातो छंदे नव नवे ॥ नय० ॥ मांड-
ल लुंगल तालरे ॥ गुण० ॥ ३ ॥

અર્થઃ- હવે એક દિવસેં મયણાસુંદરી અને શ્રીપાલ કુમર જેહુ તણ

અર્થઃ- તથા થઈથઈકાર કરીને નાટકોના પાત્ર નાચે છે, અને

રિપરિકે૦) જુદી જુદી રીતેં

તય૦॥ પ્રજાપાલ તિણે ઠાયરે ॥ગુણ૦॥૫॥

અર્થઃ- એવા અવસરને વિષે પ્રજાપાલ રાજા રયવાડીથી રમીને

અર્થઃ- તિહાં સ્વર્ગ એટલે દેવલોકમાં જેમ દેવતાઓ સુખ ભો-

એવાં સ્ત્રી ભર્ત્તારને દીઠાં તેને

સંતાપરે ।। ગુણ૦ ।। અવર કોઈ વર પેખીઓ ।। નય૦ ।। હૈહૈ પ્રગટ્યું પાપરે ।। ગુણ૦ ।। ૭ ।।

અર્થઃ- તિહાં રાજાયે તેન વખતે મયણાસુંદરીને જોવાથી. પરંતુ મયણાની પાસેં પોતેં પરણાવેલા વરને સ્થાનકેં બીજો કોઈ વર જોઈને જોયો તેવારે હૈ હૈ ઈતિ દુઃખેં ને આ તે શું પૂર્વકૃત પાપ પ્રગટ થયું? એમ તેના મનમાં મહોટો સંતાપ ઉત્પન્ન થયો ।।૭।।

ધિગ ધિગ ક્રોધતણે વશેં ।। નય૦ ।। મેં અવિચાર્યું કીધરે ।। ગુણ૦ ।। મયણા સરખી સુંદરી ।। નય૦ ।। કોઢીને કર દીધરે ।। ગુણ૦ ।। ૮ ।।

અર્થઃ- ધિક્કાર છે. ધિક્કાર છે મુજને !! ને મેંપણ ક્રોધને વશ થઈને આ મયણા સરખી સુંદરી તે કોઢીયાને હાથે લઈ દીધી એ કેહેવું અવિચાર્યું કામ કર્યું! કે જેમાંથી છેવટ આ અકાર્ય થયું ।।૮।।

એ પણ હુઈ કુલખંપણી ।। નય૦ ।। મુજ કુલ ભરિયો છારરે ।। ગુણ૦ ।। પરણ્યો પ્રીતમ પરહરી ।। નય૦ ।। અવર કર્યો ભરતારરે ।। ગુણ૦ ।। ૯ ।।

અર્થઃ- તેમ એ કુમરી પણ મહારા કુલમાં ખંપણ એટલે કાલી ટીલી, દાઘ લગાડે, જટો લગાડે, કલંક લગાડે તેવી થઈ તેણે મહારા કુલ માંહે (છાર કે૦) રાખ ભરયો એટલે મહારૂં કુલ મલિન કર્યું. કારણ કે એણેં પરણેલો ભર્તાર ત્યાગીને બીજો ભરતાર કર્યો એ મહારા કુલને મહોટી ખોટ લગાડી ।।૯।।

એણિપરે ઉલ્લો ઝૂરતો ।। નય૦ ।। નવ દીઠો તે રાયરે ।। ગુણ૦ ।। પુણ્યપાલ અવસર લહી ।। નય૦ ।।

आवी प्रणमे पायरे ॥ गुण० ॥ १० ॥

अर्थः- एवी रीतें राजने झूरतो थके तेवारें पुण्यपाल राजायें दीठो, तेवारें ते अवसर पामीने प्रजापाल राजने पगें आवी (प्रणम्यो के०) नम्यो ॥ १० ॥

राज पधारो मुज घरे ॥ जय० ॥ जूओ जमाई रूप रे ॥ गुण० ॥ सिद्धचक्र सेवा फली ॥ जय० ॥ ते कहुं सकल स्वरूपरे ॥ गुण० ॥ ११ ॥

अर्थः- नमीने कहेवा लाग्यो के हे राजन् ! म्हारे घेर पधारो अने आपना जमाईनुं रूप जूओ तथा गुरुवचनें सिद्धचक्र आरा-

રાયે આવી ઓળખ્યો ॥ નય૦ ॥ મુખ ઈંગિત આ-
કારરે ॥ ગુણ૦ ॥ મન ચિંતે મહિમા નિલો ॥ નય૦ ॥
જૈન ધર્મ જગસારરે ॥ ગુણ૦ ॥ ૧૨ ॥

અર્થઃ- તેવારે રાજાયે આવીને મુખના (ઈંગિત કે૦) નિશાની એંધાણીને આકારે જોઈને ઓળખ્યો જે એજ મહારો જમાઈછે એવું જાણીને મનમાં ચિંતવવા લાગ્યો જે મહિમાવંત જે શ્રી જૈનધર્મ તેજ જગતમાં સારભૂત છે ॥ ૧૨ ॥

મયણા તેં સાચી કહી ॥ નય૦ ॥ સભામાંહે સવિ વા-
તરે ॥ ગુણ૦ ॥ મેં અજ્ઞાનપણે કહ્યું ॥ નય૦ ॥ તે સ-
ઘલું મિથ્યાતરે ॥ ગુણ૦ ॥ ૧૩ ॥

અર્થઃ- એમ વિચારી મયણાને કહેવા લાગ્યો જે તેં જે કાંઈ સભા માંહે વાત કરી, તે સર્વ સાચી થઈ અને મેં અજ્ઞાનપણેં જે તુજને કહ્યું, તે સર્વ (મિથ્યા કે૦) જૂઠું હતું ॥ ૧૩ ॥

મેં તુજ દુઃખ દેવા ભણી ॥ નય૦ ॥ કીધો એહ ઉ-
પાયરે ॥ ગુણ૦ ॥ દુઃખ ટળીને સુખ થયું ॥ નય૦
॥ તે તુજ પુણ્યપસાયરે ॥ ગુણ૦ ॥ ૧૪ ॥

અર્થઃ- મેં તો તુજને દુઃખ દેવાને માટે ઉપાય કર્યો હતો; પરંતુ તે દુઃખ ટળીને જે સુખ થયું, તે સર્વ તાહારા પુણ્યના પસાયથી જાણવું ॥ ૧૪ ॥

મયણા કહે સુણો તાતજી ॥ નય૦ ॥ ઈહાં નહી ત-
મ વાંકરે ॥ ગુણ૦ ॥ જીવ સયલ વશ કર્મને ॥

नय० ॥ कुण राजा कुण रांक रे ॥ गुण० ॥ १५ ॥

અર્થઃ- તે સાંભળી મયણાસુંદરી વિનય સહિત કહેવા લાગી કે, હે પિતાજી! તમે સાંભળો. ઈહાં તમારો વાંક કંઈ પણ નથી. કોણ રાજા અને કોણ રંક! એટલે રાજા હો, અથવા રંક હો, ગમે તે હો, પણ સંસારમાં સર્વ જીવ કર્મને વશ છે. સર્વ જીવ પોતાનાં ઉપાર્જેલાં કર્મોનેજ પોતેં ભોગવે છે. માટે માતા પિતાદિક કોઈયેં પણ મનમાં ગર્વ આણવો નહિં. જે અમેં અમુકને સુખી કીધો અને અમુકને દુઃખી કીધો? ॥ १५ ॥

मान तजी मयणा तणी ॥ नय० ॥ राय मनावी माय रे ॥ गुण० ॥ सज्जन थया सवि एकमना ॥ नय० ॥ उलट अंग न माय रे ॥ गुण० ॥ १६ ॥

અર્થઃ- એવાં મયણાનાં વચન સાંભળીને રાજા જાણતો હતો જે હું કરું છું, મહારા કર્યાં સુખ દુઃખ થાય છે! એવો અહંકાર પ્રથમ હતો તેનો ત્યાગ કરીને રાજાએં શ્રી જિનેશ્વરનો ધર્મ અંગીકાર કર્યો. પછી મયણાસુંદરીની માતાને મનાવી. તે વખત સજ્જન જે સગાસંબંધિ હતા તેમનાં મન સર્વ એક થયાં. તેથી તેઓને એટલો તો ઉલટ એટલે હર્ષ ઉત્પન્ન થયો કે તે તેમના અંગમાં સમાઈ શકતો નથી ॥ १६ ॥

नयर सयल शणगारियुं ॥ नय० ॥ चहुटां चोक विशाल रे ॥ गुण० ॥ घर घर गुडी उछली ॥ नय० ॥ तोरण झाकझमाल रे ॥ गुण० ॥ १७ ॥

અર્થઃ- પછી રાજાયેં તરતજ સમસ્ત નગરને શણગાર્યું તેમાં હે મહોટા ચહુટા તથા ચોકને તો વિશાલ પણેં શણગાર્યા, ઘર ઘરને વિષે ગુડીઓ ઉછલી રહી છે, તેમજ તોરણ પણ ઝાકઝમાલ બાંધ્યાં ॥ १७ ॥

[illegible]

અર્થઃ- એમ મહોટે મહોત્સવેં કરી રાજા પોતાને ઘેર જમાઈને [illegible]

[illegible]

વાતરે ॥ ગુણ૦ ॥ જિનશાસન ઊન્નતિ થઈ ॥
જય૦ ॥ મયણાએ રાખી ખ્યાતરે ॥ ગુણ૦ ॥ ૧૯॥

અર્થઃ- પછી ઊજ્જયણી નગરીમાં રહેનારાં લોકોના મુખ મુખને વિષે એહિજ વાત પ્રગટ થઈ, એટલે વિસ્તાર પામી ને શ્રી જૈનધર્મ જ જગતમાં શ્રેયસ્કર છે, એવી શ્રીજિનશાસનની ઊન્નતિ થઈ. એમ મયણાયેં પોતાના મુખમાંથી જે વાત કહાડી હતી કે જીવ જે સુખ દુઃખ પામે છે તે સહુ પોતાના કર્માનુસારેં પામે છે, તેજ વાતની ખ્યાતિ રાખી એટલે પ્રખ્યાત કરી ॥ ૧૯॥

રાસ રૂડો શ્રીપાલનો ॥ જય૦ ॥ તેહની ઈગ્યારમી
ઢાલરે ॥ ગુણ૦ ॥ વિનય કહે સિદ્ધચક્રની ॥
જય૦ ॥ સેવા ફલે તતકાલરે ॥ ગુણ૦ ॥ ૨૦॥

અર્થઃ- (રૂડો કે૦) રમણીય મનોહર એવો શ્રીપાલરાજાનો રાસ તેની અગીયારમી ઢાલ પૂર્ણ થઈ. શ્રીવિનયવિજય ઊપાધ્યાયજી કહે છે કે, શ્રીસિદ્ધચક્રની સેવા તત્કાલ ફલીભૂત થાયછે ॥ ૨૦॥

॥ ચોપાઈ ॥

ખંડ ખંડ મીઠો જિમ ખંડ, શ્રી શ્રીપાલ ચરિત્ર

અખંડ ॥ (શ્રી) કીર્તિ વિનય વાચકથી લહ્યો,
પ્રથમ ખંડ ઇમ વિનયેં કહ્યો ॥ ૧ ॥

અર્થઃ- જેમ (ખંડ કે૦) ખાંડના (ખંડકે૦) કટકા માંહે મીઠાશ ઘણી હોય તેમ આ રાસના ખંડમાં પણ મીઠાશ ઘણી છે. અને આ શ્રીપાલ રાજાનું સંપૂર્ણ ચરિત્ર તો અખંડ છે, તેમાં એ પહેલો ખંડ તો શ્રી કીર્તિવિનય નામા (વાચકકે૦) ઉપાધ્યાય તેમના મુખથી જે પ્રમાણે (લહ્યો કે૦) પામ્યો સાંભળ્યો (ઇમકે૦) એ પ્રમાણેંન શ્રીવિનયવિનયજી ઉપાધ્યાયેં કહ્યો ॥ ૧ ॥

ઇતિ શ્રીમન્મહોપાધ્યાય શ્રીકીર્ત્તિવિનયગણિ શિષ્યોપાધ્યાય શ્રીવિનયવિનય ગણિ વિરચિતે શ્રી શ્રીપાલ ચરિત્રે પ્રાકૃત પ્રબંધે મયણાસુંદરી પાણિગ્રહણે, શ્રીસિદ્ધચક્ર આરાધનાત્ નિરોગત્વ પ્રાપ્તિ શ્રીકમલપ્રભા મિલન સ્વવ્યતિકર કથનેત્યાદિ વર્ણનો નામ પ્રથમ ખંડઃ સમાપ્તઃ ॥
સર્વ ગાથા ॥ ૨૮૨ ॥ ઇતિ ॥ ॥ છ ॥

श्रीसद्गुरुभ्यो नमः

अथ

श्रीश्रीपालचरित्रे द्वितीयखंड प्रारंभः

॥ दोहा ॥

सिद्धचक्र आराधतां, पूरे वंछित कोड ॥ सिद्धच-
क्र गुन मन वस्युं, विनय कहे कर जोड ॥ १ ॥

अर्थः– श्री सिद्धचक्रनुं आराधन करतां थकां मनना वंछित कोड सर्व पूर्ण थाय, माटेज श्रीविनयविजय उपाध्यायजी बे हाथ जोडीने कहे छे के, तेज श्रीसिद्धचक्र म्हारा मनमां वस्यो ॥ १ ॥

सारद सार दया करी, दीजें वचन विलास ॥ उत्त-
र कथा श्रीपालनी, कहेवा मन उल्लास ॥ २ ॥

अर्थः– वली हवे श्रीपाल राजानी (उत्तर के०) आगल कथा कहेवाने माहारूं मन उल्लसित थयुं छे. माटे हे (सारद के०) शारदा माता महारा उपर (सार के०) प्रधान श्रेयस्कारी दया करीने वचन रचनानुं विलासपणुं आपो ॥ २ ॥

एक दिन रमवा नीकल्यो, चहुटे कुमर श्रीपाल ॥
सजल सैन्यसुं परवर्यो, यौवन रूप रसाल ॥ ३ ॥

अर्थः– हवे एक दिवसें (सजल के०) महोटा सैन्ये करी परवर्यो थको, यौवन अवस्थावंत, रसाल रूप छे जेनुं एवो श्रीपालकुमर रमवाने माटे चहुटामांथी (निकल्यो के०) जाय छे ॥ ३ ॥

मुख सोहे पूरण शशी, अर्धचंद्र सम भाल ॥ लो-
चन अमिय कचोलडां, अधर अरुण परवाल ॥४॥

ने होठ ते परवाला सरखा (अरुणके०) लालवर्णे क
रीने शोभे छे ॥ ४ ॥

त . । ...ठ मनोहर कंबु ॥ पुर -

. ध्य तट, भुज भो ल.

अर्थः- जेवी दाडिमनी कलिओ शोभे, ते सरखा दांत शो

कंठ तो मनोहर (कंबुके०) शंखना जेवो शोभे छे. (पु

नगरना दरवाजाना कमाडनी पेरें जेनुं हृदय तट शोभे छे, अने ते
दरवाजानी भोगल सरखी (लंबके०) लांबी थकी जे भुजाओ
शोभे छे ॥ ५ ॥

कडलंक केहरि समो, सोवन वन्न शरीर ॥ फूल झरे
मुख बोलतां, ध्वनि जलधर गंभीर ॥ ६ ॥

अर्थः- केडनो लंक ते केसरी सिंह सरखो शोभे छे, शरीरनो
वान सोना सरखो शोभे छे, मुखें बोलतां जाणीयें फूल झरी नीचें
पडतां होय नहीं! तेवां वचन मुखमांथी निकलतां शोभे छे वली
(जलधरके०) मेघ सरखो गंभीर (ध्वनिके०) स्वर छे जेनो एवो
श्रीपाल कुमर चहुटामांथी चाल्यो जाय छे ॥ ६ ॥

थोक थोक चहुटे मल्या, रूपें मोह्या लोक ॥ म्हेल
गोख मेडी चडे, नरनारीना थोक ॥ ७ ॥

अर्थः- ते श्रीपालना रूप उपरें मोह पाम्या थका तेने जो-
घणा लोक ठेकाणां मल्यां छे.
क गोख उपर, कोई मेडी
थया छे ॥
॥ ७ ॥

मुग्धा पूछे मायने, मा ए कुण अलिराम ॥
ईन्द्र चन्द्र के चक्कवे, श्याम राम के काम ॥८॥

अर्थः– ते समयें कोईक (मुग्धाके०) बालिका, श्रीपालने जोईने पोतानी माताने पूछे छे के हे माताजी! आ (अलिरामके०) मनोहर रूपवंत पुरुष ते कोण छे! ईन्द्र छे! के चन्द्र छे! के चक्रवर्त्ती छे! के (श्याम के०) श्रीकृष्ण छे! के रामचंद्रजी छे! के कामदेव छे! ॥८॥

माय कहे मोटे स्वरें, अवर म झंखे आल ॥ जाये
जमाई रायनो, रमवा कुंवर श्रीपाल ॥९॥

अर्थः– एवी पोतानी पुत्रीनी वाणी सांभलीने तेनी माता मोटे स्वरें करी कहेवा लागी के, हे वत्स! तुं (अवरके०) बीजा आलपंपाल (मझंखेके०) म बोल, एतो आपणा राजानो जमाई श्रीपालकुमर छे, ते रमवाने जाय छे ॥९॥

वचन सुणी श्रीपालने, चित्तमां लागी चोंक ॥
धिग सुसरा नामें करी, मुज ओलखावे लोक ॥१०॥

અર્થઃ– નીતી શાસ્ત્રમાં તો ને પોતાને ગુણે ઓળખા

ત , ન ં ૨

ણ્યા છે, તથા ને (માઊલ ઙ•) મામાને

॥ ઢાલ પહેલી ॥

॥ ચતુર સનેહી મોહના ॥ એ દેશી ॥

ચપલ ચિત્ત શ્રી

અર્થઃ– એમ ચપલ [

॥મોસસરો જોલાવે છે ॥ ૧ ॥

અર્થઃ- કે હે રાજન્ ! આજ તમને કોઈયેં રીશવ્યા છે, અથવા કોઈયેં તમારી આજ્ઞા લોપી છે, કે જે થકી તમે કાંઈક આમણ દૂમણા દેખાઓ છો. પણ તમારે ચરણે અમારા પ્રાણ છે માટે જે હોય તે ખરે ખરું અમોને કહો ॥ ૨ ॥

ચિત્ત ચાહો તો આપણું, લીજેં ચંપારાજ રે ॥ છઠે પ્રયાણેં ચાલીજેં, સજલ સૈન્ય લઈ સાજ રે ॥ કું॰ ॥ ૩

અર્થઃ- જો તમારા ચિત્તમાં ચાહના હોય તો ઈહાંથી સજલ એટલે મહોટા સૈન્યનું સહાય લઈને છઠે પ્રયાણેં ચાલીયેં અને આપણું ચંપાનગરીનું રાજ્ય લઈ લહિયેં ॥ ૩ ॥

કુંવર કહે સુસરા તણે, બલેં ન લીજેં રાજ રે ॥ આપ પરાક્રમ જિહાં નહીં, તે આવે કુણ કાજ રે ॥ કું॰ ॥ ૪ ॥

અર્થઃ- તે સાંભલી કુમર બોલ્યો કે સસરાને બલેં રાજ્ય લહીયેં નહીં. કારણ કે જિહાં પોતામાં પરાક્રમ ન હોય તિહાં પારકું પરાક્રમ તે શ્યા કામમાં આવે ॥ ૪ ॥ દોહા ॥ જે નરમેં પરાક્રમ નહીં, તે નર પશુ સમાન ॥ બાલ ખેલાવે તાહકું, જૈસેં લિખિત ચિત્રામ ॥ ૧ ॥ જેતી પાંતી બીનતી, વાંસા કેરી લજ્જ ॥ હાથે તુરી ન પલાણિયાં, એ ગાંચે નાવે કજ્જ ॥ ૨ ॥

તેહ ભણી અમેં ચાલશું, જોશું દેશ વિદેશ રે ॥ ભુ-

નિજબલેં લખમી લહી, કરશું સકલ વિશેષરે ॥૫॥

અર્થઃ- તે ભણી અમે ઈહાંથી ચાલશું તે દેશ વિદેશ જોશું અને તિહાં પોતાની ભુજના બલથી લક્ષ્મી પેદા કરીને પછી ચિત્તમાંહે જે ધાર્યું છે, તે સર્વ કાર્ય વિશેષ કરશું ॥ ૫ ॥

માય સુણી આવી કહે, હું આવીશ તુઝ સાથરે ॥
ઘડીયન ઘીઇં એકલો, તુંહિજ એક મુઝ આથરે ॥૬॥

અર્થઃ- તે વાત શ્રીપાલની માતાયેં સાંભલી તેવારેં આવીને કહેવા લાગી કે, હે પુત્ર! હું પણ તમારી સાથેં આવીશ. હવે તો એક ઘડી માત્ર પણ તુજને એકલો છૂટો મૂકું નહીં કેમ કે મહારે તો (આથકે૦) પુંજીમાં એક તુંજ છો ॥ ૬ ॥

કુંઅર કહે પરદેશમાં, પગબંધણ ન જાયરે ॥
તિણે કારણ તમે ઈહાં રહો, દ્યો આશીશ પસાયરે ॥૭

અર્થઃ- તે સાંભલી કુમર કહેવા લાગ્યા કે, હે માતાજી પરદેશમાં જે પગબંધન હોય તો જવાય નહીં એટલે કાંઈ કમાઈ શકાય નહીં, તે કારણે તમે ઈહાંજ રહો અને મહારા ઊપર પસાય કરીને આશીષ આપો.૭

માય કહે કુશલા રહો, ઊત્તમ કામ કરજોરે ॥ ભુજબલેં વયરી વશ કરી, દરિસણ વહેલું દેજોરે ॥ શ્રી૦॥૮

અર્થઃ- તે વારેં માતાજી કહેવા લાગ્યાં કે, હે પુત્ર! તમેં પરદેશમાં કુશલેં રહો અને ઊત્તમ કામ કરજો. પોતાની ભુજબલેં શત્રુને વશ કરી ફરી વહેલા આવી અમને દર્શન દેજો ॥ ૮ ॥

સંકટ કષ્ટ આવી પડે, કરજે નવપદ ધ્યાનરે ॥ રયણી

રહેજે જગતા, સર્વ સમય સાવધાન રે ॥ શ્રી૦ ॥ ૯ ॥

અર્થઃ– પરદેશમાં સંકટ કષ્ટ આવી પડે તો નવપદનું ધ્યાન કરજે, રાત્રિયેં જગતા રહેજે, સર્વ સમયેં સાવધાન રહેજે ॥ ૯ ॥

અધિષ્ઠાયક સિદ્ધચક્રના, જેહ કહ્યાં છે ગ્રંથેંરે ॥ તે

સવિ દેવી દેવતા, યતન કરો તુમ પંથેંરે ॥ શ્રી૦ ॥ ૧૦ ॥

અર્થઃ– વલી શ્રીસિદ્ધચક્રના અધિષ્ઠાયિક જે, ગ્રંથો માંહે કહેલાં છે, તે સર્વ દેવી દેવતા પ્રમુખ પંથને વિષે તમારૂં યત્ન કરો ॥ ૧૦ ॥

એમ શિખામણ દેઈ ઘણી, માતા તિલક વધાવેરે ॥

શબ્દ શુકન હોએ ભલા, વિજય મુહૂરત પણ આવેરે ૧૧

અર્થઃ– એ રીતેં માતા ઘણી શીખામણ આપીને કુમરને મંગલિક ને અર્થે તિલક વધાવતી હવી. તે વખત પ્રયાણને અર્થે શબ્દ અને શકુન પણ સર્વ રૂડાં થયાં અને મુહૂર્ત્ત પણ વિજય એટલે જયનું રૂડું આવ્યું ॥ ૧૧ ॥

રાસ રચ્યો શ્રીપાલનો, તેહને બીજે ખંડેરે ॥ પ્રથમ

ઢાલ વિનયેં કહી, ધર્મઉદય તિથિ મંડેરે ॥ શ્રી૦ ॥ ૧૨ ॥

અર્થઃ– એ શ્રીપાલના રાસની રચના કરી તેની બીજા ખંડને વિષે પહેલી ઢાલ શ્રીવિનયવિજય ઉપાધ્યાયજીયેં કહી. કવીશ્વર કહે છે. કે હે ભવ્ય જીવો! જેવારેં સ્થિતિનો પરિપાક થાય, તેવારેં તે પરિપાક સ્થિતિના ઉદયથી જીવ ધર્મમાં મંડે એટલે ધર્મમાં જોડાય ધર્મમાં પ્રવર્ત્તે ॥ ૧૨ ॥

॥ દોહા ॥

હવે મયણા ઈમ વીનવે, તુમશું અવિહડ નેહ ॥ અ-

લગી ક્ષણ એક નવિ રહું, જિહાં છાયા તિહાં દેહ ॥૧॥

અર્થઃ- હવે મયણાસુંદરી આવીને આવી રીતેં વિનતિ કરે છે જે હે સ્વામી! તમારી સાથેં મહારે અવિચલ સ્નેહ છે, માટે એક ક્ષણ માત્ર પણ હું તમારાથી અલગી રહું નહીં. જેમ જે સ્થાનકેં છાયા હોય, તે સ્થાનકેં શરીર પણ હોય. એ દૃષ્ટાંતેં જિહાં તમારો દેહ હશે તિહાંજ તમારા દેહની છાયા રૂપ હું રહીશ ॥૧॥ યતઃ ॥ યત્ર ત્વં તત્ર મે પ્રાણા, શરીરં મમ કેવલં ॥ ધારિતં પ્રેમ યોગેન, વારિણાં કમલં યથા ॥ ૧ ॥

અગ્નિ સહેતાં સોહિલો, વિરહ દોહિલો હોય ॥
કંત વિછોહી કામિની, જલણ જલંતી જોય ॥૨॥

અર્થઃ- હે સ્વામી સ્ત્રીઓને અગ્નિ સહન કરવો પડે તે સુલભ છે, પરંતુ સ્વામીનો વિરહ ખમવો પડે તે મહા દુર્લભ હોયછે. કંત જે ભરતાર તેથી વિછોહ પામેલી એવી જે (કામિની કે૦) સ્ત્રી તે (જલણ જલંતી કે૦) જલતા અગ્નિ સરખી (જોય કે૦) જોવી એટલે અગ્નિની પરે જલતી હોય એવી જાણવી ॥ ૨ ॥

કહે કુંઅર સુંદરિ સુણો, તું સાસૂ પય સેવ ॥ કાજ
કરી ઊતાવલો, હું આવું છું હેવ ॥૩॥

અર્થઃ- એવું સાંભલી કુમર કહેવા લાગ્યો કે, હે સુંદરી હું કહું છું તે તું સાંભલ જે હાલ તું તાહારી સાસુના ચરણની સેવા કર, અને હું ઊતાવલથી મહારૂં ચિંતવેલું કાર્ય કરીને (હેવ કે૦)

તુરત પાછો આવું છું ॥ ૩ ॥

મન પાખે મયણાં કહે, પિતુ તુમ વચન પ્રમાણ ॥
છે પંજર શૂનૂં પડ્યું, તુમ સાથે મુજ પ્રાણ ॥ ૪ ॥

અર્થઃ- એવું પતિનું વચન સાંભળીને યદ્યપિ એકલી રહેવાનું મન નથી તથાપિ સ્વામીનું વચન ઉલ્લંઘન ન થાય માટે મન વિના મયણાસુંદરી કહેવા લાગી કે, હે સ્વામી ! તમારૂં વચન મ્હારે પ્રમાણ છે. પણ આ મ્હારા શરીર રૂપી પાંજરૂં તે શૂન્ય પડ્યું છે અને મ્હારા પ્રાણ તો તમારી સાથેજ છે એમ નિશ્ચયથી જાણજો ॥ ૪

॥ ઢાલ બીજી ॥

॥ કોસ્યા ઉભી આંગણે ॥ એ દેશી ॥

વાલમ વેહેલારે આવજો, કરજો મારી સારરે ॥
રખેરે વિસારી મૂકતા, લહી નવ નવી નારરે ॥
વાલમ૦ ॥ ૧ ॥

અર્થઃ- હે વાલમ ! પરદેશેં જાઓ છો પરંતુ મ્હારી સાર સંભાળ કરવા માટે તિહાંથી વહેલા આવજો. કેમ કે તમે ભાગ્યવંત પુરૂષ છો તે દેશ દેશને વિષે નવનવી સ્ત્રીયો પામીને રખે ને મને વીસારી મૂકતા ! ॥ ૧ ॥

આજથી કરીશ એકાસણું, કરશો સચિત પરિહારરે ॥ કેવલ ભૂમિ સંથારશું, તજ્યાં સ્નાન શણગારરે ॥ વાલમ૦ ॥ ૨ ॥

અર્થઃ- હે સ્વામી ! આજથી માંડીને હું દિન પ્રત્યેં એકાસણું કરીશ, વલી સચિત્ત વસ્તુ ખાવાનો પરિહાર કર્યો. તથા સૂવાને માટે સંથારો પણ નિઃકેવલ એક પૃથ્વી ઉપરજ કરીશ, પરંતુ

गोदडा आदिक बिछाना ऊपर नहीं सुवुं. वली स्नान करवुं, तथा शणगार सजवो, ते पण में आजथी तज्यां अटले तेनो हुं आजथी त्याग करुंछुं ॥ २ ॥

ते दिन वलि कदी आवशे, जिहां देखीश पियु पायरे ॥ विरहनी वेदना वारशुं, सिद्धचक्र सुपसायरे ॥ वा० ॥ ३

अर्थः– हे प्रभु ते दिवस वली क्यारे आवशे के जे दिवसें हुं महारा स्वामीना चरणकमल देखीश? पण ए सर्व महारी विरहरूप वेदनाने श्रीसिद्धचक्रना सुपसाय थकी (वारशुं के०) निवारण करशुं ॥ ३

सज्जन वोलावी इणिपरें, लेई ढाल कृपाणरे ॥ चंन्द्रनाडी स्वर पेसते, कुंअरे कीध प्रयाणरे ॥ वा० ॥ ४

अर्थः– हवे पोताना सज्जन ने सगां संबंधि तेने पाछां वालीने आवी रीतें हाथमां ढाल तरवार लईने चंन्द्रनाडीनो स्वर पाछो पेसते एटले सूर्यनाडी वहे ते थके श्रीपालकुमरें परदेशे प्रयाण कीधुं ॥ ४ ॥ उक्तंच ॥ पूजा-द्रव्यार्जनो द्वाहे, दुर्गादि सरिदाक्रमे ॥ गमागमे जीविते च, गृहे क्षेत्रादि संग्रहे ॥ १ ॥ क्रयविक्रयणे वृष्टौ, सेवा कृषिवले तथा ॥ विद्या पट्टाभिषेकादौ, शुभार्थेच शुभः शशी ॥ २ ॥ प्रश्ने प्रारभिणे वापि, अर्थाणां वामनाशिका ॥ पूर्णवायोः प्रवेशश्च, त्तद्यसिद्धिर संशयः ॥ ३ ॥

देश पुर नगरना नवनवा, जोतो कौतुक रंगरे ॥ ए

કલો સિંહપરૈ મ્હાલતો, ચઢ્યો એક ગિરિશ્રૃંગરે ॥વા૦॥૫

અર્થઃ- હવે આગલ ચાલતાં માર્ગમાં જે જે દેશ, પુર, નગર આવેછે, તિહાં નવનવા કૌતુક અને નવનવા રંગ જોતો થકો નિર્ભયપણે એકલો સિંહની પેરેં ચાલતો થકો એક ગિરિ કહેતાં પર્વત તેના (શ્રૃંગકે૦) ટુંક ઉપર ચડ્યો ॥૫॥

સરસ શીતલ વન ગહનમાં, તિહાં એક ચંપક છાંહરે ॥ જાપ જપતો નર પેખીઓ, કરી ઊર્ધ્વ નિજ બાંહરે ॥ વાલમ૦ ॥ ૬ ॥

અર્થઃ- તિહાં એક નંદનવન જેવા ગહન વનને વિષે ઘણા વૃક્ષોના ગહનમાં રસેં કરી સહિત છે ફલ ફૂલ જેનાં તથા જેની ઉપર કોયલ પ્રમુખ પક્ષીઓ ક્રીડા કરી રહ્યાં છે એવો જિહાં ચંપકનો વૃક્ષ દીઠો તિહાં આવી ઊભો, તેવામાં તે વૃક્ષની નીચેં છાયા માંહે પોતાની ભુજાઓ ઊંચી કરેલી એવી સંજ્ઞાયેં જડેલો જાપ જપતો થકો એક સુંદર પુરૂષ શ્રીપાલકુમરે (પેખ્યોકે૦) દીઠો ॥ ૬ ॥

जप पूरो करी पुरुष ते, बोल्यो करी परणामरे॥सु-
पुरुष तुं भलें आवीओ, सर्युं माहरुं कामरे॥वा॰७

अर्थः- ते पुरुष पण जप पूर्ण करी श्रीपाल कुमरने प्रणाम करी बोल्यो के हे पुरुष ! तुं भलें ईहां आव्यो, हवे महारुं काम सर्युं एम हुं जाणुं छुं ॥ ७ ॥

कुंअर कहे मुज सारिखुं, कहो जेह तम कामरे॥ घणे आगें उपगारने, दीधां देह धन रामरे ॥ वा॰॥८॥

अर्थः- तेवारें कुमरें कह्युं के महारा सरखुं जे तमारुं कांई काम होय ते मने कहो शा माटे जे आगल घणा रुडा पुरुषोयें परोपकारने माटे पोताना (देहके॰) शरीर, धन अने राज्य पण दीधां छे ॥ ८ ॥

तेह कहे गुरु कृपा करी घणी, विद्या एक मुज दीधरे॥
घणो उद्यम कर्यो साधवा, पण काज नहीं सिद्धरे॥९

अर्थः- ते सांभली साधक पुरुष कहे छे के, महारा उपर गुरुयें महोटी कृपा करीने मने एक विद्या आपी छे. तेने साधवानो में घणोयें उद्यम कर्यो, पण कार्य सिद्ध न थयुं ॥ ९ ॥

उत्तर साधक नर विना, मन रहे नहीं ठामरे॥ तिणे तुम एक करुं वीनती, अवधारिएं स्वामरे॥१०॥

अर्थः- कारण के उत्तर साधक मनुष्य कोई महारी पासें न होवाथी महारुं मन स्थिर रहेतुं नथी माटे तमने एक विनंति करुं छुं ते स्वामी तमे अवधारो ॥ १० ॥

कुंअर कहे साध्य विद्या सुखें, मन करी थिर थोभरे॥
उत्तरसाधक मुज थकां, करे कोण तुज क्षोभरे॥वा॰११

अर्थः- कुमर कहेवा लाग्यो के, तमारुं मन स्थिर थोभ करीने

तुमें विद्या साधन कर. हुं ऊत्तर साधक थको जोऊं कोण तुजने क्षोभ पमाडे छे? ॥ ११ ॥

कुंवरना सहायथी तत्खिणें, विद्या थई तस सिद्धरे ॥ ऊत्तम पुरुष ने आदरे, तिहां होऐ नवनिद्धरे ॥ १२

अर्थः— हवे कुमरना सहायथकी तत्क्षण तेज क्षणावारमां ते विद्या तेने सिद्ध थई ने माटे ऊत्तम पुरुष ने कांई आदरे, तिहां नवेनिधि प्रगट थाय ॥ १२ ॥

कुंअरने तेणे विद्याधरें, दीधी ओषधि दोयरे ॥ ऐक जलतरणी अवरथी, लागे शस्त्र नहीं कोयरे ॥ वा० १३

अर्थः—पछी ते विद्याधरें प्रसन्न थईने कुमरने जे औषधि ओ आपी तेमां ऐक जलतरणी ऐटले अगाध पाणीमां पडे तो पण बूडे नहीं. अने बीजी (अवर के०) बीजा पुरुषथी कोई शस्त्र अस्त्र लागे नहीं ॥ १३ ॥

कुंअर विद्याधर दोय जणा, चाल्या परवत मांहिरे ॥ धा तुरवादी रस साधता, दीठा तिहां तरु छांहिरे ॥ वा० ॥ १४

अर्थः— हवे कुमर अने विद्याधर ऐ बेहु जणा आगल पर्वत मांहे चाल्या तिहां ऐक वृक्षनी छायामां जेटा धातुरवादी पुरुषो सुवर्णरसने साधता थका दीठा ॥ १४ ॥

तेह विद्याधरने कहे, तुमें विधि कह्यो जेहरे ॥ तेणे विधि जपऊमें बहु कर्यो, न पामे सिद्धि ऐहरे ॥ वा० १५

अर्थः— ते धातुरवादीयो विद्याधरने कहेवा लाग्या के, हे स्वामी! तमें जे विधि कह्यो हतो ते विधियें अमें घणो (जप के०) ऊद्यम कर्यो परंतु ऐ काम सिद्धि पाम्युं नहीं. ॥ १५ ॥

कुंअर कहे मुज देखतां, वली ऐक करो विद्धिरे ॥ कुं-

અર્થઃ- કુંઅર કહેવા લાગ્યા કે, વલી એકવાર મ્હારી દેખતાં થકાં ફરી તમેં એ વિધિ કરો. તેવારેં કુંઅરેં નવપદનું ધ્યાન કર્યું તેથી તે-

અર્થઃ- તે દેખી ધાતુર્વાદીયો કહેવા લાગ્યા કે તમારા પ્રભાવથ-

અર્થઃ- કુંઅર કહે છે કે મ્હારે તો એનો ખપ નથી, ફોકટ લાશ

અર્થઃ- હવે કુંઅર તિહાંથી ચાલ્યો થકો અનુક્રમે ભરૂઅચ નગ-

અર્થઃ- તથા સોનાનું તાવિત કરાવી તેમાં તે બન્ને ઔષધિઓ મઢી-

અર્થઃ- એ રાસનો બીજો ખંડ તેની એ બીજી ઢાલ પૂર્ણ થઈ વાચકજી કહે છે કે, ધર્મના પ્રભાવથી જીવને જ થાય. જેમ શ્રીપાલ રાજાને સુખ થયું તેમ જાણી લેવું ॥૧॥

॥ દોહા ॥

અર્થઃ- હવે અન્ય અધિકાર કહે છે. એ અવસરને વિષે ઓસંજી

પાસેં અનર્ગલ દ્રવ્ય છે, માટે લોક તેને ઈન્દ્રનો ભંડારી કુબેર એવે

અર્થઃ- તે શેઠ (શકટ કે૦) ગાડા તથા ઊંટની પોઠો અને (ગા-

અર્થઃ— એવી રીતે તે શેઠે સર્વ વસ્તુઓ વેચીને ફરી બીજી વ-
સ્તુઓ બહુ પ્રકારની લીધી. પછી વલી ધનના લોભેં કરી પરદ્વીપેં જ-
વા માટે જલમાર્ગે પ્રવહણ પૂરવા માટે (સજલ કે૦) મ્હોટાં વાહાણો
બનાવવાની સામગ્રી કીધી ॥ ૩ ॥

એક જુંગ વહાણ કિયું, કુઆ થંભ જિહાં સઠ્ઠ ॥
કુઆ થંભ સોલે સહિત, અવર જુંગ અડસઠ્ઠ ॥ ૪ ॥

અર્થઃ— તેણેં એક જુંગ જાતિનું મ્હોટું વહાણ કર્યું જેના શાઠ
કૂવા થંભા છે. તથા શોલ શોલ કૂઆ થંભાયેં કરી સહિત એવાં (અ-
વર કે૦) બીજાં જુંગ જાતિના અડશઠ વહાણ કર્યાં ॥ ૪ ॥

વડસફરી વહાણ ઘણાં, બેડા વેગડ દ્રોણ ॥ શિલ્લ
ખુર્પ્પ આવર્ત્ત ઇમ, ભેદ ગણે તસ કોણ ॥ ૫ ॥

અર્થઃ— વલી (વડસફરી કે૦) મ્હોટી સફરના કરનારાં એવાં ઘણા
એટલે એકશો વહાણ કર્યાં. તથા (વેગડ કે૦) વેગડિ જાતિના (બેડા
કે૦) વહાણ ૧૦૮ કર્યાં. તથા દ્રોણમુખ જાતિનાં ચોરાશી વહાણ
કર્યાં. તથા શિલ્પ જાતિનાં ચોપન વહાણ કર્યાં છે, તથા ખુર્પ જાતિ-
નાં ખુરપાને આકારે હોય તેવાં પાંત્રીશ વહાણ કર્યાં છે, તથા આ-
વર્ત જાતિનાં લાંગે નહીં એવાં પચ્ચાશ વહાણો કરાવ્યાં છે. એમ
અનેક જાતિનાં વહાણ કરાવ્યાં છે, તેના ભેદ કોણ ગણી શકે ? અ-
ર્થાત્ તે વહાણોનું વર્ણન કરી શકાય નહીં ॥ ૫ ॥

ઇણિ પરિ પ્રવહણ પાંચશેં, પૂર્યાં વસ્તુ વિશેષ ॥ ૦)
વહાણો
બંદર માંહે આણિયાં, પામી નૃપ આદેશ ॥ ૬ ॥ કાણના નુ-

અર્થઃ— એ રીતેં શ્રીપાલના ચરિત્રમાં એકંદર પાંચશેં
મેલ કહ્યો છે તે વિશેષ વસ્તુયેં કરી (પૂર્યાં કે૦) ભર્યાં તે **॥ નાલ**
રાજાનો આદેશ પામીને બંદરમાં લાવ્યા ॥ ૬ ॥

માલિમ પટ પુસ્તક જુએ, સૂબાણી સૂબાણ ॥ ૭ ॥

૭

અર્થઃ- વલી તે વહાણને વિષે જે માલમ છે તે પાંજરીયેં જેડા જેડા પટ તથા પુસ્તક જૂએ છે, તથા સુજાણી લોક છે તે સુજાણને

સુમાર કાહાડી રહ્યા છે ॥ ૭ ॥

કરે કરાણી સાચવણ, નાખૂદા લે ન્યાઉ ॥ વાયૂ-
પરખે પંજરી, નેજમાં નિજ દાઉ ॥ ૮ ॥

અર્થઃ- કરાણી પુરૂષો છે તે માલની સાચવણ કરે છે, નાખુદા છે તે શાણ પ્રમુખ અનેક કામના ન્યાય લે છે, પાંજરી પુરૂષો છે તે વાયુની પરીક્ષા કરે છે, અને કૂવાઓની ઉપર જે (નિજમાં કે૦) વાવટા છે તે પોતાને દાવ આવે તેમ ફર્યા કરે છે. અથવા નેજમા એટલે પોરાયત તે (નિજદાઓ કે૦) પોતાને યોગ્ય કામ કર્યા કરે છે ॥ ૮ ॥

ખરી મસાગતિ ખારૂઆ, સજ્જ કરે સઢ દોર ॥ હલ-
ક હલેસાં હલવે, બહુ બેડા બિહુ કોર ॥ ૯ ॥

અર્થઃ- વલી ખારૂઆ લોક છે તે (ખરી મસાગતિ કે૦) ખરે-
ખરી મેહનત કરીને સઢ તથા દોરડાને સજ્જ કરે છે. એમજ (હલક કે૦)
ખ શ તે હલેસાં હલાવતાં થકાં (બહુ કે૦) ઘણા જનો બેહુ કિ-
તુકેં જેડા છે ॥ ૯ ॥

ડાં કે૦)
ડિ કે૦) લઈ **ખન વાવટા, શિર કરે ચામર છત્ર ॥ વાહ**
સર્વે વેષીને **શણગારિયાં, માંહિ વિવિધ વાજિંત્ર ॥ ૧૦ ॥**

વસ્તુ સ- વલી વાહાણના શિર ઉપર પંચરંગી ધ્વજાઓ અને
નવવ ડી રહ્યા છે ત્યાં કવિ ઉત્પ્રેક્ષા કરે છે કે જાણીયેં વાહાણ-

नी (पांति कें०) हारो मूकेली छे ते कहेवीओ छे तो के (वथरी कें०)

०)

१२

अर्थः– वली ते वहाणोमां (सनूरा कें०) नूरें एटले तेनें करी

१२

अर्थः– तेमज (इंधण कें०) लाकडा एटले सरपण (नल कें०)

અર્થઃ– હવે સર્વ વાહાણનાં નાંગર ઊપાડવાને અર્થે (જમકે૦)

વહાણોની તોપો છૂટીયો તેથી તિહાં નાલોનો સમજાલે

ંગરી, કરે બરાબર જોર ।। ૫૯

અર્થઃ– તિહાં સર્વે વહાણોનાં નાંગરી એટલે નાંગરના ઊપાડનારા

અર્થઃ- તે જોઈ ધવલશેઠ ઝાંખો થયો તેના ચિત્તમાંહે ચિંતા સમાતી નથી એવી અગણિત ચિંતા ઊપની તેથી શીકોતર માતાને પૂછવા ગયો કે, હે માતાજી હવે મ્હારે કેમ કરવું ? ॥ ૧૬ ॥

શીકોતર કહે શેઠ સુણ, વહાણ થંભ્યાં દેવ ॥ છોડે
બત્રીશ લક્ષણા, પુરૂષ તણો બલિ લેવ ॥ ૧૭ ॥

અર્થઃ- તેવારેં શીકોતર માતાના પૂજારા દાવ જોઈને કહેવા લાગા કે હે શેઠ! તું સાંભલ. આ તાહારાં વાહાણ કોઈ દેવતાયેં સ્થંભાવ્યાં છે, માટે તે કોઈ બત્રીશ લક્ષણા પુરૂષનું બલીદાન લેહેશે. ત્યારેં તાહારા વાહાણને છોડશે, છૂટાં કરશે.

॥ ઢાલ ત્રીજી ॥

॥ શ્રેણિક મન અચરિજ થયો ॥ એ દેશી ॥

ધવલ શેઠ લેઈ ભેટણું, આવ્યો નરપતિ પાયરે ॥ કહે
એક નર મુજને દિયો, જેમ બલિ બાકુલ થાયરે ॥ ધવ૦ ૧

અર્થઃ- તે સાંભલી ધવલ શેઠ ભેટણું લઈને લઇઅચેના રાજા પાસેં આવી કહેવા લાગ્યો કે, મુજને એવો એક બત્રીશ લક્ષણો પુરૂષ આપો કે જેમ તેનો બલિ બાકુલ દેવીની આગલ થાય એટલે દેવીને હું બલિ બાકુલ આપું.

રાય કહે નર તે દિયો, સગો નહીં જસ કોયરે ॥ બ-
લિ કરજો ગ્રહી તેહને, જે પરદેશી હોયરે ॥ધ૦॥૨॥

અર્થઃ— તે સાંભલી રાજાયેં કહેવા માંડ્યું કે હે શેઠ! જેનો કોઈ સગો સંબંધિ મહારા નગરમાં ન હોય. તથા વલી જે પરદેશી હોય તે પુરૂષ હું તમને આપું છું. તેને (ગ્રહી કે૦) પકડીને તેનું બલિદાન કરજો ॥ ૨ ॥

સેવક ચિહું દિશિ શેઠના, ફરે નયરમાં જોતારે ॥ કું-
અર દેખી શેઠને, વાત કહે સમ હોતારે ॥ધવ૦॥૩॥

અર્થઃ— એવી રાજાની આજ્ઞા પામીને ધવલશેઠના સેવક ભરૂઅચ નગરમાં ચારે દિશાયેં તેવા માણસને જોતા ફરે છે. એટલામાં શ્રીપાલ કુમરને દેખીને સેવક પુરૂષ (સમ હોતા કે૦) હર્ષ પામતા થકા આવીને શેઠ પ્રત્યેં વાત કહેતા હવા ॥ ૩ ॥

દીઠો બત્રીશ લક્ષણો, પુરૂષ એક પરદેશીરે ॥ કહો
તો ઝાલી આણીયેં, શુદ્ધ ન કો તસ લેશીરે ॥ધ૦॥૪

અર્થઃ— કે હે શેઠ અમેં એક પરદેશી બત્રીશ લક્ષણો પુરૂષ દીઠો છે, તેની શુદ્ધિ લેનાર કોઈપણ નથી, માટે તમેં કહો તો તેને પકડી લાવીયેં ॥ ૪ ॥

ધવલ કહે આણો ઇહાં, મ કરો ઘડિય વિલંબરે ॥ બ
લિ દેઈને ચાલિયેં, વહાર નહિં તસ બુંબરે ॥ધ૦॥૫

અર્થઃ— એવું સાંભલી ધવલશેઠ સેવકોને કહેવા લાગ્યો કે, જાઓ તેને આહીં પકડી લાવો. એ કામમાં એક ઘડીની પણ વિલંબ મ કરો. કેમકે આપણે તે પુરૂષનું બલિદાન આપીને તુરત ઇહાંથી ચાલીયેં તેની (વાહર કે૦) વાર કરનાર સંભાલ લેનાર પણ કોઈ નથી તથા બુંબ પણ કોઈ સાંભલનાર નથી ॥ ૫ ॥

[illegible]

અર્થઃ– એવો શેઠનો હુકુમ થવાથી દશ હજાર સુભટ સામટા [illegible] ઠપણે કટુક વચન કુંઅર આગલ પ્રકાશવા લાગ્યા ॥ ૬ ॥

ઊઠ આવ્યું તુજ આઊખું, ધવલ ધિંગ તુજ રૂઠો
રે ॥ બલિ કરશે તુજને હણી, મ કર માન મન
જૂઠો રે ॥ ધવ૦ ॥ ૭ ॥

અર્થઃ– કે અરે ઊઠ હવે તાહારૂં આયુષ્ય આવી પહોચ્યું છે કેમ કે અમારો સ્વામી જે ધવલધિંગ તે તાહારા ઊપર રૂઠો છે. અમે તુજને હણીને બલિદાન કરશું. એ વાતમાં મનનું જુઠું માન મકર. એમાં જુઠું માનવાપણું તું તાહારા મનમાં કાંઈ સમજીશ નહીં માટે એમ મ કહને કે મને કહ્યો નહી અમે ક્ષત્રી જાણી તુજને કહ્યો છે ॥ ૭ ॥

બલિ નવિ થાયે સિંહનો, મૂરખ હૈયે વિમાસો રે ॥
ધવલ પશુનો બલિ થશે, વચને કાંઈ વિરાસો રે ॥ ૮ ॥

અ[illegible]:– [illegible] વચન સાંભલી [illegible] કહે [illegible] લાગ્યે કે, અરે [illegible] તમારા હૈયા [illegible] તુજ [illegible] સ્વામી ધવલ [illegible] તે [illegible] ટે તેનું [illegible] એમાં [illegible] [illegible]

[illegible]

અર્થઃ- એવા કુંઅરના વાંકાં વચન સાંભળીને તે સર્વ વચન

અર્થઃ- હવે અતુલ જળનો ધરનારો એવો કુંઅર એડલોન જેવા

૨

અર્થઃ- જેમ (લેંસા ઇ૰) પાડાઓ તે ક્ષેત્રમાં લડે તેવારેં ચારે

વાલ થાય છે ।। ૧૨ ।।

લાંબા થઈ, તે પુહવીએ પોઢેરે ॥ ધવ૦ ॥ ૧૩ ॥

અર્થઃ- હવે કુંઅર ને પુરૂષને તાકીને લાઠી અને લોઢે કરી મારે, તેથી તે (લહજહતા કે૦) લડથડતા લવતા લવતા લાંબા થઈને પૃથ્વીને વિષે પોઢી જાય ॥ ૧૩ ॥

મસ્તક ફૂટાં કેઈના, પડ્યા કેઈનાં દાંતરે ॥ કેઈ મુખે લોહી વમે, પડી સુભટની પાંતરે ॥ ધવ૦ ॥ ૧૪ ॥

અર્થઃ- ત્યાં કેટલાએક સુભટોનાં મસ્તક ફૂટ્યાં, કેટલા એકના દાંત પડી ગયાં, કેઈના મુખ થકી લોહી વહેવા લાગ્યું, એ રીતેં સુભટોની (પાંત કે૦) હાર પડતી હવી ॥ ૧૪ ॥

કેઈ પેઠા હાટમાં, કેઈ પોલમાં પેઠારે ॥ કેઈ દાંતે તરણાં દઈ, ગલિયા થઈને બેઠારે ॥ ધવ૦ ॥ ૧૫ ॥

અર્થઃ- કેટલાક સુભટ નાસીને હાટોમાં પેસી ગયા, કોઈક પોલમાં પેઠા, કેટલાએક દાંતે (તરણાં કે૦) તૃણ પ્રમુખ લઈને છૂટ્યા કેટલાએક ગલિયા બલદની પેરેં થઈને બેસી રહ્યા ॥ ૧૫ ॥

કેઈ કહે કાયર અમે, કેઈ કહે અમે રાંકરે ॥ કેઈ કહે મારો રખે, નથી અમારો વાંકરે ॥ ધવ૦ ॥ ૧૬ ॥

અર્થઃ- કેઈક સુભટ કહેવા લાગ્યા કે હે સ્વામી અમે કાયર છૈયેં, કેઈક કહે છે કે અમે રાંક છૈયેં, કેઈક કહે છે કે રખે અમને મારતા અમારો કાંઈ વાંક નથી ॥ ૧૬ ॥

કેઈ કહે પેટારથી, અશરણ અમે અનાથરે ॥ મુખે દિએ દશ અંગુલી, દે વલી આડા હાથરે ॥ ધવ૦॥

અર્થઃ- કેઈક કહે છે કે અમે પેટાર્થી છૈયેં, અમને કોઈનું શરણ નથી અમે અનાથ છૈયેં. કેઈકેં તો મુખે દશ આંગુલિ દીધી વલી કેઈકેં આડા હાથ દીધા ॥ ૧૭ ॥

धवल शेठ ते देखतां, आवी लाग्यो पायरे ।। देवस-
रूपी दिसो तुमे, करो अमने सुपसायरे ।। ध० ।। १८ ।।

अर्थः- धवल शेठ ते कृत्य देखतां थकां आवीने कुमरने पगें लाग्यो. अने कहेवा लाग्यो के हे स्वामी ! तमे तो कोई देवस्वरूपी देखाओ छो. माटे अमने रूडो पसाय करो ।। १८ ।।

महिमानिधि
मोटा तुमे, तु-
म जल शक्ति
अगाधरे ।।
अविनय की-
ध अम्हणतें
ते खमन्ने अ-
पराधरे ।। ध० ।। १

અર્થઃ— હે મહારાજ ! તમે તો મ્હોટા મહિમાના (નિધિ કે૦) ભંડાર છો. તમારૂં જલ અને શક્તિ તેનો પાર આવે નહીં એવી અગાધ છે. માટે હે સ્વામી ! મેં ને અજાણતાં થકાં તમારો અવિનય કીધો તે મ્હારો અપરાધ તમે ખમજો ॥ ૧૯ ॥

અવધારો અમ વીનતી, કરો એક ઉપગાર રે ॥ થંભ્યાં વાહણ તારવો, ઉતારો દુઃખ પાર રે ॥ ધવ૦ ॥ ૨૦ ॥

અર્થઃ— અમારી વિનતી અવધારીને એક ઉપકાર કરો કે અમારાં વહાણ થંભ્યાં પડ્યાં છે તેને તારી આપો. એ દુઃખરૂપ સમુદ્રથી અમને પાર ઉતારો ॥ ૨૦ ॥

કુંઅર કહે એ અમનું, શું દેશો મુજ ભાડું રે ॥ શેઠ કહે લાખ સોનૈયા, ખૂત્યું કાઢો ગાડું રે ॥ ધવ૦ ॥ ૨૧ ॥

અર્થઃ— એવાં શેઠનાં વચન સાંભળી કુંઅર કહેવા લાગ્યો કે, એ કામ તમારૂં અમેં કરી આપીયેં તેનું અમને શું ભાડું આપશો ? તે વારેં શેઠે કહ્યું કે લાખ સોનૈયા આપીશ પણ મ્હારૂં ગાડું ખુતું છે તે બાહેર કાઢી આપો ॥ ૨૧ ॥ યતઃ ॥ સુજનો ન યાતિ વિકૃતિં, પરહિત નિરતો વિનાશ કાલેપિ ॥ છેદેપિ ચંદન તરૂઃ, સુરભયતિ મુખં કુઠારસ્ય ॥ ૧ ॥ ઈતિ ॥

સિદ્ધચક્ર ચિત્તમાં ધરી, નવપદ જાપ ન ચૂકે રે ॥ વડ વાહણ ઉપર ચઢી, સિંહનાદ તે મૂકે રે ॥ ધવ૦ ॥ ૨૨ ॥

અર્થઃ— એવો ઠેરાવ કરી સિદ્ધચક્રને પોતાના ચિત્તમાં ધારણ કરી નવપદનો જાપ ચુકતો નથી, એવો શ્રીપાલ મ્હોટા વહાણ ઉપર ચડીને સિંહનાદને (મૂકે કે૦) કરતો હવો ॥ ૨૨ ॥ યતઃ ॥ કૃશોપિ સિંહો ન સમો ગજેંદ્રઃ, સત્વં પ્રધાનં નચ માંસ રાશિઃ ॥ અનેક વૃંદાનિ વને ગજાનાં, સિંહસ્ય નાદેન મદં ત્યજંતિ ॥ ૧ ॥ ઈતિ ॥

જે દેવી દુશમન હતી, દુષ્ટ ગઈ તે દૂર રે ॥ વહાણત

रयां करीने सर्यां, वाजे मंगल तूररे ॥धव०॥२३॥

अर्थः- तेणे करीने जे देवी दुश्मन हती ते दुष्ट दूर नती रही तेवारें वहाण तर्यां. तेथी सर्वनां अर्थ सर्यां, ते वजत मंगलिकनां वाजां वाग्यां ॥ २३ ॥

बीजे खंडे ढाल ए, त्रीजी चित्तमां धरजोरे ॥ विनय कहे वाहण परे, भवियण भवजल तरजोरे ॥२४॥

अर्थः- ए बीजा खंडने विषे त्रीजी ढाल चित्तमां धरजो. श्री विनयविजय उपाध्यायजी कहे छे के हे भव्यो! तमे पण वहाणनी परें संसार समुद्रने तरजो ॥ २४ ॥

॥ दोहा ॥

ते देखी चिंते धवल, चढिओ चिंतामणि हाथ ॥ वडो वखत जो मुज हुए, तो ए आवे साथ ॥ १ ॥

अर्थः- हवे एवो बनाव बनेलो देखीने धवलशेठ पोताना मनमां चिंतववा लाग्यो के, महारे हाथे चिंतामणिरत्न चड्युं छे माटे जो महारो वडो वखत होय अटले महोटुं भाग्य होय तो आपुरुष महारी साथें आवे ॥ १ ॥

एक लाख दीनार तस, देई लागो पाय ॥ कर जो- डीने वीनवे, वात सुणो एक भाय ॥ २ ॥

अर्थः- एम चिंतवी एक लाख सोना मोर तेने आपीने पगे लागीने विनति करवा लाग्यो के हे भाई तमें एक महारी वात सांभलो ॥२॥

वरस प्रतें एकेकने, सहस देउं दीनार ॥ सेवा सा- रे सहस दश, जोद्धा भला जुंजार ॥३॥

અર્થઃ- હું વર્ષોવર્ષ એકેક સુભટને એકેક હજાર સોના મોરો આપું છું. એવા દશ હજાર સેવક છે તે મ્હારી સેવા (સારે કે૦) કરે છે તે સર્વ સેવકો ભલા યોધ્ધા ઝુંઝાર પુરૂષો છે ॥ ૩ ॥

તુમને મુહ માગ્યું દીઉં, આવો અમારી સાથ ॥ એ અવધારો વીનતિ, અમને કરો સનાથ ॥ ૪ ॥

અર્થઃ- પણ તમોને મુજેં માગો તે હું આપું અને તમે મ્હારી સાથેં આવો એટલી વિનતિ અવધારીને અમને (સનાથ કે૦) નાથ સહિત કરો ॥ ૪ ॥

કુંઅર કહે હું એકલો, લેઉં સર્વનું મોલ ॥ એ સર્વનું એકલો, કારજ કરૂં અડોલ ॥ ૫ ॥

અર્થઃ- એવા શેઠના વચન સાંભલી શ્રીપાલ કુંઅર કહેવા લાગ્યા કે હું એકલો આ સર્વ દશ હજાર સેવકોના પગારની જેટલી રકમ થાય તેટલી લેઉં અને એ સર્વ દશ હજાર મલીને જે કામ કરે છે તેટલું તમારૂં કામ પણ હું એકલોજ અડોલપણે કરૂં ॥ ૫ ॥

તે ધનનું લેખું કરી, શેઠ કહે કર જોડ ॥ અમે વણિકજન એકને, કિમ દેવાએ કોડ ॥ ૬ ॥

અર્થઃ- એવું શ્રીપાલનું બોલવું સાંભલી તે દશહજાર સેવકને જે પગાર અપાય છે, તેના ધનનું લેખું કરીને ધવલશેઠ બે હાથ જોડી કહેતા હવા કે હે મહારાજ અમે વણિકજન એટલે વાણી

યા લોક છેયેં માટે અમારાથી એકેન નણને ક્રોડ સોનૈયા કેમ આ-
પી શકાય ॥ ૬ ॥

કુંઅર કહે સેવક થઈ, દામ ન આલું હાથ ॥ પણ
દેશાંતર દેખવા, હું આવું તુમ સાથ ॥ ૭ ॥

અર્થઃ— તે સાંભલી કુમર કહેવા લાગ્યા કે હે શેઠજી હું પણ સેવક થઈને તમારો (દામ કે૦) પૈશો હાથમાં ઝલું નહીં. પરંતુ દેશાંતર દેખવાની મને ઈચ્છા છે માટે તે ઝેવાને અર્થે હું તમારી સાથેં આવું છું ॥ ૭ ॥

ભાડૂં લેઈ વાહણમાં, દ્યો મુઝ બેસણ ઠામ ॥ મા-
સ પ્રતે દીનાર શત, ભાડૂં પરઠિઉં તામ ॥ ૮ ॥

અર્થઃ— તે માટે તમે મ્હારા પાસેંથી ભાડું લઈને મને વહાણ માં બેસવાની જગા આપો. પછી શેઠેં માસ માસ પ્રત્યેં શો શો સોનામોર ભાડું લેવાનું પરઠ્યું એટલે ઠેરાવ કર્યો ॥ ૮ ॥

॥ ઢાલ ચોથી ॥

॥ રાગ મલ્હાર ॥ જીહો ઝેયું અવધિ પ્રયુંજીને
॥ એ દેશી ॥

જીહો કુંઅર બેઠા ગોખડે, જીહો મ્હોટા વાહણ
માંહિ ॥ જીહો ચિહું દિશિ જલધિ તરંગના, જીહો
ઝેવે કૌતુક ત્યાંહિ ॥ સુગુણ નર પેખો પુણ્ય પ્રભા-
વ ॥ જીહો પુણ્યે મન વંછિત મલે, જીહો દૂર ટલે
સુગુણ૦ ॥ ૧ ॥ એ આંકણી ॥

थको चारें दिशायें (जलधिके०) समुन्द्रना कल्लोल उछले छे ते संबंधि कौतुकने तिहां जोतो हवो, माटे हे सुगुण पुरुषो! तमे पुण्यनो प्रभाव तो जुओ के जेने पुण्य सजांयी होय तेने सर्व मनोवांछित मली आवे छे, अने वली ते प्राणीना दुःखना घाव सर्व दूर टली जायछे, एवुं पुण्यनुं माहात्म्य छे॥१॥

जुहो सढ हकास्या सामटा, जुहो पूरया घण पवणेण ॥ जुहो वड वेगें वाहण वहे, जुहो जोयण जाये खणेण ॥ सु० ॥ २ ॥

अर्थः— हवे समकालें ते सर्व वाहणोना सढ साथेंज हंकास्या ते सढ घणा पवने करी पूराणा. तेना योगथी (वडवेगेंके०) महोटी उतावलथी सर्व वहाणो समुन्द्रमां (वहेके०) चालवा लाग्यां, ते केहवां चाले छे? तो के एक क्षण मात्रमां एक योजन पंथने अतिक्रमी जाय छे, एवां चाले छे ॥ यतः ॥ थल उपनीं जलमां वसी, जलना जीव न जाय ॥ जीवह कारण आपडी, क्षण आवे क्षण जाय ॥१॥ इति ॥२॥

जुहो जलहस्ती पर्वत जिस्या, जुहो जलमां करे हल्लोल ॥ जुहो मांहो मांहे झूझता, जुहो उछाले कल्लोल ॥ सु० ॥ ३ ॥

अर्थः— तिहां समुन्द्रमां जलहस्तियो ने महोटा पर्वत सरखा जलचर जीवो छे, ते पाणीमां हल्लोल करी रह्या छे, वली ते मांहो मांहे झूझता थका पाणीना कल्लोल प्रत्यें उंचा उछाले छे ॥३॥

जुहो मगरमच्छ महोटा फिरे, जुहो सुसुमार केई कोडि ॥ जुहो नक्रचक्र दीसे घणा, जुहो करता दोडा दोडि ॥ सु० ॥ ४ ॥

अर्थः— तेमज महोटा महोटा मगर मत्स्य फरी रह्या छे, वली सुसुमार जातिना मत्स्य ते रूतशथी कांईक महोटा थाय छे, तेवा मत्स्य

अर्थः- एम जतां थकां वाथरानो परीक्षक ने पंजरी छे, ते कहेवा

जहो तस जं-
हिर मांहि ऊ-
तरी, जहो
जल इंधण-
लीये लोक ॥

અર્થઃ— તિહાં બંદિર માંહે ઘણાં લોક ઊતર્યાં તેનો મહોટો કોલાહલ શબ્દ થઈ રહ્યો, તે સાંભળીને બબ્બર રાજના દાણી પુરૂષો જે હતા તે (અતિ સપરાણ કે૦) અત્યંત ઊતાવળા આવીને બંદિરનું દાણ માગવા લાગ્યા ॥ ૭ ॥

જ્હો શેઠ સુભટને ગારવેં, જ્હો દાણ ન દીએ
અબુઝ ॥ જ્હો તવ તિહાં લાગ્યું તેહને, જ્હો
માંહો માંહે ઝૂઝ ॥ સુ૦ ॥ ૮ ॥

અર્થઃ— પરંતુ (અબુઝ કે૦) મૂર્ખ એવો જે શેઠ તેણેં પોતાના સુભટોના ગર્વે કરી એટલે મ્હારા આટલા સીપાઈઓ છે તો આ દાણી લોકોને દાણ શા વાસ્તે આપું? એવા અહંકારથી તે અબુઝ એટલે મૂર્ખ શેઠેં દાણ દીધું નહી તેથી તિહાં દાણી અને શેઠના સેવકોને માંહો માંહે યુદ્ધ થવા લાગ્યું ॥ ૮ ॥

જ્હો શેઠ તણે સુભટેં હણ્યા, જ્હો દાણી નાઠારે

आव्यो अज्जर राय ॥ सु० ॥ ८॥

अर्थः- तिहां शेठना सुभटोयें घणी लोकोने मार मार्यो, तेने ली-

र देशनो राजा पोतें तिहां चडी आव्यो ॥ ८॥

अर्थः- तेवारं

अर्थः- सुभटो सर्व नासी गया पछी अेकला धवल शेठने जीव

अर्थः- तेनी पासें रजवाला भूकीने तेवारें जज्जरनो राजा पा-

छो वल्यो, तेवारें कुंअर आवी पसाय करीने शेठने बोलावे छे ॥ १२॥

૭

અર્થઃ- કે, અરેરે શેઠજી ! તમારા સુભટ સર્વે કિહાં નતા રહ્યા, ને તમેં જાહુ ભરડીને જાંધ્યા પડ્યા છો ! પરંતુ જો મુજને ક્રોડ સોના મોહોરે દીધી હતે તો આજ એટલું દુઃખ તમેં દેખત નહીં ॥ ૧૩ ॥

જીહો શેઠ કહે તુમેં કાં દિયો, જીહો દાધા ઊપર લૂણ ॥ જીહો પડ્યા પછી પાટુ કિસી, જીહો હણે મુઆને કૂણ ॥ સુ૦ ॥ ૧૪ ॥

અર્થઃ- તે સાંભલી શેઠ કહેવા લાગ્યા કે, હે કુમર તમે જલ્યા ઊપર વલી લૂણ કાં લગાડો છો, પડી ગયા પછી (પાટુ કે૦) લાત તે વલી શી મારવી ? તથા મૂવેલાને વલી કોણ મારે ? ॥ ૧૪ ॥

જીહો કહે કુંવર વૈરી ગ્રહ્યું, જીહો જે વાલું એ વિત્ત ॥ જીહો તો મુજને દેશો કિશ્યું, જીહો ભાંજો થિર કરી ચિત્ત ॥ સુ૦ ॥ ૧૫ ॥

અર્થઃ- તે સાંભલી કુમર કહેવા લાગ્યો કે, હે શેઠ જે આ તમારા વૈરીયેં (ગ્રહ્યું કે૦) ગ્રહણ કર્યું જે દ્રવ્ય એટલે જે તમારૂં દ્રવ્ય એના કબજામાં આવી ગયું છે, એ હું (વિત્ત કે૦) દ્રવ્ય તે જો પાછું વાલી આપું તો તમેં મુજને શું આપશો ? તે તમેં તમારૂં ચિત્ત સ્થિર શજીને (ભાંજો કે૦) બોલો ॥ ૧૫ ॥

જીહો શેઠ કહે સુણ સાહિબા, જીહો એ મુજ કારજ સાધ ॥ જીહો વહેંચી વાહણ પાંચશેં, જીહો લેજો આધો આધ ॥ ૧૬ ॥

અર્થઃ- તે સાંભલી શેઠ કહેવા લાગ્યા કે, હે સાહેબ તમેં સાંભલો,

देजीयें, तो आया वीलें जांट ।। इति ।। ६३ ।।

अर्थः- पछी ते वातना कुवरें (जोल जंघ के०) जत पत्र लजीने

जर जोलावियो, जहो वल पाछो

जहो तुन सशिजो ने प्राहुणो, जहो पहोतो अ

वान ॥ जिहो आंजानी परें जूजतो, जिहो लक्षण रूपनिधान ॥ सु० ॥ २० ॥

अर्थः- एवां वचन सांभली महाकाल राजा पाछो फरी जुएछे तो तेणें लक्षण तथा रूपनो निधान सरिखो अने (आंजाके०) घणा पुरुषोनी पेरें जूजतो एवो एक युवान पुरुष दीठो ॥ २० ॥

जिहो तुं सुंदर सोहामणो, जिहो दीसे यौवन वेश ॥ जिहो विण जूटे मरवा भणी, जिहो कांई करे उद्देश ॥ सु० ॥ २१ ॥

अर्थः- तेने जोईने महाकाल राजा कहेवा लाग्यो के, तुं तो घणो सुंदर, सोहामणो छो, अने संपूर्ण नवयौवन वेषें देखाय छे, तेम छतां तहारूं आयुष्य जूट्या विना फोकट मरवानो उद्देश शा माटे करेछे? ॥ २१ ॥

जिहो कहे कुंवर संग्राममां, जिहो वचन किश्यो व्यापार ॥ जिहो जोधें जोध मल्या तिहां, जिहो तिहां शस्त्रें व्यवहार ॥ सु० ॥ २२ ॥

अर्थः- एवां राजानां वचन सांभलीने कुंअर कहेवा लाग्यो के संग्रामने विषे वचननो व्यापार शो करवो? जिहां योद्धायें योद्धा मले, तिहां तो शस्त्रनोज व्यापार होय ॥ २२ ॥

जिहो महाकाल कोप्यो तिसे, जिहो हलकारे निज सेन ॥ जिहो मूके शस्त्र कडोकडे, जिहो रांता रोष रसेन ॥ सु० ॥ २३ ॥

अर्थः- एवां कुंअरनां वचन सांभली, महाकाल राजा (तिसें के०) तेनी साथें कोप्यो थको पोतानी सेनाने हलकारो कर्यो ते वारें ते सुभटो

थया थका कुमरनी ऊपर झडोझड शस्त्र नाखता हवा ॥ २३ ॥

७

७

० २४

रसवा लाग्या, पण कुंअरने अंगें अेक (सरशव केरो) फांस जेटलुं पण

२४

६

० २

જીહો સૈન્ય સકલ મહાકાલનું, જીહો લાગી ગયું દહવટ્ટ ॥ જીહો નૃપ એકકી કુંવરેં, જીહો બાંધ્યો બંધ નિઘટ્ટ ॥ સુ૦ ॥ ૨૬ ॥

અર્થઃ- એમ કરતાં મહાકાલ રાજાનું સર્વ સૈન્ય (દહવટ્ટ કે૦) દશે દિશાની વાટેં લાગી ગયું, પછી મહાકાલ રાજા એકલો રહ્યો, તેને શ્રીપાલ કુમરેં (નિઘટ્ટ કે૦) આકરા બંધને કરી બાંધ્યો ॥ ૨૬ ॥

જીહો બાંધીને નિજ સાથમાં, જીહો પાસેં આણ્યો જામ ॥ જીહો બંધન છોડ્યાં શેઠનાં, જીહો રક્ષક નાઠા તામ ॥ સુ૦ ॥ ૨૭ ॥

અર્થઃ- તે બાંધીને (જામ કે૦) જેવારેં પોતાના સથવારાની પાસેં આણ્યો, અને ધવલશેઠનાં બંધન કુમરેં છોડી નાખ્યાં, (તામ કે૦) તે વારેં રક્ષક પુરૂષો જે શેઠની પાસેં ઊભા હતા, તે પણ નાશી ગયા ॥ ૨૭ ॥

જીહો ખડગ લેઈ મહાકાલને, જીહો મારણ ધાયો રે શેઠ ॥ જીહો કહે કુંવર બેસી રહો, જીહો જાલ દીઠું તુમ ઠેઠ ॥ સુ૦ ॥ ૨૮ ॥

અર્થઃ- તેવારેં શેઠ ઘણી ઊતાવલથી તરવાર હાથમાં લઈને મહાકાલ રાજાને મારવા માટે (ધાયો કે૦) દોડ્યો, તેને શ્રીપાલ કુંઅરેં કહ્યું કે, હાંહાં શેઠજી તમેં બેસી રહો, કેમ કે તમારૂં જાલ તો અમે ઠેઠથી દીઠું છે, વલી એક તો જે પોતાને ઘેર ચાલી આવ્યો હોય, બીજો આપણે શરણે આવ્યો હોય, ત્રીજો બાંધ્યો થકો પડ્યો હોય, ચોથો જે શેગથી પીડ ગમતો હોય, પાંચમો જે નાશી જતો હોય, છઠ્ઠો જે બુઢો હોય એટલે વૃદ્ધ હોય, અને સાતમો જે બાલક હોય, એ સાતે જણ જો પણ આપણા શત્રુ હોય તો પણ તેને મારવા નહીં, એવો ન્યાય છે ॥ ૨૮ ॥

अर्थः- हवे शेठना सुलटो ने झांई प्रथम जज्जर राजना सुलटो

अर्थः- वली जब्बर देशना राजनो पण प्रथम बे कांई सुलटो

परें, जहो जीने ८
७६

अर्थः- अमार्गमां ताल्नं कूदरां कू
कराव्यो. तथा सामैथं क

७७ ॥

॥ दोहा ॥

म मरुधरनां लोकने, सुरतरु कुसुम सुरभ ॥ ३ ॥

अर्थः- केमके ? तमारा जेवा सुपुरुषनां दर्शन मलवां ते अमारा जेवा भाग्यहीन जनोने घणां दुर्लभ छे, जेम मरुधर जे मारवाड देश तेना रेहेवासी लोकोने सुरतरु जे कल्पवृक्ष तेना (कुसुमके०) फूलनो सुरभ जे सुगंध ते पामवो दुर्लभ होय छे. ए दृष्टांतें जाणी लेवुं ॥ ३ ॥

वोलावा विण एकलो, चाली न शके दीन ॥ धवल शेठ तव वीनवे, ईणि प हता, ७ ९४ तस आ जवि ॥ ४ ॥

अर्थः- एवुं जज्जरना राज[illegible] वारें श्रीपाल कुमरें ते वात मान्य करी, (तव के०) तेवारें धवल शेठ (अधीन के०) कुमरने वश थईने आवी रीतनी विनति करे छे के, जेम (दीन के०) रांक पुरुष होय ते वोलावा विना एकलो मार्गमां चाली शके नही, तेम तमारा आव्या विना अमाराथी पण अमारे घेरे जवाय नही ॥ ४ ॥

प्रभु तुमने वंछे सहु, देखी पुण्य पडूर ॥ पण विलंब थाशे घणो, रतनद्वीप छे दूर ॥ ५ ॥

अर्थः- माटे हे प्रभु ! तमारा पुण्यनो पडूर एटले समूह अर्थात् घणुं पुण्य देखीने सहु कोई तमने वांछे छे. पण हवे आपणने रत्नद्वीपें जावुं छे, ते ईहांथी घणो दूर छे माटे तेमां विलंब घणो थाय छे ॥ ५ ॥

कुंवर कहे नररायनुं, दाखिण किम छंडाय ॥ तिणे नयरी जोवा भणी, कुंवर कीयो पसाय ॥ ६ ॥

अर्थः- ते सांभली कुंजर बोल्या के हे शेठजी राजानुं दाक्षिण वचन केवी रीतें छांड्युं जाय ! ते माटे नगरी जोवानो कुंजरे पसाय कर्यो ॥ ६ ॥

हाट सजाव्यां हीरागलें, घर घर तोरण माल ॥ च-

હુટે ચહુટે ચોકમાં, નાટક ગીત રસાલ ॥ ૭ ॥

અર્થઃ— રાજાયેં પણ નગરીનાં દ્વાર સર્વ હીરાગલ એટલે રેશમી વસ્ત્રેં કરી (સજ્યાં કે૦) શણગાર્યા, ઘર ઘરને વિષે તોરણ માલાઓ બાંધી, ચહુટા ચહુટાના ચોકમાં વિવિધ પ્રકારનાં નાટક કરાવ્યાં; (રસાલ કે૦) રસેં કરી સહિત એવાં ઘણાં સુંદર ગીતો ગવરાવ્યાં ॥૭॥

ફૂલ બિછાયાં ફૂટરાં, પંથ કરી છટકાવ ॥ ગજ તુરંગ શણગારિયા, સોવન રૂપેં સાવ ॥ ૮ ॥

અર્થઃ— રાજમાર્ગમાં તાજાં ફૂટરાં ફૂલ બિછાવ્યાં, પંથ જે માર્ગ તેમાં પાણીનો છંટકાવ કરાવ્યો, તથા સામૈયું કરવાને ઘણા હાથી અને ઘોડાઓને (સાવ કે૦) માત્ર એક સોના તથા રૂપાના સાજેં કરીને શણગાર્યા ॥ ૮॥

॥ ઢાલ પાંચમી ॥

॥ રાગ સિંધુડો ॥ ચિત્રોડા રાજારે ॥ એ દેશી ॥

॥ વીનતિ અવધારેરે, પુર માંહે પધારેરે, મહોત વધારે જજ્જર રાયનું રે ॥ કુંવર વડ ભાગીરે ॥ દેજી સોભાગીરે, જોવા રઢ લાગી પગ પગ લોકનેરે ॥ ૧ ॥

અર્થઃ— હવે જજ્જરકોટના મહાકાલ રાજાનું મહત્વ વધારવા માટે તેની વિનતિ અવધારીને પુરમાંહે પધાર્યા, તે કુંવર કહેવા છે? તો કે (વડભાગી કે૦) મહોટા ભાગ્યના ધણી છે માટે તેને સૌભાગ્યવંત દેજીને લોકોને પગલે પગલે જોવાની (રઢ કે૦) હોંશ ઉત્કંઠા લાગી ॥૧॥

ઘર તેડી આવ્યારે, સાજન મન ભાવ્યારે, સોવન મંડાવ્યાં આસણ બેસણાંરે ॥ મીઠાઈ મેવારે,

શ્રીપાલ
મહાકાલરાય

ल जाण्या पाखेंरे, केम चित्तनी साखें दीजें दीकरीरे ॥ ४ ॥

अर्थः- बहु मान आपीने कन्या दान देतो हवो, अने कहेतो हवो के, आ कन्या परणीने अमारा वंशनुं (थान के०) तेज वधारो. ते सांभली कुंअर बोलता हवा, के हे स्वामी! हुं परदेशी छुं माटे महारुं कुल, शील, जाण्या विना मात्र चित्तनी साखें करीनेज पोतानी दीकरी केम दीजियें? एटले आपीयें? जे कार्य करीयें ते विचारीने करीयें तो रूडुं देखाय ॥ यतः ॥ कुलं च शीलं सनाथता च, विद्या च वित्तं च वपुर्वय श्च ॥ वरे गुणाः सप्त विलोकनीया, स्ततः परं भाग्यवशा हि कन्या ॥ १ ॥ मूर्ख निर्धन दूरस्थ, बहु भार्या शिवार्थिनां ॥ त्रिगुणाधिक वर्षाणां, चापि देया न कन्यका ॥ २ ॥ कार्येषु मंत्री गृहकर्म दासी, स्नेहेषु माता क्षमया धरित्री ॥ धर्मेषु धुर्या रमणेषु रंभा, स्मराम्यहं लक्ष्मण जानकीं सदा ॥ ३ ॥ इति स्त्रीगुणाः ॥ ४ ॥

कहे नृप अवतंसरे, छानो नही हंसरे, जाण्यो तुम उत्तम वंश गुणें करीरे ॥ जाणे सहु कोईरे, जे नजरें जोईरे, हीरो नवि कोई विण वेरागरेंरे ॥ ५ ॥

अर्थः- ते सांभली राजा कहेवा लाग्यो के (अवतंस के०) सर्व पक्षीओमां मुकुट समान जेवो जे हंस पक्षी छे ते छानो रहेज नही तेम तमारा वंश कुल, शील, ए सर्व आपना उत्तम गुणें करीनेज अमें जाणी लीधां, अथवा तमारो उत्तम वंश तमारा गुणे करीने जाणी लीधो; केम के जेणें नजरें जोयो होय ते तो जाणेज छे के, (विणवेरागरें के०) खाण विना हीरो होयज नही माटे अमारी प्रार्थना तमें सफल करो ॥ ५ ॥

महोत्सव मंडावेरे, साजन सहु आवेरे, धवल गंधरावे मंगल नरवरूरे ॥ रूपें जिसी मेनारे, गुण

पार न जेनारे, मदनसेना परणावी ईणी परेंरे ॥ ६ ॥

अर्थः- एम कही राजयें महोत्सव मंडाव्यो तिहां सज्जन सहुयें आव्यां, राजयें धवल मंगल गीत गवराव्यां, अने रूपें करी मेना अप्सरा सरखी, जेना गुणनो पार नथी एवी मदनसेना नामे पुत्रीने ए रीतें श्रीपाल सार्थे परणावी ॥ ६ ॥

मणि माणक कोडीरे, मुगताफल जोडीरे, नरपति कर जोडी दीए हाथयोरे ॥ परें परें पहिरावरे, मणि भूषण लावेरे, पार न आवे जस गुण बोलतांरे ॥ ७ ॥

अर्थः- मणि, रत्न तथा कोडी गमे माणिक तेनी सार्थे मुगताफल ने मोती तेने (जोडी के०) मिलावीने नरपति जे राजा ते हाथ मेलाप मूकती वेलतें हाथ जोडीने हाथजमां देतो हवो, वली जेना गुण बोलतां थकां पार आवे नही एवां अनेक जातिनां मणि रत्नमय आभूषण ते लावें करीने (परें परें के०) वारंवार हाथजमां पहेरावे छे॥७

नाटक नव दीधांरे, तिहां पात्र प्रसीधांरे, जाणे ए लीधां मोलें सरगथीरे ॥ बहु दासी दासरे, सेवक सुविलासरे, दीधां उल्लासें सेवाकारणेरे ॥ ८ ॥

अर्थः- वली नव पेडां नाटकनां हाथजमां आप्यां, ते पेडां केहेवां छे के (तिहां के०) तेमां (पात्र के०) गणिका प्रसिद्ध पणे छे, जेवां ते जाणियें जे स्वर्ग लोकमांथीज (मोल के०) नाणां आपीने वेचातां लीधां होय नहीं? एवां छे, तेमज (बहु के०) घणां दासी दास प्रमुख सेवक लोक पण (सुविलास के०) लज्जा विलास सहित महाकाल राजयें सेवा करवाने अर्थे आप्या ॥ ८ ॥

रसभर दिन केतारे, तिहां रहे सुख वेतारे ॥ दान याचकने देता बहु पेरेंरे ॥ अमने वोलावोरे, हवे वार न लावोरे, कहे कुंवर जावो अम देशांतरेंरे॥९

अर्थः– एम केटला एक दिवस (रस भर के०) आनंदभर सुखने भोगवता थका याचक जनने घणा प्रकारें दान देता थका तिहां श्रीपालकुंअर रह्या, पछी कुंअर कहेवा लाग्या के, अमने देशांतरें जवुं छे माटे वोलाववाने हवे वार लगाडो नही ॥ ९ ॥

नृप मन दुःख आणेरे, केम राखुं प्राणेरे, घर ईम जाणे न वसे प्राहुणेरे ॥ पुत्री ने जाईरे, ते नेट पराईरे, करे सजाई हवे वोलाववारे ॥ १० ॥

अर्थः– एवां कुंवरना वचन सांभल्याथी राजायें पोताना मनमां घणुं दुःख आण्युं, अने विचार्युं जे हवे हुं एने पराणे केम राखुं? राजायें एम जाण्युं जे प्राहुणो कांई घर वसे नही. वली पुत्री जे जाईछे ते तो (नेटके०) निश्चें पारकीज थाय, एवो विचार करीने हवे वोलाववानी सजाई करवा तत्पर थया ॥ चोपाई ॥ आश छाशने लीतलजरी, जेटी धन लोभन जाजरी ॥ डार त्रेहने स्त्रीनो नेह, वहेलो देव देखावे छेह ॥ १ ॥ दोहा ॥ छाश केरो आकरो, दासी केरुं नेह ॥ धाजल केरुं पहेरणुं, धजडी देखावे छेह ॥ २ ॥ ईति ॥ १० ॥

एक जुग अभंगरे, जे देखी अचंभरे, चोसठ कुआ थंभें सुंदर सोहतुंरे ॥ कारीगरें घडियारे, मणि माणिक जडियारे, थंभ ते अडिया जई गयणां गणेरे ॥ ११ ॥

अर्थः– हवे जेने देखतां थकां अचंभो थाय, एवुं एक अभंग

એટલે અદ્વિતીય ભુંગી વાહણ અથવા ભુંગ જાતિનું વાહણ, તે સુંદર ચોશઠ કુઆ થંભે કરી શોભતું છે, તે થંભને કારીગર લોકોએં ઘડ્યા છે, અને મણિ તથા માણકેં કરી જડ્યા છે, એવા કુઆ થંભ છે તે નર્ભને (ગ-યણાંગણ કે૦) આકાશને વિષે અડ્યા છે, એટલા ઊંચા દેખાય છે ॥૧૧॥

સોવન ચિત્રામરે, ચિત્રિત અભિરામરે, દેખિએં ઠામ ઠામ તિહાં ગોખડારે ॥ ધ્વજ મહોટા ઝલકે રે, મણિ તોરણ ચલકેરે, ચંચલ ઢલકે ચામર ચિહું દિશેંરે ॥ ૧૨ ॥

અર્થઃ— વલી તે વાહણમાં સોનાની ચિત્રામણે ચિત્રિત કરેલા અભિરામ એટલે મનોહર એવા ગોખડા તે તિહાં ઠામ ઠામને વિષે દેખીયેં એટલે દેખાય છે, વલી કુઆ થંભની ઊપરેં મહોટી ધ્વજ તથા નેજા ઝલકી રહ્યા છે, અને મણિઓનાં તોરણ બાંધેલાં છે તે ચલકાટ કરી રહ્યાં છે, વલી (ચંચલ કે૦) હાલતા એવા ચામરો તે ચારે દિશાયેં ઢલકી રહ્યાં છે ૧૨

ભૂંઈ સાતમીએંરે, તિહાં ચઢી વિશમીએંરે, બેસીને રમિએં સોવન સોગઠેરે ॥ બહુ છંદે છાજેરે, વાજાં ઘણાં વાજેરે, વાહણ ગાજે રહ્યું સમુદ્રમાંરે ॥ ૧૩ ॥

અર્થઃ— વલી તે વાહણની સાતમી ભૂમિ જિહાં છે, તિહાં ચડીને વિશ્રામ પામીયેં અને તિહાં બેશીને સોનાને સોગઠે (રમિયેં કે૦) રમત કરીયેં એવી રમણિક છે જેમ તે વાહણ ઘણા (છંદે કે૦) કારણેં કરી છાજે છે, શોભે છે, વલી તેમાં ઘણા પ્રકારનાં વાજિત્ર વાજી રહ્યાં છે, તેના શબ્દથી તે વાહણ સમુદ્રમાં રહ્યું થકું પણ ગાજી રહ્યું છે, ગર્જારવ કરી રહ્યું છે ॥ ૧૩ ॥

પૂરે તે રતનેરે, રાજ્ય બહુ જતનેરે, સાસરવાસો

मन मोटे करेरे ॥ वोलावी बेटीरे, हियडा भरि भे-
टीरे, शीख गुण पेटी दीधी बहु परेरे ॥ १४॥

अर्थः- ते वाहण राजा बहु यत्ने करीने रत्नोथी (पूरे के०) भरे छे, सास:वासो महोटे मने करीने राजा करे छे. वली हैयडाभर भेटीने बेटीने वलावी ते वखते राजायें (बहु परे के०) घणा प्रकारनी शिखामण रूप जे गुण तेनी पेटी भरीने पोतानी पुत्रीने आपी ॥१४॥

साजन सोहाव्यां रे, मिलणां बहु लाव्यां रे, कांठे
सवि आव्यां आंसु पाडतां रे ॥ वर वहू वोलाव्यां
रे, मावितर दुःख पाव्यां रे, तूर वजडाव्यां हवे
प्रयाणनां रे ॥ १५ ॥

अर्थः- वली घणा प्रकारना मिलणा जे सुखडी प्रमुख तेने लावतां एवां सर्व सज्जन पण तिहां सोहाव्यां, शोभता थका समुद्रने कांठे आंखमांथी आंसु पाडतां आव्यां, अने वरवहूने वलाव्यां तेवारें कन्याना मावितर घणुं दुःख पामतां हवां. हवे श्रीपालें पण प्रयाण करवानां (तूर के०) वाजां वजडाव्यां ॥ १५ ॥

नांगर उपाडयां रे, सढ दोर चढाव्यां रे, वाहण
चलाव्यां वेगें खलासीए रे ॥ नित नाटक थावे
रे, गुणिजन गुण गावे रे, वरवहू सोहावे बहू
गोखडे रे ॥ १६ ॥

अर्थः- तेवारें वाहणना नांगर उपाडयां, अने सढना दोरडा उंचां चढाव्यां, खलासी लोकोयें (वेगें के०) उतावले वाहणोने समुद्रमां आगल चलाव्यां, तिहां श्रीपालनी पासें नित्य नाटक थाय छे, अने गुणिजन लोक जे छे, ते श्रीपालना गुण गाय छे, जेम वर अने वहू

ણાં ગે ... વ ... ઠં ... કે૦) ... છે।

મન ચિંતે શેઠરે, મેં કીધી વેઠરે, સાયર ઠેઠ ફલ્યો
જૂઓ એહનેરે ॥ જે ઝાલી હાથેંરે, આવ્યો મુજ
સાથેંરે, આજ તે આથેં સંપૂરણ થયોરે ॥૧૭॥

અર્થઃ- હવે મણિ રત્ન અને સુવર્ણે કરી પરિપૂર્ણ ભરેલું એવું વાહણ જોઈને ધવલશેઠ પોતાના હૃદયમાં ચિંતવવા લાગ્યો કે જૂઓ તો ખરા! આ તે શું થઈ ગયું! મેં તો ફોકટ વેઠજ કીધી, અને આ સમુદ્ર નો વ્યાપાર તો (ઠેઠ કે૦) પ્રથમથીંજ (એહને કે૦) એ શ્રીપાલનેજ ફલી-

ભૂત થયો છે, અરે! તે જાલી હાથે મહારી સાથે આવ્યો હતો, તેની પાસે એક પૈસો પણ ન હતો, અને મહારા સેવક જેવો હતો, પણ તે આજે તો (આથેંકે૦) લક્ષ્મીયેં કરીને સંપૂર્ણ એટલે પરિપૂર્ણ થયો! ॥ ૧૭ ॥

જલ ઇંધણ માટેંરે, આવ્યા ઇણ વાટેંરે, પરણ્યો રણ સાટેં જૂઓ સુંદરી રે ॥ લખમી મુજ આધી રે, ઇણે મુહિયાં લાધી રે, દોલત વાધી દેજો પલકમાં રે ॥ ૧૮ ॥

અર્થઃ- જુઓ કે માત્ર પાણી અને લાકડાં લેવા માટે સેજ સાજ આ જજ્જર કોટની વાટેં અમે આવ્યા, તિહાં રણસંગ્રામની સાટેં આ સુંદરી પણ એ પરણ્યો. વલી મહારી લક્ષ્મી પણ અડધો અડધ મુહિયાં એટલે સહેલમાં એણે (લાધી કે૦) પામી. આ રીતેં જૂઓ કે એક પલવારમાં એને કેટલી દોલત વધી પડી ॥ ૧૮ ॥

કિમ માગું ભાડું રે, જત પત્ર દેખાડું રે, દેશે કે આડું અવલું બોલશે રે ॥ કુંવર તે જાણી રે, મુજ મીઠી વાણી રે, ભાડું તસ આણી આપે દશ ગણું રે ॥ ૧૯ ॥

અર્થઃ- હવે તો એ જોરાવર થયો છે માટે મહારૂં એક મહીનાનું ભાડું એની ઉપર ચડી ગયેલું છે, તે પણ શી રીતેં માગું! મહારી પાસે કંઈ જત પત્ર તો નથી. ને એને નહિં દેખાડું. શું જાણીયેં ભાડું આપશે? કિંવા નહી આપવા માટે આડું અવલું બોલશે, તો મહારાથી શું થવાનું છે? એમ ચિંતવી શ્રીપાલ પાસે જઈને ગયા મહિનાનું ભાડું માગવા લાગ્યો. તેવારેં કુંવર પણ તેના મનની વાત જાણીને મુજથી મીઠી વાણીયેં બોલતો થકો ચડેલા ભાડાથી દશ ગણું ભાડું આણીનેં શેઠને આપે છે ॥ ૧૯

પામ્યા અનુક્રમેં રે, નરભવ જિન ધરમેં રે, વા-

હણ રયણ દીવે જેમે સહુરે ॥ નાંગર તલ મેલ્યાં
રે, સઢ દોર સંકેલ્યા રે, હલવે હલવે લોક સહુ
તિહાં ઊતર્યાં રે ॥ ૨૦ ॥

અર્થઃ- જેમ શ્રી જિનધર્મના પસાય થકી (નરભવકે૦) મનુષ્યનો ભવ પામીયેં તેમ અનુક્રમેં તે વાહણ પણ સર્વે રત્નદ્વીપેં આવી જેમ કુશલેં પોહોંતાં, તેવારેં વાહણોના નાંગર પાણીમાં મૂક્યાં, સઢ તથા દોર સર્વે સંકેલી લીધા, અને હલવે હલવે સર્વ લોક, વહાણમાંથી તિહાં કાંઠે આવી ઊતર્યાં ॥ ૨૦ ॥

જીને ઇમ ખંડેરે, જુઓ પુણ્ય અખંડે રે, એક-
ણ પિંડે ઊપારજણ કરી રે ॥ કુંવર શ્રીપાલ રે,
લહ્યા ભોગ રસાલ રે, પાંચમી ઢાલ ઇસી વિન-
યેં કહી રે ॥ ૨૧ ॥

અર્થઃ- એમ જીનજ ખંડને વિષે જુઓ કે જેના પુણ્યમાં કાંઈ ખંડના થઈ નથી એવા અખંડ પુણ્યેં કરીને (એકણપિંડેકે૦) એકલા જ શ્રીપાલકુંઅરેં પોતેં લક્ષ્મીને (ઊપારજણ કરીકે૦) પેદા કરી, (રસાલકે૦) મહા મનોહર એવા ભોગ (લહ્યાકે૦) પામ્યા, એવી પાંચમી ઢાલ શ્રી વિનયવિજય ઊપાધ્યાયજીયેં કહી ॥ ૨૧ ॥

॥ દોહા ॥

[illegible] ભરી અનેક વજાર ॥
[illegible] મ કરે અપાર ॥ ૧ ॥

અર્થઃ- હવે વાહણ માંહેલી સર્વ વસ્તુઓ [illegible]

લાલ કિનાયત નરકસી, ચંદરૂઆ ચોસાલ ॥ ઊં-
ચા તંબૂ તાણિયા, પંચરંગ પટશાલ ॥ ૨ ॥

અર્થઃ— શ્રીપાલેં સમુદ્રના કિનારે આવીને પંચરંગી (પટકે૦) રેશમી વસ્ત્ર તેના ઊંચા તંબૂ તાણીને બાંધ્યા, તે માંહે (નરકસી કે૦) જરીના બુટાવાલા એવા લાલ કિનાયત એટલે લાલ કિનખાપ તેના ચોસાલ ચંદુઆ બાંધ્યા ॥ ૨ ॥

સોવન પટ મંડપતલેં, રયણ હિંડોલા ખાટ ॥ તિહાં
બેઠા કુંવર જુએ, રસભર નવરસ નાટ ॥ ૩ ॥

અર્થઃ— તે (પટકે૦) વસ્ત્રના મંડપને તલીયે રત્ને જડાવ એવી સોનાની હિંડોલા ખાટ બાંધી તિહાં બેસીને શ્રીપાલકુંઅર (રસભરકે૦) રસના સમૂહવાલો એવો નવરસમય નાટક થાય છે તે જૂવે છે ॥ ૩ ॥

ધવલશેઠ આવી કહે, વસ્તુ મૂલ્ય બહુ આન ॥ તે
વેચાવો કાં નહી, ભર્યાં અઢીસેં ઝહાન ॥ ૪ ॥

અર્થઃ— એવામાં ધવલશેઠ આવી કહેવા લાગ્યો કે, હે કુંઅર! વસ્તુઓનું મૂલ્ય આને બહુ આવકું છે માટે ઘણો લાભ થાયછે તેથી તમારા અઢીશેં ઝહાન ભર્યાં છે તેના કિરિયાણાં તમે કેમ વેચાવતા નથી ॥ ૪ ॥

કુંવર પભણે શેઠને, ઘડો વસ્તુના દામ ॥ અવર
વસ્તુ વિણજો વલી, કરો અમારૂં કામ ॥ ૫ ॥

અર્થઃ— તે સાંભલી કુંઅર, શેઠને કહેછે કે, હે પિતાજી! અમારી વસ્તુઓના દામ તમેજ (ઘડોકે૦) ઊપજાવો, વલી (અવરકે૦) બીજી જે વસ્તુ લેવા યોગ્ય હોય તે (વિણજોકે૦) લેજો એટલું અમારૂં કામ તમે કરો અમારે તમારે કાંઈ જુદાઈ નથી ॥ ૫ ॥

કામ ભલાવ્યું અમભલેં, હર્ષ્યો દુષ્ટ કિરાડ ॥ આ-

रति ध्यानें निम पड्यो, पामी दुध बिलाड ॥ ६ ॥

अर्थः- ते सांभलीने शेठें विचार्युं जे भलें (अमके०) अमने जेणे काम (भलाव्युं के०) सोंप्युं, ए रीतें दुष्ट बुद्धिनो धणी शेठ ते जेम वनमां भिल्ल किराड जेवो होय, तेम ईहां पापरूप वनमां किराड एटले वाणियो समजवो माटे ते दुष्ट वाणियो पोतानां हैयामां हरख पाम्यो थको. जेम बिल्लाडो दूध पामीने आर्त्त ध्यानमां पडे, तेम शेठ पण आर्त्त ध्यानमां पडी गयो, अने चिंतववा लाग्यो के, हवे ठीक थयुं. जेम महारी मरजीमां आवशे तेम हुं करीश, जे सारो माल हशे ते महारा मालनी साथें मेलवीश, अने हलको ऊतरतो माल हशे ते एनो करी वेची नाखीश, हुं महारा जाणवा प्रमाणे करीश, केमके लेवा वेचवानी खबर तो अमने वाणीयानेज होय, एने शी खबर छे? जे एमां शुं समजे छे? यदुक्तं ॥ वृश्चिकानां कंटकानां, दुर्जनानां च वेधसां ॥ विलक्ष्य नियतं न्यस्तं, विषं पुच्छे मुखे हृदि ॥ १ ॥ वणिक्च योदरस्थेन, मातुर्मांसं न भक्ष्यते ॥ न तत्र करुणा हेतु, स्तत्र हेतुर दंतता ॥ १ ॥ दोहा ॥ लेतां डंसे देतां डंसे, ऊपर चडावे पाड ॥ वेरी विसहरने वीससे, पण म विससे किराड ॥ १ ॥ ईति ॥ ६

ईण अवसर आव्यो तिहां, अवल एक असवार ॥ सुगुण सुरूप सुवेष जस, आप समो परिवार ॥ ७ ॥

अर्थः- एवा अवसरने विषे तिहां एक (अवल के०) ऊत्तम एवो घोडेस्वार ते कुंवरना तंबूने दरवाजे आव्यो (जस के०) जेना सुगुण एटले रूडा गुण छे, रूडूं स्वरूप छे, अने भलो वेष छे. ते जेवो पोतें छे तेवोज तेनो परिवार पण छे ॥ २ ॥

कुंवरें तेडी आदरें, बेसार्यो निज पास ॥ अद्भुत नाटक देखतां, ते पाम्यो ऊल्लास ॥ ८ ॥

अर्थः— ते तिहां नाटक जोतो उभोछे, तेने कुंवरें आदर सहित तेडीने पोतानी पासें बेसाड्यो, ते पण अद्भुत आश्चर्यकारक नाटक जोईने उल्लास पाम्यो ॥ ८ ॥

हवे नाटक पूरे थये, कुंवर पूछे तास ॥ कुण कारण कुण ठामथी, पाउ धार्या अम पास ॥ ९ ॥

अर्थः— हवे नाटक पूर्ण थया पछी तेने कुंवरें पूछवा मांड्युं के, शा कारण माटे अने कया स्थानथी तमें अमारी पासें पधार्या छो? तथा कोई आश्चर्य दीठुं होय तो ते अमने कही संभलावो ॥ ९ ॥

॥ ढाल छठ्ठी ॥

॥ कांकरिया मुनिवर, धन धन तुम अवतार ॥ ए देशी ॥ तेह पुरुष हवे वीनवेजी, रतन-

એ દ્વીપ સુરંગ ॥ રતનસાનુ પર્વત ઈહાંજી, વલ-
યાકાર ઉત્તંગ ॥ ૧ ॥ પ્રભુ ચિત્ત ધરીને અવધા-
રો મુજ વાત ॥ એ આંકણી ॥

અર્થઃ— હવે તે પુરૂષ શ્રીપાલકુંવરને વિનવે છે કે હે મહારાજ! આ (ચંગ કે૦) મનોહર એવો રત્ન નામેં દ્વીપ છે, ઈહાં રત્નસાનુ નામા પર્વત છે, તે કેહેવો છે? તો કે (વલયાકાર કે૦) ગોલાકારેં છે, વલી (ઉત્તંગ કે૦) ઊંચો છે, હે પ્રભુ! આ હું જે વાત કહું છું તે મ્હારી વાત તમેં ચિત્તમાં ધરીનેં એકાગ્ર ચિત્તેં (અવધારો કે૦) ધારણ કરો ॥ ૧ ॥

રતનસંચયા તિહાં વસેજી, નયરી પરવત માંહ ॥ ક-
નકકેતુ રાજા તિહાંજી, વિદ્યાધર નરનાહ ॥ પ્રભુ૦ ૨

અર્થઃ— તિહાં તે પરવત માંહે રત્નસંચયા નામેં નગરી વસે છે, તિહાં કનકકેતુ નામેં રાજા રાજ્ય કરે છે, તે વિદ્યાધર રાજાઓનો (નરનાહ કે૦) સ્વામી છે ॥ ૨ ॥

રતન નિસી રલિયામણિજી, રતનમાલા તસ નાર ॥ સુરસુંદર સોહામણાજી, નંદન છે તસ ચા-
ર ॥ પ્રભુ૦ ॥ ૩ ॥

અર્થઃ— તે રાજાને રત્ન જેવી રલીયામણી રત્નમાલા નામેં પટ્ટરાણી છે, તેને (સુરસુંદર કે૦) દેવતાના પુત્રની પરે સુંદર સોહામણા એવા ચાર પુત્ર છે તેનાં નામ કહે છે. એક કનકપ્રભ, બીજો કનકશેખર, ત્રીજો કનકધ્વજ અને ચોથો કનકરુચિ. એ ચારેનાં નામ શ્રીપાલચરિત્રમાં લખ્યાં છે ॥ ૩ ॥

તે ઉપર એક ઈચ્છતાંજી, પુત્રી હુઈ ગુણધામ ॥ રૂ-
પકલા રતિ આગલીજી, મદનમંજૂષા નામ ॥ પ્ર૦ ॥ ૪

અર્થઃ— તે ચાર પુત્રની ઉપરેં ઈચ્છતાં થકાં રૂપ, કલા અને રતિયેં ક-

री (आगलिके०) वधे जेवी जोवा योग्य अने गुणनुं (धामके०) स्थानक रूप एक पुत्री थई तेनुं मदनमंजूषा एवुं नाम छे ॥ ४ ॥

पर्वत शिर सोहामणोजी, तिहां एक जिनप्रासाद ॥
राय पितायें करावियोजी, मेरुशुं मंडे वाद ॥ प्र० ॥ ५ ॥

अर्थः- हवे ते पर्वतना (शिरके०) शिखर उपर मस्तकरूप घणो ज सोहामणो शोभितो मननो हरनार अने राजाना पितानो करावेलो एवो रत्नमय एक श्रीजिनप्रासाद छे, ते एटलो तो उंचो छे के मेरु पर्वतथी पण वाद करवाने मंडी जाय एवो छे ॥ ५ ॥

सोवनमय सोहामणाजी, तिहां रिसहेसर देव ॥ क-
नककेतु राजा तिहांजी, अहनिशि सारे सेव ॥ प्र० ॥ ६ ॥

अर्थः- तिहां ते प्रासादने विषे सोहामणा शोभिता मनने हरण करनारा एवा (श्रीरिसहेसरदेव के०) श्रीऋषभदेवजी तेनी रत्नजडित सोनामय प्रतिमानी स्थापना छे, तेनी कनककेतु नामें राजा रात्रि दिवस सेवा करे छे ॥ ६ ॥

भक्तें भली पूजा करेजी, राज कुंवरी त्रण काल ॥ अ-
गर उखेवे गुण स्तवेजी, गाये गीत रसाल ॥ प्र० ॥ ७ ॥

अर्थः- तथा ते राजानी कुंवरी जे मदनमंजूषा छे, ते पण विशेषें करी प्रभात, मध्यान्ह अने संध्या मली त्रणे कालें भली भक्तियें करी अष्ट प्रकारी पूजा करे छे, तथा अगर उखेवे छे, रसाल एटले सुंदर गीत गायीने प्रभुना गुणनी स्तवना करे छे ॥ ७ ॥

एक दिन जिन आंगी रचीजी, कुंवरीयें अति चंग
॥ कनकपत्र करि कोरणीजी, विच विच रतन सुरंग ॥ प्र० ८

अर्थः- एक दिवसें ते कुंवरीयें परिवार सहित तिहां आवीने अत्यंत (चंगके०) मनोहर एवी श्रीजिनराजनी आंगी रची, तेणे (कनकके०) सोनाना पत्रां लेई तेमां कोरणी करीने तेने वचमां वचमां रत्नो जड्या तेणे

करी सुरंग एटले सारा रंगे शोभित कर्या एवी रीतें घणी विस्तारित

अर्थः— ते आंगी जुहारवाने माटे कनककेतु राजा तिहां आव्यो ते

अर्थः— माटे जेवी जे चतुर छे तेवो एने एना सरजोनवर मली
जाय तो महारा मनमां घणुं सुख थाय, केम के जे साथी सोनानी मुद्रि

ते शोभाने पामे ॥१०॥

७,

अर्थः— ते राजकुमरी जिनराजनी पूजा करी, त्रणवार प्रणाम करी

ગભારાથી બાહેર આવી ॥ ૧૨ ॥

તામ ગભારા તેહનાજી, દેવાણાં હોય બાર ॥ હલા-
વ્યાં હાલે નહીંજી, સલકે નહિં ય લગાર ॥ પ્ર૦ ॥ ૧૩

અર્થઃ- તેવારે તે ગભારાના બેહુ બારણાં દેવાણાં એટલે બંધ થઈ ગયાં, એવાં જડાઈ ગયાં કે કોઈ બલવંત પુરૂષ જો તેને હલાવે તો પણ તે ના હલાવ્યાં હાલે નહી, લગાર માત્ર (સલકે કે૦) ચસકે નહી ॥ ૧૩ ॥

રાજકુંવરી ઇમ ચિંતવેજી, મન આણી વિષવાદ ॥ મેં
કીધી આશાતનાજી, કોઈક ધરી પ્રમાદ ॥ પ્ર૦ ॥ ૧૪

અર્થઃ- તે જોઈ રાજકુંવરી ઘણોજ પોતાના મનમાં વિષવાદ લાવીને એમ ચિંતવવા લાગી કે મેં કોઈક પ્રમાદ ધરીને પ્રભુની આશાતના કીધી છે ॥ ૧૪ ॥

ધિગ મુજ જિન જોવા તણોજી, ઉપનો એહ અંત-
રાય ॥ દોષ સયલ મુજ સાંસહોજી, સ્વામી કરી
સુપસાય ॥ પ્રભુ૦ ॥ ૧૫ ॥

અર્થઃ- માટે મહારે જિનરાજના મુજ જોવાપણાને ધિક્કાર છે કે જેથકી એ અંતરાય ઉપનો એમ પોતાને નિંદતી થકી ઘણો પશ્ચાત્તાપ કરતી પ્રભુને વિનતિ કરેછે કે, હે સ્વામિ હું મંદભાગિણી છું. માહારા ઉપર સુપસાય કરીને જે મેં મધ્ય ગભારામાં દોષ આચર્યા હોય, તે સર્વ દોષ મુજને (સાંસહોકે૦) માફ કરો

દાદા દરિસણ દીજીએજી, એ દુઃખ મેં ન ખમાય ॥
છોરૂ હોય કુછોરૂઆંજી, છેહ ન દાજે માય ॥ પ્ર૦ ॥ ૧૬

અર્થઃ- હે દાદાજી! તમે મુજ પુણ્યહીન દીનને દર્શન આપો જે દુઃખ તો મ્હારાથી ખમાતું નથી, કદાપિ છોરૂ તો કુછોરૂ હોય તો પણ માત પિતા તેને છેહ દેખાડે નહી ॥ ૧૬ ॥

राय कहे वत्स सांभलोजी, दोष नहीं तुज एह ॥ दोष ईहां छे माहरोजी, आणी तुज पर नेह ॥ प्रभु० ॥१७

अर्थः– एवी रीतें ते पुत्रीने रोती थकी देखीने राजा कहे छेके, हे वत्से तमे महारी वात सांभलो, के ए ताहारो दोष नथी पण ईहां तो महारो दोष छे; जे में ताहारा उपर स्नेह आणीने ॥ १७ ॥

वरनी चिंता चिंतवीजी, जिणहर मांहि जेण ॥ ते लागी आशातनाजी, जार देवाणां तेण ॥ प्रभु० ॥१८

अर्थः– श्रीजिनेश्वरनां घरमांहे ताहारा वरनी चिंता चिंतवी तेनी आशातना लागी तेथी जारणां देवाणां छे ॥ १८ ॥

जिनवर तो रूषे नहींजी, वीतराग सुप्रसिद्ध ॥ पण कोईक अधिष्ठायकेंजी, ए मुज शिक्षा दीध ॥ प्र० ॥१९

अर्थः– तो हे पुत्री श्रीजिनवर तो निरागी सुप्रसिद्धपणे वीतराग छे, ते तो कोईनी उपर रूषे नही. पण कोई एक अधिष्ठायिक देवतायें ए मुजने शिक्षा दीधी छे ॥ १९ ॥

ए कमाड विण उघडेजी, जाउं नहीं आवास ॥ सपरिवार नृपने तिहांजी, त्रण हुआ उपवास ॥ प्र० २०

अर्थः– ते माटे हवे ए कमाड उघडया विना महारे (आवासके) घेर जवुं नही. एम कही राजा परिवार सहित तिहां देरासरमां रह्यो, तेने त्रण उपवास थई गया ॥ २० ॥

त्रीजे दिन निशि पाछलीजी, वाणी हुई आकाश ॥ दोष नथी ईहां कोईनोजी, कांई करो रे विषाद ॥ प्र० २१

अर्थः– पछी त्रीजा दिवसनी पाछली रात्रियें आकाशने विषे एवी वाणी थईके, हे लोको ! ईहां कोईनो दोष नथी, माटे तमें विषाद शाका-

स्ते करो छो ? ॥ २१ ॥

तेहनी नजरें देखतांजी, ऊघडशे ए बार ॥ मदन मंजूषा तणो थशेजी ॥ तेहज नर भरतार ॥ प्र० ॥ २२

अर्थः— आ गंभारानां बारणां जे देवाई गयां छे, तेनुं कारण एटलुं छे के, जे पुरुषनी नजरें देखतां वारमां आ बारणां ऊघडी पडशे. तेहिज नर ए मदनमंजूषा कुंवरीनो भरतार थशे ॥ २२ ॥

ऋषभदेवनी किंकरीजी, हुं चक्केसरी देवि ॥ एक मास मांहि हवेजी, आवुं वरने लेवि ॥ प्रभु० ॥ २३ ॥

अर्थः— हुं श्रीऋषभदेव स्वामिनी किंकरी एटले दासी चक्केसरी नामें देवी छुं, हवे हुं एक महीनामां वरने लईने आवुं छुं ॥ २३ ॥

सुणी तेह हरख्यां सहुजी, रायने अति आणंद ॥ प्रेमें कीधां पारणांजी, दूर गयां दुःख दंद ॥ प्र० ॥ २४ ॥

अर्थः— एवी देवीनी वाणी सांभळीने सहु कोई हर्षवंत थया अने राजाने पण अत्यंत आनंद ऊपन्यो, तेवारें प्रेमें करी पारणा कीधां, सर्वना दुःखना (दंदके०) दगला दूर गया ॥ २४ ॥

दिन गणतां ते मासमांजी, ओछो छे दिन एक ॥ तिणे जूवे सहु वाटडीजी, विकलप करे अनेक ॥ प्र० ॥ २५

अर्थः— तिहांथी दिवस गणतां हवे एक महिनामां बाकी एक दिवस ओछो छे, ते माटे सहु कोई वाटडी जोई रह्यां छे, अने अनेक प्रकारना विकल्प कस्या करे छे ॥ २५ ॥

पुत्र शेठ जिनदेवनोजी, हुं श्रावक जिनदास ॥ प्रवहण आव्यां सांभळीजी, आव्यो ईहां ऊल्लास ॥ प्र० ॥ २६

अर्थः— वळी हुं एज नगरनो रेहेवासी जिनदेवनामा शेठ तेनो पु-

ત જિનદાસ નામા શ્રાવક છું, તે આજે પ્રવહણ આવ્યાં સાંભળીને ઇહાં તમારી પાસેં પર આવાસમાં આવ્યો છું ॥ ૨૬ ॥

સુણી નાદ નાટક તણોજી, દેખણ આવ્યો જામ ॥ મન-મોહન પ્રભુ તુમ તણુંજી, દરિસણ દીઠું તામ ॥ પ્ર૦॥૨૭॥

અર્થઃ– ઇહાં નાટક થતું હતું તેનો (નાદકે૦) શબ્દ સાંભળીને(જામ [illegible]

[illegible] ૨૮

પૂજ્ય પધારો દેહરેજી, જૂહારો શ્રીજગદીશ ॥ ઊઘડ- [illegible] ૨૯

[illegible] ॥ ૨૯

[illegible] ૩૦

અર્થઃ– ત્રીજા ખંડને વિષે એ રીતેં છઠ્ઠી ઢાલ કહી તે સાંભલતાં [illegible] ૩૦

॥ દોહા ॥

તવ હરખેં કુંવર ભણે, ધવલ શેઠને તેડિ ॥ જઈ-

એ દેવ જુહારવા, આવો દુર્મતિ છેડિ ॥૧॥

અર્થઃ- એ વ્યતિકર સાંભળ્યો, તેવારે શ્રીપાલકુમર ધવલશેઠને તેડીને હર્ષ કરી કહે છે કે હે શેઠજી હે પિતાજી તમેં દુર્મતિ જે માઠી મતિ તેને છેડીને મ્હારી સાથે આવો તો દેવ જુહારવા જઈયેં ॥૧॥

શેઠ કહે જિનવર નમો,
નવરા તુમેં નિચિંત ॥
વિણ ઊપરાજે જેહની,
પોહોંચે મનની ખંત ॥૨॥

અર્થઃ- તે સાંભલી શેઠ કહેવા લાગ્યો કે તમેં નિરંતર કામકાજ કર્યા વિના નવરા જેઠા છો- વલી વિણ ઊપરાજે એટલે ઊપાર્જન કર્યાવિના પોતાની મેલે લક્ષ્મી મલતી જાયછે, તમારા મનની ખંત પૂર્ણ થાય છે, માટે તમે નિશ્ચિંત છો, તેથી તમેં સુખેં શ્રીજિનવરને (નમો કે૦) નમસ્કાર કરો ॥૨॥

અમને જમવાનો નહીં, ઘડી એક પરવાર ॥
સીરામણ વાલૂ જિમણ, કરિએં એકન વાર ॥૩॥

અર્થઃ- અમને તો વ્યાપારના કામકાજ કરવામાંથી જમવાને માટે એક ઘડી વાર પણ પરવારી શકીયેં તેમ જનતું નથી તેથી સિરામણ, વ્યાળુ અને જમણ એ ત્રણે એકજ વાર કરીયેં છૈયેં ॥૩॥

હવે કુંવર જવા તિહાં, જવ થાએ અસવાર ॥ હરખ્યો હેષારવ કરે, તેજી તામ તુખાર ॥૪॥

અર્થઃ- હવે જેવારે શ્રીપાલ કુંવર તિહાં જવાને માટે ઘોડા ઊપર સ્વાર થયા, (તામ કે૦) તેવાર (તેજી કે૦) કોઈ દિવસ ચાબુક મારવો ન પડે એવી જાતિનો (તુખાર કે૦) ઘોડો તે હર્ષ પામતો છતો (હેષારવ કે૦)

अर्थः— तिहां जिनदास शेठ एम बोल्या के प्रथम

अर्थः— नेथडी बारणाना ऊघाडनार पुरुषने निश्चें करी भणी

॥८॥

॥ ढाल सातमी ॥

જી ॥ એ દેશી ॥ કુંઅર ગંભારો નજરેં દેખતાંજી, બેહુ ઊઘડીઆં બારરે ॥ દેવ કુસુમ વરષે તિહાંજી, હુવા જયજયકાર રે ॥ કુંઅર૦ ॥ ૧ ॥

અર્થઃ— તિહાં શ્રીપાલ કુંવરેં પોતાની નજરેં ગંભારો દેખતાં થકાંજ તરત ગંભારાનાં બારણાં ઊઘડી પડ્યાં, તેવારેં દેવોયેં કુસુમની વૃષ્ટિ કરી, અને તે વખતેં જયજયકાર શબ્દ થયો ॥ ૧ ॥

રાયને ગઈ તુરત વધામણીજી, આજ સફલ સુવિહાણ રે ॥ દેવિ દિયો વર ઈહાં આવિયો જી, તેનેં ઝલામલ ભાણ રે ॥ કુંઅર૦ ॥ ૨ ॥

અર્થઃ— રાજાને પણ તુરત વધામણી ગઈ, કે હે મહારાજ! આજનો દિવસ તો સફલ સુવિહાણ ઊગ્યો, દેવીયેં જે વર દીધો હતો તે ઈહાં આવ્યો, તે તેનેં કરીને તો જેવો ઝલામલ કરતો સૂર્ય જાણીયેં હોય નહિ! તે સમાન દેખાય છે ॥ ૨ ॥

સોવન ભૂષણ લાખ વધામણીજી, દેઈ પંચાંગ

અર્થઃ— વધામણીયાને સોનાનાં આભૂષણ તથા લાજ પસાય કરી

અર્થઃ— તિહાં કેશર, ફૂલ અને ઘનસાર બે બરાસ, તેણે કરી શ્રી-

ન્નમરે ॥ રાય સજન જનેં પરવર્યાજી, જેઠા કરિ
ય પ્રણામરે ॥ કુંઅર૦ ॥ ૬ ॥

અર્થઃ— એવી રીતેં દેવ પૂજીને બાહેરનાં રંગમંડપમાંહે બેવારે શ્રી-

पाल कुमर आव्या, तेवारे राजा पण सर्व सज्जन जनना परिवारें पर-
वर्यो थको छे, तेने हाथने प्रणामें प्रणाम करीने सर्व बेसता हवा ॥ ६ ॥

जिनहर बार उघाडतांजी, अचरिज कीधी तुमें वा-
तरे ॥ देवस्वरूपी दीसो आपणांजी, वंश प्रकाशो
कुल जातरे ॥ कुंअर० ॥ ७ ॥

अर्थः– पछी राजा, कुंवरनी समस्त प्रकारें स्तुति करीने कहेवा ला
ग्यो के, श्रीजिन घरना बारणां उघाडतां तमें अचरिज जेवी वात क-
री तेथी तमें कोई देवस्वरूपी देखाओ छो, माटे कृपा करीने आपणा
वंश, कुल, जाति ए सर्वनो प्रकाश करो ॥ ७ ॥

न कहे उत्तम नाम ते आपणुंजी, नवि करे आप
वखाणरे ॥ उत्तर न दीधो तेणे रायनेजी, कुंअर
सयल गुण जाणरे ॥ कुंअर० ॥ ८ ॥

अर्थः– एवी राजायें प्रार्थना करी परंतु उत्तम पुरुष पोतें पोता-
ने मुखें पोतानुं नाम मात्र पण कहे नहीं, अने पोतानां वखाण पण क-
रे नही, एवा सर्व गुणनो जाण श्रीपाल छे, माटे तेणे राजाने कांई
पण उत्तर दीधुं नहीं ॥ यतः ॥ परप्रणीता हि गुणा यशस्कराः, स्वयं
प्रणीता न भवंति कीर्त्तये ॥ न सौख्य सौभाग्यकरा भवंति ते, स्वयं गृ-
हीतो युवती कुचाविव ॥१॥ इति ॥ ८ ॥

देखो अचंभो इणे अवसरेंजी, हुओ गयणे उ-
द्योतरे ॥ उंचे वदनें जोए तव सहुजी, ए कुण
प्रगटी ज्योत रे ॥ कुंअर० ॥ ९ ॥

अर्थः– (देखो के०) जूओ एवा अवसरने विषे एक अचंभो
देख्यो ते कहे छे.(गयणे के०) आकाशें उद्योत थयो, तेवारे उंचुं मुख
करी सर्व जोवा लाग्या के, आ ते कया प्रकारनी ज्योति प्रगट थई छे? ९

देव घणा तस सा-

चारित्र अने चोथुं तप, ए चार पद धर्मतत्त्वरूप जाणवां. एम ए त्रणतत्त्वना उत्तर भेद नव थया. तेहिज नवपदने तमे परम भक्तियें करी आराधो ॥१२

अर्थः- एथकी दुःख अने दौर्भाग्य सर्व उपशमी जाय, अने

अर्थः- ते सांभली सर्व पर्षदानां लोक तिहां प्रेमपूर्वक पूछवा

अर्थः- अेवी रीतें श्रीपालनो संबंध कही, तिहांथी मुनिवर आ-

ल सुणी ईम सातमीजी, खंड बीजानी अेह जी,
गुण गेहरे ॥ कुंअर० ॥ १७ ॥

अर्थः- अेम बीजा खंडनी अे सातमी ढाल सांभलीने हे भ-

॥ दोहा ॥

अर्थः- हवे श्री जिन घरनी बाहिर मुख मंडपने विषे सहु कोई

सुपसायें मुज इल्यां, मनवंछित ततखेवि ॥ २ ॥

अर्थः- राजा कहे छे के, कल्पतरु समान एवा श्रीऋषभेश्वर एटले आदिनाथ भगवान् तेने धन्य छे, वली चक्रेश्वरी देवीने पण धन्य छे, के तेमना पसायथी मनोवांछित ततखेवि एटले तरत फलीभूत थयां ॥ २ ॥

तिलक वधावी कुंवरने, देई श्रीफल पान ॥ सज्जन साखें प्रेमें करी, दीधुं कन्या दान ॥ ३ ॥

अर्थः- एम चिंतवी श्रीपालकुंवरने तिलक वधावी, श्रीफल तंबोल आपी, सर्व सज्जनोनी साखें प्रेमें करी राजायें कन्या दान दीधुं ॥ ३ ॥

श्रीफल फोफल सयणने, देई घणां तंबोल ॥ तिलक करीने छांटणां, कीधां केसर घोल ॥ ४ ॥

अर्थः- तथा सयण ने सज्जन जनो तेमने पण श्रीफल ने नालियेर अने फोफल एटले सोपारी तथा घणां (तंबोल के०) पान देई, तिलक करी केसर घोलीने छांटणां कीधां ॥ ४ ॥

निज डेरे कुंवर गया, मंदिर पोंहोता राय ॥ बेहू ठामे विवाहना, घणा महोत्सव थाय ॥ ५ ॥

अर्थः- हवे कुमर पोताने (डेरे के०) तंबूमां गया, अने राजा पोताने मंदिरें पोहोता, तिहां बन्ने पक्षमां पोत पोताने स्थानकें विवाह संबंधि घणा महोत्सव थाय छे ॥ ५ ॥

वडी वडारण दे वडी, पापड घणा वणाय ॥ के लविथें पकवान बहु, मंगल धवल गवाय ॥ ६ ॥

અર્થઃ—(વડીવડારણ કે૦) મ્હોટી વડારણ એટલે જવાસણ ને છે, તે વડીયો દે છે એટલે આપે છે, ઘણા પાપડ વણાય છે, (જહુકે૦) ઘણા પ્રકારના પક્વાન તેને (કેલવિયેંકે૦) કેલવીને કરે છે, મંગલિકના ધવલ એટલે ધોલ ગીત ગવાય છે ॥ ૬ ॥

વાઘા સીવે નવનવા, દરજી બેઠા બાર ॥ જડિયા મણિ માણિક જડે, ઘાટ ઘડે સોનાર ॥ ૭ ॥

અર્થઃ— દરજી લોકો બારણે બેઠા થકા નવ નવા વાઘા શીવે છે, અને જડિયા લોકો છે, તે મણિ અને માણિક્ય જડે છે, તથા સોનાર લોકો નવ નવા ઘાટ ઘડે છે ॥ ૭ ॥

રાય મંડાવ્યો માંડવો, સોવન મણિમય થંભ ॥ થંભ થંભ મણિ પૂતલી, કરતી નાટારંભ ॥ ૮ ॥

અર્થઃ— હવે રાજાયેં માંડવો મંડાવ્યો છે, તે કેહેવો છે? તો કે પ્રથમ તો તે મંડપમાં સંપૂર્ણ મણિ રત્નેં જડાવ એવા સોનાના થંભ ઊભા કીધા છે, તે મણિ રત્નમય જ દેખાય છે, એવા થંભેં કરી તે મંડપ વિરાજિત છે, વલી તે થંભ થંભને વિષે મણિરત્નની પુતલીયો બનાવી છે, તે જાણિયેં નાટારંભજ કરતી હોય નહી! એવી મુજ મુદ્રાયેં રહી થકી શોભે છે ॥ ૮ ॥

તોરણ ચિહું દિશિ બારણે, નીલરયણમય પાન ॥ ઝૂંબે મોતી ઝૂંમખાં, જાણે સરગ વિમાન ॥ ૯ ॥

અર્થઃ— તથા તે મંડપની ચારે દિશાઓના બારણાઓને વિષે નીલા

रत्नमय पानां तेणें करी शोभित एवां तोरणो बांध्यां छे. ते तोरणोमां वली मोतीओना झूमखा झूली रह्यां छे तेथी लटकतां देखाय छे, ते जाणीयें स्वर्गना विमानज लटकतां होय नही! एवां थकां शोभे छे. अथवा ते तोरणो नीलां पानानां छे, ते विमान जेवांज छे, अने विमानोमां मोतीओना झूमखा झूली रहेलां होयछे, माटे ते तोरणो पण विमान सदृश शोभतां थकां देखाय छे ॥ ९ ॥

पंचवरणने चंदुवे, दीपे मोती दाम ॥ मानूं तारा मंडलें, आवि कियो विशराम ॥ १० ॥

अर्थः– वली ते मंडपमां पांच वर्णना चंदुवा बांध्याछे, ते चंदुवाने विषे मोतीओनी (दामके०) मालाओ बांधेली छे, ते केवी दीपे छे? तिहां कवीश्वर कहे छे के, हुं एम मानुं छुं, जे आकाशमां रहेला ताराओना मंडपें आवीने ईहांज विश्राम कीधो होय नही? एवा ते मालाओनां मोतीओ देदीप्यमान थकां शोभे छे ॥ १० ॥

चोरी चिहुं पखे चीतरी, सोवन माणिक कुंभ ॥ फूल माल अति फूटरी, महके सजल सुरंभ ॥ ११ ॥

अर्थः– तथा वली राजायें चोरी बंधावी छे, ते केहवी छे? तो के चार जाजुयें मणिरत्ने जडाव एवा सोनाना (कुंभके०) घट तेणे करी चितरेली छे. ते घडाओने वली अत्यंत फूटरी एटले घणी सरस एवी फूलोनी मालाओ पहेरावेली छे. ते (सजलके०) घणी एवी ने (सुरभके०) सुगंध तेणे करी महकी रही छे ॥ ११ ॥

॥ ढाल आठमी ॥

॥ राग बंगालयती ॥ करडो तिहां कोटवाल ॥ ए देशी ॥ हवे श्रीपाल कुमार, विधिपूर्वक मज्जन करे जी ॥ पहेरे सवि शणगार, तिलक निलाडे शोभा

~~अर्थः— वली श्रीपालकुंवरना इ~~

~~होय नही ? अेवो~~

~~ली रह्या छे, तथा मुज वो~~

करधरी श्रीफल पान, वरघोडे नव संचरयाजी ॥ सा
जेलां श्रीकार, सहस गमे तव परवरयाजी ॥ ५ ॥

अर्थः— हवे हाथमां श्रीफल पान लईने ज्यारें वरघोडामां संचर्या, तेवारें हजारो गमे (श्रीकार के०) शोभाने धरनारा एवा साजेलां तेनी सार्थे (परवर्या के०) आगल चाल्यां ॥ ५ ॥

वाजे ढोल निशान, सरणाई भुंगल घणीजी ॥ र-
थ जोडी सय जङ्ख, गाये मंगल ज्ञनणीजी ॥ ६ ॥

अर्थः— ढोल, नगारां, निशान, तथा शरणाईओ अने भुंगलो घणा वाजे छे, वली (सेय जङ्ख के०) सेंकडा गमे स्त्रीओ जानरडीयो जे छे, ते रथमां जोडी थकी मंगलिकनां गीतो गाय छे ॥ ६ ॥

साव सोनेरी साज, हयवर हींसे नाचताजी ॥ शि-
र सिंदूर सोहंत, दीसे मयगल मांचताजी ॥ ७ ॥

अर्थः— (साव के०) केवल सोनेरीनो साज नाख्यो छे जेमनी उपर एवा (हयवर के०) श्रेष्ठ घोडाओ नाचता थका आनंदमां मग्न थया थका हींसे एटले हणहणाट करे छे, वली जेमना (शिर के०) म-

स्तकने विषे सिंदूर शोभे छे, एवा (मयगल के०) हाथीओ ते (मायंता के०) मलपता थका (दीसे के०) देखाय छे ॥ ७ ॥

चहुटे चहुटे लोक, जूवे महोत्सव नवनवेजी ॥ एम मोहोटे मंडाणं, मोहन आव्या मांडवेजी ॥ ८ ॥

अर्थः– तिहां चहुटा चहुटाने विषे लोक नव नवे महोत्सवें करी जूवे छे. एवी रीतें महोटे मंडाणें करी (मोहन के०) श्रीपाल कुंवर मांडवाने विषे आवी पोहोतो ॥ ८ ॥

पोंखी आण्या मांहि, सासूए उलट घणेजी ॥ आणी चोरी मांहि, हर्ष घणो कन्या तणोजी ॥ ९ ॥

अर्थः– तेमने सासूयें घणा उलट सहित पोंखीने मांहे आण्यो वली कन्याने पण चोरी मांहे आणी, तेवारें तेना मनमां पण (परणवानो) हर्ष घणो छे ॥ ९ ॥

कर मेलावो कीध, वेदपाठ ब्राह्मण भणेजी ॥ सोहव गाये गीत, बिहु पखें आप आपणेजी ॥ १० ॥

अर्थः– पछी (कर मेलावो के०) हाथ मेलावो कीधो ते वखत ब्राह्मण वेदपाठ भणेछे, वली बेहु पक्षवालानी (सोहव के०) सुवासण स्त्रीयो आप आपनां तरफना गीत गाय छे ॥ १० ॥

करी अग्निनी साख, मंगल च्यारे वरतीयांजी ॥ फेरा फरतां ताम, दान नरिंदे बहु दीयांजी ॥ ११ ॥

अर्थः– पछी अग्निनी साखें करी च्यारे मंगल वर्तावीने वर कन्या

ने ईश ईरव्या, ते वखतें राज्यथें घणा प्रकारना दान दीधां ॥ यतः॥ दानह वेला ऊलला, जग विरला को होय ॥ जलहर जल देवा समे, श्याम वदनधर जोय ॥ १ ॥ दानं महिमनिधानं, कुशल निदानं कलंक करि सिंहः ॥ श्रीकलंक कंठनुतं, सिद्धिवधूसंगमे दूतः ॥ २ ॥ ईति ॥ ११ ॥

केलवीओ कंसार, सरस सुगंधी मह महेजी ॥ कवल ठवे मुज मांहि, मांहो मांहि मन गह गहेजी ॥ १२

अर्थः- पछी सरस सुगंधें करी महमहाट करी रह्यो छे, एवो कंसार केलव्यो छे एटले बनाव्यो छे, तेना (कवल के०) कोलिया तेने हर्ष सहित स्त्री ने भरतार जेहु जण मली मांहो मांहे मनना गहगहाटें करी एकेकना मुखमां मूके छे ॥ १२ ॥

मदन मंजूषा नारि, प्रेमें परणी ईणी परेंजी ॥ जिहु नारीशुं भोग, सुख विलसे सुसरा घरेंजी ॥ १३ ॥

अर्थः- ए रीतें मदनमंजूषा स्त्रीने प्रेमें करी परण्या. हवे श्रीपाल कुंअर ससराने घरे रह्या थका जेहु स्त्रीयोनी साथें सुखने (विलसे के०) भोगवे छे ॥ १३ ॥

ऋषभदेव प्रासाद, ऊरच्छव पूजा नित करेजी ॥ गीत गान जहु दान, वित्त घणुं तिहां वावरेजी ॥ १४

अर्थः- ईहां कुंवर, श्रीऋषभदेवजीना प्रासादने विषे महोटा आनंदें करी नित्य प्रत्यें ऊत्सव सहित पूजा करे छे, तथा घणा गीत गान करावे छे, जहु दान आपतो थको तिहां घणुं (वित्त के०) द्रव्य वावरे छे ॥ १४ ॥

चैत्र मासें सुखवास, आंबिल ओली आदरेजी ॥ सिद्धचक्रनी सार, भावजीणी पूजा करेजी ॥ १५ ॥

अर्थः- ईरी चैत्र महिनो आव्यो तेवारें सुखना आवासरूप आयंबिलनी ओली आदरीने श्रीसिद्धचक्रजीनी प्रधान भावजीणी पूजा करेछे. १५

વરતાવી અમાર, અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ ઘણોજી ॥
સફલ કરે અવતાર, લાહો લીએ લછમી તણોજી ૧૬

અર્થઃ- આઠ દિવસ પર્યંત અમારીનો પડહ વર્તાવીને એટલે વગડાવીને ઘણો મહોટો અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ કર્યો, જેવી રીતેં કુંઅર પોતાનો મનુષ્ય અવતાર સફલ કરેછે, અને લક્ષ્મી પામ્યાનો લાહો લીયેછે ॥૧૬॥

ઈક દિન જિનહર માંહિ, કુંઅર રાય બેઠા મલીજી ॥
નૃત્ય કરાવે સાર, જિનવર આગલ મનરલીજી ॥૧૭

અર્થઃ- એક દિવસેં જિનેશ્વરના દેહેરામાંહે કુંઅર અને રાજા, એ બેહુ જણ સાથેં મલી બેઠા છે, અને (મનરલિકે૦) મનની મગ્નતાયેં શ્રી જિનેશ્વરની આગલ ઉત્તમ નૃત્ય કરાવે છે ॥ ૧૭ ॥

ઈણેં અવસર કોટવાલ, આવી અરજ કરે ઈસીજી ॥
ઘણ ચોરીએં ચોર, પકડ્યો તસ આજ્ઞા કિસીજી ॥૧૮

અર્થઃ- એ અવસરેં કોટવાલ આવીને રાજાને એવા પ્રકારની અરજ કરવા લાગ્યો કે, હે મહારાજ! ઘણ ચોરીયેં ચોર થયેલો એટલે ઘણ ચોરીનો કરનાર ચોર એમેં પકડ્યો છે, તેને આપ કેહેવા પ્રકારની શિક્ષા કરવા હુકમ કરોછો? તે કહો ॥૧૮॥

વલિ લાંગી તુમ આણ, જલ જહુલું ઈણેં આદર્યુંજી
એમેં દેખાડ્યા હાથ, તવ મોહોડું આંખું કર્યુંજી ॥૧૯॥

અર્થઃ- વલી તમારી આણા દીધી તે પણ એણે ભાંગી નાખી, તથા અમારી સાહામું ઘણું જલ આદર્યું, પરંતુ અમે જેવારેં જરે જરા હાથ દેખાડ્યા, તેવારેં તેણે પોતાનું મુખ કાળું કર્યું ॥૧૯॥

રાજા બોલે તામ, દંડ ચોરનો દીજીએંજી ॥ નિજ ઘરમાં એ વાત, કહે કુંઅર કિમ કીજીએંજી ॥૨૦॥

અર્થઃ- તે સાંભલી રાજા બોલ્યો કે, એને ચોરનો દંડ આપો, તેવારેં કુંઅર કહેવા લાગ્યો કે, હે સ્વામી ! નિજ ઘરમાં એ વાત કેમ કરીયેં ? ॥૨૦॥

નજરેં કરી હજૂર, પહેલાં કીજેં પારખુંજી ॥ પછે દેઈજેં દંડ, સહુએ ન હોયે સારિખુંજી ॥૨૧॥

અર્થઃ- વલી જે ચોર હોય તેને પ્રથમ તો પોતાની નજર આગલ હજૂર કરીને તેની પરીક્ષા કરીયેં, અને પછી જે કાંઈ તેને દંડ દેવો ઘટે, તે આપીયેં, શા માટે જે સર્વ માણસ કાંઈ સરખાં ન હોય "સહુને હોયે સારિખુંજી" એવું પાઠાંતર પણ છે ॥૨૧॥

આણ્યો તિસેં હજૂર, ધવલશેઠ તવ જાણિયોજી ॥ કહે કુંઅર મહારાજ, ચોર ભલો તુમેં આણિયોજી ॥૨૨॥

અર્થઃ- પછી જેવારેં રાજાની હજૂરમાં તેને લેઈ આવ્યા, તેવારેં એ ધવલશેઠ છે, એવું જાણીને કુંઅર રાજાને કહેતો હવો કે, મહારાજ આ ચોર તો તમેં ઘણો ભલો આણ્યો ! ॥૨૨॥

એ મુજ પિતા સમાન, હું એ સાથેં આવિયોજી ॥ કોટિધ્વજ સિરદાર, વાહણ ઈહાં ઘણાં લાવિયોજી ॥૨૩॥

અર્થઃ- એ તો મહારા પિતા સમાન છે. હું એની સાથેંજ ઈહાં આવ્યો છું. વલી એ તો કાંઈ સામાન્ય માણસ નથી, પરંતુ કોટિધ્વજ જે છે તેનો પણ એ સિરદાર છે, અને ઈહાં તમારા બંદર માંહે ઘણા વા

હણ લઈ આવ્યો છે ॥૨૩॥

છોડાવી તસ બંધ, તેડી પાસેં બેસાડિયોજી ॥ ગુન-
હ કરાવી માફ, રાયને પાય લગાડિયોજી ॥૨૪॥

સાડ્યો, અને તેનો ગુનો માફ કરાવી રાજાને પગે લગાડ્યો ॥૨૪॥

રાય કહે અપરાધ, એહનો પરમેસર સહ્યોજી ॥ અ-
જરામર થયો એહ, જેહ તુમેં બાંહે ગ્રહ્યોજી ॥૨૫॥

અર્થઃ- રાજાયેં કહ્યું કે, એનો અપરાધ તો પરમેશ્વરેં સહન કર્યો, એટલે માફ કર્યો, એ તો હવે અજરામર થયો જાણવો. કારણ કે જે તુમેં (બાંહે ગ્રહ્યો કે.) હાથે ઝાલ્યો તે અજર અમર થયો, એમાં કાંઈ નવાઈ નથી ॥૨૫

અર્થઃ- હવે એક દિવસેં ધવલશેઠ આવીને શ્રીપાલકુમરને એમ વિનવે

, ૬

ને તેણે કરી વાહણ (પૂર્યાં કે.) ભર્યાં ॥ ૨૬ ॥

॥ તિમ પહોંચાડો દેશ, તો સુખ પામે પ્રાણિયાજી ॥૨૭

અર્થઃ- માટે તમે અમને આ ઠેકાણે જેવી રીતેં કુશલે ક્ષેમેં લાવ્યા છો, તેવી રીતેં ફરી પાછા અમારે દેશ પોહોંચાડો, તો પ્રાણી સર્વ સુખ પામે. ॥૨૭॥

કુંઅરેં જણાવ્યો ભાવ, નિજ દેશેં જવા તણોજી ॥ તવ
નૃપને ચિતમાંહિ, અસંતોષ ઊપનો ઘણોજી ॥ ૨૮॥

અર્થઃ- તે સાંભળી કુમરેં પણ પોતાને દેશ જવાનો ભાવ સસરાને જ-

ણાવ્યો, તેવારેં રાજાના ચિત્તને વિષે ઘણો અસંતોષ ઊપન્યો ॥૨૮॥

માગ્યાં ભૂષણ જેહ, તે ઊપર મમતા કિસીજી ॥ પર
દેશીશું પ્રીત, દુઃખદાયી હોયે ઈસીજી ॥૨૯॥

અર્થઃ- તથાપિ વલી વિચાર્યું જે માગી લાવેલાં આભૂષણો હોય તેની ઊપર ફોકટ મમતા શી કરવી ! એ મમતા તો દુઃખદાયી જાણવી, તેમજ પરદેશીની સાથેં પ્રીતિ કરવી તે પણ એવીજ દુઃખદાયી હોય ॥૨૯॥

સાસુ સુસરો દોય, કર જોડી આદર ઘણેજી ॥ આં-
સુ પડતે ધાર, કુંઅરને ઈણિ પરેં ભણેજી ॥૩૦॥

અર્થઃ- એમ નિર્ધારી સાસુ અને સસરો બેહુ જણ જે હાથ જોડી, ઘણા આદરેં કરી, આંખમાંથી આંસુની ધારા પડતે થકે, કુંઅર પ્રત્યેં એવી રીતેં (ભણે કે०) કહેતા હવા ॥૩૦॥

મદન મંજૂષા એહ, અમ ઊત્સંગેં ઊછરીજી ॥ જન્મ
થકી સુખમાંહિ, આજ લગેં લીલા કરીજી ॥૩૧॥

અર્થઃ- કે હે રાજન્ ! એ મદનમંજૂષા નામે પુત્રી તે અમારા ખોલામાં ઊછરી છે, એણે જન્મથકી માંડીને આજ દિવસ સુધી સઘળ્ય સુખમાંહેજ લીલા કરી છે ॥૩૧॥

વાહાલી જીવિત પ્રાય, તુમ હાથે થાપણ ઠવીજી ॥ એ
હને મ દેશો છેહ, જો પણ પરણો નવનવીજી ॥૩૨॥

અર્થઃ- એ પુત્રી પ્રાયેં અમારા જીવ થકી પણ અમને ઘણીજ વાહાલી છે, તે આજ તમારે હાથે જેમ થાપણ (ઠવી કે०) સ્થાપી હોય તેમ આપી છે. માટે જો પણ તમેં નવ નવી સ્ત્રીઓ પરણો, તો પણ એને છેહ દેશો નહીં ॥૩૨॥

પુત્રીને કહે વત્સ, ક્ષમા ઘણી મન આણજેજી ॥ સ-
દા લગે ભરતાર, દેવ કરીને જાણજેજી ॥૩૩॥

અર્થઃ— હવે પોતાની પુત્રીને શીખામણ આપવા માટે રાજા રાણી

નહી, અને સઘ લગણ ભરતારને તો દેવકરીનેજ જાણજે ॥ ૩૩ ॥

સાસુ સુસરા જેઠ, લજ્જા વિનય મ ચૂકજે જી ॥ પરિ-

અર્થઃ— વલી સાસુ, સસરો અને જેઠ, તેમની લજ્જા વિનય કરવા

કંત પહેલી જાગ, જાગતાં નવિ ઊંઘીએં જી ॥ શોક્ય

અર્થઃ— વલી ભરતાર જાગ્યાથી પહેલી જાગજે, તથા ભર્તાર જાગ-

પછી ભોજન કરેજી ॥ ૩

અર્થઃ— પોતાનો ભરતાર તથા જીજે પણ પરિવાર જે હોય તે સર્વે

અર્થઃ— શ્રીજિનેશ્વરની પૂજા તથા ગુરૂની ભક્તિ કરજે, પતિવ્રતા

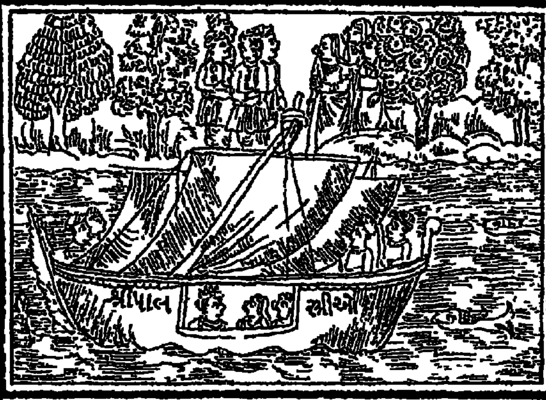
ને અમેં શી કહી દેખાડીયેં? તમેં

મદનમંજૂષા ધૂઅ, વોળાવા સહુ નીસર્યાંજી ॥૭૮॥

અર્થઃ— એવી રીતે પુત્રીને શીખામણ આપીને પછી રત્નથે રત્ન, ઋદ્ધિ તથા બીજો પણ ઘણો પરિવાર આપીને વાહણ ભર્યાં, મદન મંજૂષા પુત્રીને વોળાવવાને માટે સર્વ કોઈ નિસર્યાં ॥૭૮॥

કાંઠે સયલ કુટુંબ, હૈડાં ભર ભેટી મળ્યાંજી ॥ તસ મુખ વારોવાર, જોતાં ને રોતાં પાછાં વળ્યાંજી ॥૭૯॥

અર્થઃ— બંદરને કાંઠે સર્વ કુટુંબ આવી હૈડાં ભરી ભેટીને મળ્યાં, પછી તે પુત્રીનું મુખ વારંવાર જોતાં જોતાં અને રોતાં થકાં પાછાં વળ્યાં ॥૭૯

કુંઅર વાહણ માંહિ, બેઠાં સાથે દોઈ વહૂજી ॥ કામ અને રતિ પ્રીતિ, મળિયાં એમ જાણે સહૂજી ॥૮૦॥

અર્થઃ— હવે શ્રીપાલ કુંઅર વાહણની માંહે પોતાની બે સ્ત્રીયો સાથે બેઠા, તે સહુ કોઈ એમજ જાણેછે કે આ તો કામદેવ અને તેની રતિ તથા પ્રીતિ એ બે સ્ત્રીયો તેજ ઈહાં આવી એકઠાં મળ્યાં છે, એ કવિયે ઉત્પ્રેક્ષા કરી ॥૮૦॥

બીજે ખંડે એહ, ઢાળ થુણી ઈમ આઠમીજી ॥ વિનય કહે સિદ્ધચક્ર, ભક્તિ કરો સુરતરૂ સમીજી ॥૮૧॥

અર્થઃ— બીજા ખંડને વિષે એ આઠમી ઢાળ એવી રીતે સ્તવી માટે હો ભવ્યો ! તમે (સુરતરૂ કે૦) કલ્પવૃક્ષ સમાન મનોવાંછિતની દેવા વાળી એવી શ્રીસિદ્ધચક્રજી મહારાજની ભક્તિ કરો. એમ શ્રીવિનયવિજય ઉપાધ્યાયજી કહે છે ॥૮૧॥

॥ ચોપાઈ ॥

ખંડ ખંડ મધુરો જિમ ખંડ, શ્રી શ્રીપાલચરિત્ર અ-
ખંડ ॥ કીર્તિવિજય વાચકથી લહ્યો, બીજો ખંડ

વન

પાણિગ્રહણેત્યાદિ વર્ણનં નામા દ્વિતીયઃ ખંડઃ સમાપ્તઃ
॥૨॥ પ્રથમખંડે ગાથા ૨૮૨ દ્વિતીયખંડે ગાથા ૨૭૫
સર્વગાથા ॥૫૫૭॥

અર્થઃ— એ રાસનો ખંડ ખંડ (મધુરો . વલ ,
) ખાંડના કટકા કટકા માંહે મીઠાશ ઘણી હોય, તેમ એ રાસના
, અને શ્રી શ્રીપાલરાજાનું સંપૂર્ણ ચ-
રિત્ર તો અખંડરૂપ છે, તે ને પ્રમાણે શ્રી કીર્તિવિજય ઉપાધ્યાયજીના
લ કે , અ કે) જેન પ્રમાણે આ બીજો
ખંડ, શ્રીવિનયવિજય ઉપાધ્યાયજીયેં કહ્યો ॥૧॥ ॥ ઇતિ શ્રી
શ્રીપાલચરિત્રે બાલાવબોધે દ્વિતીય ખંડઃ સમાપ્તઃ ॥૨॥ ॥

અથશ્રી

શ્રીપાલચરિત્રે તૃતીયખંડઃ પ્રારભ્યતે

॥ દોહા ॥

સિદ્ધચક્રના ગુણ ઘણા, કહેતાં નાવે પાર ॥ વંછિત પૂરે દુઃખ હરે, વંદૂં વારોવાર ॥ ૧ ॥

અર્થઃ- શ્રીસિદ્ધચક્ર ભગવાનના ગુણ ઘણા છે, તે મુખથી કહેતાં થકાં તેનો પાર આવે નહીં. એ શ્રીસિદ્ધચક્ર કહેવું છે ? તોકે સેવનારના મનોવાંછિત પૂર્ણ કરે, અને દુઃખને હરણ કરે, માટે તે શ્રીસિદ્ધચક્રજીને હું વારંવાર વાંદું છું ॥ ૧ ॥

સભા કહે શ્રીપાલને, સમુદ્ર ઊતારો પાર ॥ અમને ઊત્કંઠા ઘણી, સુણવા મ કરો વાર ॥ ૨ ॥

અર્થઃ- હવે આ રાસના સાંભળનાર સભાસ્થ જનો કવીશ્વરને કહે છે કે, શ્રીપાલકુમરને સમુદ્ર થકી પાર ઊતારો, એટલે શ્રીપાલ કુમર સમુદ્ર પાર ઊતરીને કાંઠે આવે, એ વાત સુણવાની અમને ઘણી ઊત્કંઠા છે, માટે વાર મ કરો, એટલે વ્યાખ્યાન કરવાનો વિલંબ ન કરો ॥ ૨ ॥

કહે કવિયણ આગલ કથા, મીઠી અમિય સમાન ॥ નિદ્રા વિકથા પરહરી, સુણજો દેઈ કાન ॥ ૩ ॥

અર્થઃ- એવું સભાજનોનું બોલવું સાંભલીને કવીશ્વર પણ શ્રીપાલની આગલ કથા એટલે સમુદ્રમાં પડ્યા પછીની જે કથા કહેવાની છે તે કહે છે. તે કથા કહેવી છે ? તોકે અમૃત સમાન મીઠાશની આપનારી છે, માટે હે શ્રોતાજનો ! તમે નિદ્રા અને વિકથાને પરહરી એટલે ત્યાગીને

એકાગ્ર ચિત્તેં કાન દેઈને સાંભળજો ॥૩॥

ધવલશેઠ ઝૂરે ઘણું, દેખી કુંવરની રિદ્ધ ॥ એકલ-
ડો આવ્યો હતો, હૈ હૈ દૈવ શું કીધ ॥૪॥

અર્થઃ– હવે શ્રીપાલકુંવરની ઋદ્ધિ દેખીને અદેખો બિચારો ધવલશેઠ ઘણું ઘણું ઝૂરયા કરે છે, કે અરે આ તો એકલોજ મહારી સાથેં ચાકર દાખલ આવેલો હતો, તો હૈ હૈ ઈતિ ખેદે. હે દૈવ, હે કર્મ, આ તેં શું કીધું? ॥૪॥

વહાણ અઢીશેં માહરાં, લીધાં શિરમાં દેઈ ॥ જોઉં
ઘર કિમ જાયશે, ઋદ્ધિ એવડી લેઈ ॥૫॥

અર્થઃ– એમ ધવલશેઠને કુમરની ઋદ્ધિ દેખવાથી અદેખાઈ ઊપની, તેથી વિચાર કરવા માંડ્યો કે, આ અઢીશેં વાહણ તો મહારા માથામાં દેઈને એણેં લઈ લીધાં, પણ હવે જોઉં તો ખરો, કે આ એટલી ઋદ્ધિ લઈને કેવી રીતેં પોતાને ઘેર જાય છે ! ॥૫॥

એક જીવ છે એહને, નાખું જલધિ મઝાર ॥ પછી
સયલ એ માહરૂં, રમણી ઋદ્ધિ પરિવાર ॥૬॥

અર્થઃ– એ એકજ જીવ છે, તેને હું (જલધિ કે૦) સમુદ્રમાં નાખી દઉં, પછી એ (રમણી કે૦) જે સ્ત્રીયો તથા ઋદ્ધિ અને બીજો જે એનો પરિવાર છે, તે સર્વે મહારૂંજ છે? એ બાપડો ક્યાં લઈ જવાનો? એવા દુષ્ટ અધ્યવસાય શેઠના થયા ॥૬॥

દેખી ન શકે પારકી, ઋદ્ધિ હિયે જસ ખાર ॥ સા-
યર થાએ દૂબલો, ગાજંતે જલધાર ॥૭॥

અર્થઃ– ઈહાં કનિષ્ઠ પુરૂષના લક્ષણ ઊપર દૃષ્ટાંત કહે છેં કે, જેમ (જલધાર કે૦) મેઘ તે ગાજંતે એટલે ગર્જારવ કરે, તેવારેં (સાયર કે૦) સમુદ્ર દુર્બલ થઈ જાય. એ દૃષ્ટાંતેં જે પુરૂષના હૈયામાં (ખાર કે૦) અદેખાઈ હોય, તે પુરૂષ પણ પારકી ઋદ્ધિ દેખીને ખમી શકે નહીં ॥ યતઃ

॥ પરવાદે દશવદનઃ, પરદોષ નિરીક્ષણે સહસ્રાક્ષઃ ॥ સંવૃત્તવિત્ત હરણે, બાહુ સહસ્રાર્જુનો નીચઃ ॥ ૧ ॥ ઇતિ ॥ ૭ ॥

વરસાલે વનરાઈ જે, સવિ નવપલ્લવ થાય ॥ જાય જવાસાનું કિસ્યું, જે ઊલ્લો સૂકાય ॥ ૮ ॥

અર્થઃ- વલી બીજો દૃષ્ટાંત કહે છે. જેમ કે વરસાતના દિવસોમાં અઢાર ભાર વનરાજિ એટલે વનસ્પતિની પંક્તિ જે છે, તે સર્વ નવપલ્લવ થાય છે; પરંતુ તેમાં એક બિચારા જવાસાના ઝાડનું શું જાય છે કે જે ઊલ્લો ને ઊલ્લો સુકાઈ જાય છે? કાંઈજ નહીં. પરંતુ જે અદેખું માણસ છે, તે બીજાની સારી સ્થિતિ થયેલી જોઈને પોતેં દુઃખી થાય છે, એમ જાણવું ॥ ૮ ॥

જે કિરતાર વડા કિયા, તે શું કેહી રીસ ॥ દાંત પડ્યા ગિરિ પાડતાં, કુંજર પાડે ચીસ ॥ ૯ ॥

અર્થઃ- પણ ખરી વાત તો એજ છે કે, જેહને કિરતારેં મહોટા કર્યા, તેની સાથેં વલી કેવી રીશ કરવી? તેની સાથેં રીશ કરવાથી ઊલટું રીશ કરનારનેજ દુઃખી થવું પડે છે, કોની પરેં? તો કે જેમ (કુંજરકે૰) હાથી જે છે તેણેં પર્વત દીઠો તેથી મનમાં ક્રોધ આવ્યો જે આ વલી મહારાથી મહોટો ન જોઈયે એમ ચિંતવી પોતાને મહોટો સમજીને દાંતેં કરી પર્વતને પાડી નાખવા માટે ઊદ્યમ કર્યો, પરંતુ તેને પાડવા જતાં ઊલટા પોતાના દાંત ત્રૂટી પડ્યા, તેવારેં મહોટી ચીસો પાડવા લાગો તિહાં પાસેં કોઈ કવીશ્વર ઊભો હસે તેણે "જે કિરતારવડા કિયા" એ દોહો કર્યો. એ દૃષ્ટાંતેં આંહીં ધવલશેઠ પણ શ્રીપાલકુમરને દુઃખી કરવા માટે ઊદ્યમ કરે છે, પરંતુ તેને દુઃખી કરવા જતાં પોતાનેજ દુઃખી થવું પડશે, તે વાત આગલ કહે છે ॥ ૯ ॥

॥ ઢાલ પહેલી ॥

॥ રાગ મલ્હાર ॥ શીતલ તરૂવર છાંહિ, કે જાંહુ વાલંભજીરે ॥ કે જાં૦ ॥ એ દેશી ॥ દેખી કામિની દો-

धवल

यो, तथा जीवनुं घर

नुं चित्त पण पोताने वश रह्युं नहीं ॥१॥

तत्पर, पांचमो धन मेळववामां आसक्त चित्तवाळो, छठ्ठो परकी स्त्रीमां आसक्त, सातमो जेने माथे दुशमन छे ते, आठमो पोताना प्रियजनथी वियोग पामेलो, जेवा आठ प्रकारना मनुष्यो निद्राने पामता नथी ॥१॥ २॥

चार मल्या तस मित्र, के पूछे प्रेमशुं रे ॥ के पूछे० ॥ को-
ण थयो तुम रोग, के झूरो एम शुं रे ॥ के झूरो० ॥ के
चिंता उतपन्न, के कोईक आकरी रे ॥ के कोई० ॥ भाई
थाओ धीर, के मन काठुं करी रे ॥ के मन० ॥ ३ ॥

अर्थः— जेम दुःखने लीधे धवलशेठ अर्धरात्रें सूतो उठी टळवळतो झूर्या करे छे. ते जोईने तेना चार मित्र छे ते तेने मल्या, अने प्रेमपूर्वक पूछे छे के, हे शेठजी! तमोने श्यो रोग उत्पन्न थयो छे, के तमे आम तेम झूरी रह्या छो? अथवा तमोने घणीज आकरी जेवी कोईक चिंता उत्पन्न थई छे? के शुं थयुं छे? जे कांई थयुं होय तो पण हे भाई! मन कठण करीने धीरजवान थईने ॥ ३ ॥

दुःख कहो अम तास, उपाय विचारीएं रे ॥ उपा०
॥ चिंतासायर एह, के पार उतारीएं रे ॥ के पार० ॥
लज्जा मूकी शेठ, कहे मन चिंतव्युं रे ॥ कहे मन० ॥ त
व चारे कहे मित्र, के धिग ए शुं लव्युं रे ॥ के धिग० ॥ ४ ॥

अर्थः— तमोने जे दुःख पेदा थयुं होय ते अमोने कहो तो अमें (तास के०) तेनो उपाय विचारीने आ चिंतारूप समुद्रमांथी तमोने पार उतारीयें. तेवारें शेठें पण लज्जा मूकीने उंडो नीसासो नाखी पोताना मननुं चिंतवेलुं काम जे हतुं ते मित्रोने कह्युं, के अरे भाईओ! म्हारे शरीरें कोई पण रोग पीडा करतो नथी, परंतु आ श्रीपाळने मारी नाखवो, ए म्हारा मननी पीडा छे ते मने पीडे छे, दुःख आपे छे, ए सर्व वृत्तांत ते

ચારે મિત્રો કહેવા લાગ્યા કે, અરે ધિક્કાર છે તુજને! કે આ અમારા કાન- ને શૂળ લાગે, એવું તું શું (લવ્યો કે०) બોલ્યો! આતે શું તારી અક્કલ ઠેકાણે નથી! કે બીજા કોઈ સામાન્ય માણસના ધનનું હરણ કરવું તે પ- ણ ઉત્તમ પુરૂષને યોગ્ય નથી, તો આ તો તહારો સ્વામી છે, વળી તહારા ઉપર મહોટો ઉપકાર કર્ત્તા છે, તેનું ધન હરણ કરવું એ કાર્ય તો મહોટા કષ્ટનું દેવાવાળું સમજવું. તેમજ અન્ય કોઈ પુરૂષની સ્ત્રી ભોગવવી તથા કોઈ જીવ માત્રને હણવો, તે પણ ઉત્તમ પુરૂષને મહા નિંદનીય છે, તો આ જે ઉપકાર કર્તા સ્વામી તેની સ્ત્રી ભોગવવી તથા તેને હણવો, એથી અ- વશ્ય નરકેં જવાનો બંધ પડે, એવું પાપકર્મ મનમાં ચિંતવીને આ જીભેં અમોને કહેતાં થકાં તહારી જીભ પણ કેમ ચાલી? માટે આજ દિવસ સુધી તો અમારે ને તારે મિત્રાચારીનો નાતો હતો, પણ હવે આવું દુષ્ટ- પણું તેં ચિંતવ્યું, તેથી વર્તમાન કાલેં તો તું અમારા દુશમન તુલ્ય છો, કે જે તેં આવા સર્વ શિરોમણિ મસ્તકના મણિ સરખા માહા પુરૂષની ઉપ- ર માઠી ચિંતવના કરી! ॥ ૪ ॥

પરનારીને પાપ, ભવોભવ બૂડીએંરે ॥ ભવો० ॥ કિ- મ સુરતરૂની ડાલ, કુહાડે બૂડીએંરે ॥ કુહા० ॥ પર- ઉપગારી એહ, બિરુદ્યો જગ કેવડોરે ॥ બિરુદ્યો० ॥ દી- ઠો પ્રત્યક્ષ જાસ, કે મહિમા એવડોરે ॥ કે મહિ० ॥ ૫

અર્થઃ- વળી તે મિત્રો કહે છે કે હે શેઠ! એક તો પરસ્ત્રીને પાપેં ભ- વોભવ સંસાર માંહે બૂડીયેં, વળી એહવો મુર્ખ પણ કોણ હોય કે જે (સુ- રતરૂ કે०) કલ્પવૃક્ષની ડાલને કુહાડે કરી બૂડી નાખે? તેમ એ પુરૂષ તો કલ્પવૃક્ષ સમાન છે, વળી એ પુરૂષ તો જગતમાંહે જેવો કેવડો પરોપકારી છે તેની સમાન પરોપકારી છે, જેનો એટલો મહિમા તો પ્રત્યક્ષ તમેજ દી- ઠો છે (તે આગળ કહે છે.) ॥ ૫ ॥

છોડાવ્યા દોય વાર, ઇણેં તુમેં જીવતારે ॥ એણેં० ॥ ઉ- ગારિયાં ધન માલ, જે પાસેં એહતારે ॥ જે પાસેં० ॥

તાર્યાં થંભ્યાં વાહણ, ઈણેં આગલ રહીરે ॥ ઈણેં૦ ॥ એહવો પુરૂષરતન્ન, કે જગ બીજો નહીંરે ॥ કે જગ૦ ॥ ૬

અર્થઃ— એક બબ્બર કૂટના બંદર ઊપર અને બીજે રત્નદ્વીપેં, બે જે ઠેકાણેં તો તમને મારવાની તૈયારી થઈ હતી. તે બે સ્થાનકેંથી બે વાર તમોને જીવતા (છોડાવ્યા કે૦) મૂકાવ્યા. તથા જો એ પાસેં હતા તો તમારાં ધન માલ સર્વે ઊગાર્યાં, નહી તો આજ તમારી પાસેં એક કોડી પણ રહેત નહી. ને તમે પણ જીવતા રહેત નહી. વલી તમારા વહાણ થંભાણા હતાં, તે પણ એણે આગલ રહીને તાર્યાં, તે સર્વ ઊપકાર તમેં ભૂલી ગયા કે શું? માટે એવો રત્ન સરખો પુરૂષ જગતમાં બીજો કોઈ નથી ॥ ૬ ॥

કરી એહશું દ્રોહ, જો વિરૂઓ તાકશોરે ॥ જો વિરૂ૦ ॥ તો અણખૂટે કિહાં ઈક, અંતેં થાકશોરે ॥ કે અં૦ ॥ ભાગ્યેં લાધી ઋદ્ધિ, ઈણેં જો એવડીરે ॥ ઈણેં૦ ॥ પડી કાંઈ દુર્બુદ્ધિ, ગલે તુમ નેવડીરે ॥ ગલે૦ ॥ ૭ ॥

અર્થઃ— તેથી અમેં તમને કહીયેં છૈયેં, કે જો તમેં એની સાથે દ્રોહ કરીને (વિરૂઓ કે૦) માઠું (તાકશો કે૦) ઈચ્છશો વિચારશો તો અંતેં તમેં પોતેંજ ક્યાંહિક વગર ખૂટે (થાકશો કે૦) મરણ પામશો એટલે આયુષ ખુટ્યા વિના મરણ પામશો! અરે! જો એને ભાગ્યેં એણેં એટલી ઋદ્ધિ (લાધી કે૦) પામી તો તમારા ગલાને વિષે (નેવડી કે૦) એટલી દુર્બુદ્ધિ કેમ આવીને પડી? અથવા એટલી દુર્બુદ્ધિ આવીને તમોને કેમ ગલે પડી છે? માટે અમેં તો કહીયેં છૈયેં કે તારૂં ધવલ નામ છે તે ખોટું છે, પણ તું મલિન કઠોર સ્વભાવવાલો છે, માટે કૃષ્ણ લેશ્યાના યોગે કરી તારૂં કાલો એવું નામ જોઈયેં. તુજને દેખવાથી અમારો આત્મા પણ મલિન પણાને પામે ॥ ૭ ॥

ત્રણ મિત્ર હિતશીખ, તે એમ દેઈ ગયારે ॥ તે એ૦ ॥ ચોથો કહે સુણ શેઠ, કે એ વેરી થયારે ॥ કે એ વે૦ ॥ ગ-

णिअें पाप न पुण्य, के लक्ष्मी जोडीअें रे ॥ के लक्ष० ॥ लक्ष्मी होये जे गांठ, तो पाप विछोडीअें रे ॥ तो० ॥ ८ ॥

अर्थः— जेवी रीतें त्रण मित्र हितनी शीखामण आपीने पोत पोताने स्थानकें गया, (तव के०) तेवारें चोथो कपट स्वभावी मित्र हतो, ते करी पण ते शेठनी पासें बेठो अने कहेवा लाग्यो के, हे शेठ तमें सांभलो, के ए त्रण मित्र तो उलटा तमारा वैरी थया, कारण के जेणेंकरी तमारी मशेटाई थाय, तेवुं ए चिंतवता नथी माटे गया तो जवा द्यो. हुं एकलो ज तमारा मनोवांछित पूर्ण करीश, तमें कोई वातें चिंता करशो नहीं. महारो मत तो एहवो छे के पाप अने पुण्य कांई पण गणीयें (न के०) नही, परंतु लक्ष्मी जोडीयें एटले एकठी करीयें. कारण के जो लक्ष्मी गांठमां होय, तो पुण्य करीने पापने विछोडी नाखीयें ॥ ८ ॥

उपराजे घणें ऋद्धि, ते कोनें ताहरे रे ॥ ते० ॥ निरधणी थाए लाग्यवंत, कमाई कोई मरे रे ॥ कमा० ॥ करशुं इस्यो उपाय, के ए दोलत घणी रे ॥ के ए० ॥ ए ने सुंदरी होय, के थाशे तुम तणी रे ॥ के था० ॥ ९ ॥

अर्थः— हे शेठजी! हुं जेम धारुं छुं जे, ए श्रीपालें जेटली ऋद्धि उपार्जन करेली छे, ते सर्व ताहरेज कामें छे, जेम जाणजे. ते उपर दृष्टांत कहुंछुं, ते सांभल. जेम कोई निर्लज्य पुरुष होय ते कमाई एटले संचय करीने मरी जाय. पछी तेनी कमावेली लक्ष्मीनो धणी तो कोई लाग्यवंत पुरुष होय ते थाय माटे आपणे एवो कोई उपाय करशुं, के जे थकी जे धणी जे दोलत छे ते अने वली आ जे सुंदरी छे ते पण सर्व तमारी थाशे ॥ ९ ॥

जिम पामे विश्वास ॥ मलो तिम एहशुं रे ॥ म० ॥ मुखें मीठी करो वात, के जाणे नेहशुं रे ॥ के जा० ॥ मी

ઠી લાગી વાત, તે શેઠને મન વસી રે ॥ તે શેઠ૦ ॥ આ-
વ્યો ફીટણ કાલ, તે મતિ તેહની ખસી રે ॥ તે મ૦ ॥૧૦

અર્થઃ- માટે હવે જેમ એ તમારા ઊપર વિશ્વાસ પામે તેવી રીતેં તમેં એની સાથેં મલો તથા જેમ એ જાણે કે સ્નેહેં કરીનેજ મને કહે છે, તેમ તમેં તમારા મુખેં એની સાથેં મીઠી વાત કરો. એ ચોથા મિત્રની વાત તે શેઠને મીઠી સાકર જેવી લાગી અને શેઠના મનમાં પણ વસી જે આ વાત ઠીક કહે છે, કારણ કે તેનો ફિટણ કાલ આવ્યો, તેવારેં (તેહની- કે૦) તેની મતિ પણ ખસી ગઈ ॥ ૧૦ ॥

દૂધન દેખે ડાંગ, ન દેખે માંકડો રે ॥ ન દેખે૦ ॥ મ-
સ્તક લાગે ચોટ, થાએ તવ રાંકડો રે ॥ થાએ૦ ॥ રો-
ગી કરે કુપથ્ય, તે લાગે મીઠડું રે ॥ તે લા૦ ॥ વેદન
વ્યાપે જામ, તે થાયે અનીઠડું રે ॥ તે થાયે૦ ॥૧૧॥

અર્થઃ- તેની ઊપર દૃષ્ટાંત કહે છે. જેમ (માંકડો કે૦) વાંદરો અથવા ઊપચારથી બિલ્લાડો જે છે તે દૂધનેજ દેખે છે, પણ (ડાંગ કે૦) મારવા તૈયાર કરી ઊગામી રાખેલી લાકડીને દેખતો નથી. પછી જેવારેં મસ્તકેં ચોટ લાગે, તેવારેં બાપડો રાંક થઈ જાય. તથા વલી જેમ કોઈ રોગી પુરુષ હોય તે કુપથ્ય કરે, એટલે ખારૂં ખાટું ખાય, તે તેને મીઠું લાગે, પછી જેવારેં તેના યોગેં શરીરમાં વેદના વ્યાપે, તેવારેં અનિષ્ટ થઈ પડે, તેમ શેઠજી પણ માંકડા અને રોગીની પેરેં તત્પર થઈ રહ્યા છે ॥૧૧॥

બેસે કુંઅર પાસ, કે વિનય ઘણો કરે રે ॥ કે વિ૦ ॥ તૂં
પ્રભુ જીવ આધાર, કે મુખેં ઇમ ઉચ્ચરે રે ॥ કે મુખેં૦
॥ પૂરવ પુણ્ય પસાય, કે તુમ સેવા મલી રે ॥ કે તુ૦ ॥ પ-
ગ પગ તુમ્હ પસાય, કે અમ્હ આશા ફલી રે ॥ કે અ૦ ॥૧૨

અર્થઃ— હવે શેઠજી તે ચોથા મિત્રની આપેલી શિખામણ મુજબ કુંમરની પાસેં આવીને બેસે અને ઘણો વિનય કરે તથા મુખથી એમ કહે કે હે પ્રભુ તમેં મ્હારા જીવના આધાર છો, પૂર્વકૃત પુણ્યના પસાયથી તમારી સેવા મને મળી છે, પગલે પગલે તમારા પસાયથી અમારી આશા ફલી છે ॥ ૧૨ ॥

જોતાં તુમ મુખચંદ, કે સવિ સુખ લેખીએંરે ॥ કે
સવિ૦॥ રખે તુમારી વાત, કે વિરૂઈ દેખીએંરે ॥ કે
વિ૦॥ કુંવર સઘલી વાત, તે સાચી સદ્દહેરે ॥ તે સા૦॥
દુર્જનની ગતિ ભાતિ, તે સજ્જન નવિ લહેરે ॥ તે સ૦॥૧૩

અર્થઃ— તમારા મુખરૂપ ચંદ્રમાને જોઈને અમે સર્વ સુખ (લેખીયેં કે૦) જાણીયેં છેયેં. માટે રખે ને તમારી કોઈ (વિરૂઈ કે૦) માઠી વાત અમને દેખવી પડે ? એમ કોઈ વારેં થાશો માં. એવી રીતેં કપટથી વાતો કરે, તે સર્વ વાતોને કુંવર તો સાચી કરીને સદ્દહે છે, કારણ કે દુર્જન માણસની ગતિની રીત જે છે, તે સજ્જન માણસ લહી શકે નહી, એટલે જાણી શકે નહી ॥ ૧૩ ॥

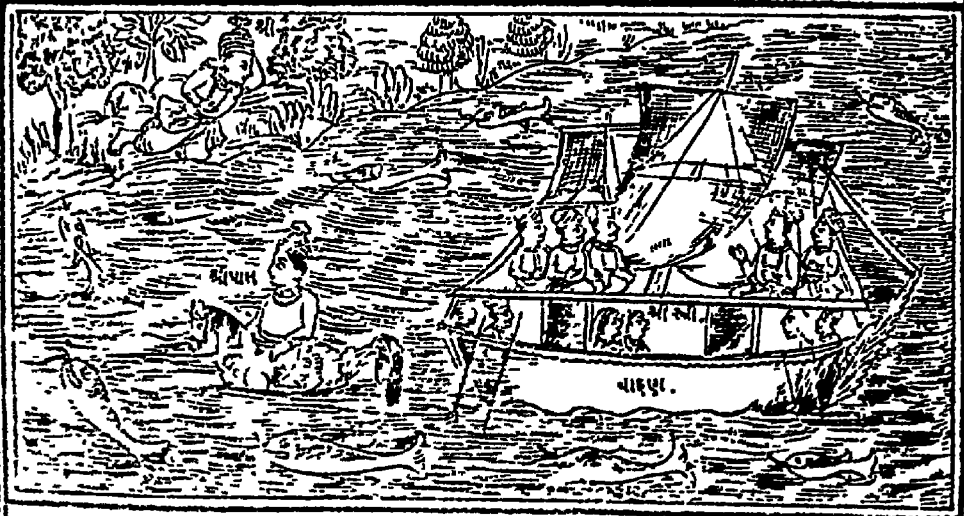
લે વાહણની કોર, કે માંચા બાંધિયારે ॥ કે માંચા૦॥
દોરતણે અવલંબે, તે ઊપર સાંધિયારે ॥ તે ઊપ૦॥
તિહાં બેસીને શેઠ, તે કુંઅરને કહેરે ॥ તે કુંઅર૦॥ દે
ખી અચરિજ એહ, કે મુજ મન ગહગહેરે ॥ કે મુજ૦॥૧૪

અર્થઃ— હવે બેઉ દિવસેં તે ચોથા મિત્રની સલાહ પ્રમાણે પ્રથમથી જે વાહણની કોરેં માંચા બાંધ્યા છે, તેને જૂના દોરડાનું આલંબન કરીને પોતાથી સહેલાઇયેં કપાય, એવી રીતેં ઊપર સાંધી મૂક્યા છે, તિહાં શેઠજી પોતેં બેસીને કુંઅરને કહેતા હવા કે, હે સ્વામી ! એહ અચરિજ દેખીને મ્હારૂં મન ગહગહે છે એટલે તમોને તે અચરિજ દેખાડવાને માહારૂં મન ઊત્સાહ ધરે છે ॥ ૧૪ ॥

મગર એક મુખ આઠ, કે દીસે જૂજૂઆંરે ॥ કે દી૦ ॥
એવાં રૂપ સરૂપ, નહોશે ને હુઆંરે ॥ નહોશે૦ ॥ જોવા
ઇચ્છો સાહેબ, કે તો આવો વહીરે ॥ કે તો૦ ॥ પછેં કા-
ઢશો વાંક, જે કાંઇ કહ્યું નહીંરે ॥ જે કાંઇ૦ ॥ ૧૫ ॥

અર્થઃ- તે અચરિજ એ છે કે, મગરમચ્છ તો એક છે, પણ તેનાં મુખ આઠ છે, તે સર્વ જૂદી જૂદી જાતિનાં દેખાય છે, માટે એવાં રૂપ સ્વરૂપવંત તો થયાં પણ નથી અને થાશે પણ નહીં, એ અપૂર્વ કૌતુક મેં પૂર્વે કેવારેં પણ દીઠું નથી, માટે હે સાહેબજી! જો જોવાને ઇચ્છતા હો તો વહેલા અહીં આવો, નહી તો પછી અમારો વાંક કાઢશો કે અમને કેમ કહ્યું નહી? કારણ કે "ઘણું જીવ્યાથી જોયું લહું" એમ લોકોમાં કહેવત છે ॥ ૧૫ ॥

કુંઅર માંચે તામ, ચઢયો ઉતાવલોરે ॥ ચઢયો૦ ॥ ઉ-
તરિયો તવ શેઠ, ધરી મન આંમલોરે ॥ ધરી૦ ॥ બિ-
હું મિત્રેં બિહું પાસેં, દોર તે કાપીયારે ॥ દોર૦ ॥ કર-
તાં એહવાં કર્મ, ન બીહે પાપીયારે ॥ ન બી૦ ॥ ૧૬ ॥

अर्थः– एवी वात सांभळीने कुमर पण उतावळो मांचा उपर चढ्यो, तेवारें शेठ मनमांहे आमळो एटले कपट धरीने मांचा उपरथी उतर्यो अने जेहु मित्रें जेहु पासें उभा रहीने दोरडां कापी नांख्यां. कवि कहे छे के जे पापी दुष्ट प्राणी छे, ते एवां नीच कर्म करता थका जरा पण बीहीता नथी ॥ यतः ॥ भली करत लगत विलंब, विलंब न बुरे विचार ॥ भवन बनावत दिन लगत, ढहत न लागत वार ॥१॥ इतिवाक्

पडतां सायर मांहि, ते नवपद मन धरेरे ॥ ते न० ॥ सिद्धचक्र परतछ्य, के सवि संकट हरेरे ॥ के स० ॥ मगरमच्छनी पूंठ, के बेठो थिर थइरे ॥ के बे० ॥ वाहणतणी परें तेह, के पहोतो तट जइरे ॥ के प० ॥१७॥

अर्थः– दोर काप्याथी कुंअर समुद्रमां पडतां वेंतज नवपदनुं ध्यान धरता हवा, अने जे नवपद ने सिद्धचक्र ते तो सर्व संकट हरवाने प्रत्यक्षज छे, माटे तेज समयें एक मगरमच्छनी पूंठ उपर स्थिर थइने बेठा, तेवारें वाहणनी परें ते मगरमच्छ पण एक क्षण वारमां (तटके०) समुद्रने कांठे जई पहोतो ॥१७॥

औषधिने महिमायें, के जल भय निस्तरेरे ॥ के० ॥ सिद्धचक्र परभावें, के सुर सानिध करेरे ॥ के सुर० ॥ त्रीजे खंडे ढाल, ए पहेली मन धरोरे ॥ ए प० ॥ विनय कहे भवि लोक, के भवसायर तरोरे ॥ के० ॥१८

अर्थः– श्रीपाल कुमर औषधिने महिमायें करीने जलना भयनो निस्तार पाम्या, तथा वली श्रीसिद्धचक्रजीना प्रभावें करी (सुरके०) देवता आवी सान्निध्य करे छे. एम त्रीजा खंडने विषे ए पहेली ढाल ते हे श्रोताजनो! तमे तमारा मनने विषे धरो. श्रीविनयविजयजी उपाध्याय कहे छे के, हे भव्य लोको! जेम श्रीपाल समुद्रने

तरी पार पाम्यो, तेम तमे पण (भवके०) संसाररूप समुद्रथकी (तरीके०) तरीने पार पामो. एवो आशीर्वाद आपुं छुं ॥ ९८ ॥

॥ दोहा ॥

कोंकण कांठे ऊतर्यो, पहोतो इक दिन मांहि ॥ थाको निद्रा अनुसरे, चंपक तरुवर छांहि ॥ १ ॥

अर्थः— ते श्रीपालकुमर एक दिवसमां कुंकणकांठे जई ऊतर्यो, तिहां एक वन हतुं तेमांहे पोहोतो, परंतु तेने थाक लाग्यो, माटे चंपकवृक्षनी छायानी नीचें जई सुई रह्यो एटले निद्राने अनुसरतो हवो ॥ १ ॥

सदा सगे ने जागतो, धर्म मित्र समरत्थ ॥ कुंअरनी रक्षा करे, दूर करे अनरत्थ ॥ २ ॥

अर्थः— ते सदा सर्गे जागतो छे एवो महासामर्थ्यवान् धर्मरूप मित्र ते कुमरनी रक्षा करे छे, अने अनर्थने दूर करे छे ॥ यतः ॥ आधयो व्याधयो विघ्ना, दुःस्वप्नाः कुग्रहा ग्रहाः ॥ दुर्जना दुष्ट शकुना, जायंते नैव धर्मिणाम् ॥ १ ॥ रोगादि चौर नीराग्नि, गजमारि भुजंगमाः ॥ प्रेत वैताल लूताद्या, जायंते नहि धार्मिकान् ॥ २ ॥ इति ॥ २ ॥

दावानल जलधर हुवे, सर्प हुवे फूल माल ॥ पुण्यवंत प्राणी लहे, पग पग ऋद्धि रसाल ॥ ३ ॥

अर्थः— जे पुण्यवंत प्राणी छे तेने (दावानलके०) अग्नि जे छे ते (जलधरके०) मेघ समान (हुवेके०) थाय, अने सर्प ते फूलनी माला समान थाय, तथा ते प्राणी पगले पगले (रसालके०) मनोहर एवी ऋद्धिने (लहेके०) पामे ॥ यतः ॥ विलीयंते स्वयं विघ्ना, क्षीयंते क्वापि न श्रियः ॥ लीयंते ग्रहाः सर्वे, प्रसादात् पुण्य भूपतेः ॥ १ ॥ इति ॥ ३ ॥

करे कष्टमां पाडवा, दुर्जन कोडि उपाय ॥ पुण्य-

वंतने ते सवे, सुखनां कारण थाय ॥४॥

अर्थः— जे पण जे दुर्जन लोक छे ते सुजनने कष्टमां पाडवाने माटे क्रोडो उपाय करे छे, तोपण पुण्यवंत प्राणी जे छे, तेने तो तेस र्व दुःखने बदले उलटां सुखनांज कारणरूप थई पडे छे ॥४॥

थल प्रगटे जलनिधिविर्ये, नयर रानमां थाय ॥
विष अमृत थई परगमे, पूरव पुण्य पसाय ॥५॥

अर्थः— पूर्वकृत पुण्यना पसायथी जीवने (जलनिधि विर्ये के०) समुद्रमांहे पण (थल के०) पृथ्वी स्थल प्रगट थाय, अने (रान के०) अरण्यमांहे नगर प्रगट थाय, तथा जे विष होय ते अमृत थईने परिणमि जाय. ५

॥ ढाल बीजी ॥

॥राग मधुमादन ॥ जीरे म्हारे वाणी अमिय रसाल, सुणतां मुज शाता वली ॥ जीरे जी ॥ ए देशी ॥ जीरे म्हारे जाग्यो कुंवर जाम, तव देखे दोलत मली ॥ जीरे जी ॥ जीरे म्हारे सुभट ला सेंजद्ध, करे विनंती मन रली ॥ जीरे जी ॥१॥

अर्थः— हवे (जाम के०) जेवारे कुंवर निद्रामांथी जाग्रत थयो, (तव के०) तेवारें पोतानी आगल (देखे के०) जूए छे, तो तिहां दोलत मलेली एकठी थयेली दीठी, ते शी दोलत दीठी, तो के, लला सुभट (सेंजद्ध के०) शतजद्ध एटले शेंकडा गमे एकठा थयेला सेवामां सावधान एवा पोतानी चारे बाजुयें वींट्या थका उभा छे, ते सर्व (मनरलि के०) मनने विषे हर्ष पामता बे हाथ जोडी पोताने विनंति करे छे, एवी रीतें दीठा ॥१॥

जी० ॥स्वामि अरज अम एक, अवधारो आ-

દર કરી ॥ જીરે જી ॥ જી૦ ॥ નયરી ઠાણા પુર નામ, વસે જિસી અલકાપુરી ॥ જીરે જી ॥ ૨ ॥

અર્થઃ— તે સુભટ કહે છે કે, હે સ્વામી અમારી એક અરજ છે ને તમેં આદર કરીને (અવધારો કે૦) માન્ય કરો. હે પ્રભુ! ઈહાં ઠાણાપુરી નામે નગરી છે, તે કેવી છે તો કે સાક્ષાત્ જેવી અલકાપુરી હોય તેવી વસે છે ॥ ૨ ॥

જી૦ ॥ તિહાં રાજા વસુપાલ, રાજ કરે નરરાજિયો ॥ જીરે જી ॥ જી૦ ॥ કોંકણ દેશ નરિંદ, જસ મહિમા જગ ગાજિયો ॥ જીરે જી ॥ ૩ ॥

અર્થઃ— તિહાં વસુપાલ નામેં રાજા રાજ્ય કરે છે, તે આખા કોંકણ દેશનો રાજા કહેવાય છે. જેનો મહિમા જગતમાં ગાજી રહ્યો છે ॥ ૩ ॥

જી૦ ॥ એક દિન સભા મઝાર, નિમિત્તિઓ એક આવિયો ॥ જીરે જી ॥ જી૦ ॥ પ્રશ્ન પૂછેવા હેત, રાય તણે મન ભાવિયો ॥ જીરે જી ॥ ૪ ॥

અર્થઃ— એક દિવસેં તે વસુપાલ રાજાની સભાને વિષે એક નિમિત્ત પ્રકાશક નિમિત્તિયો આવ્યો, તે નિમિત્તિયો પ્રશ્ન પૂછવાને હેતેં રાજાના મનમાં ઘણોજ (ભાવ્યો કે૦) ગમ્યો ॥ ૪ ॥

જી૦ ॥ કહો જોશી અમ ઘૂઝ, મદનમંજરી ગુણવતી ॥ જીરે જી ॥ જી૦ ॥ તેહ તણો ભરતાર, કોણ

ન૯, ૯ જી જી

અર્થઃ— તેથી રાજાયેં પ્રશ્ન પૂછ્યું કે, હે જોશી ! તમેં કહો કે, અમા-
રુ ૨ ઘૂજ કે૦) પુત્રી છે, તે-
૯

૦ કિમ મલશે અમ તેહ, શે અહિનાણે જાણશું ॥ જોરેજી ॥ જો૦ ॥ કોણ દિવસ કોણ માસ, ઘર તેડીને આણશું ॥ જોરેજી ॥ ૬ ॥

અર્થઃ— તથા તે અમને કેવી રીતે મલશે ? તથા શી સહિનાણીયેં અમેં તેને જાણશું ? તથા કયે મહિને અને કયે દિવસેં અમે તેને ઘેર તેડીને લાવશું ? ॥ ૬ ॥

જો૦ ॥ સકલ કહો એ વાત, જો તુમ વિદ્યા છે ખરી ॥ જોરેજી ॥ જો૦ ॥ શાસ્ત્રતણે પરિમાણ, અમ ચિંતા ટાલો પરી ॥ જોરેજી ॥ ૭ ॥

અર્થઃ— માટે જો તમારી વિદ્યા ખરે ખરી છે, તો એ સર્વ વાત અમને કહો, અને શાસ્ત્રના પ્રમાણેં કરી અમારી ચિંતા પરી ટાલી એટલે દૂર કરો ॥ ૭ ॥

જો૦ ॥ જોશી કહે નિમિત્ત, શાસ્ત્રતણે પૂરણ બલેં ॥ જોરેજી ॥ જો૦ ॥ પૂરવગત આમનાય, ધ્રુવતણી પરેં નવિ ચલે ॥ જોરેજી ॥ ૮ ॥

અર્થઃ— એવું સાંભલી તે જોશી પણ શાસ્ત્રના પૂર્ણ બલેં કરીને પૂર્વગત આમ્નાયથી નિમિત્ત કહે છે, તે નિમિત્ત કહેવું છે તો કે ધ્રુવના તારાની પરેં ચલાયમાન થાય નહીં એવું છે ॥ ૮ ॥

જો૦ ॥ શુદિ દશમી વૈશાખ, અઢી પહોર દિન અ-

तिक्रमे ॥जीरे जी॥ जी०॥ रयणायर उपकंठ, जई
जोज्यो तेणे समे ॥ जीरे जी॥ ९॥

अर्थः— ते कहे छे के, हे राजन्! वैशाख शुदि दशमीने दिवसें जे चढतें अढी पोहोर दिवस अतिक्रमे (ते समे के०) ते वखतें रत्नाकर जे समुद्र तेने कांठे जईने जोज्यो ॥ ९॥

जी०॥ नवनंदन वन मांहि, शयन कीध चंपातलें
॥जीरे जी॥ जी०॥ जोजो तस अहिनाण, तरुवर
छाया नवि चले ॥जीरे जी॥१०॥

अर्थः— तिहां नवनंदन वनमांहे एटले मेरुपर्वतमां जे नंदनवन छे ते तो शाश्वतुं छे. माटे ते नंदनवन तो जे नही पण ते समानज इहां आ समुद्रने किनारे जीर्ण नवीन नंदनवन छे, ते मांहे चंपाना वृक्षनी नीचें शयन कीध, एटले सूतो हशे, अने तेमां वळी एवी - (अहिनाण के०) नीशानी जोज्यो जे, दिवसनो त्रीजो पोहोर हशे तो पण तरुवरनी छाया ते वृक्षनी उपरथी चलायमान थाशे नही परंतु तेनी उपरनी उपरज रेहेशे ॥१०॥

जी०॥ रायें न मानी वात, ईम कहे ए शुं केवली
॥जीरे जी॥ जी०॥ अमने मोकलिया आंहि, आ-
ज वात ते सवि मली ॥जीरे जी॥११॥

अर्थः— एवी निमित्तियायें वात कही पण राजायें ते वात मानी नही, कारण के राजायें विचार्युं जे एटली बधी खुलासापूर्वक वात कहे छे, ते शुं? जे केवली भगवान् छे! जे वातनो निर्णय करवामाटे आज अमोने आंहीं मोकल्या छे, ते अमे आंहीं आव्या, अने जोयुं तो आवे ने जोशीनी कहेली वात सर्व मळी आवी ॥११॥

जी०॥ मेलु थायो असवार, अश्वरत्न आगल

ધર્યો ॥ જીરે જી ॥ જી૦ ॥ કુંઅર ચાલ્યો તામ, બહુ અસવારેં પરવર્યો ॥ જીરે જી ॥ ૧૨ ॥

અર્થઃ— માટે હે પ્રભુ! આ અશ્વરત્ન તમારી આગલ ધર્યું છે. તેની ઊપર તમેં અસ્વાર થાઓ. તેવારેં ઘણે પરિવારેં પરવર્યો થકો કુંઅર પણ અશ્વ ઊપર ચઢીને ચાલ્યો ॥ ૧૨ ॥

જી૦ ॥ આગલ જઈ અસવાર, નૃપને દિએ વધામણી ॥ જીરે જી ॥ જી૦ ॥ સન્મુખ આવ્યો રાય, સાથેં લેઈ દોલત ઘણી ॥ જીરે જી ॥ ૧૩ ॥

અર્થઃ— તિહાં એક અસવાર આગલથી જઈને રાજાને વધામણી દીયે છે. તે સાંભલીને રાજા પણ ઘણી (દોલત કે૦) ઋદ્ધિ લઈને કુંઅરની સન્મુખ આવ્યો ॥ ૧૩ ॥

જી૦ ॥ શણગાર્યા ગજરાજ, અંબાડી અંબર અડી ॥ જીરે જી ॥ જી૦ ॥ ઘંટા ઘૂઘર માલ, પાખર મણિરયણેં જડી ॥ જીરે જી ॥ ૧૪ ॥

અર્થઃ— હવે રાજાયેં પોતાની સાથેં પરિવાર લીધો છે, તે કહે છે. મદોન્મત્ત એવા (ગજરાજ કે૦) હાથીઓ શણગાર્યા છે, તેમની ઊપર અંબાડીયો ને નાખેલી છે તે (અંબર કે૦) આકાશમાં જઈ અડી રહી છે, એટલે લાગી રહી છે. તથા ઘંટા અને ઘૂઘરાની માલાઓ તેણે કરી સહિત, પાખર ને નાખેલી છે, તે મણિરત્નેં જડાવ છે ॥ ૧૪ ॥

જી૦ ॥ સોવન જડિત પલાણ, તેજાલા તેજી ઘણા ॥ જીરે જી ॥ જી૦ ॥ જોતરિયા કેકાણ, રથ જાણે દિનકર તણા ॥ જીરે જી ॥ ૧૫ ॥

અર્થઃ— વલી તેમની ઊપર સુવર્ણે જડિત પલાણ નાખ્યાં છે,

તેણે કરી શોભતા દેખાય છે, એવા (તેજલાકે૦) તેજધાર (તેજ કે૦) તેજ નામના ઘોડા તે ઘણા પોતાની સાથેં લીધા છે, તથા વલી તેને વિષે (કેકાણકે૦) ઘોડા જોડ્યા છે, એવા ઘણા રથ સાથેં લીધા છે, તે રથ કહેવા શોભે છે, કે જાણીયેં દિનકર તે સૂર્ય તેનાજ એ રથ હોય નહીં! એવા શોભે છે ॥૧૫॥

જી૦ ॥ વર જેહેડાં ધરિ શીશ, સામી આવે બાલિકા ॥ જીરેજી ॥ જી૦ ॥ મોતી સોવન ફૂલ, વધાવે ગુણ માલિકા ॥ જીરેજી ॥૧૬॥

અર્થઃ- તથા (વર જેહેડાં કે૦) શ્રેષ્ઠ ગોત્રીડાના કલશને (શીશ કે૦) મસ્તકેં ધરીને મહા રૂપવતી અને ગુણની માલિકા તેહવી બાલિકાઓ સામી આવે છે, તે મોતી અને સોનાનાં ફૂલોયેં કરીને કુંવરને વધાવતી હવી ॥૧૬॥

જી૦ ॥ રાજવાહન ચકડોલ, રયણ સુખાસન પાલખી ॥ જીરેજી ॥ જી૦ ॥ સાંબેલા સેંબદ્ધ, કેતુ પતાકા નવલખી ॥ જીરેજી ॥૧૭॥

અર્થઃ- વલી રાજવાહન તે ત્રામજામ અને ચકડોલ તે ડોલી તથા રત્નેં જડિત સુખાસન અને પાલખી તેમાંહે (સયબદ્ધ કે૦) શતબદ્ધ એટલે સેંકડા ગમે સાંબેલા બેઠા થકાં સન્મુખ આવે છે, તેમજ સર્વને જોવા યોગ્ય એવી નવલખી કેતુ, પતાકા અને ધજાઓને સન્મુખ લાવે છે ॥૧૭

જી૦ ॥ વાજે બહુ વાજિંત્ર, નાચે પાત્ર તે પગ પગેં ॥ જીરેજી ॥ જી૦ ॥ શણગાર્યાં ઘર હાટ, પાટ સાવટુ ઝગમગે ॥ જીરેજી ॥૧૮॥

અર્થઃ- તથા (બહુ કે૦) ઘણા પ્રકારનાં વાજિંત્ર વાજે છે, પગલે પગલે નાટકીઓનાં પાત્રો નાચે છે, વલી નગરનાં ઘર, હાટ સર્વ શણગાર્યાં છે, તે (પાટ સાવટુ કે૦) રેશમના વસ્ત્રોયેં કરી સુશોભિત થકા ઝગમગી રહ્યાં છે.૧૮

जी॥ एम मोहोटे मंडाण, पेसारो महोरछव करे ॥जीरे जी ॥जी॰ ॥राय सकल गुण जाण, कुंअर पधराव्या घरे ॥जीरे जी॥१९॥

अर्थः– जेम महोटे मंडाणें करीने सर्व गुणनो जाणकार एवो जे राजा, ते पोताना नगरमां कुंवरने (पेसारो के॰) प्रवेश करावयानो महोत्सव करे, एवा महोत्सवें कुंवरने राजायें पोताने घेर पधराव्या ॥१९॥

जी॰॥ जोशी तेडाव्या जाण, लगन तेहिज दिन आवियुं ॥ जीरे जी ॥जी॰॥ देई जहुलां दान, रायें लगन वधावियुं ॥जीरे जी॥२०॥

अर्थः–पछी राजायें तेज वखतें घणा-शास्त्रना जाण एवा जोशीओने तेडावी लग्न जोवराव्युं, तो लग्न पण तेहज दिवसें आव्युं, तेवारें राजायें जोशीने जहुलां दान एटले घणा दान आपीने ते लग्न वधावी लीधुं॥२०॥

जी॥ तेहिज रयणी मांहि, धुआ मयणरेखा तणी

॥जीरेजी ॥जी०॥राये कर्यो विवाह, साजन मन

उलट घणो ॥जीरेजी ॥२१॥

अर्थः- तेहज रात्रिमांहे पोतानी मदनरेखा नामा जे पुत्री तेनो रा-
जायें विवाह कर्यो, ते वखतें सज्जनजनोना मनमां उलट एटले हर्ष
घणो थयो ॥२१॥

जी०॥गज रथ घणा भंडार, दीधां कर मेलामणे

॥जीरेजी ॥जी०॥ जाईये महिमा देखी, सिद्धच-

क्रने भामणे ॥जीरेजी ॥२२॥

अर्थः- राजायें घणा हाथी, रथ तथा धनना भंडार ते हाथ मेला-
वणामां आप्यां- कवीश्वर कहे छे के, आवी रीतनो महिमा देखीने
श्रीसिद्धचक्रने भामणे जईयें ॥२२॥

जी०॥पडिया सायर मांहि, एकज दुःखनी यामि-

नी ॥जीरेजी॥जी०॥बीजी रात्रें जोई, इणी पेरें

परण्या कामिनी ॥जीरेजी ॥२३॥

अर्थः- जूओ के जे दिवसे समुद्रमां पडया, ते एकज जामिनी ए-
टले रात्रि दुःखनी गई, अने बीजी रात्रियें तो आ पूर्वे कही आव्या ए-
वी रीतें कामिनी ने स्त्री ते प्रत्यें परण्या अने सुखमां आवी बेठा, ए
सर्व श्रीसिद्धचक्रनुं पसाय जाणवो ॥२३॥

जी०॥नृप दीधा आवास, तिहां सुखभर लीला

करे ॥जीरेजी॥जी०॥मयणरेहाशुं नेह, दिन दिन

अधिकेरो धरे ॥जीरेजी॥२४॥

अर्थः- हवे राजायें रहेवा माटे आवास दीधा तेमां रह्या थका सु-
खभर एटले घणा सुखमा मग्न थका लीला करेछे, तिहां मदनरेखा

स्त्रीनी साथें दिवसें दिवसें अधिक स्नेह धरे छे ॥ २४ ॥

जी० ॥ नृप दीये बहु अधिकार, कुंअर न वंछे ते हीये ॥ जीरेजी ॥ जी० ॥ थयो थगीधर आप, पान तणां बीडां दीये ॥ जीरेजी ॥ २५ ॥

अर्थः—हवे श्रीपालने देश, नगरादिकना स्वामीपणा वगेरे घणा प्रकारना हुकुम होद्दाना अधिकार राजायें देवा मांड्या, तथापि ते होद्दा लेवाने कुमर वांछा करतो नथी, मात्र पानना बीडां देवा संबंधी थगी घरनी पदवी लईने पोतें थगीधर थयो ॥ २५ ॥

जी० ॥ जे कोई अति गुणवंत, मान दिये नृप जेहने ॥ जीरेजी ॥ जी० ॥ तेहने बीडां पान, देवरावे कुंअरकने ॥ जीरेजी ॥ २६ ॥

अर्थः— एटले जे कोई अत्यंत गुणवान् पुरुष होय, तेने राजा मान महत्त्व आपे, तेवारें तेने पानना बीडां कुंअरनी पासेंथी राजा अपावे ॥ २६ ॥

जी० ॥ त्रीजे खंडे एह, बीजी ढाल सोहामणी ॥ जीरेजी ॥ जी० ॥ सिद्धचक्र गुण श्रेणि, भवि सुणजो विनयें भणी ॥ जीरेजी ॥ २७ ॥

अर्थः— ए त्रीजा खंडने विषे बीजी ढाल सोहामणी कही. एमां श्रीसिद्धचक्र भगवानना गुणनी श्रेणी जे श्रीविनयविजयजी उपाध्यायें (भणी के०) कही, ते हे भवि जीवो! तमें श्रवण करजो ॥ २७ ॥

॥ दोहा ॥

वाहण मांहि जे हुई, हवे सुणो ते वात ॥ धवलनाम कालो हिये, हरज्यो साते धात ॥ १ ॥

अर्थः- हवे वाहणो मांहे ने वात थई ते सांभलो. शेठनुं नाम तो धवल छे ते धवल शब्दनुं अर्थ उज्ज्वल थाय छे पण ते शेठ हैयामांहे काला एटले श्याम छे, माटे श्रीपालने समुद्रमां नाखीने पोते साते धातें हर्षवंत थयो ॥ १ ॥

मन चिंते मुज भाग्यथी, मोहोटी थई समाधि ॥
पलक मांहि विण ओसडें, विरुई गई विराधि ॥ २ ॥

अर्थः- मनमांहे चिंतवना करे छे के म्हारा भाग्योदयथी म्होटी समाधि थई, एक पलवारमां औषध विना (विरुई के०) माठी एवी जे (विराध के०) व्याधि हती ते नती रही ॥ २ ॥

ए धन दोये सुंदरी, एह सहेली साथ ॥ परमेसर मुज पाधरो, दीधुं हाथो हाथ ॥ ३ ॥

अर्थः- हवे ए धन, अने ए बे स्त्रीयो, तथा ए साहेलीओनो सथवारो ते सर्व म्हारो परमेश्वर पाधरो छे के जेणे मने हाथो हाथ दीधुं अथवा ए धन, ए बे स्त्रीयो तेने साहेलीयो सहित परमेश्वरे मुजने पाधरो हाथो हाथ दीधुं ॥ ३ ॥

कूडी माया केलवी, दोय रीझवुं नार ॥ हाथे लेई मन एहनां, सफल करुं संसार ॥ ४ ॥

अर्थः- माटे हवे हुं कूडी (माया के०) कपट केलवीने ए बेहु स्त्रीयोने रीजवुं अने एना मन म्हारा हाथमां करीने संसार सफल करुं ॥ उक्तंच ॥ जंपि जई पिय वयणं, किज्जई विणओ दिज्जई दाणं ॥ परगुण गहणं किज्जई, मूल मंतं वसीकरणं ॥ १ ॥ इति ॥ ४ ॥

दुखिया थईयें तस दुखें, वयण सुकोमल रीति ॥
अनुक्रमें वश कीजियें, न होय पराणे प्रीति ॥ ५ ॥

अर्थः- वली शेठ विचारे छे के तेना दुःखें पोतें पण दुःखीया थईयें अने वचन सर्व सुकोमलरीतें जोलीयें जेम अनुक्रमें करीने सा-

कामा दुजीयाने वश करीयें, पर्ंतु पराणे प्रीति थाय नही ॥ ५ ॥

धूरत ईम चितमां धरी, करे अनेक विलाप ॥ मु-
खें रुअे हियडे हसे, पाप विगोवे आप ॥ ६ ॥

अर्थः— अेम ते धूर्त्त शेठ पोताना चित्तमां दुष्ट धारणा करीने अने-
क प्रकारना विलाप करे छे, मुख थकी तो रोवे छे पण हियडामां हसे छे- अेम
पापे करीने पोताना आत्माने वगोवे छे ॥ यतः ॥ चित्ते दुष्टा मुखे मिष्टाः,
स्वदोषे परदोषकाः ॥ प्रवीचिश्यां तर्ल्लनं घ्नंति, विषमिश्र गुडाःजला ॥१॥
॥६॥

॥ ढाल त्रीजी ॥

रहो रहो रथ फेरवो रे ॥ अे देशी ॥

जीव जीवन प्रभु किहां गया रे, दियो दरिसन अे-
क वाररे ॥ सुगुणा साहेब तुम विना रे, अमने
कोण आधाररे ॥ जी० ॥१ ॥

अर्थः— हवे शेठ केवी रीतें विलाप करे छे ? ते कहे छे के, हे महरा
जीवना जीवन! तमे क्यां गया, अरे मने अेकवार दर्शन तो आपो, हे सु-
गुणा साहेब! तमारा विना हवे अमने घरिं जीवने कोनो आधार छे. ॥१॥

शिर कूटे पीटे हियुं रे, मूके मोटी पोकरे ॥ हाल कलो-
ल थयो घणो रे, भेला हूआ घणा लोकरे ॥ जी० ॥ २ ॥

अर्थः— माथुं कूटे छे, हैयुं पीटे छे, अने मुख थकी म्होटी पोको
मूके छे, तेथी घणो हालकलोल थई रह्यो, ते सांभलीने तिहां घणा
लोक भेलां थयां ॥ २ ॥

कौतुक जोवाने चढया रे, मांचे वाहणनी कोररे ॥ हे.
हे दैव अे शुं थयुं रे, तूटा जूना दोररे ॥ जीव० ॥ ३ ॥

अर्थः- ते पूछवा लाग्यां के हे शेठजी तमें केम एटलुं रुदन करो छो. तेवारें कपटी शेठें लोकोने विश्वास बेसाडवा सारु जवाब आप्यो के हे लोको, म्हारो स्वामी श्रीपालकुमर ते कौतुक जोवाने माटे वाहणनी कोरें मांचा उपर चड्या तेमां जूनां दोरडां हतां ते त्रूटी गयां अने कुमर समुद्रमां पड्या. आम लोकने कहीने, वली कल्पांत करवा लाग्यो के हैहै इति दुःखे! हाय हाय हे दैव! आ ते शो गजब थयो ? ॥३॥

तव बेहु मयणा तणेरे, काने पडी ते वातरे ॥ध्रस कपड्यो तव ध्रासकोरे, जाणे वज्रनो घातरे ॥जी०॥४

अर्थः- ए वात तेवारें ते बेहु (मयणां के०) मयणसेना अने मदनमंजूषा नामे स्त्रीयोने काने पडी, तेवारें तेमने ध्रसक देईने ध्रासको पड्यो. ते ध्रासको जाणे साक्षात वज्रनो घा लाग्यो तेवो तेमना हैयामां थई लागो ॥ यतः ॥ निर्माय जल निव्हाग्रं, सर्व प्राण हरं नृणां ॥ पंचकार किं वृथा शस्त्रं, विषवन्हि प्रजापतिः ॥१॥ इति ॥४॥

थई अचेत धरणी ढलीरे, करती कोड विखासरे ॥ सहि साहेली सवि मलीरे, नाके जोए निशासरे ॥५

अर्थः- ते बे कुमरीयो क्रोडो गमे विषाद करती थकी अचेतन थईने (धरणी के०) पृथ्वी उपर ढली पडी, ते एवी थई गई के जाणीयें मरणज पामी होय नही ! तेवारें आ मरण पामी के शुं? एवी शंका लावीने सखीयो साहेलीयो मलीने तेमना नाके (निशास के०) निःश्वास (जूए के०) जोवा लागीयो ॥५॥

छांट्यां चंदन कुमकुमांरे, कर्या वींझणे वायरे ॥ चेतवल्युं तव आरडेरे, हैडे दुर्जन मायरे ॥जी०॥६॥

अर्थः- पछी नाकेथी निःश्वास आवतो जोई सखीयोयें कुमकुमां एटले अत्यंत जेहकतां एवां बावना चंदन तेमनी उपर छांट्यां, वींजणे करी वायु कर्यो, तेथी चेतन वल्युं. तेवारे तरत (आरडे-

કે૦) આક્રંદ સોર જકોર કરે છે. તેમના હૈયામાં દુઃખ સમાતું નથી ॥ ૬ ॥

કંઈ પ્રાણ પાછા વલ્યારે, જો રૂઠો કિરતારરે ॥ પી-
હરીઆં અલગાં રહ્યાંરે, મૂકી ગયો ભરતારરે ॥ જી૦ ૭

અર્થઃ– તે આક્રંદ કરતી કહે છે કે, અરે (કિરતાર કે૦) દૈવ! તું જો અમારાં ઊપર રૂઠયો તો સંપૂર્ણ કેમ રૂઠયો નહી? કે જે તેં અમારા પ્રાણ કાં પાછાં વાલ્યાં? અમે મરી કાં ન ગઈ? હવે અમારા પિયરિયા જે માતા પિતા તે પણ અલગાં રહી ગયાં, અને ભરતાર પણ મૂકી ગયો ॥ ૭ ॥

માય બાપને પરિહરીરે, કીધો જેહનો સાથરે ॥ ફિટ
હિયડા ફૂટે નહીરે, વિછડ્યો તે પ્રાણનાથરે ॥ જી૦ ॥ ૮ ॥

અર્થઃ– અમે અમારા માતા પિતાને પરહરીને જેનો સંઘાત કીધો તે અમારો પ્રાણનાથ પણ અમારાથી (વિછડ્યો કે૦) જુદો પડ્યો? તો હે હૈયા! ફિટકાર છે તુને જે તું કેમ ફુટી જતું નથી? તું તે વલી શા વાસ્તે કાયમ રહે છે? ॥ ૮ ॥

ધવલશેઠ તિહાં આવિયોરે, કૂડા કરે વિલાપરે ॥ શું
કીજે એ દૈવનેરે, દીજે કિશા સરાપરે ॥ જી૦ ॥ ૯ ॥

અર્થઃ– એમ તે બાલિકાઓ વિલાપ કરે છે, તિહાં ધવલશેઠ પણ આવ્યો અને કૂડા વિલા કરતો કરતો કહે છે કે અરે આ દુષ્ટ દૈવને શું કરીયેં અને શું કહીયેં એને કેવા સરાપ આપીયેં ॥ ૯ ॥

દુઃખ સહ્યાં માણસ કહ્યાંરે, ભૂખ સહ્યાં જિમ ઢો-
રરે ॥ ધીરજ આપ ન મૂકીએરે, કરિએ હૃદય
કઠોરરે ॥ જી૦ ॥ ૧૦ ॥

અર્થઃ– માટે જેમ ભૂખ સહન કરવામાં ઢોર કહ્યાં છે તેમ દુઃખ સહન કરવામાં માણસ કહ્યાં છે, તેથી દુઃખ તો માણસ ઊપરજ આવી

अर्थः- जेवुं (व्यंग के०) वांकुं वचन शेठना मुख मांथी निकलतुं

धन रमणीनी लालच्यें रे, कीधो स्वामी द्रोहरे ॥ मीठे
थई आवी मले रे, जांड गले किंयुं लोहरे ॥ जि० ॥१३॥

अर्थः- अेक धन अने बीजी (रमणी के०) स्त्रीयो तेनी लालच्यें अे
हुने अमारा स्वामीनो द्रोह कीधो छे अने हवे जेम जांडे गले किंयुं अेवुं
(लोह के०) तरवार होय तेनी पेरें उपरथी मीठे थई आवीने अमने म-
ले छे ॥ यतः ॥ मीठा बोला मानवी, केम पतीज्यां जाय ॥ मोर कंठ मधुरो
लवे, साप समूलो खाय ॥१॥ ईति ॥१३॥

शील हवे किम राखशुं रे, अे करशे उपघातरे ॥ करि

जे कंत तणी परेंरे, सायर झंपापातरे ॥ जी०॥ १४

अर्थः- माटे हवे आपणे आपणुं शील ते केवी रीतें राखशुं? कारण के जो तो आपणा शीलने उपघात करशे तो हवे आपणे पण भर्त्तारनी परें समुद्रमां झंपापात करीयें ॥ १४ ॥

समकालें जेहु जणीरे, मन धारी ए वातरे ॥ ईणि अवसर तिहां ऊपनोरे, अति विषम उतपातरे ॥ १५ ॥

अर्थः- ए वातने जेहु जणीयें मनमां धारी राजीने समकालें समुद्रमां झंपापात करवानो निश्चय कर्यो एवा अवसरने विषे तिहां अत्यंत विषम उत्पात उत्पन्न थया ॥ १५ ॥

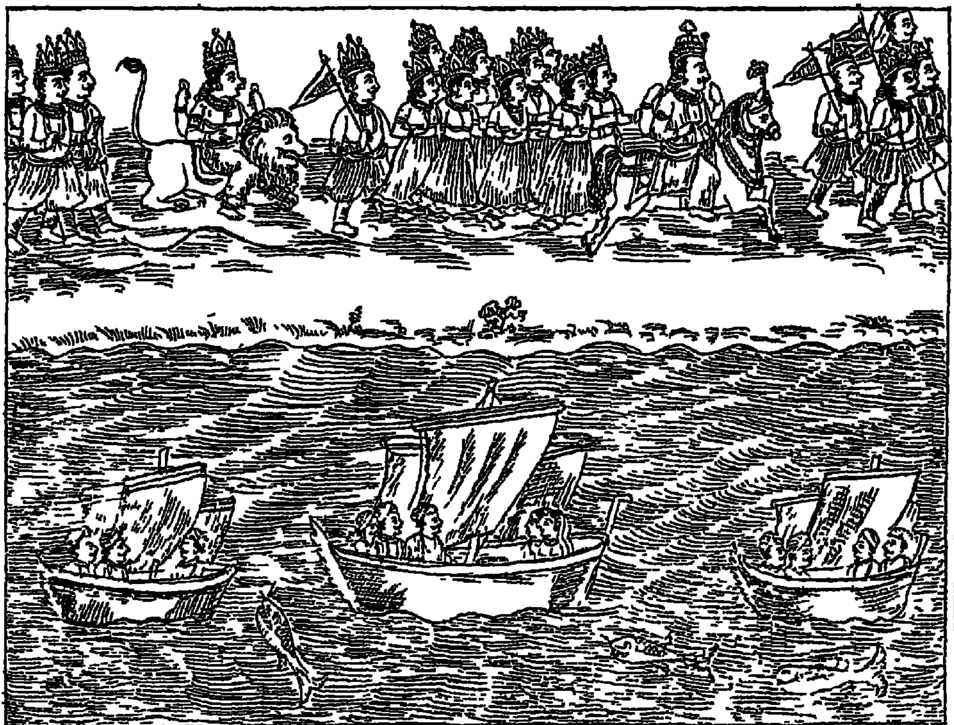
हाल कल्लोल सायर थयोरे, वाये ऊलट वायरे ॥ घोर घना घन गाजियोरे, विजली चिहुं दिशि थायरे ॥ जी० ॥ १६ ॥

अर्थः- ऊलट वायरो वाय छे तेना योगें करी समुद्र हाल कल्लोलें चड्यो एटले हाल कल्लोल थई रह्यो. अने (घोरके) महा भयंकर एवो (घनाघनके) वर्षाद गाज्यो, तथा चारे दिशायें वीजलीना चमकारा थवा लाग्या॥१६

कूआ थंभा कडकडेरे, ऊडी जाये सढ दोररे ॥ हाथें हाथ सूजे नहीरे, थयुं अंधारुं घोररे ॥ जी० ॥ १७ ॥

अर्थः- वाहणोना कूआ थंभा सर्व कडकडाट करवा लाग्या. सढ, दोर ऊडी जवा लाग्या, तिहां एवो (घोरके) जिहामणो अंधकार थयो के तेने प्रभावें करी कोई माणसने हाथो हाथ मेलववो पण सूज पडतो नथी एवा सेंकडा गमे उत्पात थवा मांड्या ॥ १७ ॥

डमडम डमरू डमकतेरे, मुख मूके हूंकाररे ॥ खेत्रपाल तिहां आवियारे, हाथें लेई तरवाररे ॥ जी० ॥ १८ ॥

[illegible]

દીધા, એ રીતેં ક્ષેત્રપાલેં કુબુદ્ધિ મિત્રને હણ્યો ॥૨૧॥

તે દેખી બીહિતો ઘણું રે, મયણા શરણે પઇઠ રે ॥ શેઠ
પશૂપરેં ઘ્રૂજતો રે, દેવી ચક્કેસરી દિઠ રે ॥ જી॥ ૨૨ ॥

અર્થઃ- તે કૃત્ય જોઈને શેઠ બાપડો પશુની પેરેં ઘ્રૂજતો થકો, તે જેહ મયણા ને બીયો તેને શરણે જઈ પેઠો, તેને ચક્કેશ્વરી દેવીયેં દીઠો ॥૨૨॥

જારે મૂક્યો જીવતોરે, સતી શરણ સુપસાયરે ॥ અંતે
જઈશ જીવથી રે, જો મન ધરીશ અન્યાયરે ॥ જી॥૨૩

અર્થઃ- તેવારેં દેવી કહેવા લાગ્યા કે અરે દુષ્ટ પાપિષ્ટ! જા હમણાં તો તુજને સતીના શરણના સુપસાયેં કરીને નિશ્ચેં જીવતો મૂક્યો છે. પણ અમેં કહીયેં છૈયેં કે જો તું તહારા મનમાં અન્યાય ધારણ કરીશ, તો અંતે જીવથી જઈશ ॥ ૨૩ ॥

મયણાને ચક્કેસરી રે, બોલાવે ધરી પ્રેમ રે ॥ વત્સ

રમણી ઋદ્ધિ ભોગવેરે, નરપતિ સસરા ગેહરે ॥જી૦॥૨૫

અર્થઃ— (સહી કે૦) નિશ્ચેં તમને તમારો ભર્ત્તાર એક મહિનામાં મળશે. તમારો પતિ તો (નરપતિ કે૦) રાજા સસરાને ઘેર રહ્યો થકો રાજ્ય અને (રમણી કે૦) સ્ત્રીરૂપ (ઋદ્ધિ કે૦) લક્ષ્મીને ભોગવે છે ॥૨૫॥

જેહને કંઠે ઠવેરે, ફૂલ અમૂલક માલરે ॥ કહે દેવી મહિ
મા સુણોરે, એહનો અતિહિ રસાલરે ॥જી૦॥૨૬॥

અર્થઃ— એમ કહી તે જેહની કંઠે અમૂલ્ય ફૂલની માલા પહેરાવીને દેવી કહે છે, કે જેનું અત્યંત રસાલ માહાત્મ્ય છે, તે હું કહું છું તમેં સાંભલો॥૨૬॥

શીલ યતન એહથી થશેરે, દિન પ્રતેં સરસ સુગંધરે ॥
નેહ કુમીટેં જોયશે રે, તે નર થાશે અંધરે ॥જી૦॥૨૭॥

અર્થઃ— એ માલાની દિવસ દિવસ પ્રત્યે સરસ સુગંધ થતી જશે, અને એહથી તમારા શીયલની યત્ના થશે. કારણ કે જે કોઈ તમને કુનજરે જોશે, તે પુરૂષ આંધલો થશે ॥૨૭॥

એમ કહી ચક્કેસરીરે, ઉતપતિયાં આકાશરે ॥ સયલ
દેવશું પરવર્યાંરે, પહોતાં નિજ આવાસરે ॥જી૦॥૨૮

અર્થઃ— એમ કહીને ચક્કેસરી દેવી આકાશ માર્ગે ઉતપત્યાં, અને સર્વ દેવોની સાથે પરવર્યાં થકાં પોતાને આવાસેં પોહોતાં ॥૨૮॥

તવ ઉતપાત સવે ટલ્યારે, વાહણ ચાલ્યાં જયરા ॥ ચિં

અર્થઃ— માટે અમે તમોને કહી

। જ્યાંરેં પણ પડશો નહી ॥૭૧॥

હું જીવતોરે, તો સવિ કાજ કરેશરે ॥ જી૦॥૩૩॥

કરી એવો વિચાર કરવા લાગ્યો કે, હે હૈયડા! હવે તો તું ઝુરને! એક અંશમાત્ર પણ દુઃખ ધરીશ નહીં, જો હું જીવતો તો સર્વ કાર્ય કરીશ ॥૩૩॥

લાગ્યે એવડું રે, વિઘ્ન થયું વિસરાલ રે ॥ તો એ સુંદરી રે, સમશે વિરહની ઝાલ રે ॥ જી૦॥૩૪

ઃ— જો મહારા સાર્થ લાગ્યે કરી એટલું મહોટું વિઘ્ન ઊપન્યું હ- ા સર્વ વિસરાલ થઈ ગયું, તો નિશ્ચે હું જાણું છું ને હવે આ લ- મે સુજેથી મહારે વશ થઈ ગઈ છે, તો સુંદરીઓ પણ મુને અવશ્ય અને મહારા વિરહની જ્વાલા પણ ઊપશમ પામશે ॥૩૪॥

ચિંતી દૂતી મુજેરે, કહાવે હું તુમ દાસરે ॥ નેક ર કરી નિરખીએરે, માનો મુજ અરદાસરે ॥ જી૦॥૩૫

અર્થઃ— એમ ચિંતવી દાસીને મુજે સ્ત્રીઓ પ્રત્યે કહેવરાવ્યું કે, હું ત- ાસ છું, માટે તમે મને (નેક નજર કે૦) રૂડી નજરે કરી જૂઓ. એ- મહારી વિનતિ માન્ય કરો ॥૩૫॥

કાઢી પરીરે, દઈ ગલ હથ્થો કંઠરે ॥ તોહિ નિ- સાન્યો નહીં રે, વલી થયો ઊલંઠરે ॥ જી૦॥૩૬॥

ઃ— તે સાંભળી સ્ત્રીઓએ તે દૂતીને ઘણીજ નિર્ભછી કંઠે ગ- ઈને કહાડી મૂકી, તોય પણ તે નિર્લજ્જ શેઠ લગાર માત્ર પણ ા નહીં- કામ રૂપ પિશાચે પીડ્યો થકો ગયો છે વિવેક જેના હૃદ- ી, અને પાપમય અધ્યવસાયને લીધે એક ક્ષણમાત્ર પણ જેને સુ- વતું નથી એવો તે શેઠ વલી પણ ઊલંઠ થયો ॥૩૬॥

કરી નારી તણોરે, આવ્યો મયણા પાસરે ॥ દૃષ્ટિ થયો આંચલોરે, કાઢ્યો કરી ઊપહાસરે ॥ જી૦॥૩૭॥

अर्थः- इरी अेक दिवसें ते शेठ पोतें नारीनो वेश

अर्थः- पछी शेठ नाजुवाने कहेवा लाग्यो के आप

अर्थः- शेठें (अवर के०) बीजा देशें जवाना घा
य कर्या, पण वायरे सर्व वाहणोने कोंकण देशना
आणी मूक्यां ॥ ३७ ॥
शील जके धम कहीरे, विनयें शी
क गुण बोलतां रे, लहिअें सुज

अर्थः- जे शील जंकने विषे विनयवि
कही, श्रीसिद्धचक्रजीना गुण बोलतां थकां रसा

॥ दोहा ॥
कोंकण कांठे नांगर्यां, सवि वाहण
ने भलवा ऊतर्यो, शेठ लेई

अर्थः- तेवारें जलासीयाओयें सर्व वाहणान

આવ્યો નરપતિ પાઉલે, મિલણાં કરે રસાલ ॥ બે-
ઠો પાસેં રાયને, તવ દીઠો શ્રીપાલ ॥૨॥

અર્થઃ- તે આવીને રાજાના પગ આગલ ઘણીજ રસાલ બહુ મુલી વસ્તુઓના ભેટણાં કરી રાજાની પાસેં બેઠો, તેવારેં શ્રીપાલ કુંવરને દીઠો ॥૨॥

દેખી કુંઅર દીપતો, હૈયે
ઉપની હૂક ॥ લોચન મી-
ચાઈ ગયાં, રવિ દેખી જિ-
મ ઘૂક ॥૩॥

અર્થઃ- તિહાં દીપતો એવો કુંઅર તેને દેખીને શેઠના હૈયામાં હૂક ઉપની, અને જેમ (રવિકે૦) સૂર્યને દેખીને (ઘૂક કે૦) ઘૂડ પક્ષીની આંખો મીચાઈ જાય છે, તેમ તિહાં શેઠજીનાં પણ લોચન મીચાઈ ગયાં ॥૩॥

નૃપ હાથે શ્રીપાલને, દેવરાવે તંબોલ ॥ શેઠ ભ-
લી પરેં ઓલખી, ચિત્ત થયું ડમડોલ ॥૪॥

અર્થઃ- રાજાયેં પણ શેઠને મહોટો સાર્થવાહ જાણીને બહુમાન પૂર્વક વિશેષેં કરી તે દિન શ્રીપાલને હાથે તંબોલ તે પાનનું બીડું દેવરાવ્યું, તેવારેં શેઠેં ભલીપરેં ઓલખી લીધો જે એ શ્રીપાલજ છે, તેથી તેનું ચિત્ત ડમડોલ થયું ॥૪॥

હૈ હૈ દૈવ અટારડો, એહ કિશો ઉતપાત ॥ નાંખી
હતી ખારે જલેં, પ્રગટ થઈ તે વાત ॥૫॥

[illegible]

અર્થઃ- તો પણ વાન આવીયેં નહી એટલે સર્વ હેતુ નિષ્ફલ થઈ ગયા માટે હવે ઊદ્યમ મૂકી દેવોં એવું પ્રતિકૂલ મન કરીયેં નહી, પરંતુ ઊદ્યમ જારી રાખવા માટે મનને અનુકૂલ કરીયેં. કારણકે ઊદ્યમ કર્યાથીજ સર્વ કાંઈ સંપજે, નીપજે છે, માટે ઊદ્યમ જે છે, તેજ સુખનું મૂલ છે ॥૧૨॥

વૈરીને વાધ્યો ઘણો, એ મુજ ખણશે કંદ ॥ પ્રથમજ
હણવા એહને, કરવો કોઈક ફંદ ॥ ૧૩ ॥

અર્થઃ- તથા વલી જે તો મ્હારો વૈરી છે માટે જો ઘણો વધશે તો

९ अेने हणवानो ठोर्इक ईंद रथवो सारो छे ॥ १३ ॥

नीसास ॥ १४ ॥

ढाल चोथी

वाणरे ॥ जोगीसर चेला ॥ लिक्षा

जा! तमें अभाई अेक अर्थ छे तेकरो ॥

અમેં માનશું હો લાલ ॥ ૨ ॥

અર્થઃ— એ રાજાનો નમાઈ બેછે, તેને તમેં નઈને એ ડુંબ છે એમ કહો, તો એ કામ કરવાના લાખ સોનૈયા તમનેઆપીશું. માટે તમે તમારૂં સર્વ કુટુંબ મલી ઘાઈને એને ગલે નઈ વલગો, તો અમેં તમારો ઘણો પાડ માનશું॥૨॥

ડુંબ કહે સ્વામી સુણોરે, કરસ્યાં એ તુમ કામરે ॥ ચ॰ ॥ મુજરો હમારો માનજે હો લાલ ॥ કેલવશું કૂડી કલારે, લેશું પરઠ્યા દામરે ॥ ચ॰ ॥ સાબાસી દેજે પછેં હો લાલ ॥ ૩ ॥

અર્થઃ— તે સાંભલી ડુંબ કહેતો હવો કે, હે સ્વામી! એ તમારૂં કામ અમેં કરશું, પણ અમારો મુજરો માનજે. એ અમે કૂડી કલા કેલવશું અને પછી તમારી સાથેં પરઠેલા (દામ કે॰) નાણા લઈશું, પાછલથી વલી સાબાસીનો સિરપાવ પણ અમને આપજે ॥ ૩ ॥

ડુંબ મલી સવિ તે ગયારે, રાયતણે દરબારરે ॥ ચ॰ ॥ ગાયે ઊભા ઘૂમતા હો લાલ ॥ રાગ આલાપે ટેકશું રે, રીઝ્યો રાય અપારરે ॥ ચ॰ ॥ માગો કાંઈ મુજ ઈમ કહે હો લાલ ॥ ૪ ॥

અર્થઃ— એમ કહી તે સર્વ ડુંબ મલીને રાજાને દરબારેં ગયા તિહાં ગોખની નીચેં ઘૂમતા ઊભા થઇ ટેક સહિત રાગની આલાપચારી કરીને મધુર સ્વરેં ગાવા માંડ્યું. તેથી રાજા પણ ગીત સાંભલી પાર વિનાનો તેમના

ભ ે ભેટ્યં . ં દ વત ે તુંર ન ંને લ્યો ॥ ૬

[illegible] ુમ ર, ર (. ૭૦ર ૦ -

ગો અંગેં ભેટતી હો લાલ ॥ બેન થઈને એક મલી રે, આણી મન ઊલ્હંઠરે ॥ ચં૦ ॥ વીરા જાઉં તુમ ભામણે હો લાલ ॥ ૭ ॥

અર્થઃ– એવામાં વલી એક ગરઢી ડૂંબડી હતી તે દોડી આવીને રોતી થકી પુત્રપુત્ર કરતી કુમરને ગલે વલગીને અંગો અંગે ભેટતી હવી, અને કહેતી હવી કે, હે વત્સ! આજ કેટલે કાલેં તું અમોને મલ્યો? એમજ વલી એક જણી બ- હેન થઈને કુમરને આવી મલી, અને કહેવા લાગી કે હે વીરા હે બંધવ! હું તહારે ભામણે જાઉં, તેમજ એક કહેવા લાગી કે, આ મહારો ભત્રીજો છે, એક કહેવા લાગી કે આ મહારો દેવર છે, એક કહે છે કે એ મહારો ભ- ત્તરિ છે મને ન્હાની પરણીને મૂકી ગયો હતો તે આજ મહારા પુણ્યોદયથી મને મલ્યો ॥ ૭ ॥

એક કહે મુજ માઊલોરે, એક કહે ભાણેજરે ॥ ચં૦ ॥ એવડા દિન તુમેં કિહાં રહ્યા હો લાલ ॥ એક કા- કી એક ફઈ થઈરે, દેખાડે ઘણું હેજરે ॥ ચં૦ ॥ વાટ જોતાં હતાં તાહરી હો લાલ ॥ ૮ ॥

અર્થઃ– તેમજ એક ડુંબ કહે છે કે, એ મહારો મામો છે, એક કહે છે કે આ મહારો ભાણેજ છે, અરે ભાઈ એટલા દિવસ તમેં ક્યાં રહ્યા હતા? તમેં પરદેશમાં ક્યાં ક્યાં ફર્યા, હંસદ્વીપેં તમેં કુશલેં ગયા પછી ઝહાજ ઊપર ચડ્યા એવું અમેં સાંભલ્યું હતું, તિહાંથી ઈહાં આવ્યા જણાઓછો. વલી એ. ક. ા ઈ, એ. ફૂ. થ. ને પ. ું. ન ે. ન દેખાડે છે કે હે ભાઈ. ંનેં ત હા. ા . ત ેતા ॥ ૮

ડુ ૭ે ૨૨.૨ નરે, ે. મ કુ(૨ાા૨ ે॥ ચં૦

અર્થઃ- હે રાજન્! મહારૂં નિમિત્ત જૂઠું નથી, હું તમને સાચે સાચી

ને ઈણીપરેં વીનવે હો લાલ ॥ ૧૩ ॥

સરે ॥ચ૰॥ જગમાં જશ લહીએં ઘણું હો લાલ ॥ આચારે કુલ જાણી એરે, જોઈએં હિયે વિમાસરે॥ચ૰॥ દુર્બલ કન્ના નવિ હોઈએં હો લાલ ॥૧૪॥

અર્થઃ– કે હે પિતાજી ! જે કામ કરીયેં તે વિચારીને કરીયેં, કે જેમ પાછલથી ઉપહાસ ન થાય! જે વિચારીને કરીયેં તોજ જગતમાં ઘણું યશ પામીયેં, જે હૈયે વિચાર કરી જોઈયેં તો માણસના આચાર ઉપરથી પણ કુલ જાણી શકીયેં, પણ જેની તેની ખોટી સાચી વાત સાંભલીને તેનો સારાસાર સમજ્યા વિના કોઈ અર્થ કરી નાખવું એવા દુર્બલ કાનવાલા થઈયેં નહીં. લોકમાં પણ એવી કહેવત છે કે, રાજાને કાન હોય પણ શાન નહોય, એ કહેવત પ્રમાણે તમારે વર્ત્તવું નહીં.૧૪

કુંઅરને નરપતિ કહેરે પ્રગટ કહોતુમ્હ વંશરે ॥ચ૰ જિમ સાંસો દૂરેં ટલે હો લાલ ॥ કહે કુંઅર કિમ ઉચ્ચરેરે, ઉત્તમ નિજ પરશંસરે ॥ચ૰॥ કામેં કુલ ઓલખાવશું હો લાલ ॥૧૫॥

અર્થઃ– એવી પોતાની પુત્રીની વાત સાંભલીને રાજા, કુમર પ્રત્યેં કહે છે કે, હે વત્સ! તમેં તમારો વંશ પ્રગટ કરો, જેમ એ વાતનો મને સંદેહ છે તે દૂર ટલી જાય. તે સાંભલી કુમર હસીને કહેતો હવો કે, હે રાજન્! જે ઉત્તમ પુરૂષ છે, તે પોતેં પોતાને મુખેં પોતાની પ્રશંસાનો ઉચ્ચાર કેમ કરે? માટે કોઈ મહારા જેવું કામ પડશે તેવારેં હું મહારૂં કુલ તમોને ઓલખાવીશ ॥૧૫॥

સૈન્ય તુમારૂં સજ કરોરે, મુજ કર દ્યો તરવારરે ॥ચ૰ ॥તવ મુજ કુલ પ્રગટ થશે હો લાલ ॥ માથું મુંડાવ્યા

પછીરે, પૂછે નક્ષત્ર વારરે ॥ચેં૦॥ એહ ઉખાણો સાચવ્યો હો લાલ ॥ ૧૬ ॥

અર્થઃ— અથવા તમેં તમારૂં સર્વ સૈન્ય સજ્જ કરો, એટલે તૈયાર કરો, અને મ્હારા હાથમાં એક તરવાર આપો, તેથી મ્હારા હાથો તમને કુલ કહી દેશે, તેવારેં મ્હારૂં કુલ પ્રગટ થશે. હે રાજન્! તમે તો કેવું કર્યું, કે કોઈ પુરૂષ માથું મુંડાવીને પછી જોશીની પાસેં જઈ નક્ષત્ર વાર પૂછવા લાગ્યો, તેને જોશીયેં કહ્યું ભાઈ તાહારે નક્ષત્ર વાર પૂછવાનું શું કામ છે? ત્યારેં તેણે કહ્યું કે હું મસ્તક મુંડાવી આવ્યો છું, માટે નક્ષત્ર વાર પૂછું છું. તે સાંભલી જોશી પાસેં જે લોક બેઠેલા હતા તે સર્વ ખડખડ હસીને બોલ્યા કે ભાઈ! તું તો ઘણો ડાહ્યો દેખાય છે, જે માથું તો પ્રથમથીજ મુંડાવી આવ્યો છો, તો હવે પૂછવાનું શું કારણ છે! એ ઉખાણો તમે પણ સાચવ્યો દેખાય છે, કારણ કે તમારી પુત્રી પરણાવીને હવે મ્હારો વંશ પૂછો છો! ॥ ૧૬ ॥

અથવા પ્રવહણમાં અછેરે, દોય પરણી મુજ નારરે ॥ચેં૦॥ તેડી પૂછો તેહને હો લાલ ॥ તે કહેશે સવિ માહરોરે, મૂલથકી અધિકારરે ॥ચેં૦॥ ઇણિ પરેં કીજેં પારખું હો લાલ ॥ ૧૭ ॥

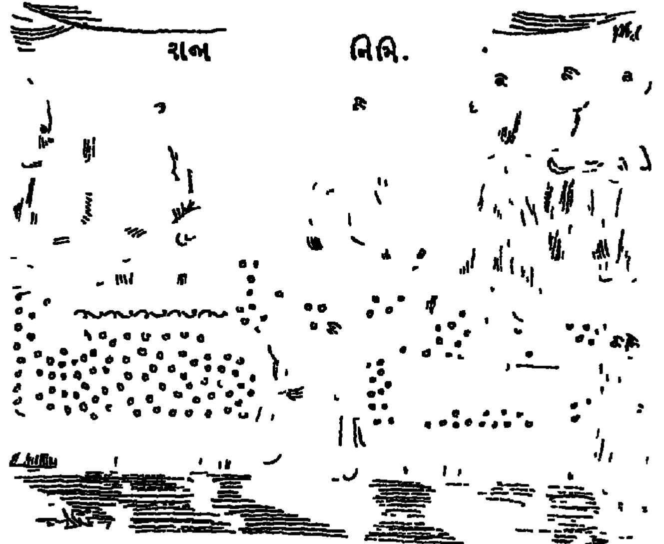
અર્થઃ— અથવા જો એ રીતેં મ્હારા હાથથી મ્હારૂં કુલ ઓલખવા [illegible] પારખું કરીયેં ॥ ૧૭ ॥

[illegible]

તે લઈને તિહાં વીનવે હો લાલ ॥ તવ મયણા મન હરખીયાંરે, પામી આદર માનરે ॥ચેં૦॥ સહિ ક-

અર્થઃ– તે સાંભળી રાજાયેં તે સ્ત્રીયોને તેડવા માટે પોતાના પ્રધાનને

અર્થઃ– પછી તે જેહુ–

નાખિયો રે, સાયરમાં એમ કંતરે ॥ ચ૦॥ વળતેં જ્ઞાન એમેં લહ્યો હો લાલ ॥ ૨૦॥

અર્થઃ- પછી રાજાના પૂછવાથી જેમ વિદ્યાચારણ મુનિવરેં રત્નદ્વીપમાં શ્રીપાલ કુમરનું ચરિત્ર સભાની સમક્ષ કહ્યું હતું, તેમ વિદ્યાધર રાજાની પુત્રી, તે સર્વ વૃત્તાંત વસુપાલરાજાની આગલ કહેતી હવી. વલી કહ્યું જે આ પાપી શેઠેં અમારા ભરતારને સમુદ્રમાં નાખ્યો, તે અમેં અમારા મનોહર વળતના યોગથી જ્ઞાન (લહ્યો કે૦) પામ્યો ॥ ૨૦॥

તે સુણતાં જવ ઓલખ્યો રે, તવ હરખ્યો મન રાયરે ॥ ચ૦॥ પુત્ર સગી ભગની તણો હો લાલ ॥ અણવિચાર્યું કીધું હતું રે, પણ આવ્યું સવિ ઠાયરે ॥ ચ૦॥ ભોજનમાંહે ઘી ઢલ્યું હો લાલ ॥ ૨૧॥

અર્થઃ- તે વાત સાંભલતાંજ જેવારેં શ્રીપાલને ઓલખ્યો તેવારેં રાજા પોતાના મનમાં હર્ષ પામ્યો, જે આ તો મ્હારી સગી બહેનનો પુત્ર છે, એરે મેં કામ તો વિચાર્યા વિના કર્યું હતું, પણ સર્વ ઠેકાણેં આવી ગયું. આ તો ભોજનમાંહે ઘી ઢલી પડ્યા જેવું ઉત્તમ કામ થયું ॥ ૨૧॥

નરપતિ પૂછે ડૂંબનેરે, કહો એ કિસ્યો વિચારરે ॥ ચ૦॥ તવ તે બોલે કંપતા હો લાલ ॥ શેઠેં અમ્હ વિગોઈયારે, લોલેં થયા ખુવારરે ॥ ચ૦॥ કૂડું કપટ એમેં કેલવ્યું હો લાલ ॥ ૨૨॥

अर्थः- तेवारें राजा (रीशें के०) क्रोधें

, डुं

ય૦ ॥ વિદ્યાનિધિ જગમાં વડો હો લાલ ॥ કુંઅર નિજ ઘર આવીયારે, કરતાં નવ પદ ધ્યાનરે ॥ ય૦ ॥ મયણા ત્રણે એકઠી મલી હો લાલ ॥ ૨૫ ॥

અર્થઃ- પછી તે નિમિત્તિયાને રાજાયેં ઘણું દાન દીધું, અને બહુમાન આપી વિસર્જન કર્યો, જગત માંહે વિદ્યાનો (નિધિ કે૦) જેનો તે (વડો કે૦) મહોટો જાણવો. હવે શ્રીપાલ કુમર પણ પોતાને ઘેર આવ્યા, તિહાં નવપદનું ધ્યાન ધરતા થકા રહે છે, અને (ત્રણ મયણા કે૦) મદનરેખા, મદનમંજૂષા અને મદનમંજરી એ ત્રણ સ્ત્રીયો પણ એકઠી મલી છે ॥ ૨૫ ॥

કુંઅર પૂરવની પરેંરે, પાલે મનની પ્રીતરે ॥ ય૦ ॥ પાસેં રાખે શેઠને હો લાલ ॥ તે મનથી છંડે નહીંરે, દુર્જનની કુલ રીતરે ॥ ય૦ ॥ જે જેહવો તે તેહવો હો લાલ ॥ ૨૬ ॥

અર્થઃ- હવે જો પણ ધવલશેઠેં શ્રીપાલને દુઃખ દેવા માટે ઘણાએ ઉપાય કર્યા, તો પણ શ્રીપાલ તો પૂર્વલી રીતેંજ શેઠની સાથેં મનની પ્રીતિ પાલે છે, તેથી નિરંતર પણે શેઠને તો પોતાની પાસેંજ રાખેછે, તેમ છતાં પણ દુર્જનના કુલની રીતિ છે તે રીતિને દુષ્ટ સ્વભાવવાલો શેઠ પોતાના મનથી છાંડતો નથી. કેમકે જે જેહવો હોય તે તેહવોજ જાણવો. એટલે જે ભલો હોય તે ભલોજ હોય, અને જે ભૂંડો હોય તે ભૂંડોજ હોય, એમાં કાંઈ સંશય નથી ॥ યતઃ ॥ દુર્જનસ્ય સ્વભાવોઽયં, પરકાર્ય વિનાશકઃ ॥ કથંવા કાર્યમાયાતિ, મૂષકો વસ્ત્ર ભક્ષણાત્ ॥૧॥ ગુણલક્ષં પરિત્યજ્ય, દોષં ગૃહ્ણંતિ દુર્જનાઃ ॥ લક્ષં દોષં પરિત્યજ્ય,

ગુર્ં ૦ ૯હાત સ૦ ૦ : ૨૮ તિ ૫૨૭૫

निज हाथे हणुं हो लाल ॥ २७ ॥

अर्थः- शेठ तो वली पण पोताना दुर्जनपणाने अंगीकार करीने म-

तेथी सातमी लू

વી પડ્યો, તિહાંથી પડતાં શેઠને પોતાના હાથમાં કટારી હતી તેપણ લાગી, અને શેઠનું પાપ પણ આવી પોહોતું. એટલે પાપનો ઘડો ભરાણો હતો તે પણ ફૂટ્યો, તેને લીધે શેઠ આર્ત રૌદ્ર ધ્યાનમાં વર્તતો થકો મરણ પામીને સાતમી નરકેં ગયો એટલે સાતમી ભૂમિથી પડ્યો, અને સાતમી નરક પૃથ્વીયેં ગયો, કેમ કે એવા નીચ પુરૂષોને એવુંજ સ્થાનક મલે, અન્યથા બીજું નહી ॥ યતઃ ॥ સો સત્તમ ભૂમિઓ, પડિઓ પત્તો ય સત્તમી ભૂમી ॥ નિરયસ્સ તારિસાણં, સમત્થિ ઠાણં કિમન્નસ્સ ॥ ૧ ॥ ઇતિ શ્રીપાલચરિત્રે ॥ તથા ॥ મિત્રદ્રોહી કૃતઘ્નશ્ચ, યેપિ વિશ્વાસ ઘાતકાઃ ॥ તે નરા નરકં યાંતિ, યાવચ્ચંદ્ર દિવાકરૌ ॥ ૧ ॥ ૨૮ ॥

લોક પ્રભાતે તિહાં મલ્યા રે, બોલે ધિગ ધિગ વાણ શે॰ ચ૦ ॥ સ્વામિદ્રોહી એ થયો હો લાલ ॥ જેહ કુંઅરને ચિંતવ્યું રે, આપ લહ્યું નિરવાણ રે ॥ ચ૦ ॥ ઊગ્ર પાપ તુરતજ ફલે હો લાલ ॥ ૨૯ ॥

અર્થઃ- તિહાં પ્રભાતેં લોક એકઠાં મલ્યાં; તે સર્વ ધિક્કાર ધિક્કાર છે !!! એ શેઠને એવી વાણી બોલતા હવા, જે માટેં એ સ્વામિદ્રોહી થયો, એ પાપી શેઠેં કુમરને હણવાનું ચિંતવ્યું. તે જેવું ચિંતવ્યું એવું પોતેંજ પામ્યો, જે અણખૂટે નિર્વાણ પામ્યો, જે માટેં કહ્યું છે કે, (ઊગ્ર કે૦) ઘણું અઘોર પાપ કરે, તો તે તરતજ ફલે ॥ ૨૯ ॥

મૃતકારજ તેહનાં કરે રે, કુંઅર મન ધરે સોગ રે ॥ ચ૦ ॥ ગુણ તેહના સંભારતો હો લાલ ॥ સોવન ઘણું તપાવિયેં રે, અગની તણે સંયોગ રે ॥ ચ૦ ॥ તોહી રંગ ન પાલટે હો લાલ ॥ ૩૦ ॥

અર્થઃ- હવે શ્રીપાલકુંવર તો શેઠના મૃત્યુનો શોક મનમાં ધરતો થકો શેઠના મૃત્યુ સંબંધિ જે અગ્નિસંસ્કાર પ્રમુખ કાર્ય કરવાનાં તે કરતો હવો, અને તે શેઠના ગુણને સંભારતો થકો રહે છે, જેમ સોનાને અગ્નિના

पावीयें, तो पण तेनो रंग पलटे नही, तेम उत्तम

उत्तम पद लहे हो लाल ॥३१॥

र्व संभाली तपासी लीधुं, ते मांहे लक्ष्मीनुं तो लेशुंन उरतां आवे नही,

धिकारी थईने उत्तम पदवीने पाम्या ॥ ३१॥

हमा दुल्यो हो लाल ॥ ३२॥

जीनो महिमा एटले माहात्म्य श्रीपालजीने केहेवुं इंद्रियभूत थयुं छे ॥७२॥

॥ दोहा ॥

एक दिन रयवाडी चढ्यो, रमवाने श्रीपाल ॥ सा-
थ बहु तिहां ऊतर्यो, दीठो ऋद्धि विशाल ॥१॥

अर्थः- हवे एक दिवसें श्रीपाल कुंअर परिवार सहित रयवाडीयें रम-
वा माटे चढ्यो. त्यां नगरनी बाहेर एक विशाल ऋद्धिवंत एवो सथवारो
ऊतर्यो हतो ते तेणें दीठो ॥१॥

सार्थवाह लई भेटणुं, आव्यो कुंअर पाय ॥ तव
तेहने पूछे ईस्युं, कुंअर करी सुपसाय ॥२॥

अर्थः- ते समयें ते सार्थ-
वाह पण सारी वस्तुनुं भेटणुं
लईने श्रीपालकुंअरनी पासें
आव्यो, तेवारें कुमर पण ते
सार्थवाहने रूडो पसाय करीने
एवी रीतें पूछतो हवो ॥२॥

कवण देशथी आविया, किहां जवा तुम्ह भाव ॥
सार्थवाह तव वीनवे, कर जोडी सदभाव ॥३॥

अर्थः- के हे सार्थवाह! तमें कोण देशथी आव्या छो? अने क्यां
जवानो तमारो भाव छे? एवुं कुंअरें पूछ्युं, तेवारें सार्थवाह पण हाथ
जोडी साचा भावें करी विनति करे छे ॥३॥

आव्या कांती नयरथी, जंबुदीव ऊदेश ॥ कुंअर
कहे कोईक कहो, अचरिज दीठ विशेष ॥४॥

अर्थः- के हे महाराज! अमें कांतिनगरथी आव्या छैयें, अने जंबु

। आव्या छो, माटे वच्चमां कांई अरे २-

।।५।।

२ हुई, सुता तास गुणवंत ।। ६ ।।

०) लतारि छे, ते राणीने जे पुत्रनी ऊपर अेक माहा गुणवंती पु

भान ।। नगमं

निधान ।। ७ ।।

अर्थः— ते पुत्रीनुं गुणसुंदरी अेवुं नामछे, माटे नामें २

पमंत्र, ६ , ७ , ८ ६ , ९ , १० ,

२ .५ , १३ , ४ , १ , ६

, ७ , १८ , , २० , २१

६न , २२ , २३ , २४ , २५

२ , २६ , २७ , २८

સ્ત્રીલક્ષણ, સામુદ્રિક, ૨૯ સુવર્ણરત્નભેદ, ૩૦ અષ્ટાદશલિપિપરિચ્છેદ, ૩૧ તત્કાલબુદ્ધિ, ૩૨ વાસ્તુસિદ્ધિ, ૩૩ વૈદ્યક, ૩૪ કામવિક્રિયા, ૩૫ ઘટભ્રમ, ૩૬ સારિપરિશ્રમ, ૩૭ અંજન, ૩૮ ચૂર્ણયોગ, ૩૯ હસ્તલાઘવ, ૪૦ વચનપાટવ, ૪૧ ભોજ્યવિધિ, ૪૨ વાણિજ્યવિધિ, ૪૩ મુખમંડન, ૪૪ શાલિખંડન, ૪૫ કથાકથન, ૪૬ પુષ્પગુંથન, ૪૭ વક્રોક્તિ, ૪૮ કાવ્યશક્તિ, ૪૯ સ્ફારવેષ, ૫૦ સકલભાષાવિશેષ, ૫૧ અભિધાનજ્ઞાન, ૫૨ આભરણપરિધાન, ૫૩ ભૃત્યોપચાર, ૫૪ ગૃહાચાર, ૫૫ વ્યાકરણ, ૫૬ પરનિરાકરણ, ૫૭ રંધન, ૫૮ કેશબંધન, ૫૯ વીણાનાદ, ૬૦ વિતંડાવાદ, ૬૧ અંકવિચાર, ૬૨ લોકવ્યવહાર, ૬૩ અંત્યાક્ષરિકા, ૬૪ પ્રશ્નપ્રહેલિકા. એ ચોશઠ કલાનાં નામ વલી કેટલી એક પ્રતિયોમાં પ્રકારાંતરેં પણ લખેલાં છે. એ ચોશઠે કલાની જાણ, તે ગુણસુંદરી છે. ॥ ૭ ॥

રાગરાગિણી રૂપસ્વર, તાલ તંત વીતાન ॥ વીણા
તસ બ્રહ્મા સુણે, થિર કરી આઠે કાન ॥ ૮ ॥

અર્થઃ– હવે તે ગુણસુંદરીયેં બાલપણા થકીજ વીણા વજાડવાનો અભ્યાસ કર્યો છે, તે કેવી રીતેં કર્યો છે? તો કે ૧ રાગ, ૨ રાગિણી, ૩ રૂપ, ૪ સ્વર, ૫ તાલ, ૬ તંતવિતાન, એટલા ગુણયુક્ત વીણાના જે અર્થ ભેદો છે, તે સર્વને તે કુમરી જાણે છે ॥ તિહાં પ્રથમ રાગ છ પ્રકારના છે, તેમના નામ શ્લોકેં કરી કહે છે ॥ શ્રીશ્રીરાગો વસંતશ્ચ, ભૈરવઃ પંચમસ્તથા ॥ મેઘરાગશ્ચ વિજ્ઞેયઃ, ષષ્ઠો નટ્ટનારાયણઃ ॥ ૧ ॥ અર્થઃ– શ્રીરાગ, વસંતરાગ, ભૈરવરાગ, પંચમરાગ, મેઘરાગ, અને નટ્ટનારાયણરાગ. એ છ રાગનાં નામ કહ્યાં. હવે એકેકા રાગની છ છ રાગણીયો એટલે સ્ત્રીઓ છે, તેમનાં નામ શ્લોકેં કરી કહે છે ॥ ગોડી કોલા-

[illegible] બંગાલી, [illegible] મલ્હાર [illegible] ॥ [illegible] નારાગ [illegible] ॥ ૫ ॥ [illegible] દેશાખી, સંતંભ [illegible] ભૈ[illegible] ગુજરી [illegible] બાવે[illegible] કુલા [illegible] કરણ [illegible] સા[illegible] ભૈરવ [illegible] ॥ [illegible] શ્રી સ્તંભ [illegible] ગુર્જરી [illegible] વસ [illegible]

પંચમે મતાઃ ॥ ૪ ॥ બંગાલી મધુકરી ચૈવ, કામોદા દેષશાખિકા ॥ દંજશ્રીવી
ચ દેવાલ્યા, મેઘરાગાંગનાશ્ચ ષટ્ ॥ ૫ ॥ તોડિકા મોટિકા ચૈવ, ડંબી ભ-
દ્રા પરા તથા ॥ ગંધારી સિંધુ મલ્લારી, નટ્ટનારાયણોદ્ભવાઃ ॥ ૬ ॥ એ
છ રાગની છત્રીશ રાગણીયોનાં નામ કહ્યાં. હવે એકેકા રાગના વલી આઠ
આઠ પુત્ર છે, તેવારેં છએના મલી અડતાલીશ પુત્ર થાય, તેમાં છ મૂ-
લરાગ અને છત્રીશ રાગણીઓ મેલવતાં શરવાલે નેવું ભેદ થયા. વલી
એકેકા રાગની અને રાગણીની ચાલ તેમાં કોઈની બે, કોઈની ત્રણ, કો-
ઈની ચાર, કોઈની પાંચ, કોઈની છ, કોઈની સાત થાય. એ સર્વ એ-
ના ભેદન ગણાય. એમ બીજા પણ એના અનેક પ્રકારેં ભેદ થાય
છે, કેમ કે, ચક્રવર્તી પોતેં મૂલગા છ રાગને પ્રરૂપે, અને તેની સ્ત્રી
૬૪૦૦૦ છે, તે પ્રત્યેક એકેકી સ્ત્રી, વલી નવ નવી દેશીયેં કરી ભર-
તારની સ્તવના કરે, તેવારે ચોશઠ હજાર દેશીયો સર્વ જૂદી જૂદી રીતેં
ગવાતાં સર્વ મલી ૬૪૦૦૦ ભેદ થાય. તેમજ વસુદેવની બત્રીશ હજાર
સ્ત્રીયો છે, તિહાં બત્રીશ હજાર દેશીયો ગવાય તે હાલ પણ બત્રીશ હ-
જાર દેશીયો ચાલુ છે. કેમ કે છેલ્લા નવમા કૃષ્ણ વાસુદેવ થઈ ગયા
તે વખત બત્રીશ હજાર દેશીયો ગવાતી હતી, તે પછી કોઈ ચક્રવર્તી
થયો નથી, માટે બત્રીશ હજારજ ચાલુ રહેલી છે, એ રીતેં રાગના
અનેક ભેદ છે. વલી તે રાગ રાગણીનાં રૂપ, તે જે જે રાગનો જેવો
જેવો આકાર છે, જેવી રીતેં રાગમાલાના ચિત્રામણ કરાય છે, તે શાસ્ત્રો-
ક્ત સર્વના રૂપને જૂદાં જૂદાં તે ગુણસુંદરી જાણે છે, તેના આકાર
કરી દેખાડે છે, તથા તેના પૂર્વે ચિત્રેલા આકારને ઓલખે છે. વલી
સ્વર સાત પ્રકારના છે, તેનાં નામ શ્લોકેં કરી કહે છે. ષડ્જ ઋષભ
ગાંધારો, મધ્યમઃ પંચમસ્તથા ॥ ધૈવતો નિષધઃ સપ્ત, તંત્રી કંઠોદ્ભ-
વાઃ સ્વરાઃ ॥ ૧ ॥ એ સાત, સ્વરનાં નામ કહ્યાં. અથવા ૧ સા, ૨ રી,
૩ ગ, ૪ મ, ૫ પ, ૬ ધ, ૭ ની, એ સાત ભેદ જાણવા. વલી તા-
લના સાત ભેદ છે, તે કહે છે. ધ્રૂઓ, માઠો, પડિમનો, રૂપકો, જત્તિ-
પડતાલો, એકતાલો, એટલે એકતાલ, દ્વિતાલ, ત્રિતાલ, ઈત્યાદિ
તાલના સાત ભેદ જાણવા. વલી તંતવિતાન એટલે તંતુનું વિસ્તારવું.
તિહાં કોઈ વીણા ચાર તંતુની હોય, કોઈ પાંચ તંતુની હોય, કોઈ

छ तंतुनी होय, कोई सात तंतुनी होय, तेनुं संकोचवुं, विस्तारवुं तेने आकुंचन प्रसारण कहीयें. तथा वीणा तंतुनुं चढावतुं, उतारवुं, ने सर्व तंतुनो वितान कहीयें, ईत्यादिक अनेक वातो वीणा संबंधी छे, ते सर्व रागना ग्रंथोथी जाणवी. एवी रीतें राग, रागिणी, रूप, स्वर, ताल अने तंतुवितान, ए छ प्रकारें करी संयुक्त ज्यारें गुणसुंदरी वीणा वजावे छे, तेवारें ते वीणानो नाद ने शब्द तेना गुणथी रंजित थयो थको चार मुखने धारण करनारो एवो जे ब्रह्मा, ते पण पोताना आठे कानने स्थिर करीने ते वीणा सांभलवाने उजमाल थाय छे, तो बीजा सामान्य जनो सांभलवाने तत्पर थाय तेमां शुं कहेवुं ? ॥ ८ ॥

शास्त्र सुभाषित काव्य रस, वीणा नाद विनोद ॥
चतुर मले जो चतुरने, तो उपजे प्रमोद ॥ ९ ॥

अर्थः- वली (शास्त्र के०) धर्मशास्त्र. विज्ञानशास्त्र, शब्दशास्त्र, आगमशास्त्र, ज्योतिषशास्त्र, निमित्तशास्त्र, वैद्यकशास्त्र, पुराणशास्त्र. हवे शास्त्रना चार योग कह्या छे, तेनां नाम कहे छे. एक धर्मकथानुयोग, बीजो चरणकरणानुयोग, त्रीजो गणितानुयोग अने चोथो द्रव्यानुयोग, ईत्यादि सर्व शास्त्र कहेवाय छे. ते तथा (सुभाषित के०) जेमां प्रस्तावोचित भलां वचन होय, एवा प्रस्ताविक श्लोक ने चाणाक्य प्रमुख तेना भेद सहित तथा गाथाओना भेद, छंदनी जाति, सवैया, कवित, कुंडलिया, दोहा, गाहा, हेली, प्रहेली ईत्यादिक सर्व सुभाषित जाणवां. तथा (काव्य के०) हरिणी प्रमुखथी मांडीने महादंडक पर्यंत नव नवी छंदनी जातियो. तिहां ने अगीआर अक्षरनुं पद ते काव्यनी पहेली जाति जाणवी, ईत्यादि (रस के०) नवरस, तेमनां नाम कहे छे. शृंगाररस, हास्यरस, करुणारस, रौद्ररस, वीररस, भयानकरस, बीभत्सरस, अद्भुतरस, अने शांतिरस, ए नवरस. तथा वली त्रण प्रकारना रस; तेमां एक स्थायीरस, बीजो सात्विकरस, त्रीजो संचारी रस, एनी उपर राग, अनुराग, अनुरति, तेणे करी युक्त. तथा वली वीणानाद ने वीणाना शब्द,

લોકલ

રીજો વા, ત્રીજો ઘસરકો તથા વલી જીજ પ્યાર લે

તાલ પ્રમુખ, જીજો સુષિર તે

કી, તંત્રી, પરિવાદિની તે વીણાના

ર છે, માટે જો તે ચતુરને મલે, તોજ પ્રમોદ ઊપજે અથવા ચતુરને

અર્થઃ- નહીં કંડેહરો એટલે એને કચ્છી ભાષામાં ગ

ને વિષે જેમ જટકે છે, તેમ

એટલે મૂરંજની સાથે તે (ગોડડી કે૦) ગોષ્ઠી કરવી, અથવા ગોડડ

ટલે જટક્યા કરે, હેય

જો રૂઠો ગુણવંતને, તો દેજે દુઃખ પોઠિ ॥ દૈવ ન દેજે એક તું, સાથ ગમારાં ગોઠિ ॥૧૧॥

અર્થઃ– માટે હે દૈવ! જો તું ગુણવંત જનની ઉપર રૂષ્ટમાન થાય, તો તુને ગમે તો તેને દુઃખની પોઠો ભરી ભરીને આપજે, પણ માત્ર ગમારાં એટલે મૂર્ખ તેની સાથેં (ગોઠ કે૦) સહવાસ કરવો જેનાથી પ્રાપ્ત થાય, એવું દુઃખ દઈશ નહી ॥૧૧॥

રસિયાશું વાસો નહીં, તે રસિયા ઇક તાલ ॥ ઝૂરીને ઝાંખર હુએ, જિમ વિછડી તરૂ ડાલ ॥૧૨॥

અર્થઃ– વલી જે માણસ પોતેં રસિક છે, અને તેને જો તેના જેવા ન રસિકજન સાથેં વસવું ન થાય, તો તે રસિયાજન, પણ એક તાલ એક હાથે તાલી ન દેવાય તે સમાન જાણવા. તે કહેવા સમજવાકે, જેમ (તરૂ ડાલ કે૦) વૃક્ષની ડાલ, તે વૃક્ષથી વિછડીને જૂદી પડી ગયેલી હોય તે વૃક્ષવિના એકલી રહેલી ઝુરી ઝુરીને ઝાંખરા જેવી થાય છે, એવા તે એક તાલ માફકના રસિકજન થાય છે ॥૧૨॥

ઉક્તિ યુક્તિ સમજે નહીં, સૂઝે નહીં જસ સોજ ॥ ઇત ઉત જોઈ જંગલી, જાણે આવ્યું રોઝ ॥૧૩॥

અર્થઃ– વલી જે ઉક્તિ કે યુક્તિ એટલે કોઈ પણ વાતનો ન્યાય કરવો, ચતુરાઈ દેખાડવી, તે કાંઈ સમજે નહી, જેને કોઈ પણ અમજાન કરવાની ચતુરાઈથી સોજ એટલે શોધ કરવી, તેની સૂઝ પડે નહી, (ઇત ઉત કે૦) ઇહાં તિહાં અરહું પરહું જ્યાં ત્યાં જંગલીની પેઠેં જોયા કરે, જાણે કોઈ વગડાનું રોઝ આવ્યું હોય નહી! ॥૧૩॥

રોઝ તણું મન રીઝવી, ન શકે કોઈ સુજાણ ॥ નદી માંહિ નિશિદિન વસે, પલલે નહિં પાષાણ ॥૧૪॥

અર્થઃ– માટે એવા રોઝ જેવા મૂર્ખનું મન તો કોઈ (સુજાણ કે૦)

लतो, ईरे हशायुं ढोर ॥ १५ ॥

अर्थः- वली मूर्खजन ने छे ते हरेक अमनी अंदरनो मर्म ने

रतो ईरे ॥ १५ ॥

अर्थः- अथवा वली ने रसियां जन

आवे नहीं ॥ १७ ॥

ય જમારો ઝૂરતાં, કિસ્યું કરે કિરતાર ॥ ૧૮ ॥

અર્થઃ— માટે પરીક્ષા કર્યા વિના જે પરણીયેં તો લુંચ્છ એટલે જ-
રાજ મૂર્ખ ભરતાર મળે, તેના યોગેં આખો જનમારો ઝૂરતાં ઝૂરતાં જા-
ય, તેમાં કિરતાર શું કરે ? એટલે પોતેં પરીક્ષા કરવી નહી, ને પછી કિ-
રતાર જે દૈવ તેને દોષ દેવો, તે ફોકટ છે. એમાં આપડો દૈવ તે શું આવી કરે ૧૮

તિણ કારણ તે કુંઅરી, કરે પ્રતિજ્ઞા સાર ॥ વીણા-
વાદેં જીતશે, જે મુજ તે ભરતાર ॥ ૧૯ ॥

અર્થઃ— તે કારણ માટે હે રાજન્ ! તે કુમરીયેં એવી (સાર કે૦)
પ્રધાન પ્રતિજ્ઞા કરી છે, કે જે પુરૂષ મુજને વીણાવાદમાં જીતશે, તેજ
મહારો ભરતાર જાણવો. એ બધી વાત સાર્થવાહ શ્રીપાલને કહી સં-
ભલાવે છે ॥ ૧૯ ॥

॥ ઢાલ પાંચમી ॥

થાહરા મોહોલા ઊપર મેહ, ઝરૂખે વીજલી ॥ હો
લાલ ॥ ઝરૂખે વીજલી ॥ એ દેશી ॥ તેહ પ્રતિજ્ઞા
વાત, નયરમાં ઘર ઘરે ॥ હો લાલ ॥ નયરમાં૦ ॥ પ-
સરી લોક અનેક, જનાવે પરેં પરેં ॥ હો લાલ ॥ જ૦
॥ રાજકુમાર અસંખ્ય, તે શીખણ સજ્જ થયા ॥ હો
લાલ ॥ તે૦ ॥ લેઈ વીણા સાજ, તે ગુરૂ પાસેં ગયા
॥ હો લાલ ॥ તે૦ ॥ ૧ ॥

અર્થઃ— હવે તે કુમરીયેં કરેલી પ્રતિજ્ઞાની વાત, તિહાં કુંડલપુર
નગરને વિષે ઘરોઘર પસરી, એટલે ફેલાઈ. કે કુમરીને વીણાવાદેં જે
જીતે, તે એનો ભરતાર થાય. કુલ જાતિનો કાંઈ મેલ નથી. જેમ

[illegible]

ત્રણ ગ્રામ સુર સાત, કે એકવીશ મૂર્છના ।। હો લા
લ ।। કે૦ ।। તાન ઓગણ પચ્યાશ, ઘણી વિધ ઘો
લના ।। હો લાલ ।। ઘ૦ ।। વિદ્યાચારય એક, સ

[illegible]

અર્થઃ- તે [illegible]

એ સાત સ્વર જાણવા. અને વીણાની માંહે એકવીશ જુદા પીતલના તાર થાય છે, તે મૂર્છના જાણવી. તેમજ ઓગણપચ્યાસ તાન જાણવાં, અને ઘોલના તો (ઘણી વિધકે૦) ઘણા પ્રકારની કહી છે, એવી વીણા સંબંધિ વિદ્યા તે એક વિદ્યાચાર્ય છે, તે ત્યાં સર્વને સધાવે છે, અને શીખવે છે. તિહાં ઘણા જુવાન પુરૂષો નવ નવા ઊજમજર અભ્યાસ કરે છે ।। ૨ ।।

શાસ્ત્ર સંગીત વિચક્ષણ, દેશ વિદેશના ।। હો લાલ

[illegible]

ગુણ પારિખાં ।। હો લાલ ।। તિ૦ ।। સુણતાં કુમરી
વીણ, સવે પશુ સારિખા ।। હો લાલ ।। સ૦ ।। ૩ ।।

અર્થઃ- એમ માણે સંગીતશાસ્ત્રને વિષે, સર્વ દેશ પરદેશના તે

विचक्षण एटले डाह्या पुरुषो छे, ते त्यां आवीने सभामांहे (नादविशेषना के०) स्वर विशेषना वादकरे छे. ते सर्वनी कला संबंधि गुणनी परीक्षा महीने महीने थाय छे; पण कुंअरीनी वीणा सांभलीने ते सर्व पशु एटले जनवर सरखा थई जाय छे ॥ ३ ॥

चहुटामांही वीण, वजावे वाणिया ॥ हो लाल ॥ व० ॥ न करे कोई व्यापार, ते होंसी प्राणिया ॥ हो लाल ॥ ते० ॥ ईणि परें वरण अढार, घरो घरआंगणे ॥ हो लाल ॥ घ० ॥ सघले मेडी मालें के, वीणा रणझणे ॥ हो लाल के ॥ वी० ॥ ४ ॥

अर्थः- वली ते गामना चहुटमां वाणिया लोको पण वीणा वजाडे छे, ते सहु पोताना मनमां एवी होंश राखे छे, के आपणने जो सारी वीणा वगाडतां आवडशे, तो राजानी कुमरी आपणने वरशे. एवा प्राणीओ ते पोत पोतानो व्यापार धंधो पण करता नथी. जे प्रमाणे त्यां अढारे वर्णनां लोकने घेर घेर, आंगणे आंगणे, मेडीयें मेडीयें, अने महोले महोले, सर्व ठेकाणे वीणाना शब्दो रणझण थई रह्याछे ॥ ४ ॥

गाय चारे गोवाल, ते वीण वजाडता ॥ हो लाल ॥ ते० ॥ राजकुंअरी विवाह, मनोरथ भावता ॥ हो लाल ॥ मनो० ॥ सूनां मूकी खेत्र, मिले जहु करसणी ॥ हो लाल ॥ मिले० ॥ शीखे वीण वजावण, होंश हिये घणी ॥ हो लाल के ॥ हों० ॥ ५ ॥

अर्थः- तिहां जे गायोना चारनारा गोवालीया लोको छे, ते पण गाय चारतां चारतां राजकुमरीना विवाहना मनोरथने मनमां भावता थका वीणा वजाडे छे. तेमज करसणी जे खेडुत लोको छे, ते पण

पोतपोताना धांन्यनां पाकेलां खेतरोने शूंना मूकीने राजकुमरी

ह नयर मांहि एहवुं, कौतुक थई रह्युं ॥ हो लाल

। लाल ॥न०॥ सुणी कुंअर ते वात, हियें

रीझ्यो घणुं ॥ हो लाल ॥ हि०॥ सार्थवाहने

सार, दीए वधामणुं ॥ हो लाल ॥ दीए०॥ ६॥

अर्थः- तो हे ... कह्युं नय नहीं - ए वार

... दीयें के०) आ

तिर्लवेल्लोके, यावद्दानं प्रदीयते ॥ वत्स

... मातरम् ॥१॥ इति ॥ ६॥

कुंअर मन चिंतवे हो ला-

दूर, तो किम जस्यां हवे ॥ हो

विधाता पांज, तो माणस ऊअ-

रे इरि कौतुक जोत, जूए

सूअडां ॥ हो लाल ॥ जूए०॥ ७॥

अर्थः- पछी श्रीपालकुमर, संध्या समयें पोताना आवासने विषे

... के, ते नगर तो आंहिंथी घणुं दूर

... रीतें नईशुं ! अहो ! जो विधातायें पांज

[illegible] પૂર્ણ થાત; [illegible] જેમ [illegible] કરીને દે- [illegible] ॥ ૭ ॥

[illegible]

[illegible] શે ॥ હો લાલ ॥ વિ૦ ॥ થિર કરી મન વચ કાય, રહ્યો ઈક ધ્યાનશું ॥ હો લાલ ॥ રહ્યો૦ ॥ તન્મય તત્પર ચિત્ત, થયું તસ ધ્યાનશું ॥ હો લાલ ॥ થયું૦ ॥ ૮ ॥

અર્થઃ- પણ હવે મ્હારે તો શ્રીસિદ્ધચક્ર જેવો ધણી છે, તો તેહજ મ્હારા એ મનોરથ પૂર્ણ કરશે, મ્હારે તો એહજ આધારભૂત છે, તે સર્વ વિઘ્નોને ચૂર્ણ કરશે, એવો નિશ્ચય રાજી પોતાના મન, વચન અને કાયાને સ્થિર કરી, એક શ્રીસિદ્ધચક્રજીનાજ ધ્યાનમાં રહ્યો; તે શ્રીપાલનું ચિત્ત તન્મય એટલે સિદ્ધચક્રના ધ્યાનમાંજ તત્પર એટલે તલ્લીન થયું ॥ ૮

તતખિણ સોહમવાસી, દેવ તે આવીયો ॥ હો લાલ કે ॥ દે૦ ॥ વિમલેસર મણિહાર, મનોહર લાવીયો ॥ હો લાલ ॥ મ૦ ॥ થઈ ઘણો સુપ્રસન્ન, કુંઅર કંઠે ઠવે ॥ હો લાલ ॥ કું૦ ॥ તેહ તણો કર જોડી, મહિમા વરણવે ॥ હો લાલ ॥ મ૦ ॥ ૯ ॥

અર્થઃ- તેવારેં તતખિણ એટલે તે સમયેંજ સૌધર્મ દેવલોકનો રહેવાસી વિમલેસર નામેં દેવતા, તે મનોહર મણિનો હાર લઈને તિહાં આવ્યો, તે ઘણોજ સુપ્રસન્ન થઈને તે હાર, શ્રીપાલકુમરને કંઠે ઠવીને બે હાથ જોડી, તે હારનો મહિમા વર્ણવે છે ॥ ૯ ॥

જેહવું વંછે રૂપ, તે થાયે તતખિણેં ॥ હો લાલ ॥ તે૦

॥ તતખિણ વંછિત ઠામ, જાએ ગયણાંગણે ॥ હો લા-
લ ॥ જા૦ ॥ આવે વિણ અભ્યાસ, કલા ને ચિત ધરે
॥ હો લાલ ॥ ક૦ ॥ વિષના વિષમ વિકાર, તે સઘલા
સંહરે ॥ હો લાલ ॥ તે૦ ॥ ૧૦ ॥

અર્થઃ- તે કહે છે કે, હે કુમર! એક તો એ હારના પ્રભાવે કરી જેવું રૂપ વાંછે તેવું તત્કાલ થાય, બીજું જે ઠેકાણે જવાની વાંછા કરે તિહાં તત્કાલ ગયણાંગણે એટલે આકાશ માર્ગથી જવાય, ત્રીજું અભ્યાસ કર્યા વિના પણ જે કલા શીખવાનું પોતાના ચિત્તમાં ધારે, તે કલા આવડે, અને ચોથું કોઈને (વિષકે૦) ઝેર વ્યાપ્યું હોય તેના વિષમ એટલે આકરા વિકાર પ્રાપ્ત થયા હોય, તે સર્વને સંહરે, એટલે નાશ કરે ॥ ૧૦ ॥

સિદ્ધચક્રનો સેવક, હું છું દેવતા ॥ હો લાલ કે ॥ હું૦
કેઈ ઉદ્ધરિયા ધીર, મેં એહને સેવતા ॥ હો લાલ
॥ મે૦ ॥ સિદ્ધચક્રની ભક્તિ, ઘણી મન ધારજો ॥
હો લાલ ॥ ઘ૦ ॥ મુજને કોઈક કામ, પડે સંભારજો
॥ હો લાલ ॥ પડે૦ ॥ ૧૧ ॥

અર્થઃ- હે કુમર! હું શ્રીસિદ્ધચક્રનો સેવક દેવતા છું. એ સિદ્ધચક્રને સેવતા એટલે સેવન કરનારા એવા કેટલાએક ધીરજવંતોને મેં ઉદ્ધર્યા છે, માટે તમેં પણ શ્રીસિદ્ધચક્રની ભક્તિ ઘણી મનમાંહે ધારજો; અને જો કોઈક કામ પડે, તો મને સંભારજો ॥ ૧૧ ॥

ડ્રુ. ... , તે... ... ૯ લા.

... કુંઅર ... સેજ, ન ...

... લ ... જ ... બસે ...

... ૫૨

અર્થઃ– એ ... કહ્યું ... દેવતા ... તને ... યો, ને ... નાનકુંવર ... તાનાં સે ... , એટલે સુ ... તેનું ... છે. ... તેવે જ કુમર ... નામ ...

... ૯ ... લ.

... , ન ... ર ભ ...

... જત.

... કુંવર ... કૂંન ...

... ૯ ... ૩

... તેવારે પોતનાં (નયણકં) ... ઘા ... , તેવારે ... કું- ... નયની ... ઊભેલાં ... અને ત ... નગ ... દરવાજા ... વનરા લોકો ... , તેને ... વખત અને રાજકુમારીનાં રૂપ, કલા અને ગુણોનું ગાન કરતા ... ૫૩ ।

... તિ ... ૯. ... ૯ ...

।।करेगा ऊलड शीश निलाड, वदन निस्युं तूंजडुं।।

હો લાલ ॥ વ૦ ॥ ચૂએ ચૂચી આંખ, દાંત સવિ સો-
જલા ॥ હો લાલ ॥ દાં૦ ॥ વાંકા લાંબા હોઠ, રહે તે
મોકલા ॥ હો લાલ ॥ રહે૦ ॥ ૧૪ ॥

અર્થઃ- પછી પોતાના ચિત્તમાં કૂબડાનું રૂપ કરવાનું ચિંતવન ક-રીને કુબડાનું સ્વરૂપ કર્યું, તે આ પ્રમાણે કે પ્રથમ ઉભડશીશ એટલે મસ્તક ઊંચું છે, લલાટ પણ ઊંચું છે, વદન ને મુખ તે તૂંબડા જેવું છે, અને આંખ્યો ચૂચીઓ છે, તેમાંથી પાણી ચૂએ છે, એટલે ઝરે છે, તથા સર્વ દાંત સોજલા થઈ ગયેલા છે, તથા હોઠ તો વાંકા, લાંબા અને મોકલા રહેલા છે, એટલે એક હોઠને બીજો હોઠ મલતો નથી ॥ ૧૪ ॥

ચિહું દિશિ બેઠું નાક, કાન જિમ ઠીકરાં ॥ હો લાલ ॥
કા૦ ॥ પૂઠ ઊંચી અતિ ખૂંધ, હિયે બહુ ટેકરા ॥ હો
લાલ ॥ હિ૦ ॥ કોટ કેડ ઉર પેટ, મલી ગયાં ઢૂંકડાં
॥ હો લાલ ॥ મ૦ ॥ ટૂંકી સાથલ જંઘ, હાથ પગ ટૂં-
કડા ॥ હો લાલ ॥ હાથ૦ ॥ ૧૫ ॥

અર્થઃ- તથા નાક ચારે દિશાયેં બેસી ગયેલું છે, કાન તો જાણે ઠીકરાં હોય નહીં! એવા દેખાય છે, પૂંઠ ઊંચી છે, ઘણી ખુંધ નીકલી છે, હૈયા ઊપર જાણે (બહુ ટે૦) ઘણા ટેકરા જેવું દેખાય છે. તથા કોટ, કેડ, હૃદય અને પેટ, એ ચારે ઢૂંકડાં એટલે પાસેં પાસેં મલી ગયાં છે. તથા સાથલ અને જંઘ એ બેહુ ટુંકા છે, તેમજ હાથ તથા પગ પણ સર્વે ટુંકડા છે ॥ ૧૫ ॥

ઠક ઠક ઠવતો પાય, નયરમાંહિ નીકલ્યો ॥ હો લા-
લ ॥ ન૦ ॥ તેહ નિહાલી લોક, બલક જોવા મલ્યો

~~અર્થઃ- એવું રૂપ કરી પગને હલવે હલવે ઠક ઠક કરી (ઠવતો કે)~~

... નકળ્યા.

કુબજ કહે અમે દૂર, થકી આવ્યા અહીં ।। હો લા-
લ ।। ચં૦ ।। હાંસું કરતાં વાત, તુમ્હેં સાચી કહી ।।
હો લાલ ।। તુ૦ ।। વીણા ગુરૂની પાસ, અમે પણ સાધશું
।। હો લાલ ।। અ૦ ।। કરશે જો જગદીશ, તો તુમ

થી વાધશું ॥ હો લાલ ॥ તો૦ ॥ ૧૮ ॥

અર્થઃ- તે સાંભળી કુબ્જેં કહ્યું કે, હે ભાઈઓ, અમેં ઘણા દૂર દેશથી અહીંઆં આવ્યા છૈયેં. તમેં અમારૂં હાંસું કરતા થકા પણ વાત તો સાચી કહી છે. હે કુમારો, અમેં પણ ગુરૂની પાસેં વીણાની કલાને સાધશું, અને જો જગદીશ કરશે તો તમારાથી પણ એકલામાં અમેં વધશું ॥૧૮॥

વિદ્યા ચારિય પાસ, જઈ એમ વીનવે ॥ હો લાલ ॥ જ૦ ॥ વીણાનો અભ્યાસ, કરાવો મુઝ હવે ॥ હો લાલ ॥ ક૦ ॥ જડ઼ગ અમૂલિક એક, કર્યું તસ ભેટણું ॥ હો લાલ ॥ ક૦ ॥ તવ હરખ્યા ગુરૂ મહોત, દીયે તસ અતિ ઘણું ॥ હો લાલ ॥ દી૦ ॥ ૧૯ ॥

અર્થઃ-પછી વિદ્યાચાર્ય ની પાસેં જઈને તે કુબડો એ વી રીતેં વિનતિ કરે છે કે, હે ગુરુજી! હવે મને આપ વીણા નો અભ્યાસ કરાવો. પણ રાજ- કુમારો તેના ઊપર હસતા હ- ડ હડ કરતા દેખીને ગુરૂયેં તો તે સમયેં તેની સામું પણ જોયું નહી, તે જોઈ કુબ્જેં તે ઊપાધ્યાયને પોતાના હાથ માંહેલા એક અ- મૂલક જડ઼ગનું ભેટણું કર્યું. તેવારેં તો તે ગુરૂયેં ઘણા હર્ષવંત થઈને કુબ્જને અતિ ઘણું મહત્ત્વ દીધું ॥૧૯॥

વીણા એક અનુપમ, દીધી તસ કરેં ॥ હો લાલ ॥ કે૦ ॥ દી૦ ॥ દેખાડે સ્વર નાદ, ઠેકાણાં આદરે ॥ હો લાલ ॥ ઠે૦ ॥ ત્રટ ત્રટ ત્રૂટે તાંત, ગમા જાયે જસી ॥ હો

લાલ ॥ ગ૰ ॥ તે દેખી વિપરીત, સભા સઘલી હ-
સી ॥ હો લાલ ॥ સ૰ ॥ ૨૦ ॥

અર્થઃ- એક અનુપમ પોતાની વીણા કુબડાના હાથમાં આપીને સ્વ-
ર તથા નાદના જે જે ઠેકાણાં હતાં, તે સર્વ આદરેં કરી સહિત દેખાડ્યાં,
તેવારેં કુમરેં પણ રાજકુમરીને હાસ્યરસ વધારવા માટે વિપરીત પણે વી-
ણાના ગમા ચઢાવવા માંડ્યા કે, જેથી વીણાની તાંતો જે હતી તે સર્વ
ત્રટ ત્રટ ત્રૂટી ગઈઓ, અને ગમા સર્વ ખસી ગયા, એટલે તાંતો ત્રો-
ડી નાખી, અને તૂંબડું ફોડી નાખ્યું. એવું વિપરીતપણું જોઈને સર્વ
સભા ખડ ખડ હસી, તો પણ ઉપાધ્યાય પાસેં ફરી ફરી ઘરેણાં આપ-
વાના બલે કરી આદર સહિત રહે છે ॥ ૨૦ ॥

હવે પરીક્ષા હેત, સભા મોહોટી મલી ॥ હો લાલ
॥ સ૰ ॥ ચતુર સંગીત વિચક્ષણ, જેહ મન રલી ॥
હો લાલ કે ॥ જે૰ ॥ આવી રાજકુમારી, કલા ગુણ
વરસતી ॥ હો લાલ ॥ ક૰ ॥ વીણા પુસ્તક હાથ, તે
પરતોજ સરસતી ॥ હો લાલ ॥ તે૰ ॥ ૨૧ ॥

અર્થઃ- હવે જેવારેં મહીનો પૂર્ણ થયો, તેવારેં પરીક્ષાના હેતુ-
એં મહોટી સભા મલી. તે સભા માંહે સંગીત શાસ્ત્રને વિષે ચતુર અ-
ને વિચક્ષણ એટલે ડાહ્યા પુરૂષો સર્વ પોતાના મનને રલીયાતેં એટલે
આનંદેં કરી જેમ તિહાં રાજકુમરી પણ કલા તથા ગુણનાં વરસાદ
વરસાવતી થકી આવી. તેના એક હાથમાં વીણા છે, અને બીજા હા-
થમાં વીણાના શાસ્ત્ર સંબંધિ પુસ્તક છે, તેથી જાણીયેં પ્રત્યક્ષ એટ-
લે સાક્ષાત્ સરસ્વતીજ હોય નહીં! એવી શોભે છે ॥ ૨૧ ॥

દરવાનેં દરબાર, કુબજ નવ રોકિયો ॥ હો લાલ ॥
કુ૰ ॥ દીધું ભૂષણ રત્ન, પછેં નવિ ટોકિયો ॥ હો લાલ

॥ प० ॥ आव्यो कुमरी पास, ईच्छारूपी वडो ॥ हो ला- ला ॥ ई० ॥ कुंवरी देखे सरूप, जीजा सवि कूजडो ॥ हो लाल ॥ जी० ॥ २२ ॥

अर्थः– ते सभामां जवा माटे कुब्ज जेवो प्रवेश करे छे, तेवोज ते- ने दरवाने एटले पोलीये रोकी राख्यो, तेने कुमरें रत्ननुं आभूषण आप्युं, तेवारें तेणें सभामां जवा माटे नवि रोक्यो एटले अटकाव्यो नहीं. पछी ते (वडो के०) महोटो ईच्छारूपी एटले ईच्छामां आवे तेवा रूपने धा- रण करनारो ने कुमर ते कुमरी पासें आव्यो. तिहां मात्र एकली कुंअरी तो जेवुं श्रीपालनुं मूलरूप छे, तेवुंज देखे छे, अने जीजा स- र्वे तेने कुजडा जेवोज देखे छे ॥ उक्तंच ॥ प्रतिपश्यंन्ति सुरली, नकु- लीं नकुलः पयश्च कलहंसः ॥ चित्रकरल्लीं पक्षी, सूक्ष्म धर्मं सु- धीर्वेत्ति ॥ १ ॥ ईति ॥ २२ ॥

सा चिंते मुज एह, प्रतिज्ञा पूरशे ॥ हो लाल ॥ प्र० ॥ सफल जनम तो मानशुं, दुरजन झूरशे ॥ हो लाल के ॥ दु० ॥ जो एहथी नवि लागशे, मन- नुं आंतरुं ॥ हो लाल के ॥ म० ॥ करी प्रतिज्ञा वय- र, वसाव्युं तो जरुं ॥ हो लाल ॥ व० ॥ २३ ॥

अर्थः– हवे (सा के०) ते राजकुमरी श्रीपालकुमरने जोईने पोता- ना मनमां चिंतवे छे के, महारी जे प्रतिज्ञा करेली छे, ते जो एज पुरु- ष पूर्ण करशे, तो हुं महारो जनम सफल थयो, एम मानीश. अने जे जे महारा दुर्जनो हशे, ते सर्वे झूरता रहेशे, अने जो आ पुरुषथी महारा मननुं आंतरुं नहीं भांगे, तो पछी आवी प्रतिज्ञा करीने में ज- गतमां जरे जरु कीडट वेरज वसाव्युं, एम जाणवुं ॥ २३ ॥

दाखे गुरु आदेशें, निज वीणा कला ॥ हो लाल के ॥

निग ॥ जिम कुमार कुमार, सभा मद आकुला ॥ हो
लाल ॥ सज० ॥ ताम कुमारी देखावे, निज गुण चातु-
री ॥ हो लाल के ॥ निज० ॥ लोकें भाख्युं अंतर,
ग्राम ने सुरपुरी ॥ हो लाल के ॥ ग्राम० ॥ २४ ॥

अर्थः— हवे (जिम के०) जेवारें गुरुनो आदेश पामीने (कुमार के०) सर्व राजकुमारो ने (कुमार सभा के०) महादेवना पुत्र कार्त्तिकस्वामी सर-खा मदें करी आकुला थईने उतावलथी पोतपोतानी वीणा कला देखाड-वा लाग्या, (ताम के०) तेवारें कुमरीयें पण पोताना गुणनी चतुराई ज-णावी, ते जोई सभाना लोकें एवुं कह्युं के, कुमरीनी अने राजकुमरोनी वीणाकलामां तो गाम अने सुरपुरी जेटलुं अंतर छे, एटले किहां तो एक न्हानुं सरखुं गामडुं! अने किहां देवलोकमां इन्द्रनी नगरी! ए बेहु-मां परस्पर जेटलुं अंतर छे, तेटलुं अंतर, कुमारोनी अने कुमारीनी वीणाकलामां छे ॥ २४ ॥

कुमरी कला आगें हुई, कुंअर तणी कला ॥ हो ला-
ल के ॥ कुं० ॥ चंद कला रवि आगें, ते छास ने आ-
कला ॥ हो लाल ॥ ते० ॥ लोक प्रशंसा सांभली, वा-
मन आवियो ॥ हो लाल के ॥ वा० ॥ कहे कुंडलपुरवा-
सी, भलो जन भावियो ॥ हो लाल ॥ भ० ॥ २५ ॥

अर्थः— जेम (रवि के०) सूर्यनी आगल चंद्रमानी कला निस्तेज देखाय छे, तेम राजकुमरीनी कला आगल कुमरोनी कला ने छास आ-कला जेवी थई गई. एटले नहीं जेवी थई गई. एम माणसं लोकोना मुखथी कुमरीनी प्रशंसा थती सांभलीने वामनजी तिहां आव्या. तेने जोई चतुरति बोल्यो के, आ कुब्ज तो कुंडलपुरना वासी जनोने भ-लो भावियो देखाय छे ॥ २५ ॥

કુંઅરી સંકી તેણ, વીણા દીએ તસુ કરેં ॥ હો લાલ ॥
વી૦ ॥ કહે કુમાર અશુદ્ધ છે, એ વીણા ઘુરેં ॥ હો લા-
લકે ॥ એ૦ ॥ વીણા સગર્ભને દાઘો, દંડ ગલેં ગ્રહ્યું
॥ હો લાલ કે ॥ દં૦ ॥ તુંબડ તેણ અશુદ્ધ, પણું મેં તસ
કહ્યું ॥ હો લાલ ॥ પ૦ ॥ ૨૬ ॥

અર્થઃ- હવે રાજકુમરીયેં તો જાણે પ્રથમથી તેની સાથેં સંકેતન કર્યો હોય નહીં! તેમ (તસુકે૦) તે કુબજડાના (કરેકે૦) હાથમાં પોતાની વીણા આપી, તે વીણા લેઈને કુમર બોલ્યો કે, (ઘુરેંકે૦) પ્રથમ તો એ વીણાન અશુદ્ધ છે. કેમ કે એ વીણાના તુંબડાનો ગર્ભ પૂરે પૂરો નિકલ્યો નથી. કાંઈક માંહેલી કોરેં રહી ગયેલો છે, માટે એ વીણા (સગર્ભકે૦) ગર્ભસહિત છે. અને વલી એ વીણાનો દંડ જે છે તે અરણ્યમાં વૃક્ષ દગ્ધ થયેલું હતું, તે વૃક્ષનું કાષ્ઠ કાપીને બનાવેલો છે, માટે (દાઘોકે૦) દગ્ધ થયેલો, જલેલો છે. તેથી (ગલેં ગ્રહ્યુંકે૦) ગલું ગ્રહવાણું છે, તે પકડાઈ જાય છે, અરકી જાય છે, તેને લીધે એનો સ્વર છિન્ન થાય છે, એના ગલામાંથી શબ્દ બરાબર સારો નિકલતો નથી, એવી એ વીણાછે, (તેણકે૦) તે માટે (તસકે૦) તે તુંબડાનું અશુદ્ધપણું મેં કહ્યું ॥ ૨૬ ॥

દાજી દોષ સમારી, વીણ તે આલવે ॥ હો લાલ ॥
વી૦ ॥ હોઈ ગ્રામની મૂર્છના, કિંપિ નકો ચવે ॥ હો
લાલ કે ॥ કિં૦ ॥ સૂતા લોકનાં લેઈ, મુકુટ મુદ્રા
મણી ॥ હો લાલ ॥ મુ૦ ॥ વસ્ત્રાભરણ લેઈ કરી, રા
શિ તે અતિ ઘણી ॥ હો લાલ કે ॥ રા૦ ॥ ૨૭ ॥

[illegible]:- એ [illegible] કુમ[illegible]
[illegible] મૂર્છ[illegible]

થઈ, તેવાંજ સર્વ લોકો મૂર્ચ્છા પામ્યાં, (કિંપિ ન ચેયંતે કે૦) કોઈ લગાર માત્ર પણ બોલે નહીં, હાલે ચાલે નહીં. એવી રીતેં સર્વ લોકોને મૂર્ચ્છા વશ થયેલા જોઈને શ્રીપાલ કુમરેં તે સૂતેલા લોકોનાં મુકુટ અને મણિ રત્નેં જડિત એવી મુદ્રા એટલે વીંટીઓ તેમજ વસ્ત્ર અને જીર્ણ પણ કુંડલાદિક ઘરેણાંઓ લેઈને તેની અત્યંત ઘણી મહોટી રાશિં એટલે ઢગલો કર્યો, અને પોતેં પાછો વીણા વજાડવા બેસી ગયો ॥ ૨૭ ॥

જાગ્યા લોક અછેરૂં, દેખી એહવું ॥ હો લાલકે ॥
દે૦ ॥ પૂર્ણ પ્રતિજ્ઞા કુમારી, ચિત્ત હરષિત હવું ॥ હો
લાલ ॥ ચિ૦ ॥ ત્રિભુવનસાર કુમાર, ગલે વર માલિ
કા ॥ હો લાલ ॥ ગ૦ ॥ હવે ઠવે નિજ માને, ધન્ય તે બા
લિકા ॥ હો લાલ ॥ ધ૦ ॥ (પાઠાંતર) વીણાનાદ વિ-
નોદેં, તે રીઝી ખરી ॥ હો લાલકે ॥ તે૦ ॥ કંઠે ઠવે વર
માલા, તેહને કુંઅરી ॥ હો લાલ ॥ તે૦ ॥ ૨૮ ॥

अर्थः- थोडी वार पछी ज्यारे ते लोको सर्व मूर्च्छामांथी जाग्यां, तेवारें लोकोयें एवुं अच्छेरुं दीठुं, अने कुमरीनी प्रतिज्ञा पूर्ण थवाथी तेनुं चित्त पण हर्षायमान थयुं. हवे ते समयें त्रण भुवनमां साररूप एवो जे श्रीपालकुमार, तेना गलाने विषे वरमालिका, ते गुणसुंदरी (ठवे के०) स्थापती हवी, अने ते बालिका जे राजकुमरी ते पोताना अवतारने धन्य मानवा लागी ॥ पाठांतरें ॥ ते कुमरी, वीणानो जे (नाद के०) शब्द तेनो (विनोद के०) आनंद तेणे करी जरेजरी रीझ पामीने श्रीपालकुमरने कंठे वरमाला थापती हवी ॥ २८ ॥

वामन वरियो जाणी, नृपादिक दुःख धरे ॥ हो लाल ॥ नृ० ॥ ताम कुमार स्वभावनुं, रूप ते आदरे ॥ हो लाल के ॥ रू० ॥ शशिरजनी हरगौरी, हरिकमला जिस्यो ॥ हो लाल ॥ ह० ॥ योग्य मेलावो जाणी, सवि चित्त उल्लस्यो ॥ हो लाल ॥ स० ॥ २९ ॥

अर्थः- ईहां कुमरीयें वामणाने वर्यो, एवुं जाणीने ज्यारे नृपादिक एटले कुमरीना पिता प्रमुख सर्व, दुःख धरवा लाग्या, (ताम के०) तेवारे कुमरे पण पोतानुं मूलस्वभावनुं जे रूप हतुं ते आदर्युं पछी ते कुमरी अने कुमरनुं जोडलुं केहवुं शोभवा लाग्युं ? के जेम (शशि के०) चंद्रमा अने रजनी जे शरदपूनमनी रात्रि, ए जेहनुं जोडुं जेवुं शोभे तेवुं, तथा हर जे महादेव अने गौरी जे पार्वती ए जेहनुं जोडुं जेवुं शोभे तेवुं, तथा हरि जे श्रीकृष्ण अने कमला जे लक्ष्मीजी एजन्नेनुं जोडुं जेवुं शोभे, तेवुं श्रीपालकुमर अने गुणसुंदरीनुं जोडुं शोभवा लाग्युं. एवो योग्य मेलावो जाणीने सर्व लोकोनां चित्त उल्लासने पाम्यां ॥ यतः ॥ वपुर्वंशो वयो वित्तं, विद्याविधिविदग्धता ॥ विवेको विनयश्चेति, वरे सप्त गुणा अमी ॥ १ ॥ ईति ॥ २९ ॥

निज बेटी परणावी, राजा भली परें ॥ हो लाल ॥

रा० ॥ दिये हय गय धण कंचण, पूरे तस घरे ॥ हो लाल ॥ पू० ॥ पुण्य विशाल भुजाल, तिहां लीला करे ॥ हो लाल ॥ ति० ॥ गुणसुंदरीनी साथ, श्रीपाल ते सुख वरे ॥ हो लाल ॥ श्री० ॥ ३० ॥

अर्थः– राजाये पोतानी कुमरीने भलीपरे परणावीने (हय के०) घोडा, (गय के०) हाथी, (धण के०) धन अने कंचन जे सोनुं ते (दीये के०) दइने तेनुं घर (पूरे के०) पूरे छे. अर्थात् घर संपूर्ण रीते भराय, एवुं धन देतो हवो. हवे विशाल पुण्यनो धणी अने मोटी भुजाओवालो जे श्रीपालकुमर, ते तिहां पोताना ससराना घरने विषे रह्यो थको लीला करे छे, अने गुणसुंदरीनी साथे सुख भोगवे छे ॥ ३० ॥

त्रीजे खंडे ढाल, रसाल ते पांचमी ॥ हो लाल ॥ र० ॥ पूरी ए अनुकूल, सुजन मन संक्रमी ॥ हो लाल ॥ सु० ॥ सिद्धचक्र गुण गातां, चित्त न कुण तणो ॥ हो लाल ॥ चि० ॥ हरषे वरसे अमिय, ते विनय सुजस घणो ॥ हो लाल ॥ ते वि० ॥ ३१ ॥

अर्थः– ए त्रीजा खंडने विषे रसाल एटले रसें करी सहित एवी पांचमी ढाल कही. इहां भावार्थ ए छे जे ए ढालनी रचना करतां करतां श्रीविनयविजयजी उपाध्याय देवलोक पोहोता, ते पछी ए ढाल ते अधुरी मूकी गया हता ते अनुकूल एटले जेवी जोइये तेवी रीते श्रीमद्यशोविजयजी उपाध्याये (पूरी के०) पूर्ण करी, ते सज्जन जनोना मनमां संक्रमी एटले गमी तेमना हृदयने आनंददायक थइ. तो हे भव्यो! ए श्री सिद्धचक्रजीना गुण गातां थकां कोना चित्तने विषे अमिय एटले अमृत समान हर्षनी वर्षाद नहीं वरसे? अर्थात् सहु कोइना चित्तमां वरसेज. अने ते प्राणी घणो विनय अने

घणुं सुजस पामे. ईहां श्रीविनयविजयजी तथा यशोविजयजी जेहु-
नां नाम पण सूचन कर्यां ॥३१॥

॥ दोहा ॥

पुण्यवंत जिहां पग धरे, तिहां आवे सवि ऋद्धि ॥
तिहां अयोध्या राम जिहां, जिहां साच तिहां सिद्धि॥१॥

अर्थः- पुण्यवंत प्राणी जिहां पोतानो पग धरे, तिहां सर्व प्रकारनी ऋ-
द्धि आवी मले, जेम के जिहां श्रीरामचंन्द्रजी होय, तिहांज अयोध्या नग
री जाणवी अने जिहां सत्यपणुं छे, तिहांज सिद्धि छे, ए दृष्टांत जाणी लेवो॥

पुण्यवंतने लच्छिनो, इच्छा तणो विलंब ॥ को-
किल चाहे कळरव, दिये लुंब भर अंब ॥ २ ॥

अर्थः- पुण्यवंत प्राणीने लच्छी ते लक्ष्मी पामवी ते तो मात्र ते
ने इच्छा करवी पडे, एटलोज विलंब छे. जेम कोकिल पक्षी छे, ते जेवा
रें कूडा (कळरवके) कडनो शब्द एटले सुकंडनी इच्छा करे छे, तेवारें तरत
तेने अंबवृक्ष जे छे, ते लुंब भरीने पोतानो मोहोर आपे छे ॥ २ ॥

पुण्यें परिणति होय भलि, पुण्यें सुगुण गरिठ्ठ ॥
पुण्यें अलिय विघन टले, पुण्यें मिले ते ईठ्ठ ॥३॥

अर्थः- वली पुण्यना प्रभावें करी जीवनी भली एटले रूडी परि-
णति थाय, तथा पुण्यना योगें सुगुण ते रूडा गुण तेणे करी गरिष्ठ
एटले महोटो थाय, तथा पुण्यें करी अलिक एटले माठां विघ्न टले,
तथा पुण्यें करीनेज जेनी इच्छा होय ते इष्ट वस्तु आवी मले ॥३॥

॥ ढाल छठ्ठी ॥

॥ सुण सुगुण सनेही रे साहिबा ॥ ए देशी ॥

ઇક દિન ઇક પરદેશીયો, કહે કુમરને અદભુત ઠામ રે ॥ સુણ જોયણ ત્રણશેં ઉપરેં, છે નયર કંચનપુર નામરે ॥ જૂઓ જૂઓ અચરિજ અતિ ભલું ॥૧॥ એ આંકણી ॥

અર્થઃ- હવે એક દિવસેં એક પરદેશી પુરૂષ, શ્રીપાલની હજૂર આવીને એક અદ્ભુત સ્થાનકની વાત કહે છે. કે હે સ્વામી! સાંભલો કે આહીંથી ત્રણશેં યોજન ઉપર એક કંચનપુર નામનું નગર છે, હે મહારાજ તિહાં અત્યંત ભલું આશ્ચર્યકારી કૌતુક છે, તેને તમેં જુઓ જુઓ એટલે દેખો દેખો-અર્થાત્ એ તમોને જોવા યોગ્ય છે ॥૧॥

તિહાં વજ્રસેન છે રાજીયો, અરિકાલ સબલ કરવાલરે ॥ તસ કંચનમાલા છે કામિની, માલતી માલા સુકુમાલરે ॥ જૂઓ૦ ॥૨॥

અર્થઃ- તિહાં તે નગરમાં વજ્રસેન નામેં રાજા છે, તેની (અરિકાલ૦) શત્રુઓને કાલ રૂપ એવી સજલ એટલે જલ સહિત તરવાર છે. તે રાજાને માલતીના પુષ્પોની માલા સરખી સુકુમાલ શરીરવાલી એવી કંચનમાલા નામેં કામિની એટલે પટરાણી છે ॥૨॥

તેહને સુત ચારની ઉપરેં, ત્રૈલોક્યસુંદરી નામરે ॥ પુત્રી છે વેદને ઉપરેં, ઉપનિષદ યથા અભિરામરે ॥ જૂઓ૦ ॥૩॥

અર્થઃ- તે રાણીને ચાર પુત્ર છે, તેની ઉપરેં વલી એક ત્રૈલોક્ય-

सुंदरी એવે નામે પુત્રી થઈછે. તે જેમ ચાર વેદને માથે ઉપનિષદ્ શોભે છે, તેમ ચારે પુત્રોને માથે તે કુમરી શોભે છે. એટલે ચાર વેદનું રહસ્ય-રૂપ ઉપનિષદ્ છે, તેમ તે ચાર પુત્ર તો ચાર વેદ જેવા ગુણવંત છે. અને તે ચાર વેદના દોહનરૂપ જે ઉપનિષદ્ છે, તે સમાન મહા ગુણવાન તે કુમરી છે ॥ ૩ ॥

રંભાદિક જે રમણી કરી, તે તો એહ ઘડવા કરલેખરે ॥ વિધિને રચના બીજી તણી, એહનો જય જસ ઉલ્લેખરે ॥ જૂઓ० ॥ ૪ ॥

અર્થઃ- હવે એ ત્રૈલોક્યસુંદરીની ઉત્પત્તિ કહેવામાં કવિ ઉત્પ્રેક્ષા કરે છે કે જગતમાં સૃષ્ટિનો કર્ત્તા બ્રહ્મા કહેવાય છે. તિહાં જેમ કોઈક ચિત્રકાર કોઈ રૂડી છબી કરવાનું સાધન કરવા બેસે, તિહાં પ્રથમ તો ભલા ભીણા ચિત્રોનો અભ્યાસ કરે છે, એમ કરતાં કરતાં જેવારે તેનો હાથ વલે, તેવારે ચિંતિત પદાર્થની છબી મન પ્રતીત પ્રમાણે તે કરે છે. તેમ સૃષ્ટિનો કર્તા જે વિધિ તેણેં પણ એ ત્રૈલોક્યસુંદરીને ઘડવાને અર્થે હસ્તક્રિયા સમારવાસારૂ પહેલી જે (રંભાદિક કે०) રંભા, ઉર્વશી, તિલોત્તમા પ્રમુખ અપ્સરાઓ વગેરે (રમણી કે०) સ્ત્રીયો તેના સમૂહ કરયા, તે તો એ ત્રૈલોક્યસુંદરીને ઘડવાને અર્થે કરલેખ એટલે હસ્તલેખ સુધારવા માટે પ્રથમ ખરડો કરયો. એમ કરતાં કરતાં જેવારેં તે બ્રહ્માનો હાથ વલ્યો, તેવારે તેણે વિગતોપમાન એવી એ ત્રૈલોક્યસુંદરીને ઘડી, એટલે બ્રહ્માને વિષે જે સ્ત્રીના રૂપમાં સૃષ્ટિ નીપજાવવાની અને રૂપવંત કરવા સંબંધિ ક્રિયા કુશલતાની સીમા હતી, તે સઘલી તેણેં એ સ્ત્રી ઘડવામાં વાપરી નાખી. હવે એથી ઉપરાંત રૂપ, કલા અને ગુણવાન્ કોઈ બીજી સ્ત્રી ઘડવાની શક્તિ વિધાતામાં રહી નહી, એમાં જેટલું ડાહાપણ હતું, તે ત્રૈલોક્યસુંદરી બનાવવાના કામમાં લગાડયું. હવે આંહી કોઈ પ્રશ્ન કરે કે, બ્રહ્માયે પ્રથમ રંભાદિક સ્ત્રીયો જે ઘડી, તે તો ભણે ત્રૈલોક્યસુંદરીને ઘડવા માટે હાથ વાલ્યો હતો તે તો સાચું છે, પણ એ ત્રૈલોક્યસુંદરી નીપજાવ્યાં પછી વ-

ली. ब्रह्माये बीजी ऊतरता रूपनी स्त्रीयो जगतमां शा माटे नीपजा-वी ? केम के साध्यनी परि समाप्तियें क्रिया कोई करे नहीं. तेनो उत्तर कहे छे के " विधिने रचना बीजी तणी " एटले त्रैलोक्यसुंदरीने घड्या पछी वर्तमानकालें तथा आगामिककालें बीजी घणी स्त्रीओ विधाता-ये नीपजावी, पण ते सर्वनां रूप, गुण अने कला, ए सहु सामान्य कीधां; ते एटला वास्ते के (एहनो के०) ए त्रैलोक्यसुंदरीना जय य-शनो (ऊल्लेख के०) ऊत्कर्ष तेज करवा माटे. एटले ए त्रैलोक्यसुंद-रीने सर्वोत्तम, सर्वथी अधिक रूप, कला अने गुणना यशनो जय आपवा माटे तथा तेनो वान वधारवा माटे निपजावी छे; अर्थात् वि-धाताये पोते त्रैलोक्यसुंदरीने सर्वोत्तम ठेरावबाना हेतुथी तेनो मुका-बलो करवाना निमित्तें बीजी त्रैकालिक स्त्रीयो कीधी छे. अने ते सर्व स्त्रीयोनां रूप, कला अने गुणने जीते, तेवी ए त्रैलोक्यसुंदरी करी छे, तेथी तेहीज दीप्ति थई छे. केम के सरस वस्तुनुं ऊणपणुं के-वारे थाय ? के ज्यारें तेनी पासें बीजी नीरस वस्तु होय तेवारें ते मूलगी वस्तु सरस दीठामां आवे, तेम ब्रह्माये पण एने सर्वोत्तम ठेरावबा माटे बीजी त्रैकालिक स्त्रीयोने सामान्य रूप गुण वाली की-धी छे. ईति भावार्थः ॥ ऊक्तंच ॥ नैषधे ॥ पुरा कृते स्त्रैण निर्मा विधातु, मलूह्विधातुः खलु हस्त लेखः ॥ ग्वेवं भवद्भाविपुरंध्रि सृ-ष्टिः, सास्यै यशो वै जयनं प्रदातुम् ॥ १ ॥ ईति ॥ ४ ॥

रोमाग्र निरखे तेहने, ब्रह्माद्वय अनुभव होय रे ॥ स्मर अद्वय पूरण दर्शनं, तेहने तुल्य नहीं कोयरे ॥ सूणो० ॥ ५ ॥

अर्थः- वली ते त्रैलोक्यसुंदरीनाँ रूपनुं वर्णन ते सार्थवाह श्री-पाल कुमरनी आगल करे छे, ते त्रैलोक्यसुंदरीनां शरीरनुं रोमाग्र ए-टले एक रोमनो अग्रभाग तेने जे प्राणी (निरखे के०) जूए, ता ते-ने (ब्रह्माद्वय के०) ब्रह्म जे आनंद तेनुं अद्वय एटले अद्वयतो अ-नुभव (होय के०) थाय. एतावता आकारक जे ज्ञान तेनो अनुभव था-

ન, એટલે ... રનારેમા ... ત્રૈલોક્યવત. ... તેને એક ... કુંવરી ... દર્શન ... તેના દર્શનથી કેવલ આનંદમગ્ન થઇ જાય ... ભાવઃ ... તના પૂર્ણ ... ને ... લે ... નુ ... કશાને ... અદ્દ્ય ... એક ... ણું ... જનુ ... ય, એટલે ... જનારને ... કેવલ કનમ ... જાય, તેને ... કેમકે તે ... ત કૂન્ત છે, ને આ કુંવરીને ... પણ અત્યંત રૂપવંત પણું

જાણવામાં આવે છે, માટે એનું રૂપ તો ઘણુંજ સુંદર છે, અને શાસ્ત્રમાં તો એવું ઘણું સુંદર રૂપ એક કામદેવનુંજ સાંભળ્યું છે, માટે કામદેવ તે એજ હશે? એટલે કંદર્પ તે એનેજ કેહેતા હશે? એમ સાક્ષાત્ કંદર્પપણું ઠેરાવ તે કંદર્પનું જે પણું રાલ્યું ॥ ૫ ॥

નૃપેં તસ વર સરિજો દેખવા, મંડપ સ્વયંવર કીધ રે ॥ મૂલ મંડપ થંભેં પૂતલી, મણિ કંચનમય સુપ્રસિદ્ધરે ॥ જૂઓ॰ ॥ ૬ ॥

અર્થઃ- તે ત્રૈલોક્યસુંદરી કુમરીના સરખો (વરકે॰) ભર્ત્તાર વશવવાને માટે તેના પિતાયે સ્વયંવર મંડપ કર્યો છે, તે મંડપને વિષે મૂલ સ્તંભે પ્રસિદ્ધ એવી કંચનમય, મણિરત્નેં જડાવ એક શોભનીય પૂતલી સ્થાપી છે ॥ ૬ ॥

ચિહું પાસ વિમાણાવલી સમી, મંચાતિ મંચની ... રે ... ક્ષકાર ... ૬ ... રે ... ॥ ૭

... :- ... તે સ્વ... પ ... રને ... તેમ ... સવા ... ટે ... પના ચાર ... વતા ... ના ... લ ... ની ... ન ...

॥ એટલે પંક્તિ

અર્થઃ– તિહાં આષાઢ મહીનાનો પ્રથમ પક્ષ તેની બીજને

અર્થઃ– એમપ્રાણે તે પરદેશીનાં મુખથી વાત સાંભલીને (તાવકે

॥ તિહાં પહોતો મણિમય પૂ

સુજસેંઈ રે ॥ જૂઓ ॥ ૧૦ ॥

અર્થઃ– તણાં ભંડાર

તેહિં ત્યાં પાં

[illegible]

[illegible] ॥ ૧૦ ॥

[illegible]

॥ આંજ પીલી કેશ કાબરા, રહ્યો ઊભો માંડવા હેઠે રે ॥ જૂઓ० ॥ ૧૧ ॥

અર્થઃ- [illegible] તેના દાંત છે, નાક તો ન્હાનું છે, હોઠ લાંબા છે, પીઠ ઊંચી છે, આંજ પીલી છે, અને કેશ તેના કાબરા છે, એવો તે કુબ્જ રૂપે શ્રીપાલ કુમર સ્વયંવર મંડપની નીચે જઈને ઊભો રહ્યો ॥ ૧૧ ॥

નૃપ પૂછે કેઈ સોભાગિયા, વલી વાગીયા જગીયા તેજરે ॥ કહો કુણ કારણ તુમે આવિયા, કહે જિણ કારણ તુમે હેજરે ॥ જૂઓ० ॥ ૧૨ ॥

અર્થઃ- હવે શ્રીપાલ કુબડાનું રૂપ ધારણ કરી આવ્યો છે, તેને તિહાં સ્વયંવર મંડપમાં બેઠેલા બીજા (નૃપ કે०) રાજાઓ પૂછે છે કે, અમે કેટલાએક રાજકુમર તે સોભાગીયા એટલે સૌભાગ્યવંત ભાગ્યશાલી વલી વાગીયા એટલે વાચાલ અને (જગીયા તેજરે કે०) પોતાના તેજ પ્રતાપેં કરી જગૃત થયેલા એવા ઈહાં કન્યા પરણવાના કાર્યને અર્થે મલ્યા છૈયેં, પરંતુ તમે શા કારણેં ઈહાં પધાર્યા છો? તે કહો. તેવારે તે કુબડો કહેતો હવો કે, જે કારણેં તમે આવ્યા છો તેજ કારણે અમે પણ ઈહાં આવ્યા છૈયે ॥ ૧૨ ॥

તવ તે નરપતિ ખડખડ હસે, જૂઓ જૂઓ એ રૂપ નિધાન રે ॥ એહને જ વરશે સુંદરી, તેહનાં કાજ સર્યાં વલ્યો વાન રે ॥ જૂ० ॥ ૧૩ ॥

અર્થઃ- એવું કુબડાયે કહ્યું તેવારે તે રાજાઓ સર્વે ખડખડ હસ-

વા લાગ્યા, અને મશ્કરીમાં બોલવા લાગ્યા કે, જુઓ જુઓ આ કુબ-
નો નિધાન એટલે જાનનો ઈહાં કન્યા પરણવાને આવ્યો છે, જેને એ
સુંદરી વરશે તેના તો સર્વ કાર્ય સર્યાં, અને તેના શરીરનો વાન પણ વ-
ળ્યો. એમ જાણવું ॥ ૫૩ ॥

ઈણ અવસરે નરપતિ કુંઅરી, વર અંબર શિબિ-
કારૂઢ રે ॥ જાણીએ ચમકતી વીજળી, ગિરિ ઊપ-
ર જલધર ગૂઢ રે ॥ જૂ૦ ॥ ૧૪ ॥

અર્થઃ- એવા અવસરે રાજાની કુમરી પણ (વર કે૦) પ્રધાન એ-
વાં અંબર એટલે વસ્ત્રોયે કરી આચ્છાદિત કરેલી એવી શિબિકા એ-
ટલે પાલખી તેમાં આરૂઢ થઈને સ્વયંવર મંડપમાં આવે છે. તિહાં
કવીશ્વર ઊપમા આપે છે કે, જેમ (જલધર ગૂઢ કે૦) મેઘની ઘટાયેં
ઢાંકેલો એવો જે પર્વત તેની ઊપર ચમત્કાર કરતી વીજળી શોભે, તેમ
ઈહાં પર્વત સમાન તે પાલખી જાણવી. અને તે પાલખી ઊપર જે ની-
લા વસ્ત્રનું મેઘાડંબર છત્ર ધર્યું છે, તે જાણીયેં ઊંડો શુભ વર્ષાદ
ચઢી આવ્યો છે, અને તેમાં ઝબકારા કરતી વીજળીની પરે તે કન્યા
બેઠી થકી શોભે છે ॥ ૫૪ ॥

મુત્તાહલહારેં સોહતી, વરમાલા કરમાંહિ લેઈરે
॥મૂલ મંડપ આવી કુંઅરને, સહસા શુચિરૂપ પ-
લોઈરે ॥ જૂ૦ ॥ ૧૫ ॥

અર્થઃ- તે કુમરી મુત્તાહલ એટલે મુક્તાફલ તે મોતીઓ તેના હાર કંઠમાં પહેર્યા છે, તેણે કરી શોભતી થકી હાથમાં વરમાલા લઈને જેવી મૂલમંડપ સ્તંભને વિષે આવી, તેવીજ તેની આગલ ઊભેલા શ્રીપાલકુમરનું સહસા એટલે શીઘ્રપણે અકસ્માત્ શુચિ એટલે પવિત્ર એવું રૂપ તેને (પલોઈ કે૦) દેખીને મગ્ન થઈ ॥ ૧૫ ॥

જે સહજ સ્વરૂપ વિભાવમાં, દેખે તે અનુભવ યોગ
રે॥ ઈણ વ્યતિકરેં તે હરષિત હુઈ, કહે હુઓ મુજ
ઈષ્ટ સંયોગરે ॥ જૂઓ૦ ॥ ૧૬ ॥

અર્થઃ- તેની ઊપર દૃષ્ટાંત કહે છે કે, જેમ સહજ સ્વરૂપ એટલે કર્માદિ મલરહિત સ્ફટિક રત્નની પરે નિર્મલ, મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, કષાય અને યોગથી રહિત; જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રમય એવું જે આત્માનું સહજસ્વરૂપ છે, તેને વિભાવમાં એટલે નવવિધ પરિગ્રહાદિક જે ઘર, માલ મિલકત, માતા, પિતા, પુત્ર, કલત્ર, ભ્રાતા, બહેનપ્રમુખ એ સર્વ બાહ્ય પરિગ્રહ વિભાવ જાણવો, અને રાગ, દ્વેષ, કષાયાદિક તે અંતરંગ પરિગ્રહ જાણવો, તેણે કરી સહિત જે સંસારી જીવ તે અનાદિ કાલનો વિભાવ દશામાં મગ્ન થકો તે માંહેજ રાતો રહે છે. તે કોઈવારે કર્મવિવર દીધે થકે કષાયાદિકની મંદતા થાય, તેવારે આત્માની શુદ્ધ દશાની ઊગ્રતાને યોગે પોતાનું સહજ સ્વરૂપ જે જ્ઞાનાદિક ગુણમય છે, તેને દેખે તે અનુભવ યોગ કહીયેં, એ ઊક્તિ કહી. હવે એની યુક્તિ દેખાડે છે. ઈહાં શ્રીપાલે કુબડાનું રૂપ ધારણ કર્યું છે. માટે મંડપમાં આવેલા સર્વ રાજાઓ પ્રમુખ તો તેની કુબ્જ દૃતિજ દેખે છે, તે શ્રીપાલનું વિભાવરૂપ છે. અને તે શ્રીપાલનું મૂલરૂપ જે છે, તે સહજ સ્વાભાવિક છે, તેમાં વિભાવનું રૂપ ધારણ કર્યું છે, તે મૂકીને સ્વભાવના

मूलरूपने राजकुमारी देखे छे. ते जाणे अनुभवयोग थाय छे. ए युक्ति कही. हवे श्रीपालनुं मूलरूप जोईने कुमरी पोताना चित्तमां विचारे छे के, आ सर्व महोटा महोटा राजकुमारो बेठा छे, पण आ कुमरना सरखुं बीजा कोईनुं रूप नथी, अने वली एने देखवाथी महारूं चित्त विशेषे करी आनंदित थयुं थकुं विश्राम पामे छे. ए व्यतिकरे करी ते कुमरी हर्षित थई थकी मनमां कहे छे के, ए मुजने ईष्ट एटले वांछित संयोग अर्थात् मिलाप (हूओ के०) थयो ॥ १६ ॥

तस दृष्टि सराग विलोकतो, वियें वियें निज वामन रूप रे ॥ दाखे ते कुमरी सुवल्लही, परि परि परखे करी चूंपरे ॥ जूओ० ॥ १७ ॥

अर्थः– हवे श्रीपालकुमर पोतानी उपर ते कुमरीनी सराग दृष्टि एटले कुमरी महारी उपर संपूर्ण रागवंती थई छे, एवी तेने विलोकतो एटले जोतो थको एनो महारा उपर केहेवो प्रेम छे, तेनी परीक्षा करवा माटे विचार्युं के, जोउं ने आ कुमरीनो महारा उपर बाह्य राग छे, के अत्यंतर राग छे? अथवा ए महारा उपर संपूर्ण रागवाली छे के नथी? एम चिंतवीने विच विचमां वली पोतानुं विशेष वामन रूप तेने देखाडे छे, तेम तेम ते सुवल्लही एटले कुमरने भली, वल्लभ, प्रिय एवी ते कुमरी पण परि परि एटले वारंवार पोताना चित्तमां चोंप राखीने परीक्षा करवा लागी, जोवा लागी ॥१७॥

सा चिंते नट नागर तणी, जाली बाजी प्रगुणे तेम रे ॥ मन राजी कांजी शुं करे? आ जीवित एहशुं प्रेम रे ॥ जूओ० ॥ १८ ॥

अर्थः– एवुं रूप करतो कुमर प्रत्ये देखीने (सा के०) ते कुमरी (चिंते के०) चिंतववा लागी के, जेम नट नागर ते बाजीगर छे तेनी (जाली के०) रमत तेनी कोईने खबर पडे नहीं, अथवा (बाजी के०)

તે સુણિ વરિયો તે કુંઅરીએં, દાખે નિજ અતિહી
કુરૂપ રે ॥ તે દેખી નિર્ભ્રંત્સે કુબ્જને, તવ રૂઠા રાણા
ભૂપ રે ॥ જૂઓ૦ ॥ ૨૩ ॥

અર્થઃ- એવાં પુતલીનાં વચન સાંભલીને તે રાજકુમરીયે વામણાને વર્યો, તેવારે તે વામણે વલી (નિજ કે૦) પોતાનું (અતિહી કે૦) અત્યંત કુરૂપ દેખાડવા માંડ્યું, તે દેખીને (તવ કે૦) તેવારે મહોટા મહોટા રાણા ભૂપ એટલે રાણા રાજા તે કુબ્જની ઉપર (રૂઠા કે૦) રૂષ્ટમાન કોપાયમાન થયા થકા તેની નિર્ભ્રંત્સના કરવા લાગ્યા ॥ ૨૩ ॥

ગુણ અવગુણ મુગ્ધા નવિ લહે, વરે કુબ્જ તજી વર
ભૂપ રે ॥ પણ કન્યા રત્ન ન કુબ્જનું, ઉકરડે શો વર
ધૂપ રે ॥ જૂઓ૦ ॥ ૨૪ ॥

અર્થઃ- અને કહેવા લાગ્યા કે, અરે (મુગ્ધા કે૦) અજ્ઞાત યૌવના સ્ત્રી હોય તે કાંઈ ગુણ અવગુણને (લહે કે૦) જાણે નહી. માટે (વર કે૦) શ્રેષ્ઠ એટલે મહોટા મહોટા રાજાઓને તજીને આ કુબડાને વર્યો. પણ જેમ ઉકરડો, તે ખાતરનો ઢગલો તેને વિષે વરપ્રધાન એવો દશાંગી ધૂપ તેશો? એટલે જેમ ઉકરડા ઉપર પ્રધાન દશાંગી ધૂપ ઘટે નહી, તેમ આ કન્યારત્ન તે કુબ્જને ઘટે નહી, અર્થાત્ રત્નસરખી કન્યાનો કુબડાની સાથે સંબંધ યોગ્ય નથી ॥ ૨૪ ॥

તજ માલ મરાલ અમેં કહ્યું, તું કાગ છે અતિ વિ
કરાલ રે ॥ જો ન તજે તો એ તાહરૂં, ગલનાલ
લૂણે કરવાલ રે ॥ જૂઓ૦ ॥ ૨૫ ॥

અર્થઃ- એમ વિચારી તે સર્વ રાજા કુબડા પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા કે, અમે (મરાલ કે૦) હંસ સરખા છૈયેં, અને તું તો કાગડા જેવો અત્યંત વિકરાલ રૂપવાલો છો, માટે તુને કહીયે છૈયે કે, તું (માલ કે૦)

वरमाला नजी आपे, एटले तहारा गलामां जे कुमरीये वरमाला पहेरावी छे, ते काहाडी नाख, अने जो नही काहाडीश! तो अमे ताहारूं जे आ गलनाल एटले गलानी नली छे तेने तरवारे करी लूणी नाखशुं, एटले कापी नाखशुं ॥२५॥

तव हसीय भणे वामन ईस्युं, तुमें जो नवि वरिया एणरे ॥ तो दुर्भग रूसो मुज किस्युं, रूसो न विधिशुं केणरे ॥ जू० ॥ २६ ॥

अर्थः- तेवारे हसी करीने ते वामणोजी (ईस्युं के०) आ प्रकारे (भणे के०) कहेवा लाग्यो के, हे दुर्भगो एटले माठा भाग्यना धणीओ! तमने जो (एण के०) ए कुमरीये नवि वर्या, तो म्हारी उपर शा वास्ते रूसो छो? तमे विधि जे दैव तेनी उपर कां रूसणुं करता नथी? ॥२६

परस्त्री अभिलाषना पातकी, हवे मुज असिधारातिर्थरे ॥ पामी तुमें शुद्ध थाओ सवे, देजो मुज केहवा हत्थरे ॥ जूओ० ॥२७॥

अर्थः- एणें मने वरमाला पहेरावी छे. तो हवे ए स्त्री म्हारी थई चूकी, तमोने तो ए परस्त्री थई, तेनो तमे अभिलाष करो छो, तेथी तमे परस्त्री अभिलाषना पातकी थया, माटे तेनुं प्रायश्चित्त लेवा साऱु म्हारी (असि के०) तरवार तेनी जे धारा ते धारारूप तीर्थजल जाणवुं. ते जल पामीने तमे सर्व शुद्ध थाओ, तो पापरहित थशो, अने जूओ तो खरा के म्हारा (हत्थ के०) हाथ केहवा छे? ॥ २७॥

ईम कही कुजनें विक्रम तिस्युं, दाख्युं जणे नरपति नठ्ठरे ॥ चित्त चमक्या गगनें देवता, तेणे संतति कुसुमनी वुठ्ठरे ॥ जूओ० ॥२८॥

अर्थः—

रे ॥ तेणे दाख्युं रूप स्वभावनुं, परणावे पुत्री भू-
परे ॥ भूओ० ॥ २९ ॥

अर्थः—

नी कुमरी तेनी वेरे परणावी ॥२९॥

भाजरे ॥ भूओ० ॥३१॥

अर्थः-

विषे मांगलिकनी माला थाय, जेमां आ रासना कर्त्ता यशोविजयजीयें

॥ ॥

अर्थः-

अर्थः-

अर्थः-

॥ ३ ॥

॥ ढाल सातमी ॥

साहिबा मोतीडो हमारो ॥ ए देशी ॥

અર્થઃ- પૂર્વે કહેલા ને પાંચ કારણ

હોસ સાહેજા, રંગીલા, મોહના ઊપલ્લવનાંશ, મેં મ્હારા મનને લાવ-

नामें राजा छे. तेना मातृपक्ष तथा पितृपक्ष ए जेहुं पक्ष ताजा छे.॥१॥

राणी चोराशी तस गुण जाणी, गुणमाला छे प्र-
थम वखाणी ॥ सा० ॥ पांच बेटा उपर गुणपेटी,
शृंगारसुंदरी छे तस बेटी ॥ सा० ॥ २ ॥

अर्थः- ते राजाने गुणोनी खाण जेवी चोराशी राणीयो छे, ते
मां प्रथम पट्टराणीने स्थानके गुणमाला नामें राणीने वखाणी छे. ते
राणीने पांच पुत्रनी उपर गुणनी पेटी जेवी एक शृंगारसुंदरी नामे पुत्री छे॥२॥

पल्लव अधर हसित सित फूल, अंग चंग कुच फल
जहु मूल ॥ सा० ॥ जंगम ते छे मोहनवेली, चालती
चाल जिसी गज गेली ॥ सा० ॥ ३ ॥

अर्थः- हवे ए शृंगारसुंदरीनुं शरीर रूप जंगम मोहनवेलीनुं वृ-
क्ष वखाणे छे, एटले वृक्षनी उपमायें करी एना शरीरना रूप अने सौंद-
र्यनुं वर्णन करे छे. वृक्षने पल्लव एटले नवां पत्र फूटे, ते जेवां सकोमल
लाल होय, तेना जेवा एना (अधर के०) होठ छे, तथा (सित के०) स-
फेत उजलां फूल समान एनी (हसित के०) हसती वखतें दांतनी पंक्ति
उजली देखाय छे. तथा (अंग के०) शरीर ते (चंग के०) मनोहर छे. त-
था (कुचफल जहुमूल के०) जहुमूला फल जेवां कुचयुगल ते जे स्तन
शोभे छे. ए रीतें ते कुमरी जंगम मोहन वेलीनुं वृक्ष छे, एटले जीर्ण
जे जगतमां वनस्पतिना वृक्षो छे, ते हालतां चालतां नथी, माटे स्थावर
छे, अने ए कुमरी तो हाले चाले छे, माटे जंगम मोहन वेलीनुं वृक्ष क-
ही वखाणी छे. वली वृक्ष जेम धीमे धीमे पवने धीमुं धीमुं हाले, तेम
ए कुमरी जेवी (गजगेली के०) गजगतियें चाले छे, एटले जेवी हाथ-
णी चाले, तेवी गेल करती चाले छे ॥ ३ ॥

पंडिता विचक्षणा प्रगुणा नामें, निपुणा दक्षा सम-

અર્થઃ-

સ્લભ છે, અને તે સર્વની મતિ જૈનધર્મને વિષે સાર

અર્થઃ- તે પોતાની પાંચે સજીયોની

અર્થઃ-

हुनी मति जिनधर्मे सारी ॥ सा०॥ ४॥

अर्थः-

अर्थः- ते पोतानी पांचे सखीयोने आगल कुमरी साचे साचुं कहे छे, के हे जेहेनो आपणुं मन श्रीजिनधर्मने वि-

जाण अजाण तणो जे जोग, केलि कंथेरनो ते संयोग ॥ व्याधि मृत्यु दारिद्र वनवास, अधिको कुमित्र तणो सहवास ॥ सा०॥ ६॥

अर्थः-

તે આપણા મુખથી એક પદ સાંભલીને જે કંઈ આપણા મનમાં હોય,
[illegible]
ટલે તેની મુખાકૃતિ દીઠાથી તેમાં કેવા પ્રકારનાં શક્તિ બલ પરાક્રમ છે? તે જેમ શુદ્ધ પ્રકારે જાણીને ॥ ૮ ॥

કરિય સમસ્યા પદ તુમેં દાજો, જે પૂરે તે ચિત માંહિ રાજો ॥ ઈમ નિસુણી કહે કુંઅરી તેહ ॥ વરૂં સમસ્યા પૂરે જેહ ॥ સા૦ ॥ ૯ ॥

અર્થઃ- તેમ તમેં પણ જે આવે, તેને સમસ્યાનું એક પદ કરીને (દાજો કે૦) દેજાઓ, અને પછી તે જે પૂરે, તે તમારા ચિત્તમાં રાજો કે આપણા મનમાં જે નિર્ધારિલુ હતું તે પ્રમાણે તેણે ત્રણ પદ પૂરીને જેજઈ દાઈ કહી આપ્યું કે નહી? એવી રીતે પરીક્ષા કરો. (એમ કે૦) એ રીતે પોતાની સખીનું બોલવું સાંભલીને તે કુમરી કહેવા લાગી, કે જે મ્હારી સમસ્યા (પૂરે કે૦) પૂર્ણ કરે, તેને હું (વરૂં કે૦) પરણું, પણ બીજા વરને નહી પરણું ॥ ૯ ॥

તેહ પ્રસિદ્ધિ સુણીને મલિયા, બહુ પંડિત નર બુદ્ધેં બલિયા ॥ પણ મતિવેગ તિહાં નવિ ચાલે, વાયુ વેગેં નવિ ડુંગર હાલે ॥ સા૦ ॥ ૧૦ ॥

અર્થઃ- હવે તે વાત જગતમાં પ્રસિદ્ધ થઈ, તે પ્રસિદ્ધિ સાંભલીને (બહુ કે૦) ઘણા પંડિત જનો જે બુદ્ધિના બલિયા છે, એટલે બલવંત બુદ્ધિના ધણી, અનેક શાસ્ત્રોના પારંગામિ, એક શબ્દના સો અર્થ કરે, હજાર અર્થ કરે, એવા પુરૂષો તિહાં એકઠા થયા. પણ જેમ વાયુના વેગથી પર્વત હાલતો નથી, ચલાયમાન થતો નથી, તેમ તેમની મતિ જે

पंचसोजीयुत ते नृप अेटी, चित परोजे ऊरी सम-

अर्थः-

अर्थः-

वी राजनी कुमरी जिहां धन्य छे, तिहां पोहोतो ॥१२॥

अर्थः-

[illegible]

अर्थः- [illegible]

[illegible]

ता सजी समस्या कहे छे, तेवारे निकट रहेलुं एक पूतलुं छे, तेना मा-

[illegible] ॥ १४ ॥

॥ पंडितोवाच ॥

॥ मन वंछित फल होई ॥

॥ पुत्तलोवाच ॥

॥ दोहा ॥

अरिहंताई सुनवह पय, नियमन धरे जु कोई ॥
निश्चय तसु नरसे हरइ, मनवंछित फल होई ॥ १ ॥

अर्थः- हवे पंडिता सजी समस्यानुं पद कहे छे " मन वंछित फल

[illegible]

संपूर्ण करीने पूतलुं समस्या पूरे छे, ते गाथानो अर्थ कहे छे. अरिहंतादिक नवपद छे, तेने पोताना मनने विषे जे कोई धरे, तो निश्चे (नरसेहरह के०) मनुष्य मांहे शेखर शिरोमणि एवा (तसु के०) ते पुरुषना मनोवांछित फल प्राप्त थाय ॥ १ ॥

॥ विचक्षणोवाच ॥

॥ अवर म झंखो आल ॥

॥ पुत्तलोवाच ॥

अरिहंत देव सुसाधु गुरु, धम्मह दया विसाल॥
जपहु मंत्र नवकार तुम, अवर म झंखो आल॥२॥

अर्थः- हवे बीजी विचक्षणा सखी कहे छे, के " अवर म झंखो आल " त्यारे पूतलुं बीजुं त्रण पद पूरी कहे छे- के देव तो श्री अरिहंत जाणवा, अने गुरु ते सुसाधु जाणवा, तथा विशाल एटले महोटी दया जेमां प्रधान छे ते श्री केवलि भाषित धर्म जाणवो- ए देव, गुरु अने धर्म त्रणेनो नवकार मंत्रमां समावेश थयेलो छे माटे ते नवकार मंत्रने तमे जपो, सेवन करो- अने (अवर के०) बीजुं जे आल पंपाल छे, तेनी झंखना म करो ॥ २ ॥

॥ प्रगुणोवाच ॥

॥ कर सफलो अप्पाण ॥

॥ पुत्तलोवाच ॥

आराहिज्जई देव गुरु, दिज्जु सुपत्तहिं दाण॥ तव संजम उवयार करि, कर सफलो अप्पाण॥३॥

अर्थः- हवे त्रीजी प्रगुणा सखी कहे छे, के " करि सफलो अप्पाण " तेने पूतलुं आगलनां त्रण पद पूरी उत्तर आपे छे, के देव

॥ निपुणोवाच ॥

॥ जित्तो लिह्यो निलाड ॥

॥ पुत्तलोवाच ॥

रे मन अप्पा जंपि करी, चिंता जाल म पाड ॥ फल
तित्तोहिज पामियें, जित्तो लिह्यो निलाड ॥ ४ ॥

अर्थः- हवे चोथी निपुणा सखी कहे छे. "जित्तो लिह्यो निलाड" तेने पूरतुं आगलनां त्रण पदो नवां उत्पन्न करीने उत्तर आपे छे, के अरे मन ! तुं (अप्पा के०) आत्माने (जंपि करि के०) जंपी करीने पराणे चिंतारूप जालने विषे पाडीश नही. कारण के, फल तो जेटलुं ललाटमां लख्युं हशे, तेटलुंज प्राप्त थशे ॥ ४ ॥

॥ दक्षोवाच ॥

॥ तस तिहुअण जण दास ॥

॥ पुत्तलोवाच ॥

अत्थि भवंतर संचिओ, पुन्न समुग्गल जस ॥ त-
सु बल तसु मई तसु सिरी, तसु तिहुअण जण दास.

अर्थः- हवे पांचमी दक्षा सखी कहे छे. "तस तिहुअण जण दास" तेने पूरतुं बीजां नवां त्रण पदनी रचना करी उत्तर आपे छे. हमणां जे भव आपणे भोगवीयें छैयें, तेथी पाछल थई गयेला भवोने भवांतर कहियें, तेने विषे (जस के०) जेना समग्र पुण्यनो संचय करेलो (अत्थि के०) छे, (तसु के०) ते पुरुषने बल होय, तथा तेने (म-

ति के०) बुद्धि पण होय, अने तेने (सिरि के०) लक्ष्मी पण होय. व-ली त्रण भुवनना जनो तेना दास थईने रहे ॥ ५ ॥

॥ शृंगारसुंदर्युवाच ॥

॥ रवि पहेला ऊगंत ॥

॥ पुत्तलोवाच ॥

जीवंतां जग जस नही, जस विण कांई जीवंत ॥
जे जस लेई आथम्या, रवि पहेला ऊगंत ॥ ६ ॥

अर्थः- हवे शृंगारसुंदरी पोते कहे छे. "रवि पहेलां ऊगंत" ते-ने पूतलुं उत्तर कहे छे. जीवतां जेनो जगतमां यश नथी, तो तेवा जीवो यश विवेक विना शुं जीवे छे ? अर्थात् तेमनुं जीववुं व्यर्थ छे, परंतु जे प्राणी यश लेईने जगतमांथी अस्त पाम्या छे, ते प्राणी (र-वि के०) सूर्यथी पण पहेला उदय थाय छे, अर्थात् सूर्योदयथी प-थम तेमना नामनुं लोको स्मरण करे छे ॥ ६ ॥

॥ ढाल पूर्वनी ॥

पूरे कुमर समस्या सारी, आनंदित हुई नृपति कु-मारी ॥ वरे कुमार ते त्रिभुवन सार, गुणनिधान जीवन आधार ॥ सा० ॥ १५ ॥

अर्थः- एम कुमरे ते सर्व सखीयोनी समस्याओ सारी रीते पूर्ण करी, तेणें करी राजानी कुमरी परम आनंदित थईने त्रण भुवनने विषे सारभूत अने गुणनो निधान एटले भंडार तथा जीवननो आ-धारभूत एवो जे कुमार, तेप्रत्यें (वरे के०) वरती हवी ॥ १५ ॥

पूतल मुख समस्या पूरावी, राजप्रमुख जन स-वि हुआ भावी ॥ ए अच्चरिज तो कहीएं नदी-

હુ, જિમ જોઈએં તિમ લાગે મીઠું ॥સા૦॥ ૧૬ ॥

અર્થઃ- એમ પૂતલાનાં મુખથી સમસ્યા પૂર્ણ કરાવી, તેણે કરી રાજા પ્રમુખ જે (જન કે૦) લોક હતો તે સર્વ ભાવિક થયો થકો કહેવા લાગ્યો જે, આ આશ્ચર્ય તો અમેં ક્યારેં પણ દીઠું નથી, એને તો જેમ જેમ જોઈયેં છૈયેં, તેમ તેમ મીઠું લાગે છે ॥ ૧૬ ॥

રાજા નિજ પુત્રી પરણાવે, પંચસખી સંજુત મન ભાવે ॥ પાણિગ્રહણ મહ સજલો કીધો, દાન અતુલ મનવંછિત દીધો ॥ સા૦ ॥ ૧૭ ॥

અર્થઃ- હવે રાજાયે મનને ભાવે કરી પાંચે સખીયો સહિત પોતાની પુત્રીને શ્રીપાલપ્રત્યેં પાણિગ્રહણનો એટલે પરણાવવાનો ઉત્સવ (સજલો કે૦) ઘણો મહોટો કર્યો, અને જેની તુલ્યતા ન થાય, એવું અતુલ્ય મનોવાંછિત દાન દીધું ॥ ૧૭ ॥

સાતમી ઢાલ તે ત્રીજે ખંડેં, પૂરણ હુઈ ગુણ રાગ અખંડેં ॥ સિદ્ધચક્રગુણ જે ગાઈજેં, વિનય સુજસ સુખ તો પાઈજેં ॥ સા૦ ॥ ૧૮ ॥

અર્થઃ- એ સાતમી ઢાલ તે ત્રીજા ખંડને વિષે અખંડ ગુણે અને અખંડ રાગે કરી પૂર્ણ થઈ. શ્રીસિદ્ધચક્ર ભગવાનના જે ગુણગાન કરીયેં, તો ભલો વિનય અને રૂડો યશ તેનું સુખ પામીયેં. અથવા વિનય, ભલો યશ અને સુખ, તેને પામીયેં ॥ ૧૮ ॥

॥ દોહા ॥

અંગલટ્ટ ઈણ અવસરે, દેખી કુમરચરિત્ર ॥ કહે સુણો ઈક માહરૂં, વચન વિચાર પવિત્ર ॥ ૧ ॥

અર્થઃ- એવા અવસરને વિષે અંગલટ્ટ નામેં બ્રાહ્મણ તે શ્રીપા-

અર્થઃ- કોલ્લાગપુર નગરનો પુરંદર નામે રાજા છે, તેની વિ -

૩

અર્થઃ- તે રાણીને સાત પુત્રો છે, તેની ઉપર એક અત્યંત રૂપવંત

અર્થઃ-

ભરી છે, તેવો એને યોગ્ય વર કોણ હશે ? તેનું સ્વરૂપ અમને કહો ॥ ૪ ॥

સો કહે ઈણ લગતાં કલા, રાધાવેધ સ્વરૂપ ॥ પૂ-

છ્યું તે મેં વરણવ્યું, સાધનને અનુરૂપ ॥ ૫ ॥

અર્થઃ- તેવારે (સોડે૦) તે પાઠકજી કહેતા હવા કે, હે રાજન્‌! એ કુ-

મરથ [illegible]

મન [illegible], તે મેં પણ તેના સાધન [illegible]

આઠ ચક્ર થંભ ઊપે, [illegible]

વિવરો પેરિ પૂતલી, કાઠની રાધા નામ ॥ ૬ ॥

અર્થઃ- [illegible]

[illegible]

અર્થઃ- [illegible]

ધનુર્વેદની એ કલા, ચાર વેદથી ઊડૂ ॥ ઊ

ર સાધી શકે, નવિ જાણે કોઈ મૂઢ ॥ ૮ ॥

અર્થઃ- [illegible]

થી (ઊડૂ૦) ઊર્ધ્વ એટલે ઊંચી છે, માટે કોઈ ઉત્ત [illegible]

ય તે એ [illegible]

જાણે નહી ॥ ૮ ॥

~~अर्थः- हे राजन्! जे वात महारा मुजथी ने वजते सांभली छ-~~

~~अर्थः-~~

~~अर्थः-~~

~~अर्थः- एवी वार्त्ता लक्ष्मा मुजथी सांभलीने श्रीपाल~~

~~ते भलातनो तिहांथी चाल्यो ॥१२॥~~

९५ २

અર્થઃ- તે કુલ્લાગપુરે જઈ પોહોતો, તિહાં કુમરે સર્વ લોકની નજ-રે દેખતાં સર્વની સાખેં દૃષ્ટિ રાજીને હારના મહિમાનો ગુણ દેખાડી રા-ધાવેધ સાધ્યો ॥ ૧૩ ॥

જયસુંદરીએં તે વર્યો, કરે ભૂપ વીવાહ ॥ તાસ દત્ત
આવાસમાં, રહે સુજસ ઉછાહ ॥ ૧૪ ॥

અર્થઃ- તેને જયસુંદરીયે વરમાલા પહેરાવીને વર્યો, તેવારે રાજા-યે વિવાહ કરીને પુત્રી પરણાવી- પછી (તાસ દત્ત કે૦) તે રાજાના દીધેલા આવાસમાં સુજસ ઉછાહ પૂર્વક રહેતો હવો ॥ ૧૪ ॥

॥ ઢાલ આઠમી ॥

॥ જન્યોરે કુંઅરજીરો સેહરો ॥ એ દેસી ॥

હવે માગિલ નૃપ પેસિયા, આવ્યા નર આણા કાજ
રે ॥ વિનીત ॥ લીલાવંત કુંઅર ભલો ॥ એ આંક-

वि० ॥ ली० ॥ १ ॥

अर्थः- हवे श्रीपालनो भाणेज ने मामो राजा तेणें ठाणापुरथी -

अर्थः- तिहां (हय के०) घोडा, (गय के०) गज ते हाथी, रथ

र जेवुं छे (अलिंध के०) नाम तेनुं एवा नगरने विषे आव्यो. २

जय पाटे थापतो हवो ॥३॥

सिंहासन बेठो सोहियें, वर हार किरीट विशाल रे ॥ वि० ॥ वर चामर छत्र शिरें धर्यां, भुजकज अनुसरत मराल रे ॥ वि० ॥ ली० ॥४॥

अर्थः- तिहां श्रीपाल, सिंहासन उपर बेठो थको (वरके०) श्रेष्ठ एवा हार अने (किरीटके०) मुकुट तेणे करी (विशालके०) घणुं सोहियें एटले शोभे छे. वली (वरके०) प्रधान चामर अने छत्र शिर उपर धर्यां छे, ते चामर सपेत होय छे, अने हंसपक्षी पण सपेत होय छे. माटे कवि उत्प्रेक्षा करे छे के, श्रीपालना भुज रूप कमलने जे चामर रूप (मरालके०) हंस (अनुसरतके०) आश्रयतां छे ॥४॥

सोले सामंतें प्रणमियें, हय गय मणि मोतिय भेटरे ॥ वि० ॥ चतुरंगी सेनाएं परवर्यो, चाले जननी नमवा नेटरे ॥ वि० ॥ ली० ॥५॥

अर्थः- वली जे बल, ऋद्धि अने परिवारें करी पोताथी कंईक न्यून होय तेने सामंत राजा कहीयें, तेवा सोल सामंत ते भक्ति रागें करी सहित थइ जेनी सेवामां तत्पर रहेला छे माटे सोल सामंतें प्रणमिजतो, घणा घोडा, हाथी, मणि, रत्न, माणक अने मोतीयोनां भेटणां लईने पछी चतुरंगी सैन्याये परवर्यो थको (नेटके०) निश्चयेंथी पोतानी जननी जे माता तेने नमवाने माटे ठाणापुर नगरथी चाल्यो

गाम ठामें आवंतडो, प्रणमितो भूपें सुपवित्त रे ॥ वि० ॥ भेटी बंतो जहु भेटणें, सोपारय नगरें पहुत्त रे ॥ वि० ॥ ली० ॥ ६ ॥

अर्थः- ते श्रीपाल गाम स्थानकें आवतो पवित्र राजायें प्रणमितो (जहुके०) घणा प्रकारना भेटणायें भेटी बंतो एटले भेटणांनी भेटो लेतो थको मार्गने उल्लंघन करतो अनुक्रमे सोपारक नामा नगरें आवी पोहोतो ॥ ६ ॥

ते परिसर सैन्यें परिवस्यो, आवासे ते श्रीपाल रे ॥ वि० ॥ कहे भगति शकति नवि दाखवे, शुं सोपारक नरपाल रे ॥ वि० ॥ ली० ॥ ७ ॥

अर्थः- ते श्रीपाल (सैन्यें के०) सैन्यना परिवारे परवस्यो थको सोपारक नगरना परिसर एटले समीपें आवीने (आवासें के०) तंबूमां आवी उतारो कीधो. तेवार पछी श्रीपाल कहेवा लाग्यो के, आ सोपारक नगरनो राजा कांई भक्ति, एटले भेटणुं लईने आवीने प्रणमें नमस्कार करे, तेने भक्ति कहीयें. अने शक्ति एटले शस्त्र लई साहामो आवीने युद्ध करे तेने शक्ति कहीयें. ए बे वातो मांहेली कोई पण वात देखाडतो नथी, तेनुं कारण शुं छे ? ॥ ७ ॥

कहे परधान नवि एहनो, अपराध अछे गुणवंत रे ॥ वि० ॥ नामें महसेन छे ए भलो, तारा राणी मनकंत रे ॥ वि० ॥ ली० ॥ ८ ॥

अर्थः- एवुं श्रीपालनुं बोलवुं सांभलीने प्रधान कहेवा लाग्यो

ભ છે, એટલે તારા રાણીનો ભરતાર છે ॥ ૮ ॥

પુત્રી તસ કુખેં ઊપની, છે તિલકસુંદરી નામ રે ॥ વિ૦ ॥ તે તો ત્રિભુવનતિલક સમી જની, હરે તિલોત્તમાનું ધામ રે ॥ વિ૦ ॥ લી૦ ॥ ૯ ॥

અર્થઃ- (તસ કે૦) તે રાણીની કૂખેં એક પુત્રી ઊત્પન્ન થઈ છે, તેનું તિલકસુંદરી એવું નામ છે, પરંતુ તે કુમરી તો ત્રણ ભુવનને વિષે એક તિલક સમાન જની છે. એ રીતે નામ પ્રમાણે તેમાં ગુણ પણ છે, અને વલી રૂપેં કરી તો તિલોત્તમા જે ઈન્દ્રની અપ્સરા, ઊર્વશી, રંભા, તેનું [illegible]

[illegible]

અર્થઃ- [illegible]

र एवी संभावना करे छे के, ते तिलकसुंदरी तो चतुर ने डाह्यो अत्यंत नि-
पुण एवो (मदन के०) कंदर्प एटले कामदेव तेनी सृष्टि छे, एटले कामदे-
वनी घडेली छे, ते शा उपरथी जाणवामां आव्युं? एवी कोई आशंका क-
रे, तो तेने उत्तर कहे छे के, जगतमां चंद्रपद्मादिक एटले चंद्र सर-
खुं वदन छे, कमलनी पांखडी सरखां नेत्र छे, एवी रीते अंग अंगनी
उपमा आपीने घणी स्त्रीयादिकना रूपनुं वर्णन कराय छे, परंतु ते तो
सर्व कलंकादि दूषणे करी दूषित छे, माटे जे कुमरीने (अंग के०) शरी-
रें तो ते सर्व उपमानने दूषवीने जीती लीधां छे, तेथी जे कुमरीनी
, ने जे-

चना चतुर शा वास्ते कह्यो छो? तेनो उत्तर कहे छे के, सर्वथी सूक्ष्म प

[illegible] आ कुमर [illegible]

[illegible]

अर्थः- [illegible]

[illegible]

अर्थः- [illegible]

मे राजा ते ओ कारण माटे ईहां तमारी पासें आवी शक्यो नथी, परंतु [illegible]

[illegible]

हु नर नार रे ॥ वि० ॥ ली० ॥ १३ ॥

अर्थः- ओवुं प्रधाननुं बोलवुं सांभलीने श्रीपाल राजा कहे [illegible]

जता दीठा ॥ १३ ॥

समशाने लेई जती लागी, तिहां पहोतो ते नरना हरे ॥ वि० ॥ कहे दाजो मुज हुं सज्ज करूं, मूरछित ने-महियो दाहरे ॥ वि० ॥ ली० ॥ १४ ॥

अर्थः- पछी राजा, प्रधान तथा नगरलोकना वृंद मलीने कुमरीने स्मशाने लई जती सेवकना मुखथी जाणीने ते (नरनाहके०) नरनो नाथ श्रीपालराजा तिहां पहोतो, अने कहेतो हवो के, कुमरी मुजने देजाओ तो हुं तेने साजी करूं. परंतु मूर्च्छा पामेली छे तेने दाह देशो नही ॥ १४

महीयल मूकी ते थानके, करी हार नमण अभिषेक रे ॥ वि० ॥ सज करि सवि लोकना चित्तशुं, थई बेठी धरिय विवेक रे ॥ वि० ॥ ली० ॥ १५ ॥

अर्थः- तेणे श्रीपालराजाना कहाथी कुमरीनी महियतने तेहिज थानके पृथ्वीयें मूकी, तेवारे श्रीपाले हारना न्हवणनो अभिषेक करीने ते कुमरीने सज्ज करी, एटले साजी करी, तेवारे तत्काल ते कुमरी सर्व लोकनां चित्तनी साथे आलस मोडी विवेक धरी बे-

ने जव

थित्त ज

माटे ए कुमरी सर्व लोकनां चित्तनी साथे विवेक धरीने बेठी थई, एम कह्युं ॥ १५ ॥

महसेन मुदित कहे राजियो, वत्स तुजने ए शुं होत रे ॥ वि० ॥ जो नावत ए वडभागियो, न करत उपगार उद्योत रे ॥ वि० ॥ ली० ॥ १६ ॥

अर्थः- तेवारे महसेन नामें राजा ते (मुदित के०) हर्षवंत थयो थको पोतानी पुत्रीने कहे छे, हे वत्स! तुजने हमणां आ ठेकाणे शुं थात!! जो आ महोटा भाग्यनो धणी श्रीपाल ईहां नही आवत, अने तहारा उपर उपकाररूप उद्योत नही करत, तो अमे तुजने मरण पामेली समजीने अग्नि संस्कार करत!! ॥ १६ ॥

तुज प्राण दीयां छे एहने, तुं प्राण अधिक छे मुज रे ॥ वि० ॥ एहने तुं देवी मुज घटे, ए जाणे हृदयनुं गुज रे ॥ वि० ॥ ली० ॥ १७ ॥

अर्थः- माटे हे पुत्री! हमणां तहारां प्राण जतां हतां ते ए श्रीपाल राजाये तहारां प्राण दीधां छे, अने महारे तो तुं महारा प्राण थकी पण अधिक वाहाली छो, अने ए श्रीपाले तुजने मरणना भयथी बचावी राखी. माटे भयात्त्रायते ईति भर्ता माटे महारे तुं ए श्रीपालराजाने देवी घटे छे, ए महारा हृदयनुं (गुज के०) विचार चिंतवन छे, ते तुं जाणजे, तेथी तहारे पण एनेज वरवो. १७

स्निग्ध मुग्ध दृग देखतां, ईम कहेतां ते श्रीपाल रे ॥ वि० ॥ मन चिंते महारा प्रेमनी, गति एह शुं छे असराल रे ॥ वि० ॥ ली० ॥ १८ ॥

अर्थः- महसेन राजाये पोतानी पुत्रीने एवी रीते कहेतां थकां (ते के०) ते कुमरी (स्निग्ध के०) स्नेहाली, सरस, रागवंत अने (मुग्ध के०

ळ्यो, एटले

उ भिन्न तो अनुभवी
ाति केमरे ॥ १८ ॥
अर्थः- हवे पूर्वे कहेली वातने दृढावे छे, चित्तनी आसक्ति

णथकी प्रेम अधिक होजाय छे. केम के ? घणां जनो तो प्रेमने अर्थे प्राण गमावे छे, परंतु सज्जन पुरुषो प्राणने अर्थे प्रेम निर्गमता नथी ॥ यतः ॥ धन दीजे जीव राखिये, जीव दई रखीये लाज ॥ प्राण लाज होय दीजीयें, अेक प्रेमके काज ॥ १ ॥ अेवी रीते तो प्राणने प्रेमरूप कहेतां जनतुं नथी. अे अपेक्षाये तो प्राणथी प्रेम अधिक थयो होजाय छे, अने जाणवामां पण प्राणथी प्रेम अधिक आवे छे. अेम विचारतां तो प्राण अने प्रेम बेहु भिन्न थाय छे, अने अे रीते जो प्राण अने प्रेम अे बेहुने भिन्न कहुं, तो अनुभव केम मले ? अेटले बेहुने भिन्न कहुं तो अनुभव मलतो नथी, कारण के प्राणविना प्रेमने जाणनारो कोण होय ? प्रेमने जाणनारा तो प्राणज छे; तेथी ते वस्तु तेथी अभिन्न होय तेनोज अनुभव थाय छे, पण भिन्न वस्तुनो अनुभव न थाय. जो भिन्न वस्तुनो अनुभव मानीयें तो अति प्रसंग थाय छे, अने प्रेमनो अनुभव तो मुजने थायज छे. अेम परस्परे विरोधी भिन्नाभिन्न स्वरूप छे. ते अे प्रेम पदार्थने विषे अेकत्र समावेशपणें अविरोध भावे केम रह्यो छे ? अतअेव अेटलाज कारण माटे जाणुं छुं, जे महारा प्रेमनी गति अे श्रीपालनी साथे कोई (असरल के०) कोईयें कली जायनही, अेवी अकल छे, अलौकिक छे. ईति भावार्थः ॥ १९ ॥

ईम स्नेहलसा निज अंगजा, श्रीपालकरें दिये भूपरे ॥ वि० ॥ परणी सा आठे तस मली, दयिता अति अद्भुत रूपरे ॥ वि० ॥ ली० ॥ २० ॥

अर्थः- अेम अे प्रकारे स्नेहल ते स्नेहरसे सहित अेटले स्नेहे करी उल्लास पामती प्रेमसुधा सिंधु निमग्न अेटले प्रेमरूप अमृत तद्रूप समुद्रमां निमग्न थयेली अेवी (सा के०) दे पोतानी पुत्री जे तिलकसुंदरी तेने महसेन राजाये श्रीपालने हाथे दीधी. (सा के०) ते कन्या श्रीपाले परणी, अेटले पाणिग्रहण कर्युं, तेवारे (तस के०) तेना मलवाथी (अति अद्भुत रूप के०) अत्यंत अद्भुत रूपने धरनारी अेवी आठ स्त्रीयो थई. तेनां नाम कहे छे. १ मदनसेना, २ मदन-

મંજૂષા, ૩ મદનમંજરી, ૪ ગુણસુંદરી, ૫ ત્રૈલોક્યસુંદરી, ૬ શૃંગારસુંદરી, ૭ જયસુંદરી, ૮ તિલકસુંદરી. એ આઠનાં નામ જાણવાં; તથા શૃંગારસુંદરીની પંડિતા પ્રમુખ પાંચ સખીયોનું પાણિગ્રહણ કર્યું. તે પણ પાંચ સ્ત્રીયોજ છે, પરંતુ ઈહાં તે શૃંગારસુંદરીની અંતર્ગત આવી, તે માટે એકજ શૃંગારસુંદરી ગણીને આઠ સ્ત્રીયો શ્રીપાલની સાથે છે, તથા પ્રથમની પરણેલી મયણાસુંદરી તે ઉજ્જયણીમાં છે માટે તે સહિત સર્વ નવ સ્ત્રીયો જાણવી ॥ ૨૭ ॥

[illegible]

[illegible] ૨૮

અર્થઃ- [illegible] ઈહાં શ્રીપાલ [illegible] આઠ [illegible] તથા [illegible] નવમી [illegible] માટે [illegible] કરવા [illegible] છે. [illegible] કહે છે કે, [illegible] મિત્ર, [illegible] ને વાંછે છે. [illegible] વલી [illegible] ગુપ્તિ [illegible] આઠ [illegible] વંત મુનીશ્વર [illegible] તેને વાંછે છે, [illegible] પાલ [illegible] પણ [illegible] છે, તો પણ નવ [illegible] ભલવા ચાહે છે. આંહીં કોઈ પૂછે કે, આઠ દ્રષ્ટિ સહિત જે હોય તે [illegible] તો શું [illegible] તે [illegible] રહિત છે. [illegible] વાંછા કરે છે. [illegible] ઉત્તર [illegible] કોઈક [illegible] કહે [illegible] ને [illegible] છે તે [illegible] જાણવું કે [illegible] વંતને [illegible] છે [illegible] કહે છે [illegible] તે [illegible] ૨૯ [illegible]

संभवे छे, अने उपरली जे दृष्टिवालो तो विरतिवंतज होय, तेमाटे ई-
हां एवो उत्तर करवो के, जे एक दृष्टि पाम्यो ते अवश्य आठे दृष्टिने
निश्चेथी पामे, ते भणी एकतर दृष्टि आगामिक नयतो भूतवत् उपचार
करीने एक दृष्टिवंतने आठ दृष्टिं सहित कही बोलाव्यो, एटले चतुर्थादि
दृष्टिवंत ते विरतिने ईच्छे छे ते अभिप्राय छे. परंतु सातमी आठ-
मी दृष्टिवालो विरतिनो ईच्छक नथी. अथवा कदापि विरति ते आ ठे-
काणे सर्व संवर विरतिपणुं लहीयें. ते चौदमें गुणठाणे होय छे, अ-
ने आठ दृष्टि तो तेथी पहेलीज पामे छे, तेमाटे आठ दृष्टिवंत मुनीश्व-
र ते सर्व संवररूप विरतिने ईच्छे छे, एम कहेवुं. ईति सर्व सुस्थम् ॥२१॥

आठ बुद्धि सहित पण सिद्धिने, आठ सिद्धि सहित
पण मुक्तिरे ॥ वि० ॥ प्रिया आठ सहित पण प्रथ-
मने, नित ध्यावे ते ईण युक्तिरे ॥ वि० ॥ ली० ॥ २२ ॥

अर्थः– तथा शुश्रूषा, श्रवण, ग्रहण, धारणा, ऊह, अपोह, अ-
र्थविज्ञान अने तत्त्वज्ञान, ए आठ बुद्धि तेणे करी सहित एवो योगीश्व-
र ते जेम नवमी सिद्धिने ईच्छे छे. तथा अणिमा, महिमा, गरिमा, ल-
घिमा, वशिता, ईशिता, प्राकाम्य, कामावसायित्व ए आठ सिद्धिओ छे,
तेणे करी सहित जे योगीश्वर होय छे, ते जेम नवमी मुक्ति जे परम-
पद मोक्षपद तेने ईच्छे छे, (ईण युक्ति के०) ए युक्तिये करीने श्री-
पालकुमर पण परिणीत आठ प्रिया एटले आठ स्त्रियोये करी सहित
थको पण प्रथम परिणीत मयणासुंदरीने मलवा माटे नित्य प्रत्यें (ध्या-
वे के०) ध्याये छे, ईच्छे छे ॥ २२ ॥

उतकंठित चित तेहशुं, वली जननीने नमवा हे-
जरे ॥ वि० [illegible] -
का तेजरे ॥ वि० ॥ ली० ॥ २३ ॥

अर्थः– [illegible]

[illegible] અને વલી પોતની [illegible] છે, તેમ [illegible] યારે [illegible] રાવતો હવે ॥ ૨૩ ॥

[illegible]

હનુ યક્રવર્ત્તિ સમ સૂલરે ॥ વિ૦ ॥ લી૦ ॥ ૨૪ ॥

અર્થઃ- હવે [illegible] સુભ [illegible] માણિ [illegible] વસ્તુએ [illegible] પૂર્વે [illegible] વસ્તુનં [illegible] ॥ ૨૪ ॥

તસ સૈન્યભરેં ભારિત મહી, અહિપતિ ફણમણિ

[illegible]

અર્થઃ- હવે કવિ સંભાવના કરે છે કે, જેમ અણીયાલી વસ્તુ- નો [illegible] કરી [illegible] પગ [illegible] સૈન્યભ૦ કે૦ [illegible] ભાર [illegible] અહિ [illegible] તેની [illegible] મણિ [illegible] તેણે [illegible]

णें के०) तेथी जाणीयें ने (गिरि के०) पर्वत ते नवि गिरिया एटले पड्या नही! परंतु जो ए पृथ्वी शेषनागना फणानी मणिओमां परोवाणी न होत, तो सैन्यना भारे करी एक दिशायें पृथ्वी नमी जात. ते वारे समभूमियें रहेला पर्वतादिक पण ढली पडत, माटे ए कविये संभावना कीधी के, सैन्यने भारे पृथ्वी एक दिशायें नमी नही, तेथी शेषनागनी फणाना मणियें प्रोवाणी देजाय छे. ए महोटुं आश्चर्य सांभलीने ते समये सूर्य अने चंद्र ने रात्रि दिवस श्रीपालना सैन्यने जूवे छे, ते जाणियें सूर्य चंद्र नथी! परंतु विधि ने ब्रह्मा तेन शशि सूर एटले चंद्र सूर्य तद्रूप नयण ने नेत्र तेने विकशीने (जोत के०) जूवे छे, अने मनमां चिंतवे छे के, भलुं थयुं. ने पृथ्वी शेषनागनी फणाना मणिओयें प्रोवाई गई. नही तो आ श्रीपालना महोटा सैन्यना भारे जो ए पृथ्वी नमी गई होत तो तेथी महारी करेली पृथ्वीनी विषमता थई जात. एम चकित थयो थको श्रीपालना सैन्यने अद्यापि सुधी चंद्र सूर्य रूप चक्षुये करी ब्रह्मा जोयान करे छे ॥ २५ ॥

महरठ सोरठ मेवाडना, वली लाट भोटना भूप रे ॥ वि० ॥ ते आव्यो सघला साधतो, मालव देशें रविरूप रे ॥ वि० ॥ ली० ॥ २६ ॥

अर्थः- ते श्रीपालकुमर, महरठ देश, सोरठ देश, मेवाड देश, वली लाट देश, अने भोट देशना राजाओ ते सघलाओने साधतो थको मालव देशने विषे रविरूप एटले सूर्यसमान तेजें करी देदीप्यमान एवो आव्यो, जेम सूर्य निषध पर्वतथी उदय थयो थको हरिवास, हिमवंत, भरतादिक क्षेत्र, अने गिरियोने उद्योत करतो संध्याये पाछो फरी निषध पर्वते पहोंचे, तेम श्रीपालकुमर पण मालव देशथी निकल्यो हतो ते राजऋद्धि, रमणी, धन, चतुरंगिणी सेनाना परिवार युक्त सर्व देशोने साधतो थको पाछो मालव देशे आव्यो. इति रहस्यम् ॥ २६ ॥

~~अर्थः- ते समये मालवदेशनो राजा यर ओटले हूतनाँ~~

તેમ ઉજ્જયણીને ચારે બાજુયેં શ્રીપાલના સૈન્યેં વીંટેલી જાણવી.૨૯

ડેરા દીધા સવિ સૈન્યના, પહેલો હુઓ રજની જામ
રે ॥ વિ૦ ॥ જનની ઘર પહોતો પ્રેમશું, નૃપ હાર
પ્રભાવેં તામ રે ॥ વિ૦ ॥ લી૦ ॥ ૩૦ ॥

અર્થઃ- તિહાં શ્રીપાલરાજાયે ડેરા તંબૂ દીધા, તેમાં સર્વ સૈન્ય ઉતર્યું. પછી જેવારે (રજનીકે૦) રાત્રિનો પેહેલો (જામકે૦) પહોર થયો, એટલે પ્રથમ પ્રહર રાત્રિ ગઈ, તેવારે (નૃપકે૦) શ્રીપાલ રાજા હારને પ્રભાવેં કરીને પ્રેમ સહિત જનની જે માતા તેને ઘેર પહોતો.૩૦

ઢાલ પૂરી થઈ આઠમી, પૂરણ હુઓ ત્રીજો ખંડ રે
॥ વિ૦ ॥ હોએ નવપદ વિધિ આરાધતાં, જિન
વિનયેં સુજસ અખંડ રે ॥ વિ૦ ॥ લી૦ ॥ ૩૦ ॥

અર્થઃ- એ આઠમી ઢાલ સંપૂર્ણ થઈ, અને ત્રીજો ખંડ પણ સંપૂ-

॥ ચોપાઈ ॥

ર્ણો।

ઇત્યક્ર મહિમાધિકારે શ્રીશ્રી

ધે વિમલેશ્વરદેવેનાર્પિતહારપ્રાપ્તિ મનોભીષ્ટદા-

યક ષટ્કન્યાપાણિગ્રહણ સર્વસૈન્યસહિતોજ્જ-

યિનીનગરીપ્ર

ન્નમ્ ॥૩॥

ઇતિ શ્રીશ્રીપાલચરિત્રે તૃતીયખંડસ્ય બાલાવબોધઃ સમાપ્તઃ ॥૩॥

॥ प्रारंभः ॥

॥ दोहा ॥

अर्थः- श्रीपालना रासनो त्रीजो खंड ते अखंड रसें करीने पूरो

२

अर्थः-

३

अर्थः-

४

~~अर्थः- जेम आंधला आगल दर्पण ने आरीसो, ते धर्यो थको~~

~~अर्थः- ते माटे हे श्रोताजनो! तमें सज्ज थई ज्ञान देई सा-~~

अर्थः-

॥ ढाल पेहेली ॥

गे श्रीपाल सोहामणो जी ॥

अर्थः- हवे सोहामणो श्रीपालकुमर, एक पहोर रात्रि गये थके मा

! ते आगल कहे छे ॥१॥

ण ठाम, सुतने सु

ज होज्जे जीज्जे घोलियोजी ॥२॥

अर्थः-

सुतने एटले पुत्रने सुज होज्जे, एटले कुशल था

थया तास, वालिंभ तुज ने गयो

ई शुद्धि,

જા   કિમ નવિ ભરેજી ॥ ૩ ॥

અર્થઃ-

ખેદ, મ ધરશો રે ભય મનમાં
પરચક્રનોજી ॥ નવપદ ધ્યાનેં રે પાપ પલાય, દુ-
ત   દુ   ૪

અર્થઃ-   જી.
નહીં. આ-
દજી   થા
તેની
૪

અરિ કરિ સાગર હરિને વ્યાલ, જ્વલન જલોદર
બંધન ભય સવે જી ॥ જાયરે જપતાં નવપદ જાપ,
લહે રે સંપતિ ઈહ ભવેં પરભવેં જી ॥ ૫ ॥

અર્થઃ- (અરિકે૦) શત્રુ, (કરિકે૦

આજ રે સંધ્યાયેં જગતાતનો જી ॥ ૬ ॥

અર્થઃ- વલી પણ મયણા કહે છે કે, હે સ્વામિની! જીવ પ્રમાણ ને કોણ (જોને કે૦) ઢૂંઢે? અથવા પરચ્યક્રની ચિંતા ઊપની તેને નિવારવા માટે કેટલાએક મુગ્ધ પ્રાણીયો જ્યોતિષ, નિમિત્તાદિકનાં શરણ છે, તેની જોન કરે, એટલે જોવે જોવરાવે, તે કોણ પ્રમાણ? એટલે એવાં લૌકિક પ્રમાણ જોવાથી શું થાય? મુઝને તો એ વાતનો અનુભવ જાગ્યો- જે ચિત્તમાં પરચક્રનું કાંઈક ચિંતન હતું, તે હવે આજ સંધ્યાયેં શ્રી જગતાત એટલે ત્રણ જગત જનને પિતા સમાન એવા શ્રી અરિહંતદેવ તેની ધૂપ, દીપ, પૂજા કરવાના અવસરેં કોઈ ઊપમા ન [illegible]

[illegible]

ધ્યાન, લક્ષણ એ છે અમૃત ક્રિયા તણો જી ॥ ૭ ॥

અર્થઃ- એ તો [illegible]

વની વૃદ્ધિ કે૦) ચિત્ત ઉલ્લસિત થાય, પરિણામધારાની પુષ્ટિ થાય, ચોથો ભય જે સંસાર તેનો અત્યંત ઘણોજ ભય ઉપજે, એટલે જન્મ દુઃખ નરકના દુઃખની બીક લાગે, ઈત્યાદિક ભય ઉપજે. પાંચમો (વિસ્મય કે૦) ચમત્કાર ઉપજે, એટલે તત્સમયોચિત ક્રિયામાં અતિ પુષ્ટતર સાધ્યની કારણતા દેખી ચિત્તમાં અપ્રાપ્ત પૂર્વની પરેં ચમત્કાર પામે. છઠ્ઠો (પુલક કે૦) રોમોદ્ગમ હોય, એટલે પુષ્ટકારણ પ્રાપ્ત થવાથી અત્યંત હર્ષ ઉપજે, અને અચિર સંસાર ભ્રમણ ભયથી રોમોદ્ગમ થાય. સાતમો (પ્રમોદ કે૦) મહા હર્ષ થાય, આત્મિક સુખાનુભવ હોય. જેમ આંધલાને નેત્રનો લાભ થયેથી તથા સુભટને શત્રુ જીતવાથી જેવો પ્રમોદ થાય, તેથી પણ અધિક પ્રમોદ સમયોચિત ક્રિયા કરવામાં થાય. એ સર્વ અમૃત ક્રિયાનાં (પ્રધાન કે૦) મુખ્ય લક્ષણો છે, એટલે ચિન્હેં અમૃતક્રિયા જાણીયેં. એ ક્રિયા, ઈહલોક અને પરલોકેં અવંધ્યફલદાયક હોય, એટલે નિશ્ચેં ફલદાયક હોય ।। ઉક્તંચ ।। સહજો ભાવધર્મો હિ, શુદ્ધશ્ચંદનગંધવત્ ।। એતદ્ગર્ભમનુષ્ઠાન, મમૃતં સંપ્રચક્ષતે ।।૧।। શાસ્ત્રાર્થાલોચનં સમ્યક્, પ્રણિધાનં ચ કર્મણિ ।। કાલાદ્યંગ વિપર્યાસો, ઽમૃતાનુષ્ઠાનલક્ષણમ્ ।।૨।। ઈતિ ।।૭।।

અમૃતનો લેશ લહ્યો ઈકવાર, બીજું રે ઔષધ કરવું નવિ પડેજી ।। અમૃતક્રિયા તિમ લહિ એકવાર, બીજું રે સાધન વિણ શિવ નવિ અડેજી ।।૮।।

અર્થઃ- માટે જેમ રોગીયેં અમૃતનો લેશજ માત્ર (લહ્યો કે૦) પામ્યો હોય, તો તેને બીજું ઔષધ કરવું પડે નહી, તેમ સંસારરૂપ રોગેં ગ્રસ્ત જીવેં જો એકવાર અમૃતક્રિયા પામી હોય, તો પછી તે બીજાં સાધન કર્યાવિના (શિવ કે૦) મોક્ષ જવામાં અડે નહી, એટલે અટકે નહી ।।૮।।

એહવો રે પૂજામાં મુઝ ભાવ, આવ્યો રે ભાવ્યો -

ध्यान सोहामणोजी ॥ हर्ख न माये मन आणंद, खिण खिण होये पुलक निकारणोजी ॥ ८॥

अर्थः- मा. जी.

लावें करी सोहामणुं अ

भेलें रोमोद्गम थाय एटले शरीरनी रोमराजी विकस्वर थाय, ते

निःफल न थाय, पण फलदायक थवुं जोे

अंतर पडे नही ॥१०॥

७

सुप्रमाण थशो, तें (त्रिविध प्रत्यय छे०) मन, वचन अने काया अ त्र

२

अर्थः- पछी पोतानी प्रिया

हुं छे, ए म्हारा सुतनी वाणी छे.

टुं थाय नही ॥१२॥

३

अर्थः- पछी मातायें बारणां उघाड्यां, के श्रीपाल पे

એટલે જૂઓ, કહેવો છે! ॥૧૫॥

લાગી પાય, સાસુને પ્રથમ પ્રિયા

તો કોઈ આશાતના નવિ કરે જી ॥ ૧૭ ॥

અર્થઃ– હવે શ્રીપાલકુમર મયણાસુંદરીને પૂછે છે, કે તાહરા પિતાને કેવી રીતેં આહીં તેડવું? તેવારેં (સાકે૦) તે મયણાસુંદરી કહે છે, કે કંઠ ઊપર કુહાડો મૂકીને આવી મલે, તો ફરી શ્રીજિનધર્મની દુઃખોત્પાદક રૂપ આશાતના અવજ્ઞા કોઈ ન કરે. ઈહાં કેટલાએક એવો અર્થ કરે છે, કે કોઈ જિનશાસનની આશાતના ન કરે, એટલા માટે કંઠે કુહાડો ધરી તેડવાનું કહ્યું છે. તે યત્કિંચિત્ જાણવું. જે ભણી પ્રજાપાલ રાજાયેં તો પ્રથમજ મયણાયુક્ત શ્રીપાલને દેખીને પોતાનું માન મૂક્યું છે, અને ધર્મરુચિ થયો છે. જૈનધર્મની પ્રશંસા પણ કીધી છે, ઉન્નતિ કીધી છે, તે ઊપર ફરી સમ્યગ્દૃષ્ટિ જીવને એટલો ખેદ ન હોય. કેમ કે? એ રાજા કાંઈ તે કાલેં જૈનનો પ્રત્યનીક નથી, પરંતુ ઊલટો સાહાયકારી છે. માટે લોકોને જણાવવાને અભિપ્રાયેં તેનું અપમાન કરવા માટે કાંઈ રાજાને કંઠે કુહાડો મૂકાવી તેડ્યો નથી, પરંતુ લોકોને જાણવા સ્વરૂપ વિશેષથી કર્મની પ્રતિતિ કરાવવાને અર્થે તથા વિશેષથી ધર્મના મહા અભ્યુદય ફલ વિશેષની પ્રતિતિ કરાવવાને માટે એવી અવસ્થાયેં તેડ્યો છે ॥ ૧૭ ॥

કહે વરાવ્યું દૂત મુખેં તિણ વાર, શ્રીપાલેં તે રાજાને વયણડું જી ॥ કોપ્યો રે માલવ રાજા તામ, મંત્રી રે કહે નવિ કીજેં એવડું જી ॥ ૧૮ ॥

અર્થઃ– શ્રીપાલેં તેજ વખતેં દૂતને મુખેં પ્રજાપાલ રાજાને તેહિજ રીતેં કહેવરાવ્યું, (તામ કે૦) તેવારેં માલવ દેશનો રાજા કોપ્યો. તેને પ્રધાને કહ્યું કે, હે મહારાજ! એવડો કોપ મ કરો, ક્રોધમાં ફાયદો નથી ॥ ૧૮ ॥

ચોથે રે ખંડે પહેલી ઢાલ, ખંડ સાકરથી મીઠી એ ભણી જી ॥ ગાયે જે નવપદ સુજસ વિલાસ, કી-

રતિ વાધે જગમાં તેહ તણી જી ॥૧૯॥

અર્થઃ- એ ચોથા ખંડને વિષે પહેલી ઢાલ તે સાકરના (ખંડ કે૦) ક- ટકાથી પણ મીઠી (ભણી કે૦) કહી. જે પ્રાણી નવપદના રૂડા યશનો વિ- લાસ ગાય તો તેની જગતમાં કીર્ત્તિ વધે, તથા કવિ યશોવિજયજીયેં પોતાનું નામ પણ સૂચવ્યું ॥૧૯॥

॥ દોહા ॥

મંત્રી કહે નવિ કોપિયેં, પ્રબલ પ્રતાપી જેહ ॥ નાખી- ને શું કીજિયેં, સૂરજ સામી ખેહ ॥૧॥

અર્થઃ- હવે માલવ દેશના રાજાને તેનો પ્રધાન કહે છે, કે જે પ્રબ- લ પ્રતાપી પુરૂષ હોય, તેની ઉપર કોપીયેં નહીં. તિહાં દૃષ્ટાંત કહે છે કે જેમ પંથી જનને માર્ગે ચાલતાં સૂર્યનો આકરો તાપ લાગે, તેવારેં (ખે- હ કે૦) ધૂલની પસલી ભરીને સૂર્યની સાહામી નાખે, તો તે ધૂલ પાછી આવી તેના પોતાના મુખ ઉપર પડે, માટે સૂર્ય સામી ધૂલ નાખીને શું કરીયેં ? તેમ પ્રબલ પ્રતાપી ઉપર ક્રોધ કરવો તે પણ પોતાનેજ દુઃખદાયી થાય ॥૧॥

ઉદ્ધત ઉપરેં આયડ્યું, પસરંતું પણ ધામ ॥ ઊલ્હા એ જિમ દીપનું, લાગે પવન ઉદ્દામ ॥૨॥

અર્થઃ- વલી પ્રધાન કહે છે, કે હે રાજન્ ! અંધારૂં તે દેશ ભાષાયેં ઉદ્ધત શબ્દેં અંધકાર કહે છે, તે અંધકારની ઉપરેં આયડ્યું, એટલે આવી પડ્યું, (પસરંતું કે૦) તે માંહે વિસ્તાર પામતું, પરંતુ એમ નહીં જે આથડીને પાછું આવી પડ્યું, અર્થાત્ આકરા અંધકારને ટાલે એવું દીપનું (ધામ કે૦) તેજ છે, એવું તેજ પણ (ઉદ્દામ કે૦) આકરો પવન લાગે, તેવારેં ઓલાઈ જાય. ઈહાં પ્રધાને પોતાની નિ- પુણાઈથેં રાજાને ખબર કીધી, તેમાં એવું સૂચવ્યું, જે તમેં તો દીવા સરખા છો, તમારૂં તેજ અસ્ખલિત છે, તે બીજા અંધારા સરખા

अर्थः- तेवोज

अर्थः- तेवारें मयणा पोताना पिताने कहे छे, के हे पिताजी! भ-
घो हतं ,

अर्थः- तेवारें मालवदेशनो राजा

અર્થઃ- તે અચરિજ તેવી વાત સાંભલીને તિહાં વિવેક ઉદાર એ-

રિવાર એકઠો ... ૫૦

નાટિકશરણ આદિસે, શ્રી શ્રીપાલ સનૂર ॥૧૧॥

અર્થઃ- એમ સ્વજનવર્ગ સર્વ એકઠો મલે થકે આનંદનો પૂર વર્ત્તે

॥ ઢાલ બીજી ॥

હોજી લુંબે ઝુંબે વરસેલો મેહ, આજ દિહાડો

अर्थः- (तामकें०) तेवारें नाटकनां घणां पेडां छे, तेमांथी पहेलुं पेडुं एटले टोलुं नाचवाने माटे स्वेछायें उठ्युं थयुं. पण ते मांहे एक मूल नटी एटले मुख्य नाटकणी छे, तेने टोलें मलीने (बहु परें भणीकें०) घणी रीतें कह्युं. तो पण ते नाचवा उठे नहीं. १

होजी उठाडी बहु कष्ट, पण उत्साह न साधरे हो लाल ॥ होजी हाहा करी सविषाद, दूहो एक मुखें उच्चरे हो लाल ॥२॥

अर्थः- तथापि तेने बहु कष्टें करी उठाडी, तो पण (साकें०) ते नटी नाचवाने माटें उत्साह धरती नथी, अने मुख थकी विषाद सहित बे वार हाहा एवो शब्द करती एक दोहो पोताना मुखथी उच्चारती हवी ॥२॥

॥ दोहा ॥

किहां मालव किहां शंखपूर, किहां बब्बर किहां नट्ट ॥ सुरसुंदरी नचावियें, दैवें दल विमरट्ट ॥३॥

अर्थः- तेनो अर्थ कहे छे के, किहां मालव देशें जन्म अने किहां शंखपुरे परणावी, तथा किहां बब्बर देशें वेची अने किहां ए नाटक करवा शीखी, दैवें मरट्ट ते मरड एटले आमलो, वांकाई, मानपणुं दली नाखीने सुरसुंदरीने नचवती करी ॥३॥

॥ ढाल पूर्वनी ॥

होजी वचन सुणी तव तेह, जननी जनकादिक

अर्थः- ते नाटकणीनां एवां वचन सांभलीने जननी ते माता अने जनकादिक ते पिता प्रमुख सर्व सज्जन विस्मित चित्तें करी चिंतवतां हवां के, ए आपणी पुत्री सुरसुंदरी नाटकणी थई. ए केम संभवे ॥ ४ ॥

हो जी जननी कंठ विलग्ग, पूछी जनकें रोवती हो लाल ॥ हो जी सघलो कहे वृत्तांत, जे ऋद्धि तुमें दीधी हती हो लाल ॥ ५ ॥

अर्थः- माता पिता पोताना मनमां विमासे छे के, केम ए सुरसुंदरी छे, किंवा नथी! एटलामां तो सुरसुंदरी तिहांथी ऊठीने पोतानी जननीने गले आवी वलगी. तेने रोवतीथकी देखीने जनकें एटले पितायें पूछ्युं, तेवारे तेनी आगल सघलो वृत्तांत कहे छे के, हे पिताजी! जे तमें मुजने ऋद्धि दीधी हती ॥ ५ ॥

हो जी हुं ते ऋद्धि समेत, शंखपुरीने परिसरें हो लाल ॥ हो जी पहोती मुहूरत हेत, नाथ सहित रही बाहिरें हो लाल ॥ ६ ॥

अर्थः- ते ऋद्धि सहित हुं शंखपुरी नगरीने परिसरें के॰ समीपें पहोती, पण ते दिवसें नगरमां पेसवानुं मुहूर्त न हतुं. ते हेतु माटे हुं मारा नाथ के॰ भर्त्तार सहित गाम बाहेर वाडीमां रही ॥ ६ ॥

હોજી સુભટ ગયા કેઈ ગેહ, છો છે સાથે નિશા ર-
હી હો લાલ ॥ હોજી ભમાતા તુન નહું, ઘાડિ પડી
તિહાં હું ગ્રહી હો લાલ ॥ ૭ ॥

અર્થઃ-

અર્થઃ- તે ધાડના સુભટોએ ત્યાંથી મને લઈને નેપાલદેશમાં લઈ

અર્થઃ-

લઈને વેશ્યાને હાટે

नापतिने सही हो लाल ॥ १० ॥

अर्थः- पछी नाटक छे प्रिय जेने एवो तिहांनो जे महाकाल राजा, [illegible]

हो जी नाटिक करतां तास, आगें दिन केता गया हो लाल ॥ हो जी देखी आप कुटुंब, उलस्युं हुंज तुम हुई दया हो लाल ॥ ११ ॥

अर्थः- ते श्रीपालनी आगल नाटक करतां करतां आगल केटला एक दिवस वही गया, परंतु आज तो आपणुं कुटुंब सहु देखीने म्हारा उपर तमारी दया थई तेथी हुंज उल्लसी आव्युं ॥ ११ ॥

हो जी मयणा हुंज तव देखि, निज गुरु अत्ताण मद कियो हो लाल ॥ हो जी ते मयणापति दास, भावें अब मुज सलकियो हो लाल ॥ १२ ॥

अर्थः- तमें मने परणावी तेवारें मयणानुं हुंज देखीने (निज गुरु अत्ताण के०) में म्हारी नहोटाईपणानो मद कर्यो, अहंकार कर्यो हतो. तेना पसायथी (अब के०) हमणा ते ज मयणानो पति जे श्रीपाल, तेना (दासभावें के०) सेवकभावें दासीभूत थईने में दासीभूत थईने में दासीपणुं कर्युं, माटे में जे मद करेलो हतो, (ते के०) ते मद सलक्यो ॥ १२ ॥

हो जी एकज विजयपताक, मयणा सयणामां लहे हो लाल ॥ हो जी जेहनुं शील सलील, महिमायें

मृगमद मह महे हो लाल ॥ १३ ॥

अर्थः- हवे सुरसुंदरी मयणासुंदरीनी स्तुति करे छे. एकल विजयपताका एटले अद्वितीय विजय पताकाने ते मयणासुंदरी पोताना सयणामां एटले सगां कुटुंबमां लहे, एटले पामी छे. वली जेनुं शील रूप जे (सलील के०) पाणी ते महिमायें करीने मृगमद जे कस्तूरी तेनी पेरें महमहाट करी रह्युं छे, एटले जगतमां जेनी शीलनी सुगंध विस्तार पामी रही छे ॥ १३ ॥

होजी मयणाने जिनधर्म, फलियो अलियो सुरतरु हो लाल ॥ होजी मुज मनें मिथ्या धर्म, फलिओ विषफल विषतरु हो लाल ॥ १४ ॥

अर्थः- मयणायें श्री जिनधर्म सेव्यो, ते तेने जलवंत एवो जे- (सुरतरु के०) कल्पवृक्ष ते समान प्रत्यक्ष दृश्यमान शुभरूप फूलें फूलें करी फल्यो, अने में मिथ्यात्व धर्म सेव्यो, ते मुजने जेम विषतरु एटले विषवृक्षमां विषफल उपजे, ते समान दुःखरूप फलें फूलें करीने फल्यो. एटले जेवां बीज वाव्यां, तेवां फल पाम्यां ॥ १४ ॥

होजी एकज जलधि उपन्न, अमिय विषे ने आंतरो हो लाल ॥ होजी अम बिहु जेहेनी मांहि, तेह छे मत कोई पांतरो हो लाल ॥ १५ ॥

अर्थः- ईहां कोई अजाण पूछे के, एकज कुलमां तमें जे बेहेनो उपनी छो, ते मांहे एटलो फेर केम पड्यो? तेने दृष्टांतपूर्वक उत्तर कहे छे, के जेम एकज (जलधि के०) समुद्र उत्पत्तिनुं स्थानक छे, तेमां अमृत अने विष बेहु उपजे छे. पण तेमां आंतरुं छे, केम के? अमृत छे ते रोगापहारकपणे जीवाडनार छे, अने विष जे छे, ते तो सर्वथा मारनारज छे. तेम ईहां पण अमो बेहु बेहेनो मांहे तेटलो

ગણશો નહીં ॥ ૧૫ ॥

હોજી મયણા નિજકુલ લાજ, ઉદ્યોતક મણિદીપિકા હો લાલ ॥ હોજી હું છું કુલમલ હેતુ, સઘન નિશા ની ઝીપિકા હો લાલ ॥ ૧૬ ॥

અર્થઃ- વલી મયણા પોતાના કુલની લાજને ઉદ્યોતક એટલે પ્રકાશ કરવામાં મણિદીપિકા એટલે મણિરત્નની દીવી સમાન છે, અને હું તો કુલને મલીન કરવાની હેતુ એટલે કારણ છું. તે કહેવી હેતુ છું? તો કે, (સઘન નિશાકે૦) વર્ષાદ સહિત અંધારી રાત્રિ હોય તેની પણ ઝીપિકા એટલે ઝીંપનારી છું. અર્થાત્ કુલને મલીન કરવામાં સઘન રાત્રિને જીતું એહવી હું છું ॥ ૧૬ ॥

હોજી મયણા દીઠે હોય, સમકિત શુદ્ધિ સોહામણી હો લાલ ॥ હોજી મુઝ દીઠે મિથ્યાત, ધીઠાઈ હોએ અતિ ઘણી હો લાલ ॥ ૧૭ ॥

અર્થઃ- વલી મયણાને દીઠે થકે સોહામણી સમકેતની શુદ્ધિ થાય, અને મુઝને દેખવાથી મિથ્યાત્વ લક્ષણ અત્યંત ધીઠાઈ એટલે વક્રતા પેદા થાય ॥ ૧૭ ॥

હોજી એહવા બોલી બોલ, સુરસુંદરીયેં ઉપાઠીયો હો લાલ ॥ હોજી તે આનંદ ન તેહ, નાટિક શતકેં પણ કીયો હો લાલ ॥ ૧૮ ॥

અર્થઃ- ઈહાં શ્રીપાલેં, લોકોને આનંદ ઉપજાવવા માટે સુરસુંદરીને નાટક કરવાની આજ્ઞા કરી હતી. તે એક નાટક તો શું? પણ (નાટક શતકેં કે૦) શેંકડા ગમે નાટક કરવાથી પણ તે આનંદ (નકે૦) ન-

અર્થઃ-

ઋદ્ધિ આપીને બોલાવ્યો,
કર્યો ॥૧૭॥

હોજી તે દંપતી શ્રીપાલ,

૨૦

અર્થઃ-

૨૦

અર્થઃ- હવે મયણાનાં વચનથી દયાને (લહી કે૦) પામીને શ્રી જૈનધર્મ આરાધીને સર્વ નીરોગી થયા હતા, એવા જે સાતશેં કુષ્ઠી

પુરૂષો તે શ્રીપાલનો યશ સાંભલીને તિહાં આવ્યા ॥ ૨૧ ॥

હોજી તે પણ નૃપ શ્રીપાલ, પ્રણમે બહુલે પ્રેમશું હો લાલ ॥ હોજી રાણિમ દીએ નૃપ તાસ, વદન કમલ નિત ઉલ્લસ્યું હો લાલ ॥ ૨૨ ॥

અર્થઃ- તે પણ શ્રીપાલરાજાને ઘણા પ્રેમેં કરી પ્રણામ્યા. તે સાતશેંને શ્રીપાલ, રાણિમ તે રાણાની એટલે ઉમરાવની પદવી દેતો હવો. તે સર્વને સૈન્યના નાયક કર્યા. તે શ્રીપાલનું વદન તે મુખ તદ્રૂપ કમલ તે નિત્ય એટલે નિરંતર સદાય ઉલ્લસ્યું, એટલે વિકસ્વર થયું રહે છે ॥ ૨૨ ॥

હોજી આવી નમે નૃપ પાય, મતિસાગર પણ મંત્રવી હો લાલ ॥ હોજી પૂરવ પરેં નરનાહ, તેહ અમાત્ય કીયો કવી હો લાલ ॥ ૨૩ ॥

અર્થઃ- વલી મતિસાગર નામા પ્રધાન પણ આવીને શ્રીપાલરાજાને પગે લાગો, તે પૂર્વે પોતાના પિતાનો મહોટો પ્રધાન હતો, તેની પેરેં વલી પણ શ્રીપાલેં તેને (અમાત્ય કીયો કવી કે૦) સર્વમાં વડેરો મહોટો પ્રધાન કર્યો ॥ ૨૩ ॥

હોજી સુસરા સાલા ભૂપ, માઉલ બીજા પણ ઘણા હો લાલ ॥ હોજી તેહને દીએ બહુમાન, નૃપ આદરની નહીં મણા હો લાલ ૨૪

અર્થઃ- વલી સાસરા અને સાલા પક્ષના રાજા તથા માઉલ એટલે મોસાલ પક્ષના રાજા તેમજ બીજા પણ ઘણા રાજાઓ અને

સુભટ આવ્યા છે, તેમને શ્રીપાલ બહુ માન દેતો હવો. શ્રીપાલરાજા આદર સન્માન આપવામાં કાંઈ ઓછપ રાખતો નથી ॥ ૨૪ ॥

હોજી ભાલમિલિત કરપદ્મ, સવિ સેવે શ્રીપાલને હો લાલ ॥ હોજી ઈક દિન વીનવે મંત્રિ, મતિસાગર ભૂપાલને હો લાલ ॥ ૨૫ ॥

અર્થઃ- તે સર્વ પોતાના ભાલસ્થલને વિષે મિલાવ્યા છે (કરપદ્મ કે૦) હાથરૂપ કમલ બેમણે એવા થકા એટલે સર્વ, હાથ જોડી પોતાને મસ્તકે લગાડી નમ્ર થઈ માથું નીચું નમાવીને શ્રીપાલરાજાની સેવા કરે છે. હવે એક સમયને વિષે મતિસાગર પ્રધાન આવીને શ્રીપાલને વીનવે છે ॥ ૨૫ ॥

હોજી ચોથે ખંડે ઢાલ, બીજી હુઈ સોહામણી હો લાલ ॥ હોજી ગુણ ગાતાં સિદ્ધચક્ર, જસ કીરતિ વાધે ઘણી હો લાલ ॥ ૨૬ ॥

અર્થઃ- એ ચોથા ખંડને વિષે શોભનીય બીજી ઢાલ સંપૂર્ણ થઈ. શ્રીસિદ્ધચક્રજીના ગુણ ગાતાં થકાં એટલે સ્તવતાં થકાં ઘણો યશ અને કીર્ત્તિ વધે ॥ ૨૬ ॥

॥ દોહા ॥

મતિસાગર કહે પિતૃપદેં, ઠવીઓ બાલપણે જેણ ॥ ઊઠાવીયો તો તુજ અરિ, તે સહિ દિત્ત મએણ ॥૧॥

અર્થઃ- હવે મતિસાગર પ્રધાન શ્રીપાલને કહે છે કે, બાલપણે તુજને ત્હારા પિતૃપદે એટલે પિતાને પાટે થાપ્યો હતો, તિહાંથી (જેણ કે૦) જે ત્હારા (અરિ કે૦) શત્રુએ તુજને ઊઠાડયો, તે ત્હારો શત્રુ (સહિ કે૦) નિશ્ચે (દિત્તમએણ કે૦) દીપ્તમદેન એટલે દીપતા મદે કરી યુક્ત છે ॥ ૧ ॥

अरि करगत जे नवि लिये, शक्ति छते पितृरज्ज ॥
लोक हसे जस फोक तस, जेम शारद घन गज्ज ॥ २ ॥

अर्थः- माटे अरि जे शत्रु तेना करगत एटले हाथमां गयुं एवुं जे (पितृरज्ज के०) पितानुं राज्य तेने पोतानी छती शक्तियें जे न लीये, तो तेनी लोकमांहे हांसी थाय, अने तेनुं जस पण फोक एटले व्यर्थ जाणवुं. केनी पेरें? तो के जेम शरदकालनो घन जे वर्षाद ते फोकट गर्जना कस्या करे, पण पाणीनुं टीपुं वरसे नहीं, तेनी पेरें निरर्थक जाणवुं. ॥ २ ॥

ए बल ए ऋद्धि ए सकल, सैन्यतणो विस्तार ॥
शुं फलशे जो लेशो नही, ते निजराज उदार ॥ ३ ॥

अर्थः- माटे जो ते पोतानुं उदार राज्य नही लेशो, तो तमारुं ए जल, पराक्रम तथा ऋद्धि जे दोलत अने वली आ सैन्यनो विस्तार ते सर्व शुं फलशे? एटले ए सर्व पाम्यानुं शुं फल? अर्थात् कांईज नही ॥ ३ ॥

नृप कहे सारुं तें कह्युं, पण छे चार उपाय ॥ सामें होय तो दंड श्यो, साकरें पण पित जाय ॥ ४ ॥

अर्थः- एवां प्रधाननां वचन सांभलीने राजा कहेवा लाग्यो के, हे मंत्रीश्वर! तें कह्युं, ते सत्य छे, पण राज्य लेवाना साम, दाम, भेद अने दंड, ए चार उपायो छे, तेमां जो साम एटले मिष्ट वचनथीज अर्थ थाय, तो दंडनुं शुं काम छे? जेम साकर खाधाथी पित्तरोग जतो होय, तो वली कडवुं ओषध शा माटे करीयें! ॥ उक्तंच ॥ सामःप्रेमपरं वाक्यं, दानं चार्थ विसर्जनम् ॥ भेदः परजनाकृष्टि, र्निग्रहः परपीडनम् ॥ १ ॥ इति तत्त्वम् ॥ ४ ॥

अहो बुद्धि मंत्री भणे, दूत चतुरभुज नाम ॥ नृपें

શીખાવી મોકલ્યો, પહોતો ચંપા ઠામ ॥ ૫ ॥

અર્થઃ- એવું શ્રીપાલનું વચન સાંભલી મંત્રી ને પ્રધાન તે કહે છે, કે અહો સ્વામી! તમારી બુદ્ધિ તો મ્હોટી છે, સમુદ્ર જેવા ગંભીર છોં, તો હવે આ ચતુરભુજ નામા દૂતને મોકલો, તે સામાદિ ચાર ભેદને જાણનારો છે, તથા મુખની વાચાલતામાં ચતુર છે, માટે ચતુરભુજ એવું નામ છે. પછી તેને રાજાયેં શિખાવીને મોકલ્યો, તે પણ ચંપાનગરીને ઠામેં જઈ પોહોતો ॥ ૫ ॥

॥ ઢાલત્રીજી ॥

॥ રાગ બંગાલો ॥ કિસકે ચેલે કિસકે પૂત, આતમરામ એકિલા અવધૂત ॥ મન માન લે ॥ એ દેશી ॥ અજિતસેન છે તિહાં ભૂપાલ, તે આગલ કહે દૂત રસાલ ॥ સાહિબ સેવિયેં ॥ કલા શીખવા બાણી જાલ, જે તેં મોકલિયો શ્રીપાલ ॥ સા૦ ॥ ૧ ॥

અર્થઃ- તિહાં અજિતસેન નામેં રાજા જેઠો છે, તેની આગલ તે દૂત આવીને પોતાની ચતુરાઈથી અનુક્રમેં મીઠાં, ખારાં અને કડવાં એવાં ત્રણ પ્રકારનાં રસાલ વચનો કહે છે. તિહાં પ્રથમ મીઠાં વચન કહે છે કે, હે રાજન્! તમેં વૃદ્ધ થયા છો માટે હવે સાહેબ જે પરમેશ્વર તેને સેવો, અથવા અમારા સાહેબની સેવા જિનમત કરો. જે તમારાભાઈ

ભાર   ત ા   ત ન ા

जाणउ घणी कलाओं शीखववा माटे जाहेर मोकली दीधो हतो

अर्थः- ते श्रीपाल (सार

हार अेटले घणी महोटी जेवी चतुरंगी सेना लईने तमें वृद्ध थया -

पण हवे वृद्ध जूना थंभ जेवा थया छो, माटे नवा

वि असमर्थ छे तेह शुं शोध ॥ सा० ॥ ४ ॥

अर्थः- हवे आम्न एटले जाशां बीजां वचन कहे छे. बीजुं वली (जहुके०) घणा (भूपके०) शब्दो, ते श्रीपालना पदपंकजने भक्ति अनुरूप एटले अनुकूल भक्तिथें करीने सेवे छे, पण तमें पोतानायक तेनी सेवा करवा आव्या नही, तेथी विरोध ऊपन्यो, तो ते विरोधनो शोध करवाने ते श्रीपाल शुं असमर्थ छे? (नवि के०) ना, असमर्थ नथी ॥ ४ ॥

किहां सरशव किहां मेरु गिरिंद, किहां तारा किहां शारदचंद ॥ सा० ॥ किहां जद्योत किहां दिननाथ, किहां सायर किहां छिल्लर पाथ ॥ सा० ॥ ५ ॥

अर्थः- तेनामां अने तमारामां तो घणोज अंतर छे, ते हुं कहुं छुं. ते सांभलो. क्यां तो सरशवनो एक दाणो अने क्यां मेरुपर्वत! वली क्यां तारानुं तेज अने क्यां शरदपूनमना चंद्रमानुं तेज! क्यां जद्योत एटले आगीओ जीवडो ऊडे छे, तेनुं तेज अने क्यां दिननाथ ने सूर्य ऊगे छे तेनुं तेज! वली क्यां सायर एटले समुद्र लहेर अने क्यां छिल्लरपाथ एटले एक जजोचीयानी लहेर ॥ ५ ॥

किहां पंचायण किहां मृगबाल, किहां ठीकर किहां सोवन थाल ॥ सा० ॥ किहां कोद्रव किहां कूर कपूर, किहां कुकशा ने किहां घृतपूर ॥ सा० ॥ ६ ॥

अर्थः- वली क्यां पंचानन ने सिंह तेनुं जल अने क्यां मृगलाना बालकनुं जल! तथा क्यां एक ठिकरानी शोभा अने क्यां एक सोनाना थालनी शोभा! तथा क्यां कोद्राना धान्यनुं भोजन अने क्यां कपूर समान ऊज्ज्वल कूरनुं भोजन! तथा क्यां कूशकना ढोकलानुं भोजन अने क्यां घृतना पूरें सहित घेवरनुं भोजन ॥ ६ ॥

કિહાં શૂન્ય વેડી કિહાં આરામ, કિહાં અન્યાયી કિહાં નૃપ રામ ॥ સા૦ ॥ કિહાં વાઘ ને કિહાં વલિ છાગ, કિહાં દયાધરમ કિહાં વલિ યાગ ॥ સા૦ ॥ ૭ ॥

અર્થઃ- વલી ક્યાં શૂન્ય વગડાની શોભા અને ક્યાં આરામ એટલે વાડી બગીચાની શોભા! વલી ક્યાં તે અન્યાયી રાજાઓ અને ક્યાં શ્રી રામચંદ્રજી જેવા ન્યાયવંત રાજા! તથા ક્યાં વાઘનું બલ અને ક્યાં છાગ એટલે બોકડાનું બલ! વલી ક્યાં દયામય ધર્મ અને ક્યાં વલી યાગ તે પાપારંભ સહિત યજ્ઞધર્મ! ॥ ૭ ॥

કિહાં જૂઠ ને કિહાં વલી સાચ, કિહાં રતન કિહાં ખંડિત કાચ ॥ સા૦ ॥ ચઢતે ઓઠે છે શ્રીપાલ, પડતે તુમ સરિખા ભૂપાલ ॥ સા૦ ॥ ૮ ॥

અર્થઃ- વલી ક્યાં તે જૂઠ બોલનારો અને ક્યાં સત્ય ભાષણ કરનારો! તથા ક્યાં તે રત્નની શોભા અને ક્યાં કાચના કટકાની શોભા! તો હે રાજન્! આ એટલાં ઓઠાં જે મેં તમોને કહ્યાં, તે માંહે જે ચડતાં ઓઠાં કહ્યાં, તેવો તો શ્રીપાલરાજા જાણવો, અને જે પડતાં ઓઠાં કહ્યાં, તે સમાન તમારા સરખા રાજા જાણવા. ઈહાં ચોથી ગાથાથી આઠમી ગાથા સુધીની પાંચ ગાથામાં ઓઠાં વચન કહ્યાં છે. ॥ ૮ ॥

જો તું નવિ નિજ જીવિત રૂઠ, તો પ્રણમી કરે તેહ તુઠ ॥ સા૦ ॥ જો ગર્વિત છે દેખી રજ્જ, તો રણ કરવા થાઓ સજ્જ ॥ સા૦ ॥ ૯ ॥

અર્થઃ- હવે કટુ વચન કહે છે, કે હે રાજન્! જો તું તાહરા પોતાના જીવિતવ્ય ઊપર રૂષ્ટ થયો નહો, તો આવીને શ્રીપાલને પ્રણમીને તેનેજ (તુઠ કે૦) સંતુષ્ટ કર. અથવા શ્રીપાલરાજાને પ્રણામ કર

॥ सा० ॥ १० ॥

अर्थः- वली (तसकें०) ते श्रीपालनी सेना रूप सा

नी एम रह्यो

ईभूत ॥ शब्द नहीं भलो ॥ कहे छे तुं तुज नृपने

प्रेम ॥ श० ॥ चंपा नगरीनो

अर्थः- एम पूर्वे कहेली रीतें वचन बोलीने ज्यारें दूत बोलतो

१०

म, तिणें

અર્થઃ- ત!

એટલે ઉડ્યાં છે, તે તહારાં વચન અને લોચન એ જેહના માંહો માંહે સમ

તુરભુજ નામ છે ॥૧૨॥

હું અમારો કોણી, શત્રુભાવ વહિ

અર્થઃ- હવે જેહલાં વચન દૂતેં કહ્યાં હતાં, તે સર્વનો ઉત્તર શબ્દ

, પણ તે કોઈ અભા-

થયો ॥૧૩॥

અર્થઃ- વલી હું મહારા જીવિતને તો રૂઠો નથી, પરંતુ મને એમ લાગે
છે કે અપૂઠો એટલે ઉલટો યમરાજ તેની ઉપર રૂઠો છે. કારણ કે જેણે

જસ જલ સાયર સાધુ પ્રાય, જેહનાં જલ તે બી-

जन राय ॥ श० ॥ तेहमां हुं वडवानल जाण, सवि ते
शोषुं न करुं काण ॥ श० ॥ १५ ॥

अर्थः- वली (जलडे०) तेमनुं श्रीपालना सैन्यरूप समुद्रमां सथवा प्रमाणे जल छे एवा निर्जल राजा तो जीजा जाणवा, परंतु मने तो तुं तेनी समुद्र सरखी सेनामां वडवानल अग्नि सरखो जाणजे, हुं सर्व श्रीपालना सैन्यरूप समुद्रने शोषी लेउं, तेमां बिलकुल ओरछेप राखुं नहीं ॥ १५ ॥

कहे जे दूत तुं वेगो जई, आवुं छुं तुज पूठें धाई ॥
श० ॥ जल परखीजें रणमेदान, जडनी पृथिवी ने
विद्यानुं दान ॥ श० ॥ १६ ॥

अर्थः- माटे हे दूत! तुं वेगो एटले उतावलो जईने तहारा राजाने कहेजे, जे हुं पण तहारी पछवाडेज धायो थको लडाई करवा माटे आवुं छुं, जलनी परीक्षा रणमेदानमां करीयें, ए वचनमां वाद शा कामनो! जेनुं जोडुं गाजतुं तेनी पृथ्वी जाणवी, अने जेहनी विद्या जागती होय, तेनुं दान जाणवुं. अथवा पृथ्वी तो जोडवालानी छे, पण निर्माल्यनी नथी, अने विद्याना दानसमान बीजुं दान नथी ॥ १६ ॥

चोथे खंडें त्रीजी ढाल, पूरण हुई ए राग बंगाल
॥ श० ॥ सिद्धचक्र गुण गावे जेह, विनय सुजस
सुख पावे तेह ॥ श० ॥ १७ ॥

अर्थः- चोथा खंडने विषे त्रीजी ढाल बंगालरागमां पूर्ण थई, जे प्राणी श्रीसिद्धचक्रजीना गुण गाय, ते प्राणी विनय, सुयशरूप सुख पामे ॥ १७ ॥

॥ दोहा ॥

वचन कहे वयरी तणां, दूत जई अति वेग ॥ कहुं

આંકણે તે સુણી, હુઓ શ્રીપાલ સતેગ ॥ ૧ ॥

અર્થઃ- હવે વૈરીના વચન સાંભળીને તિહાંથી દૂત અત્યંત ઉતાવલો આવી તે વચનો શ્રીપાલને સંભળાવ્યાં. તે કટુ વચન કાને સાંભલીને શ્રીપાલરાજા (સતેગ કે૦) તરવાર સહિત થયો, એટલે લડાઈ કરવાને ઉજમાલ થયો ॥ ૧ ॥

ઉચ્ચ ભૂમિ તટિની તટેં, સેના કરિ ચતુરંગ ॥ ચંપા દિશિ જઈ તિણેં દિયા, પટ આવાસ ઉત્તંગ ॥ ૨ ॥

અર્થઃ- પછી તટિની જે નદી તેના તટ ઉપર જિહાં ઉંચી ભૂમિ છે, તિહાં ચતુરંગિણી સેના તૈયાર કરીને શ્રીપાલરાજાયેં ચંપાનગરીની દિશાયેં જઈ (ઉત્તંગ કે૦) ઘણા ઉંચા એવા જે (પટ કે૦) વસ્ત્ર તેના આવાસ એટલે તંબુ દીધા, અર્થાત્ તંબુ ખડા કર્યા ॥ ૨ ॥

સામો આવ્યો સજલ તવ, અજિતસેન નરનાહ ॥ માંહો માંહિ દલ બિહું મલ્યાં, સગરવ અધિક ઉત્સાહ ॥ ૩ ॥

અર્થઃ- તેની સાહમો અજિતસેનરાજા પણ સજલ, સૈન્ય સહિત આવ્યો, તે બેહુ (દલ કે૦) કટક માંહો માંહે આવી મલ્યાં. હવે તે કેહવાં છે? તો કે (સગરવ કે૦) ગર્વે કરી સહિત અને સંગ્રામ કરવાનો અધિક ઉત્સાહ ધરતાં છે ॥ ૩ ॥

॥ ઢાલ ચોથી ॥

॥ કડખાની દેશી ॥ ચંગ રણરંગ મંગલ હુઆં અતિ ઘણાં, ભૂરિ રણતૂર અવિદૂર વાજે ॥ કોતુકી લાખ દેખણ મલ્યા દેવતા, નાદ દુંદુભિ તણે ગયણ ગાજે ॥ ચંગ૦ ॥ ૧ ॥

અર્થઃ-(ચંગ કે૦) મનોહર ઘણો સુંદર એવો જે (રણરંગ કે૦) સં-

ग्राम करवानो उत्कर्ष, ते करवा माटे बंदीजन सिंधूडा रागमां अत्यंत मनने आल्हादकारक एवां घणां मांगलिक करता हवा, एटले जे कार्यनो प्रारंभ करियें, तेनी धुरें मंगल विना ते कार्यनी सिद्धि थाय नही, ते माटे घणां मंगल कर्यां. वली (भूरिके०) घणां एवां (रणतूरके०) संग्रामनां काहली, शरणाई प्रमुख वाजित्र ते (अविदूरके०) अत्यंत नजीक अथवा अस्खलित वाजे, परंतु मांहो मांहे सघन भिन्न भिन्न स्वरें वाजे एम नहीं. एवां घणा वाजित्र वाजते थके तिहां सैन्यने विषे युद्ध जोवानो अभिलाष छे जेमने एहवा निकटवर्त्ति कौतुकी लक्षबद्ध देवताओ ते युद्धनुं कौतुक जोवामाटे मल्या छे. ते देवताओ पण आकाशें रह्या थका दुंदुभिओ वगाडी रह्या छे, तेना (नादके०) शब्द तेणे करी तमाम गगण ने आकाश तो गर्जारव करी रह्युं छे. अने ते शब्दें करी बेहु सैन्यना सुभटोने परस्पर युद्ध करवानो अभिलाष वधतो हवो ॥ १ ॥

उग्रता करण रणभूमि तिहां शोधियें, रोधियें अ-
वधि करी शस्त्र पूजा ॥ बोधियें सुभट कुलवंश शंसा
करी, योधियें कवण विण तुज्ज दूजा ॥ चं० ॥ २ ॥

अर्थः- हवे अमें इहां संग्राम करशुं, एवी (उग्रता करणके०) महोटाई करवाने अर्थें तिहां रणभूमि एटले संग्राम करवानी भूमिने (शोधियेंके०) कचरो, कांटा, कांकरा, काहाडी नाखी शोधीने साफ करे, तथा उंची नीची विषम भूमि टालीने बराबर सरखी करे. पछी ते जगानी अवधि एटले मर्यादा करी पोतानी हद्द सुधी निशान स्थापीने तेटली भूमि पोतपोताने माटे रोधे, एटले रोधी राखे. पछी बेहु सैन्यना सुभट, मांहो मांहे पोतपोताना शस्त्र ने खड्गादिक आयुधो तेनी पुष्प, चंदन, धूप, दीपें करी पूजा करे. वली बेहु सैन्यमां (बोधियेंके०) बंदीजन ने बिरुदावलीना बोलनारा भाट चारण प्रमुख, ते सुभटोना कुलवंश ते पिताना पक्षनुं कुल अने माताना पक्षनो (वंशके०) जाति एटले आ अमुक सुभट अमुक कुलनो उपनो छे. ए सुभट अमुक जातिनो छे, एवी रीतें कुलवंशनी (शंसाके०) प्रशंसा करीने कहे छे

કે, [illegible] સુભ [illegible] શાબાસ છે! [illegible] સ્વા-
મીનું કામ પડ્યું છે, માટે સ્વામિભક્તનું એ લક્ષણ છે કે, જીવિત પર્યંત
પણ પોતાના સ્વામીના કામમાં પાછો પગ ભરવો નહીં. તેમાટે અહો સુ-
ભટો! આજ ઈહાં (વિણતુજ્ઝ દૂજ કે૦) તમારા વિના બીજો કોણ
(યોધિયેં કે૦) ઝૂઝશે! એવી કીર્ત્તિ બોલીને સુભટોને શૂરપણું ચઢાવે છે.૨

**ચરચિયેં ચારૂચંદન રસેં સુભટ તનુ, અરચિયેં ચંપ-
કેં મુકુટ સીસેં ॥ સોહિયેં હત્થ વરવીરવલયેં તથા, ક-
સ્યતરૂ પરિ જન્યા સુભટ દીસે ॥ ચં૦ ॥ ૩ ॥**

અર્થઃ- વલી (ચારૂ કે૦) મનોહર સુગંધયુક્ત એવો ચંદન રસ એટ-
લે બાવના ચંદનનો રસ, તેણેંકરી (સુભટ કે૦) સુભટો પોતાના તનુ એ-
ટલે શરીર તેને (ચરચિયે કે૦) ચર્ચે છે, વિલેપન કરે છે, તે કેસરેંકરી ગ-
રકાવ થયા છે, તે યોદ્ધાઓ યુદ્ધમાંથી જય મેલવ્યા વિના પાછા ફરેજ ન-
હીં. આજ પણ લડાઈમાં જે કેસરિયાં વસ્ત્ર કરી જાય છે, તે લડાઈમાંથી
પાછા ફરતા નથી, અવશ્ય યુદ્ધને જીતેજ! અને જો ન જીતે, તો પણ જીવ

ता नाशी जता नथी. ए जे मार्ग तेमना छे. तथा वली (चंपकेके०) चंपक वृक्षना फूलना छोगांओयें करी सुलटो पोताना माथाने विषे रहेला मुकुटने अर्चे छे, एटले फूलना छोगां मुकुटमां लटकावे छे, ते पण युद्धमांथी पाछा पग भरे नही, एम लोकोक्ति छे. तेमज केटला एक सुलटो पोताना (हत्थके०) हाथने विषे (वरके०) श्रेष्ठ एवां (वीरवलयके०) वीरपणाना कडां पहेरे छे, एटले वीरवलयें करी तेना हाथ शोभे छे, ते पण वीरनुं बिरुद धारण करे छे, माटे ते पण संग्राममांथी पाछा पग करे नही. एवी रीतें चंदनें विलेपित अंगवाला तथा चंपाना फूलोनां छोगां धरनारा अने वीरवलय पहेरनारा इत्यादिक शोभायें करी सुशोभित थका ते सुलट जाणियें साक्षात् कल्पवृक्षज होय नही ? तेनी परें जण्या थका दीसे छे ॥ ३ ॥

कोई जननी कहे जनक मत लाजवे, कोई कहे माहरूं बिरुद राजे ॥ जनक पति पुत्र तिहुं वीर जस ऊजला, सोहि धन जगतमां अधिक आजे ॥ चं० ॥ ४ ॥

अर्थः- हवे ते सुभटो घरथकी तैय्यारी करी युद्ध करवा माटे निकल्या. ते वखतें कोई एक सुलट, पोतानी मातानी तेमज कोई एक पोतानी स्त्रीनी शीख मागे, तेवारें तेने (जननीके०) माता एम कहे छे के, हे पुत्र ! ताहरा (जनकके०) पिता महा शूरवीर हता, कोई स्थलें संग्राममांथी पाछा हठ्या नथी. एवा वीर बिरुदना धारक हता माटे तेने तुं लजवीश नही, तुं पण जयवंत थईने मुजने मुज देखाड जे, अथवा शत्रुने हणतां मरण पामजे, पण नासी जईश नही. वली कोई एक सुलटनी माता एम कहे छे के, तुं महारूं बिरुद राखजे. केम के हुं वीरनी पुत्री अने वीरपत्नी ए बे बिरुद धारक तो कहेवाणी छुं, एटले महारो पिता अने महारो भर्त्तार ए बे तो शूरवीर थई गया छे. हवे तुं पण शूरवीर थजे, के जेणें करी हुं त्रीजा वीर प्रसूता नामा बिरुदनी धारण करनारी पण कहेवाउं ! एटले जनक, पति अने पुत्र, ए त्रणे जेना वीर यशें करी जगत्रयमां ऊजला आजी अगीयें रहे, ते धन्य

એવાં માતાના વચન સાંભલી તે સુભટ વીરપણું આદરી સંગ્રામ-
માં આવ્યા ॥ ૪ ॥

કોઈરમણી કહે હસિય તું સહિશકિમ, સમર કરવા-
લ શર કુંત ધારા ॥ નયણ બાણે હણ્યો તુજ્ઝ મેં વશ
કિયો, તિહાં ન ધીરજ રહ્યો કર વિચારા ॥ ચં૰ ॥ ૫ ॥

અર્થઃ-

જ માગે છે, તેવારેં તે સ્ત્રી

ધારામાં ટેકાનું નથી. તો (સમર કે૰) સંગ્રામ તેને વિષે (કરવાલ કે૰)
ખડ્ગ, (શર કે૰) બાણ, અને (કુંત કે૰

ને સુભટ બોલ્યો કે, હે પ્રિયા! તેં મહા

ધૈર્ય નિશ્ચલતાયેં રહ્યું નહીં. તો તું શત્રુના બાણ

ન્યને ભલે એવા સામર્થ્યવાન્ હતા, તો તે
આગલ નિર્જલ થઈગયા તો મહારૂં શું ગયું છે! ॥ ૫ ॥

તું મત કરે, મરણ જીવન તુજ્ઝ
ઠ છાંડું ॥ અધરરસ અમૃતરસ હોય તુજ્ઝ સુભ-
અચલ જોડું ॥ ચં૰ ॥ ૬ ॥

અર્થઃ- તથા કોઈએક સુભટની સ્ત્રી કહે છે કે, તું મનમાં એમ

લાવીશ નહીં, કે હું કદાચિત્ સંગ્રામમાં મરણ પામીશ તો પછી મ્હારી સ્ત્રી કોને આધારેં જીવશે! એવો તું મ્હારો મોહ કરીશ નહી. કેમકે? મ્હારૂં મરવું તથા જીવવું જધું ત્હારી પછવાડે જ છે, હું ત્હારી પીઠ છાંડીશ નહી, એટલે તું જે સંગ્રામમાં જીત કરી કુશલેં ઘેર આવીશ, તો મંગલ દ્રવ્યેં કરી તુને વધાવીને હું ઘરમાં તેડી જઈશ, અને કદાચિત્ જે સંગ્રામમાંજ મરણ પામીશ, તો હું પણ ત્હારી પછવાડે અગ્નિપ્રવેશ કરી મરણ પામીશ. એ રીતેં એક તો અધરરસ એટલે હોઠનો રસ અને બીજો અમૃતરસ, એ બે રસ તુજને સુલભ છે. તે કેવી રીતેં? કે જે શત્રુનો પરાજય કરીને જીવતો ઘરે આવીશ, તો હું તુજને આનંદિત થકી સ્મરાતુર થઈને રતિને અવસરેં આલિંગન દઈશ. તે સમયેં તું મ્હારા હોઠના ચુંબનરૂપ રસનો સ્વાદ પામીશ, અને જે કદાચિત્ સંગ્રામમાં તારા પ્રાણનો ત્યાગ થશે, તો તું સ્વર્ગને વિષે દેવતા થઈશ, અને હું તારી પછવાડે અગ્નિપ્રવેશ કરી સતી થઈને દેવાંગના થઈશ. અને ત્યાં તુને દેવતાની પદવીમાં અમૃતરસ સુલભ છે, એટલે જે જીવતો રહીશ તો અધરરસ પામીશ અને જે મરણ પામીશ તો અમૃતરસ પામીશ એ બે તુજને સુલભ છે, માટે હે સ્વામી, ક્રમેં જય છે, તેમાં સાવધાન થઈને સ્વામીનું કાર્ય સુધારજે, પણ કાયર થઈને પાછો પગ ભરીશ નહી. તેથકી હે સ્વામી! ત્રણ જગતમાં જયયશનું હેતુ એવું તારે અચલ જાડું (હોકેં) થાઓ. કેમકે જે શૂરપણું આદરીને મરણ પામે છે, તેને આ લોકમાં બલવત્તર સુભટપણાનું યશ મલે છે, અને પરલોકમાં દેવપદ પામ્યા થકાં યશકાંતિનું દીપ્તિપણું પ્રા[illegible]

[illegible] ॥ ૬ ॥

[illegible]

અર્થઃ- (ઈમકેં૦) એ રીતેં રાત્રિયેં જેવારેં સર્વ સુભટો યુદ્ધમાં

पाला सुभट तेनो समूह थईने अत्यंत घणा युद्धनो (संरंभ के०) प्रारंभ करीने अथवा संरंभ एटले क्रोधयुक्त थईने (दोर्दड केरे) जेहु कडकडवा- ला सजल जूझे, एटले जल सहित यया थका मांहोमांहे (जूझे के०) युद्ध करवा मंड्या. तिहां घणा दिवसनी सुभटोना मनमां ते युद्ध करवानी वांछा हती ते अहीं पूर्ण करे छे, ने विचारे छे ने अमारा स्वामी आगल अमारो भलशे थाय, एम जाणी हर्षथी संग्राम करे छे. ते संग्राम मांहे ते महोय महोय हाकम, फोजदार, सेनाधिपति, पटाना भेलनार, अमीर, ऊमरावो, तथा शीपाईयो छे, ते राजनी आपेली भूमिनी योग्य- ता ने भोगववुं, ते प्रमाणे पोतानी योग्यता जोईने विचारे छे ने, अमें घणा दिवस थया स्वामीनी आपेली घरनी गरास जाईयें छैयें, माटे आज अमारा स्वामीने अर्थे संग्राममां लडवुं अमने योग्य छे, एवी यो- ग्यता जोई आधिक लडे छे. वली अमल ते कसुंबा अफीण मांहोमांहे आरोगता थका पोतपोतानी मर्यादा तथा कुलीनपणुं विचारी अत्यंत युद्ध करता थका रणसंग्राममां मुंझाता नथी. तेना मनमां एवो विचार छे के, जेम तेम करी अमारा स्वामीनी जीत थाय, पण तेतो पुण्याधीन वात छे. तथापि निमित्तशास्त्रमां कह्युं छे के, जेनुं सैन्य ऊंची भूमि ऊपर्यें ऊतर्युं होय, वली जे न्यायवंत होय, तेनी जीत थाय. ते सर्व प्रकारनी शुद्ध- ता तो हाल श्रीपालराजनी छे, वली पुण्यप्रकृति पण एनी सारी छे, तेथी श्रीपालनो जय थाय एवुं देखाय छे ॥ ८॥

नीर जिम तीर वरसे तदा योध घन, संचरे जग परें ध- वल नेजा ॥ गाज हलसाज ऋतु आई पाउस तणी, वीज जिम कुंत चमके सतेजा ॥ चं० ॥ ९॥

अर्थः- हवे संग्रामने वर्षाऋतुनी ऊपमायें वर्णवे छे. संग्राममां (योध घन के०) सुभटोयें जाला सन्नाह पहेर्या छे, तेणे करीने ते यो- द्धाओ घन एटले मेघसदृश देखाय छे, ते योद्धा (सदा के०) सर्वदा (नीरजिमतीर के०) पाणीनी पेरें तीर एटले बाण तेनो वर्षाद वरसावे छे. वली वर्षादमां जगला पक्षीओनो संचार होय तेनी पेरें इहां (सं-

પેરે ધવલ નેજા કે૦) સુભટોના હાથમાં ધોલા સપેત નેજા છે તે ફરકે છે અર્થાત્ તે નેજાને હાથમાં લઈને સુભટો શૂરપણાથેં લશ્કરથકા ડામ ડામ દોડી રહ્યા છે, તેથી તે ફરકી રહ્યા છે. તથા (દલ કે૦) લશકરનો સાજ તે હાથી, ઘોડા, સુભટ પ્રમુખના વૃંદ, તે માંહો માંહે કોલાહલ શબ્દ કરી રહ્યા છે, તેનો પડછંદો પડે છે તે ગાજી રહ્યો છે. તે જાણિયેં વર્ષાદમાં ગાજન થતી હોય નહી ! તેવો જણાય છે. તથા (કુંત ચમકે સતેજ કે૦) તેજેં કરી સહિત એટલે તેજવંતા ભાલાની અણીયો ચમકતી ઝલકી રહી છે, તે (વીજ જિમ કે૦) વીજલીની પેરેં જણાય છે. એ રીતેં તે સંગ્રામ જોઈને (ઋતુ આઈ પાઉસતણી કે૦) જાણે વર્ષાદની ઋતુજ આવી હોય નહી ! એવો સંગ્રામ દેખાય છે.

ખંડ બ્રહ્મંડ શતખંડ જે કરિ શકે, ઊછલે તેહવા નાલગોલા ॥ વરસતા અગનિ રણમગન રોષેં ભર્યા, માનું એ યમતણા નયણડોલા ॥ યં૦ ॥ ૫૦ ॥

અર્થઃ- હવે નાલમાંથી ગોલા છૂટે છે, તેની ઊપર કવીશ્વર ઊત્પ્રેક્ષા કરે છે કે, (ખંડ કે૦) કુંભારના ઘરનું જૂનું ભાજન, તેને જેમ પથરો મારીને સો કટકા કરી નાખીયેં, તેની પેરેં (બ્રહ્મંડ કે૦) સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાલ રૂપ બ્રહ્માંડ, તેના પણ જે (શતખંડ કે૦) સો ખંડ એટલે સેંકડા ગમે ખંડોખંડ કરી શકે તેહવા મહા બલવત્તર મહાસામર્થ્યવાન (નાલગોલા કે૦) નાલો માંહેથી ગલોલા ડામ ડામ ઊછલે છે. તે જે સૈન્યના મનુષ્યને આવી લાગે છે તેના પ્રાણ જાય છે. તે નાલગોલા કેહેવા છે? તો કે (વરસતા અગનિ કે૦) અગ્નિના સમૂહને વરસતા થકા રણમગન એટલે સંગ્રામમાં તન્મય થકા રોષેં ભર્યા, એટલે ક્રોધેં ભર્યા રાતા છે. તે ગોલા એમ જાણે છે કે જમ છતાં શત્રુ કેમ રહે ? ઈહાં કવિ ઊત્પ્રેક્ષા કરે છે કે, હું એમ માનું છું જે, એ નાલગોલા અગ્નિ વરસતા નથી પરંતુ સુભટોનાં પ્રાણ હરણ કરવાને વિકાસ્યા રણમાર્ગે જાણિયેં યમરાજાના નેત્રના ડોલાજ છે ! એટલે જેમ યમરાજાના નેત્રના ડોલા જેની ઉપર પડે, તેના પ્રાણ જાય છે. તેમ એ નાલગોલા પણ જેની ઉપર પડે તેના પ્રાણ લિયે

કેઈ છેદે શરેં અરિતણાં શિર સુભટ, આવતાં કેઈ અ-
રિબાણ ઝાલે ॥ કેઈ અસિ છિન્ન કરિકુંભ મુક્તાફ-
લેં, બ્રહ્મરથ વિહગમુખ ગ્રાસ ઘાલે ॥ ચં૦ ॥૧૧॥

અર્થઃ- હવે તે સૈન્યમાં કેવા કેવા પ્રકારની કલાઓવાલા સુભટો છે? તે કહે છે. કેટલાએક સુભટ તો જેમ બકના પ્રહારે કરી શિર છેદાય તેમ (શરેં કે૦) અર્ધચંદ્રાદિક બાણેં કરીને (અરિતણાં શિર કે૦) શત્રુસુભટના મસ્તકને છેદે છે એવી કલાવાળા છે. વલી કેટલાએક સુભટ તો યુદ્ધમાં ચારે તરફ નજર રાખતાં (અરિ કે૦) શત્રુના સાહામા આવતા બાણને વચમાંથીજ ઝાલી રાખે છે. તથા કેટલા એક પોતા ઊપર આવતા બાણને વચમાંથીજ છેદી નાખે છે, પણ આગલ વધવા દેતા નથી, પોતાના અંગ ઊપર આવવા દેતા નથી, એવા લઘુલાઘવી કલાવાન્ સુભટો છે. તે જાણિયેં યુદ્ધમાં રમતજ કરી રહ્યા હોય નહિં? હવે સુભટોનું ભુજબલ કહે છે. કેટલાએક સુભટ (અસિ કે૦) તરવાર તેના એકજ ઘાયેં કરી (કરિકુંભ કે૦) હાથીના કુંભસ્થલને (છિન્ન કે૦) છેદી નાખે છે, વિદારી નાખે છે. તિહાં લસ્કર જાતિના હાથીના કુંભસ્થલમાંહે જે મોતિનો રાશિ હોય, તે તેમાંથી વેરાઈ પડે છે, તે મોતિનો ગ્રહણ કરનાર ઈહાં કોણ હોય? તિહાં કવિ ઊત્પ્રેક્ષા કરે છે, કે (બ્રહ્મરથ વિહગ કે૦) બ્રહ્માના રથમાં હંસપક્ષી જોડેલા છે તેના મુખને વિષે (ગ્રાસ ઘાલે કે૦) ચણ ચુગાવે છે અને તે માટેજ સુભટો તે હાથીના કુંભસ્થલને જાણે છેદતા હોય નહિં! એમ લાગે છે. એવા બલીષ્ઠ સુભટ જે છે, તે બલેં કરી એક ઘાયેં હાથીના મસ્તકને વિદારી નાખે છે ॥ ૧૧ ॥

મધુરસ સદ્ય અનવદ્ય કવિપદ્ય ભર, જંદિલજ બિરુદથી અધિક રસિયા ॥ જોજ અરિફોજની મોજ ધરિ નવિ ડરે, યમકભર ધમક દઈ માંહિ ધસિયા ॥ ચં૦ ॥૧૨

અર્થઃ— હવે સુભટોનો રણરસ વખાણે છે. (સધકે૦) તત્કાલનો [illegible] લની ઝાપના માદ [illegible] ભરતસદૃશ ને કવિયો, તેનાં રચેલાં દગ્ધાક્ષરાદિ દોષ રહિત એવાં પદ્ય ને કવિત, સવૈય્યા, કુંડલિયા પ્રમુખ તેનો (ભરકે૦) સમૂહ, તેણેં કરી અંદિજન ને ભાટ ચારણાદિક, તે બિરૂદાવલી વંશાવલી બોલી રહ્યા છે. તે સાંભલીને શત્રુના ફોજની જોર ને ચિંતા, તે પોતેં મોન ધરતા નકરે, એટલે એ કેટલા છે! અમેં કેટલા છૈયેં! અથવા એ ઘણા છે! એમ રસિક એવા સુભટ નત અધિક અભિમાનેં ચડ્યા થકા (અરિફોજની કે૦) શત્રુની ફોજની (જોનકે૦) રખે અમને એ મારી નાખે! એ-વી ચિંતા રાખ્યા વિના તેની અવગણના કરીને (મોન ધરિકે૦) પોતાના દિલની આનંદ ખુશ ખજતીયેં કરી (ચમકભરકે૦) રોષને ભર એટ-લે સમૂહેં અકસ્માત્ એટલે આગલી સાહામી ફોજવાલાને ગવેષણા નથી, ને એ થોડે પરિવારેં આવીને અમારી સાથેં બાધશે? તેવા અક-સ્માતેં (ધમક દઈકે૦) ધમક દઈને શીઘ્રપણેં ધમકામાં ગુલાંટ મા-રયાની પેઠેં અથવા સિંહની પેરેં પરાક્રમ ધરીને શત્રુની ફોજ માંહે (ધસિ-યા કે૦) પેઠા, એટલે માંહો માંહે યુદ્ધ કરતા થયા, અર્થાત્ એકએક સાહામાની ફોજ રોસભેલ કરી દીધી ॥ ૧૨ ॥

वाल विकशाल करवाल हत सुभट शिर, वेग उरछलि-
त रवि राहु माने ॥ धूलि धोरणि मिलित गगन गंगान
[illegible]

અર્થઃ— [illegible] સરંજ. [illegible] માંહે [illegible] સુભટન કરવાલ [illegible]

રાજને! એમ કહી લઘુ લાઘવી કલાયેં દક્ષિણ કરમાં ગ્રહણ કરેલી (કરવાલ કે૦) તરવાર, તેણેં કરી શત્રુના સ્કંધ ઊપર પ્રહાર કર્યો, તેણેં કરી (હત કે૦) હણાયેલું જે સુભટનું મસ્તક તે કેહેવું છે? તો કે (વાલ વિકરાલ કે૦) વાલેં કરી વિકરાલ એટલે બિહામણું દેખાય છે, અર્થાત્ તેના મસ્તકમાં મહોટા કેશો છૂટા થઈ ગયેલા છે એવું છે. તે જે વારેં છેદાણું, તેવારેં તે સુભટ શૂરપણામાં હતો, તેથી તામસી પ્રકૃતિના પર્યાય, તેના મસ્તકમાં રહી ગયા છે, તેને યોગેં (વેગઊચ્છલિત કે૦) વેગેં કરી ઊતાવલથી ઊંચું ઊછલવા લાગ્યું. તિહાં કવિ ઊત્પ્રેક્ષા કરે છે કે, સંગ્રામ આકરો થાય છે, તેમાં સુભટ વાહનાદિકના પાદ પ્રહારથી રજનો સમૂહ ઊડે છે તે આકાશ સુધી પોહોંચ્યો છે, તેણેં કરી આકાશ છાઈ ગયું છે, માટે સૂર્ય ઢંકાઈ ગયેલો છે, તેથી દેખવામાં આવતો નથી. માટે એમ લાગે છે જે, તે સુભટનું જે મસ્તક ઊડ્યું, તે કેશના યોગેં કરી શ્યામ દેખાય છે, તેથી ધડવિનાનું એકલું મસ્તક દેખીને "રવિ રાહુ માને" (રવિ કે૦) સૂર્ય તેણેં તેને રાહુ કરી માન્યો, તેથી પોતાના શત્રુને અકસ્માત્ સાહામો આવતો દેખી સૂર્યે ભય પામીને જાણ્યું જે રાહુ મુજને ગ્રહવા આવ્યો છે! તેથી પોતાના રથ સહિત તિહાંથી નાશીને ધૂલની જે ધોરણિ એટલે સમૂહ, તેને મલવે કરી ગગનગંગા જે આકાશગંગા તેના કમલો ધૂલેં કરી ઢંકાઈ ગયાં છે. તે સ્થાનક દેખીને (કોટિ અંતરિત રથ રહત છાને કે૦) તે ગગનગંગાના કમલનાં કોતરોમાં આવી સૂર્યનો રથ છાનો રહી ગયો. અથવા કોડો ગમે કમલ ધૂલના યોગથી એકઠાં થયાં છે તેમાંહે જાણિયેં સૂર્યનો રથ છાનો રહ્યો છે અર્થાત્ સંગ્રામને યોગેં તે ધૂલ ઊડી છે, તેને યોગેં સૂર્ય આચ્છાદિત થયો છે તે દેખાતો નથી; માટે એ કવિયેં ઊત્પ્રેક્ષા કરી છે ॥ ૧૩ ॥

કેઈ ભટ ભારપરિ સીસ પરિહાર કરિ, રણરસિક૦ અધિક જૂઝે કબંધેં ॥ પૂર્ણ સંકેત હિત હેત જય જયરવેં, નૃત્ય મનુ કરત સંગીત બંધેં ॥ યં૦ ॥ ૧૪ ॥

અર્થઃ- વલી સુભટની શ્રેણિમાંહે જૂઝતા થકા કોઈ એક સુભ-

ટનાં મસ્તકો છેદાઈ ગયાં છે, તેવારેં તે સુભટોનાં એકલાં ધડજ માત્ર યુદ્ધ કરે છે, તેની ઊપર પણ કવિ ઊત્પ્રેક્ષા કરે છે કે, (કેઈભટ કે૦) કેટલાક સુભટેં યુદ્ધ કરતાં કરતાં વિચાર્યું જે પોતાની પાસેં ભાર હોય, તો ઝુલે મને યુદ્ધ ન થાય, એવું મનમાં ધારીને (ભારધારિ સીસ પરિહાર કરી કે૦) પોતાના મસ્તકને ભારની પરેં જાણીને તેને વેગલું મેલ્યું છે, કારણ કે હલવું થવાથી યુદ્ધ સબલ રીતેં થાય, માટે મસ્તકનો પરિહાર કરી પછી (રણરસિક કે૦) રણને વિષે રસિક થયો થકો (કબંધ કે૦) મસ્તક રહિતાના ધડેં કરીને (અધિક ઝૂઝે કે૦) ઘણો ઘણો ઝૂઝે છે. હવે તે ધડ જે છે તે હાથમાં ખડ્ગ લઈ ઝૂઝે છે. તેને વિષે કવિ ઊત્પ્રેક્ષા કરે છે, તે એવી રીતેં કે જાણિયેં તે સુભટો યુદ્ધ કરવાને સાવધાન થયા હતા, તેવારેં એવો કાંઈ સંકેત કર્યો હતો જે શત્રુને જીતવો, અથવા પોતાના જીવનો છેદ કરવો, અથવા લાખો ગમે માણસોનો સંહાર કરવો. તે (પૂરણ સંકેત કે૦) સંકેત પૂર્ણ થયો જાણીને તેના (હિતહેત કે૦) હિતના કારણ થકી (જયજયરવેં કે૦) જયજય શબ્દેં કરી ધડ ઝૂઝે છે. હવે ધડ ઝૂઝે છે તિહાં કવિ કહે છે કે, (નૃત્ય મનુ કરત સંગીત ખદ્દે કે૦) હું એમ માનું છું જે એ ધડ ઝૂઝતું નથી, પરંતુ સંગ્રામ કરી પોતેં જયપણું પામ્યું તેને અર્થેં જયજયરવેં કરી જાણીયેં હર્ષભરેં સંગીત ખદ્ધ નાટકજ કરતું હોય નહીં!

ભૂરિ રણતૂર પૂરેં ગયણ ગડગડે, રથ સબલ શૂર ચકચૂર ભાંજે ॥ વીર હક્કાય ગય હય પલે ચિહું દિશેં,
જે હુવે શૂર તસ કોણ ગાંજે ॥ચં૦॥ ૧૫ ॥

અર્થઃ- હવે સુભટોનું શૂરપણું વખાણે છે. તિહાં સંગ્રામમાં (ભૂરિ કે૦) ઘણાં એવાં (રણતૂર કે૦) સંગ્રામનાં વાજિંત્ર જે નગારાં, શરણાઈ, ઢોલ અને રણશિંગા પ્રમુખ તેના શબ્દને (પૂરેં કે૦) સમૂહેં કરીને (ગયણ કે૦) આકાશ તે (ગડગડે કે૦) ગર્જારવ કરી રહ્યું છે. (સબલશૂર કે૦) બલેં કરી સહિત એવા શૂરવીર સુભટો જે સાહામા શત્રુના જે રથ તેને એક મુષ્ટિના પ્રહારેં કરી (ચકચૂર ભાંજે કે૦)

ભાંજીને ચકચૂર કરી નાખે છે. એવું બલ ફોરવતા તથા મનમાં સિં-
હથકી પણ અધિક બલનું અભિમાન ધરતા થકા યુદ્ધ કરે છે. વલી
(વીરહક્કાયકે૦) વીર હકારથા થકા એટલે વીર વીરને હક્કારતા થકા
અર્થાત્ એક શૂરવીર છે, તે બીજા શૂરવીરને સિંહનાદેં કરી હકારે છે.
પોતાના સમોવડિયાને મહોટા શબ્દેં કરી કહે છે કે, મ્હારી સાહામો
આવ! એમ બોલાવે છે. એવો પ્રચંડ શબ્દ સાંભલીને (ગયહય પલે
ચિહું દિશેં કે૦) ઘોડા અને હાથી ચારે દિશાયેં ચીશ પાડતા થકા નાશી
જાય છે. હવે એવા બલિષ્ઠ યોદ્ધાઓ સંગ્રામ કરે છે અને કોઇપણ પાછા
પગ દેતા નથી. તે માટે શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે કે (જે હુવે શૂર કે૦) જે શૂર-
વીર થઈ મરણ અંગીકાર કરીને સંગ્રામમાં પ્રવેશ કરે, (તસ કોણ ગંજે
કે૦) તેને કોણ ગંજવી શકે? એટલે જે મરણનો ભય રાખતો હોય,
તેતો ગંજાય. પરંતુ જેના ચિત્તની સ્થિરતા નિશ્ચલ છે, તેની ઉપર
ગમે તેટલી શત્રુના શસ્ત્રની શ્રેણી પડે તોપણ તેથી તે ગંજાઈને
ભાગી જાય નહીં ॥ ૧૫ ॥

તેહ ખિણમાં હુઈ રણમહી ઘોરતર, રૂધિર કર્દમ ભરી અંતપૂરી ॥ પ્રીતિ હુઈ પૂર્ણ વ્યંતર તણા દેવને, સુભટને હોંશ નવિ રહિ અધૂરી ॥ ચં૦ ॥ ૧૬ ॥

અર્થઃ- એમ સંગ્રામ કરતાં થકાં (તેહ કે૦) તે (રણમહી કે૦) સંગ્રા-
મ કરવાની ભૂમિકા, (ખિણમાં કે૦) ક્ષણવારમાં (ઘોરતર કે૦) અત્યંત
બિહામણી એટલે મહાભયંકર થઈ રહી. ત્યાં જે સુભટો તથા હાથી
અને અશ્વપ્રમુખ મરણ પામ્યા, તેના (રૂધિરકર્દમભરી કે૦) રૂધિરને કા-
દવેં કરીને ભરાણી થકી સાક્ષાત જાણિયેં (અંતપૂરી કે૦) યમરાજાની પુ-
રીજ હોય નહીં! એવી થઈ, એટલે તે દિવસેં અગણિત સુભટ પ્રમુખ
યમને ઘરે પહોતા. લોકમાં એવી કહેવત છે કે, યમને કોઈ દિવસ તૃ-
[illegible]
[illegible]
પણ અનેક સુભટો મરણ પામ્યા દેખીને પ્રેમ સહિત પ્રીતિવંત થયા

એટલે હર્ષભર સંતુષ્ટ થયા- અને જેહુ દલવાલા સુભટોયેં પણ પ્રથમ, સંગ્રામની આદ્યમાં જે વિચાર્યું હતું કે, રાજાની ભૂમિ જાઈયેં છૈયેં, તેને માટે મહારામાં આવી યુદ્ધની કલા છે, તે હું લડાઈમાં કરી દેખાડીશ, તે તે પ્રમાણેં તે તે સુભટોયેં તેવી તેવી કલાયેં કરી યુદ્ધ કર્યું, તેથી તિહાં કોઇપણ સુભટને લડાઈ કરવાની હોંશ અધૂરી રહી નહી ॥ ૧૬ ॥

દેખી શ્રીપાલભટ ભાંજિયું સૈન્ય નિજ, ઊઠવે તવ અજિતસેનરાજા ॥ નામ મુજ રાજવો જેર ઈરિહા- જવો, હો સુભટ વિમલ કુલ તેજ તાજા ॥ યં ॥ ૧૭ ॥

અર્થઃ- એમ માંહો માંહે યુદ્ધ થતાં થકાં પોતાના સૈન્યને શ્રીપાલને સુભટેં (ભાંજિયું કે૦) નસાડ્યું, એવું દેખીને એટલે મહા બલિષ્ટ પરાક્રમી એવા શ્રીપાલના સુભટ શસ્ત્રેં કરી ઘણા હત પ્રહત કર્યા. તેથી કાયર થયેલા, નિર્બલ થયેલા, મરણથકી બીક પામતા, પાછા પગ દેતા, નાસતા એવા પોતાના સુભટોને -

દેખીને અજિતસેન રાજા પોતેં અસવારી કરી યુદ્ધ કરવા સાવધાન થઈને તેમને ઊઠવે, એટલે પાછા યુદ્ધ કરવાને સાવધાન કરે, હિમ્મત આપે કે, હે સુભટો ! ભાગો માં ભાગો માં- હવે હું આગેવાન થાઉં છું- તમેં કશી વાતેં ચિંતા કરો નહીં- હમણા શત્રુના સૈન્યને દશે દિશાયેં નસાડી દેશું ! એવી રીતેં ભાગતાં થકાં તમારી અને અમારી આબરૂ કેમ રહેશે માટે હે સુભટો ! (નામ મુજ રાજવો કે૦) મહારે નામ રાખવું છે- તેથી તમારૂં પણ નામ રહેશે- જે ફલાણા સુભટ હતા, તેણેં પોતાના સ્વામીની આવી જીત કરી દેખાડીઃ તે માટે તમેં તમારૂં ફરીથી જેર

देजाडो. (विमल सुभटकुल के०) हे निर्मल कुलना ऊपना सुभटो! तमें क्षत्रीना (तेनताज के०) तेने करी ताज (होके०) थाओ. पाछा पग म भरो. एम सुभटोने कही सन्नद्ध बद्ध करी फरी लडवाने तैय्यार कर्या ॥१७॥

तेह धम धूजतो सैन्य सवि धूजतो, वींटियो ज-त्ति सय सात राणे ॥ ते वदे नृपति अभिमान त्यज हजिय तुं, प्रणमि श्रीपाल हित एह जाणे ॥१८॥

अर्थः-(तेह के०) ते अजितसेन राजा पोताना सुभटोने (धम धूज तो के०) एवी रीते जणावतो थको सज्ज थई श्रीपालना सैन्य साथें धूजतो थको सैन्यने विलोकवा लाग्यो, ते जोई सातशें राणा लडवा आव्या. तेनी साथे तेओयें युद्ध करतां तेना सुभटोने दूर करी (जत्ति के०) झटिति तत्काल अजितसेन राजाने चो तरफ घेरो करी वींटी लीधो, अने पछी ते राणा कहेवा लाग्या के, हे नृपति! हजी सुधी तहारुं कांई गयुं नथी माटे तुं अभिमान छांड, कारण के हवे तारे अहंकार राखवो युक्त नथी, पूर्वे पण अहंकारथी घणा राजाओनां राज्य गयां छे, माटे अमारुं वचन मानी आवीने श्रीपालराजाना चरणकमलप्रत्यें प्रणाम कर. (एह के०) ए श्रीपालराजा केहवो छे? तोके (हित जाणे के०) हितनो जाण छे. माटे महाभीश तो तहारा गुन्हा सर्व बक्षीस करशे ॥१८॥

मान घन जास माने न ते हितवचन, तेह शुं जू-जतो नविय थाके ॥ बांधियो पाडि करि तेह सत सय भटें, हुओ श्रीपाल जश प्रगटवाके ॥ चं० ॥१९॥

अर्थः- एवां वचन राणाओयें कह्यां, पण अजितसेनना चित्तमां परमाण आव्यो नही. केम के (जास के०) जेने (मान घन के०) अहंकार रूप धन छे ते पोताना हितनां वचन माने नही, तेम अजितसेन पण ते राणाओनो वचननी अवगणना करतो अभिमाने

पूरित थको मनमां विशेष क्रोध धरतो (तेहशुं केण) ते सातशें राणा- ओनी साथें युद्ध करतो कोई रीतें थाकतो नथी. मनमां विचारे छे के, म्हारा सुभटो जलहीन थया तो शुं थयुं ? पण म्हारुं जल तो क्यांहि गयुं नथी ! एम धारी युद्ध करे छे. ते युद्ध करतां ते राणाओयें हाथी- नी सूंढआली दंतूशल उपर पग देई अजितसेननो पग झाली हाथीना होद्दा उपरथी हेठो पाड्यो, अने तेनें मुसके टाट बांधी लीधो. ते- वारें श्रीपालराजानो यश (प्रगटवाडें केण) प्रगट शब्दें थयो. श्रीपालरा- जा जीत्यो ! सैन्यमां श्रीपालनी दुहाई फरी. ने हवे युद्ध करशो नही. तेवारें अजितसेननी सेना पण विलखी थई ॥ १९॥

पाय श्रीपालने आणियो तेह नृप, तेणें छोडावि- यो उचित जाणी ॥ भूमि सुख भोगवो तात मत खेद करो, वदत श्रीपाल इम मधुर वाणी ॥चं०॥२०

अर्थः- पछी ते बांधेला अजितसेन राजाने लईने राणाओयें श्रीपालराजाना पग आगल आणी मूक्यो, तिहां ते विलखो थयो थ- को नीची दृष्टि करी रह्यो. एवो तेने देखीने श्रीपालराजाने तत्काल दया आवी ने वली विचार्युं, के आ म्हारो काको छे, ते म्हारी आगल बांध्यो पड्यो रहे, ते उचित कहेवाय नही. माटे एने छोडी मूकवो उचित छे ! एम चिंतवीने तेने तरतज छोडाव्यो. अने श्रीपाल कहे- वा लाग्यो के, हे तातजी ! तमें तमारी पोतानी ने भूमि छे, तेने सुखें भोगवो, अने लगार मात्र तमारा चित्तमां खेद करशो मां. एवी रीतें श्रीपालराजायें अजितसेनराजाने मधुर एटले मीठीवाणीयें कह्युं ॥२०॥

खंड चोथे हुई ढाल चोथी भली, पूरण कडखातणी एह देशी ॥ जेह गावे सुजस एम नवपद तणो, ते लहे ऋद्धि सवि शुद्ध लेशी ॥चं०॥२१॥

अर्थः- ए चोथा खंडने विषे भली एवी चोथी ढाल पूरी थई,

એ સંપૂર્ણ ૬ડજાની દેશીમાં છે. જે પ્રાણી એ નવપદનો રૂડો યશ ગાય, અથવા શ્રી યશોવિજયગણિ કહે છે કે, એ નવપદને જે રૂડી રીતેં ગાય, તે પ્રાણી (શુદ્ધ લેશી કે૦) વિશુદ્ધ નિર્મલ લેશ્યાનો ધણી થઈને સર્વ ઋદ્ધિ પામે ॥ ૨૧ ॥

॥ દોહા ॥

અજિતસેન ચિંતે કર્યું, અવિમાસ્યું મેં કાજ ॥ વચન ન માન્યું દૂતનું, તો ન રહી નિજ લાજ ॥ ૧ ॥

અર્થઃ- હવે અજિતસેનરાજા ચિંતવે છે કે, મેં અવિમાસ્યું એટલે અણ વિચાર્યું કારજ કર્યું. પ્રથમથીજ દૂતનું વચન માન્યું નહીં તો મહારી લાજ રહી નહી ॥ ૧ ॥

આપ શક્તિ જાણે નહીં, કરે સબલ શું ઝૂઝ ॥ સુહિત વચન માને નહિં, આપેં પડે અબૂઝ ॥ ૨ ॥

અર્થઃ- જે પ્રાણી પોતાની શક્તિ જાણતો નથી, અને બલવંત સાથેં યુદ્ધ માંડે છે, અને સુહિત વચન તે રૂડું હિતનું વચન અથવા ભલા હિતચિંતક વડેરા પુરૂષોનું વચન તેને માને નહી, તે અબૂઝ પ્રાણી પોતેં પાછો પડે ॥ ૨ ॥

કિહાં વૃદ્ધપણેં હું સદા, પરદ્રોહ કરવા પાવ ॥ કિહાં બાલપણ એ સદા, પરઉપગાર સ્વભાવ ॥ ૩ ॥

અર્થઃ- જૂઓ કે ક્યાં તો હું વૃદ્ધપણેં સદા સર્વદા પરદ્રોહરૂપ પાપનો કરનારો ! અને ક્યાં એ શ્રીપાલ ! કે જે બાલપણાથીજ સદા સર્વદા પરોપકારનો સ્વભાવ રાખે છે,. માટે મહારા વૃદ્ધપણાને ધિક્કાર છે. અને એ શ્રીપાલના બાલપણાને ધન્ય છે ! કે જે હજી લગણ પણ મને કહે છે, કે હે પિતાજી ! ભૂમિભુજ ભોગવો અને જેદ મકરો ॥ ૩ ॥

ગોત્રદ્રોહ કીરતિ નહીં, રાજદ્રોહ નવિ નીતિ ॥ બા-

४

अर्थः- वली शास्त्रमां कह्युं छे के, जे गोत्रद्रोह करे तेनी कीर्त्ति न
त नहीं.

ऐ अकार्यमें कह्यां छे, तेनी मुखने (लीति के०) लीक छे ॥ ५ ॥

अर्थः- जे कोई पण भलो माणस न करे, तेवुं निठुर एटले क्रूर

स्थ ॥ ६ ॥

अर्थः-

ते दुखवल्ली वन दहन, ते शिवसुख तरुकंद ॥ ते कु-
लघर गुणगण तणुं, ते टाले सवि दंद ॥ ७ ॥

अर्थः- वली ते चारित्र केहवुं छे ? तो के दुःखरूप वल्लीना वनने नाश करवा माटे (दहन के०) अग्नि समान छे. वली ते चारित्र (शिव के०) निरुपद्रव स्थानक जे मोक्ष तेना सुखरूप वृक्षनुं (कंद के०) मूल समान छे. वली ते चारित्र गुणना गण जे समूह तेने रहेवानुं कुलघर छे. वली ते चारित्र सर्व जगत्रयनां दंद एटले आपदा तेनुं टालनारुं छे. ॥ ७ ॥

અર્થઃ- વલી તે ચારિત્ર સિદ્ધનું આકર્ષણ છે એટલે સિદ્ધ પદને

રિત્રિથી અંતર મુહૂર્ત્તમાં મોક્ષે જાય,

ક્રોધ, માન, માયા અને

અર્થઃ- એમ તે અજિતસેન શબ્દ પ્રવ્રજ્યાના ગુણ ગ્રહણ કરે છે,

તેના ગુણ

अर्थः- अेम अजितसेनने संसारने अनित्य भावें चिंतवन कर-

॥ ढाल पांचमी ॥

रुजी ॥ ए देशी ॥
हुओ चारित्र जुत्तो
समितिने गुत्तो ॥
विश्वनो तारू जी ॥
श्रीपाल ते देखी सु-
गुण गवेषी मोहि-
यो ॥ वारूजी ॥
प्रणमे परिवारें भ-
क्ति उदारें ॥ वि० ॥ कहे तुज्ज गुण थुणिएं, पा-
तक हणिएं, आपणां वा० ॥ १ ॥

अर्थः- हवे पांच समितियें समिता अने त्रण गुप्तियें गुप्ता एवी आठ प्रवचन माता, तेणें करी (जुत्तो के०) युक्त चारित्र थयुं. (विश्व के०) जगत्रयने तारवा समर्थ एवा सर्व सावद्य योग व्यापारथी विमुक्त थयेला अजितसेन राजर्षिने देखीने भला गुणोनी गवेषणानो करनारो एवो श्रीपालराजा तेमनी उपर मोह्यो थको पोताना परिवार सहित पांच अभिगम साचवीने ते मुनिना चरणकमलें भालस्थल लगाडीने (प्रणमे के०) प्रणाम करे, उदार भक्तियें करीने स्तवना करेछे, ने कहेछे के, हे प्रभु! तमारा साधुपणाना गुणने (थुणिएं के०) स्तवीने पातक हणीएं, एटले अमारां भवोभवनां संचेलां ने पाप तेने हणीयें एटले दूर करीयें ॥ १ ॥

उपशम असिधारें क्रोधने मारे ॥ वि० ॥ तुं मद्द-
ववज्रे मदगिरि भंजे मोटका ॥ वा० ॥ माया वि-

ષવેલી મૂલ ઊખેડી ।। વિ૦ ।। તેં અજ્જવકીલેં સહ્
ન સલીલેં સામટી ।। વા૦ ।।૨।।

અર્થઃ- હવે શ્રીપાલ સ્તવના કરે છે કે હે મુનીશ્વર! રાગ દ્વેષ એ [illegible] વે, ત્યાંસુધી સ્તબ્ધપણેં કોઈપણ વિનય વિવેક નાવે, તેને તમેં લજ્જે એટલે લાંજી નાખ્યા. માટે તમેં અહંકાર રહિત થયા છો. વલી (માયાવિષવે-લીકે૦) માયા ને કપટ તેહિજ વિષવેલી. તે કેહવી છે? તો કે સાધુપણામાં તપઃપ્રમુખને પણ સ્ત્રીવેદની દેવાવાલી છે, એવી દુઃખદાયી જાણીને તેને તમેં (અજ્જવકીલેંકે૦) માયાના ત્યાગથી આર્જવ ને સરલતા તદ્રૂપ કીલાયેં કરીને (સહજ સલીલેંકે૦) સહેજેં મેહેનત વિના લીલાયેં કરી સહિત (સામટીકે૦) એકઠી કરીને જડમૂલથી ઊખેડીને નાખી દીધી. એવા છો ।।૨।।

મૂર્છાજલ ભરિયો ગહન ગુહરિયો ।। વિ૦ ।। તેં તરિ-
યો દરિયો મુત્તિ તરીશું લીલનો ।। વા૦ ।। એ ચાર કષા-
યા ભવતરુ પાયા ।। વિ૦ ।। જહુ ભેદં જેદં સહિત નિ-
કંદી તું નયો ।। વા૦ ।।૩।।

અર્થઃ- વલી પરિગ્રહની ઊપર વાંછા ને ઈચ્છા, તેને મૂર્ચ્છા કહીયેં, [illegible]

।थ लरलो छे, तेने (
री एटले वाहाण, तेणें करीने

पैं सवि सुर जुत्था ।। वि० ।। तें तें ईंड थईने

० ९ २

ाने ।। वि० ।। अष्टापद आगल ते पण

० । ४

। ८ २

अर्थः- वली हे स्वामी ! तमें केहवा छो ? तो के, सर्व जगतमां सु

ગતેં કરીને દૃઢ કરે છે. સર્વ તિર્યંચો માંહે

ને તે ગતની શ્રેણિ ગાને નહી એ

નૈર્જલ કહેવાય છે, તેની

અર્થઃ-

तमें गणतीमां गण्यान नही, परंतु तमारामांथी क्रोधादिक गये थके ए-मने तमारी पासें रहेवुं दुष्कर थई पड्युं, तेथी तेज सर्व भय ऊल-टा तमाराथी (डरिया के०) बीहीना थका पोतानी मेलेंज दूर जशी गया, माटे तमें महोटा ऋषीश्वर छो. वली हे स्वामी! जिहां सुधी चित्तमां शुभ अशुभ राग द्वेषनां जोर क्षीण थयां नथी, त्यां सुधी दुगंछा छे, परंतु ते तहारामां नथी माटे ते दुगंछा पण तें तजी तो हवे शी तुज वंछा एटले कांईपण वांछा तहारे रही नथी. वली तें (पुग्गल के०) पुद्गल अने (अप्पा के०) आत्मा एटले पूरण गल-न स्वभाव छे जेनो तेने पुद्गल कहीयें ते पुद्गल अनित्य अतएव विनाशी छे, अने आत्मा ते निश्चें अविनश्वर नित्य छे, ते बेहुने पो-तपोताना लक्षणने ओलखवे करी जूदा जूदा पक्षें करी बेहु पोत पोतामां भिन्न छे एम करी स्थाप्या छे ॥ ५ ॥

परिसहनी फोजें तुं निज मोजें ॥ वि० ॥ नविभा-गो भागो रण जिम नागो एकलो ॥ वा० ॥ ऊपस-र्गने वर्गे हुं अपवर्गे ॥ वि० ॥ चालंतो नडियो तुं नवि पडियो पाशमां ॥ वा० ॥ ६ ॥

अर्थः- वली हे स्वामी! क्षुधा पिपासा आदें दईने बावीश प-रिसहनी फोज ते आवे थके जेमांथी तुं पोतानी मोजें संयममार्गे चा-ल्यो गयो, परंतु परिसहना समूहथी बीहीक पामीने (नविभागो के०) तुं पाछो भाग्यो नही, अर्थात् लगार मात्र पण तेनो भय गण्यो न-ही. ऊलटो साहामो संयम मार्गमां लागी रह्यो. ते कया दृष्टांतें? तो के (रणजिमनागो एकलो के०) नागो जे हाथी ते जेम रणसंग्रा-ममां एकलोज लागो रहे, घणा शस्त्रना प्रहार पोतानी ऊपर पडे, तोपण रणमांथी पाछो ओसरे नही, तेम तुं पण पाछो भागतो नथी. माटे ए आश्चर्य जाणवुं. वली ऊपसर्गो जे प्रकारना छे. तेमां जे स्त्रीना हाव, भाव, विभ्रमविलासादिक विषयप्रार्थना प्रमुख

षम ब्र

अर्थः- वली हे मुने! तमने मोक्षमार्गे ल्वा लणी आत्माना अ

(विगत ३०) गयुं छे ? ३

अर्थः- तिहां हे स्वामी ! तमे अध्यवसायनी स्थिरता करीने

ोगरूप समता नामे योगनी ने अनालिंग तेने तमे ति

[illegible] ઉદાસીનતા શેરી [illegible] સરલગતિ [illegible]

[illegible]

અર્થઃ- તે ઉદાસીનતા શેરી તહારે હાથ આવ્યા પછી તેને તું (નવિ મૂકે કે૦) મૂકે નહીં. કારણ કે તેં મનમાંહે વિચાર્યું જે અનાદિ કાલનો ભ[illegible]ંતારમાંહે [illegible]રન કરતાં કરતાં [illegible] [illegible] [illegible] એવી વસ્તુ પામીને જો હું પ્રમાદાદિ દોષ લગાડીશ, તો એ મુઝથી વેગલી જતી રહેશે! એમ ચિંતવીને હવે તે શેરીને તું ન મુકે. અને (જોગ ન ચૂકે કે૦) મન વચન કાયના યોગ એકાગ્રતામાં લીધા છે, તેને તું ન ચૂકે એટલે ન મૂકે માટે (તું જ કે૦) તું જ (બાહિર ને અંતર કે૦) બાહ્ય અને અભ્યંતરમાં (નિરંતર કે૦) અંતર રહિત હરહમેશ (સત્ય છે કે૦) સાચો છો, એટલે ભિન્ન ભિન્નતા નથી. જેવો બાહ્ય સત્ય છો, તેવો માંહે અંતરમાં પણ સત્ય છો. વલી હે સ્વામી, (નય છે બહુરંગા કે૦) નય તે ઘણા પ્રકારના છે, તે જેમ કે નૈગમ, સંગ્રહ, વ્યવહાર, ઋજુસૂત્ર, શબ્દ, સમભિરૂઢ અને એવંભૂત, એ સાત મૂલનય જાણવા. તે એકેકા નયના વલી સોસો ભેદ છે, સર્વ મલી સાત નયના સાતશેં ભેદ થાય છે. તે સર્વના ભિન્ન ભિન્ન સ્વભાવ છે, પણ તિહાં તે નય (ન એકંગા કે૦) એકંગા નથી. તે મૂલ સાત નયમાં

पण वली ओक अपेक्षायें प्रथमना चार नय, ते व्यवहारना घरना छे, अने उपरला ते त्रण नय ते निश्चयना घरना छे. अने बीजी अपेक्षायें पहेला त्रण नय व्यवहारना घरना छे, अने पाछला चार नय निश्चयना घरना छे. ते सर्वनां मत जूदां जूदां छे, पण श्रीवीतरागनुं मत सर्व नयसम्मत छे, ओवा विविध प्रकारना रंगना नय ते ओकंगा नथी, तेमां तमे (नय पक्षकारी के०) उपरला निश्चयना घरना जे त्रण नय छे तेना पक्षकारी छो तमें केवल ओक अद्वितीय कर्मलेपरहित मोक्षना अधिकारी छो. ओतावता हवे तमारे मोक्षविना बीजे क्यांहि जवुं नथी. ॥ ८॥

तुमें अनुभव भोगी, निज गुण भोगी ॥ वि०॥ तुमें

शी तत्त्वना ॥ वा०॥ तुमें आ

डी, थाये ते जडी पुण्यशुं ॥ वा०॥ १०॥

अर्थः- वली हे मुनीश्वर! तमें अनुभव ते आत्मस्वभाव रमण,

वरसावनारा छो, वली तमें तमारा आत्मिक गुणनी वाडी तेने उपशम रस ते शांतरस तद्रूप पाणीयें करीने सींचो. जेम ते (पुण्यशुं के०) पुण्य संघातें जडी थाय, तेजवंती थाय, पुष्ट थाय. एटले गुण पुष्ट थाय. गुणगण वृद्धिमत्तायें पुण्य थकी धर्म वधे, पछी द्रव्यधर्मथी भाव धर्म पण पामो ॥४॥

अप्रमत्त प्रमत्त न, द्विविध कहीनें ॥ वि० ॥ जगंग गुणठाणंग, एकज भावतें ग्रह्यो ॥ वा० ॥ तुमें अगम अगोचर, निश्चय संवर ॥ वि० ॥ इश्युं नवि तरश्युं, चित्त तुम केइ स्वप्नमां ॥५॥

अर्थः- वली छट्ठुं प्रमत्त गुणठाणुं अने सातमुं अप्रमत्त गुणठाणुं ए बे गुणठाणां साधु चारित्रियाने रहेवानां छे, तेनी एकेकनी अंतर्मुहूर्त्त प्रमाण स्थिति छे, बे गुणठाणांनी मली देशे ऊणी एक पूर्वकोटि वर्षनी स्थिति छे, ते बे गुणठाणां यति आश्रयी कह्यां छे. पण हे स्वामी! तमारे विषे ए बे गुणठाणां, (न द्विविधं कहीनें के०) बे प्रकारें छे एम नही कहेवाय, तमारे विषे तो (जगंग के०) उपयोगयुक्त ने (गुणठाणंग के०) गुणनुं स्थानक (एकज भावतें के०) ते एकज अप्रमत्त गुणठाणाना भावें (तें ग्रह्यो के०) तें ग्रहण कर्युं छे. एटले तमें तो एक सातमा अप्रमादि गुणठाणानोज भाव ग्रहण कर्यो छे, केम के घणा साधुजनोने अंतर मुहूर्त्त छट्ठुं प्रमत्त एटले प्रमादि गुणठाणुं रहे छे, वली अंतरमुहूर्त्त सातमुं अप्रमादि गुणठाणुं रहे छे. तिहां अंतर मुहूर्त्त ते जघन्यथी तो नवसमयनुं छे, अने उत्कृष्ट बे घडीमां एक समय ओछानुं छे, अने मध्यम तो अंतर्मुहूर्त्तना असंख्याता विकल्प थाय छे, ते मांहे जे साधु लघुजघन्य अंतरमुहूर्त्त कालप्रमाण छठ्ठे गुणठाणें रहीने उत्कृष्ट अंतर्मुहूर्त्त कालप्रमाण सातमे गुणठाणें रहे, त्यारें ते सातमे अप्रमादि गुनठाणेंज घणो रह्यो कहेवाय. तेम तमें पण सातमे गुणठाणें घणा काल लगण अप्रमादि थइने रह्या छो, माटे तमें एकज सातमा गुणठाणानो भाव ग्रह्यो छे, तेनाज अंगीकार कर्त्ता छो.

વલી તમારૂં સ્વરૂપ કોઈને ગમ્ય નથી, માટે તમેં અગમ છો. વલી હે સ્વામી! તમારા આત્માના અધ્યવસાય ચર્મદૃષ્ટિવાલાને ગોચર નથી, માટે તમેં અગોચર છો. વલી તમારૂં ચારિત્ર નિશ્ચયથી છે માટે તમેં નિશ્ચયરૂપ છો. તથા (સંવર કે૦) તમેં પાંચ ઇંદ્રિયને સંવર્યાં છે હવે નવાં કર્મ તમને બાંધવાં નથી, પરંતુ મૂલગાં છે, તેને ક્ષય કરશો, માટે તમે સંવરરૂપ છો. વલી હે પ્રભુ! તૃષ્ણારૂપ તૃષાયેં તમારૂં ચિત્ત સ્વપ્નમાં પણ ફરસ્યું નથી, એટલે તૃષ્ણા છે, તે કર્મની વધારનારી છે તેને તો તમેં પ્રથમથીજ પોતાને વશવર્ત્તી કરી છે. કેમ કે? જો વશ ન હોય તો સ્પરસે માટે તમારૂં ચિત્ત સ્વપ્નમાં પણ તૃષ્ણાયેં સ્પર્શ્યું નથી. વલી પ્રકારાંતરેં હે મુનીશ્વર! સાધુ છઠ્ઠા સાતમા ગુણઠાણાના વાસી હોય પણ તમારામાં બે બે ગુણઠાણાં નથી. તમારે વિષે જાણપણું તો બે ગુણઠાણાનું છે, પણ ભાવથી એક સાતમું ગુણઠાણુંજ ગ્રહ્યું છે ॥ ૧૧ ॥

તુજ મુદ્રા સુંદર, સુગુણ પુરંદર ॥ વિ૦ ॥ સૂરે અતિ અનુપમ, ઉપશમ લીલા ચિત્તની ॥ વા૦ ॥ જો દહન ગહન હોય, અંતરચારી ॥ વિ૦ ॥ તો કિમ નવપલ્લવ, તરૂઅર દીસે સોહતો ॥ વા૦ ॥ ૧૨ ॥

અર્થઃ- વલી હે મુનિરાજ! (તુજ મુદ્રાસુંદર કે૦) તાહારી બાહ્ય પ્રકારેં મુખ પ્રમુખ શરીરની મુદ્રા દેખતાં થકાં ઘણીજ (સુંદર કે૦) મનોહર લાગે છે, માટે તે મુદ્રા (સુગુણ કે૦) ભલા ગુણ તેની (પુરંદર કે૦) ઇંદ્ર છે. કારણ કે સંસારી જીવમાં પહેલા ગુણઠાણાવાલાથી ચોથા ગુણઠાણાવાલામાં ઘણા ગુણ હોય. વલી ચોથાવાલાથી પાંચમા ગુણઠાણે વર્તતા જીવોમાં વધારે ગુણ હોય, તેથી પણ તમેં તો છઠ્ઠા સાતમા ગુણઠાણે રહ્યા છો, માટે તે ગુણઠાણા પ્રમાણેજ તમારા ભલા ગુણ બાહ્ય આકારેં દેખાય છે. એવી જે તમારી બાહ્યની મુદ્રા તેજ અમોને અત્યંત અનુપમ એટલે ઉપમાયેં રહિત એવી તમારા અંતરમાં (ચિત્તની કે૦) અંતઃકરણની પણ ઉપશમ એટલે શાંતરસમય જે લીલા, તેને (સૂચે

કે૦) સૂચવે છે, એટલે જણાવે છે. અર્થાત્ જેવી તમારી બાહ્ય થકી ઉપશમરસની લીલા દેખાય છે, તેવુંજ અંતરમાં તમારૂં ચિત્ત પણ ઉપશમરસમયજ છે. ઈહાં કોઈ પૂછે જે બાહ્ય ઈંગિતાકાર દેખીને અંતરમાં પણ તેવોજ પરિણામ હશે, એમ તમેં શા ઉપરથી જાણો છો? કદાપિ બાહેરની મુદ્રા તો સુંદર દેખો છો, પણ અભ્યંતરમાં દોષ સહિત હશે તો? એમ પૂછનારને દ્રષ્ટાંતપૂર્વક ઉત્તર આપે છે કે જે (તરૂઅર કે૦) વૃક્ષ તેને (અંતરચારી કે૦) અંતરંગ વચાલે થડમાં કોટર માંહે (દહન કે૦) અગ્નિ ભર્યો હોય, તો પછી તે વૃક્ષ બાહેરથી પણ કેવી રીતેં નવપલ્લવ થકો-(સોહતો કે૦) શોભતો દેખાય? અર્થાત્ નજ દેખાય. તેમ તમારા અંતરંગ માંહે જો ઉપશમ લીલા ન હોય, તો બાહ્યાકારેં પણ સમતામય મુદ્રા ક્યાંથીજ હોય? માટે હું જાણું છું જે, બાહ્ય થકી તમારી મુદ્રા ગુણવંતી દેખાય છે, તો અંતરંગમાં પણ તમેં ઉપશમ ગુણેં કરી સંભૃત છો, તેથી સુગુણ પુરંદર છો ॥ ૧૨ ॥

વૈરાગી ત્યાગી, તું સોભાગી ॥ વિ૦॥તુઝ શુભમતિ જાગી, ભાવઠ ભાગી મૂલથી ॥ વા૦॥ જગપૂજ્ય તું મારો, પૂજ્ય છે પ્યારો ॥ વિ૦॥ પહેલાં પણ નમિયો, હવે ઉપશમિયો આદર્યો ॥ વા૦॥ ૧૩ ॥

અર્થઃ— વલી હે સ્વામી! તું વૈરાગી એટલે રાગરહિત છો, વલી તું બાહ્ય અને અભ્યંતર એવા બે પ્રકારના સંયોગનો ત્યાગી છો. તિહાં બાહ્યથી તો સ્ત્રી, પુત્ર, ધન, ધાન્યાદિક પરિગ્રહથી રહિત છો, અને અંતરંગથી ક્રોધાદિક કષાય ને રાગદ્વેષાદિક યોગ તથા અવિરતિ મિથ્યાત્વથી રહિત છો, માટે ત્યાગી છો, વલી તું સૌભાગ્યવંત છો. વલી હે ઋષીશ્વર! તુઝને ભલી મતિ ને રૂડી બુદ્ધિ તે જાગૃત થઈ, અને કુમતિનો નાશ થવાથી સુમતિનું રાજ્ય થયું. તેથી ભવભ્રમણ પરંપરાદિકની જે ભાવઠ હતી તે ભાંગી ગઈ, એટલે તહારે ભવનો હઠ તથા ભવની અનાદિ સ્થિતિ તથા ભાવઠ એટલે દરિદ્રપણું તે સર્વ મૂ-

भागी गयुं. माटे हवे तुं निहाल थयो. वली हे मुनि! तुं स्व॰

सुर, असुर अने मनुष्य तेहने वृंदे

य छे, माटे तुं जगत्त्रय पूज्य छो एटले त्रणे जगतने पूजवा योग्य

छो. केमके? तुं महाशे काशे थाय, ते पिताने

वृद्ध

बोधि थाय, विनय-

एम अनेक युक्ति सहित, ज्ञानना जाणवा थकी, विनयवचनें करीने

मुनि श्रीपालें, पंचमी ढालें ते कह्यो ॥ वा० ॥ नवपद

महिमा, महिमायें मुनि गावशे ॥ वि० ॥ ते विनय

१०४

अर्थः—

नि के०) अजितसेन मुनिमहाराजने (श्रीपालें के०) श्रीपालराजायें

[illegible]

॥ દોહા ॥

અનિતસેન મુનિ એમ થુણી, તેહને પાટ વિશાલ ॥
તસ અંગજ ગજગતિ સુમતિ, થાપે નૃપ શ્રીપાલ ॥ ૧ ॥

અર્થઃ- એ પ્રકારેં અનિતસેન મુનિનું સ્તવન કરીને પછી તેનો અંગજ એટલે પુત્ર ગજગતિ એવે નામેં તે સુમતિ એટલે રૂડી બુદ્ધિનો ધણી છે, તેહને શ્રીપાલરાજાયેં અનિતસેનના પાટપર થાપ્યો ॥૧॥

કારજ કીધાં આપણાં, આરજને સુખ દીધ ॥ શ્રીપાલેં બલ પુણ્યને, જે જોઈયું તે કીધ ॥ ૨ ॥

અર્થઃ- એ રીતેં પોતાનાં કાર્ય કર્યાં, અને આરજ જે સજ્જન પુરુષો તેમને સુખ દીધાં, એટલે સુખી કર્યા, એમ શ્રીપાલેં પોતાના પુણ્યને બલેં કરીને જે મુજથી જોઈયો હતો, તે સર્વ સફલ કર્યું ॥૨॥

॥ ઢાલ છઠ્ઠી ॥

॥ બલદ ભલા છે સોરઠી રે લાલ ॥ એ દેશી ॥

विनय करी श्रीपाल-
जी रे लाल, चंपानगरी-
यें करे प्रवेशरे ॥ सोभा-
गी ॥ टाल्या लोकना
सहुल कलेशरे ॥ सो०॥
चंपानगरी ते बनी सु-
विशेषरे ॥ सो० ॥ शण-
गार्यां हाट अशेषरे ॥ सो०॥ पटकुलें छाया प्रदेशरे
॥ सो०॥ जय जय भणे नर नारियोरे लाल ॥ १ ॥

अर्थः- हवे श्रीपालराजा (विनय करीके०) पोतानी जीत करी-

हता ने आ ठेकाणें शुं जणीयें शुं थशे ?
पालें सर्व लोकना क्लेश टाल्या. ते समयें चंपानगरीनी शोभा विशेष
प्रकारें बनी २
श्रेणी शणगारी. पटकूल ने हीरागत वस्त्र तेणे करी तेना प्रदेश
हाटनी भींतोने छाही लीधीयो छे. चंपानगरीना नरनारी सर्व लोक
ते ठाम ठाम श्रीपाल राजानो यश जय जय शब्दें बोलवा लाग्या ॥१

कुरकुट जा

रे ॥ सो० ॥ मांड्या ते सोवन थंभरे ॥ सो०॥ गावे
गोरी अदंभरे ॥ सो०॥ जेणें रूपें जीती छे रंभरे ॥
सो०॥ जंभने पण होई अचंभरे ॥ सो०॥ २ ॥

અર્થઃ- [illegible] જાણો છે, [illegible] ... છે, ... ॥૨॥

[illegible] ॥૨॥

[illegible] ૩

અર્થઃ- [illegible] કરે છે, [illegible] તેમાં [illegible] તે [illegible] રહી છે, અને [illegible] ॥૩॥

[illegible]

સો૦ ॥ વાજે માંદલના ધોંકાર રે ॥ સો૦ ॥ ન૦ ॥ ૪ ॥

અર્થઃ- હવે શ્રીપાલરાજા, તેવારેં નગરીમાં પ્રવેશ કરે છે, તેવારેં મોતીયોના થાલ ભરી કરીને (વર કે૦) પ્રધાન સૌભાગ્યવતી સ્ત્રીયો, તેને વધાવી લીયે છે, અને વધાવતી વખતેં તે સ્ત્રીયોના (કર કે૦) હાથમાં કંકણ પહેર્યાં છે, તેના રણકાર શબ્દ થાય છે, પગમાં ઝાંઝર પહેર્યાં છે, તેનો ઝમકાર થઈ રહ્યો છે. કડમાં મેખલા પહેરી છે, તેનો ખલકાર શબ્દ થઈ રહ્યો છે, વલી (માંદલ કે૦) પખાવાજના ધમપ ધમપ ધોંકાર શબ્દ થાય છે ॥૪॥

સકલ નરેસર તિહાં મલી રે લાલ, અભિષેક કરે ફરી તાસ રે ॥ સો૦ ॥ પિતૃપટ્ટે થાપે ઉલ્લાસ રે ॥ સો૦ ॥ મયણા અભિષેક વિશેષ રે ॥ સો૦ ॥ લઘુપટ્ટે આઠ ને શેષ રે ॥ સો૦ ॥ સીધો ને કીધો ઉદ્દેશ રે ॥ સો૦ ॥ ૫

અર્થઃ- પછી (સકલ કે૦) સમસ્ત રાજાઓ મલીને (તાસ કે૦) તે શ્રીપાલરાજાનો પટ્ટાભિષેક ફરીથી કરે, એટલે એક તો પૂર્વે બાલપણામાં પટ્ટાભિષેક કર્યો હતો, તેનો વિરહ થયા પછી ફરી હમણાં પટ્ટાભિષેક કર્યો, માટે ફરીથી (પિતૃપટ્ટે કે૦) પિતાને પાટે ઘણા ઉલ્લાસથી સ્થાપીને રાજ્યાભિષેક કરતા હવા. એવું કહ્યું અને નવ સ્ત્રીમાંહે મયણાસુંદરીને (વિશેષ કે૦) પટ્ટરાણીપણે સ્થાપીને અભિષેક કર્યો, અને શેષ ને આઠ સ્ત્રીયો રહી હતી તેઓનો લઘુ સ્ત્રીયોને સ્થાનકેં પટ્ટાભિષેક કર્યો. શ્રીપાલેં જે ઉદ્દેશ ધાર્યો હતો કે, હું મહારા ભુજબલથી રાજ લહું, તે સર્વ કાર્ય સીધું ॥ ૫ ॥

એક મંત્રી મતિસાગરૂ રે લાલ, તિન ધવલ તણા જે મિત્ત રે ॥ સો૦ ॥ એ ચ્યારે મંત્રી પવિત્ત રે ॥ સો૦ ॥ શ્રીપાલ કરે શુભચિત્ત રે ॥ સો૦ ॥ એતો તેને હુઓ આ-

દિત્તરે ॥ સો૦ ॥ જશ્યે બહુલું નિત વિત્તરે ॥ સો૦ ॥ ૬ ॥

અર્થઃ- એક મતિસાગર નામેં પ્રધાન તે બુદ્ધિનો સમુદ્ર છે, તે, અ- [illegible]

કોસંબી નયરી થકીરે લાલ, તેડાવ્યો ધવલનો પુત્તરે ॥ સો૦ ॥ તેનું નામ વિમલ છે યુત્તરે ॥ સો૦ ॥ તેહ શેઠ કર્યો સુમુહુત્તરે ॥ સો૦ ॥ સોવન પટ બંધ સંયુત્તરે ॥ સો૦ ॥ દીધા કોશ તે અજય સુગુત્તરે ॥ સો૦ ॥ ૭ ॥

અર્થઃ- વલી કોસંબી નગરી થકી ધવલશેઠનો પુત્ર તેડાવ્યો. તે પોતેં નિર્મલ મનવાલો છે, માટે તેનું નામ વિમલ છે. તે યુક્તજ છે. તેને શુભમુહૂર્તે સોનેરી (પટકે૦) વસ્ત્ર બંધ સહિત નગરશેઠ કર્યો. વલી તેના (કોશકે૦) ભંડારજનના તે (અજયકે૦) કોઈ કાલેં ક્ષય થાય નહીં એવા (સુકે૦) ભલે પ્રકારેં (ગુત્તકે૦) ગુપ્ત કર્યા ॥ ૭ ॥

ઉત્સવ ચૈત્ય અઠ્ઠાઈયાં રે લાલ, વિરચાવે વિધિસાર રે ॥ સો૦ ॥ સિદ્ધચક્રની પૂજા ઉદાર રે ॥ સો૦ ॥ કરે જાણી તસ ઉપગાર રે ॥ સો૦ ॥ તેનો ધર્મી સહુ પરિવાર રે ॥ સો૦ ॥ ધર્મે ઉલ્લસે તસ દાર રે ॥ સો૦ ॥ ૮ ॥

અર્થઃ- હવે તે શ્રીપાલ પરમેશ્વરના ચૈત્યને વિષે અઠ્ઠાઈ આદિક મહોત્સવ શ્રેષ્ઠ વિધિયેં કરીને (વિરચાવેકે૦) રચાવે છે. તિહાં (ઉદારકે૦) મહોટી સિદ્ધચક્રની પૂજા તે શ્રીસિદ્ધચક્રજીનો ઉપકાર જાણીને કરે છે. જેમ તે શ્રીપાલનો સર્વ પરિવાર ધર્મિષ્ઠ છે, અને તેની (દારકે૦) સ્ત્રીયો પણ ધર્મને વિષે ઉલ્લસે, એટલે ઉલ્લાસ પામે છે ॥ ૮ ॥

ચૈત્ય કરાવે તેહવાં રે લાલ, જેહ સ્વર્ગશું માંડે વાદ રે ॥
સો૦॥ વિધુમંડલ અમૃત આસ્વાદ રે ॥ સો૦॥ ધ્વજ
જીહ લીયે અવિવાદ રે ॥ સો૦॥ તેણે ગાજે તે ગુહિરે
નાદ રે ॥ સો૦॥ મોડે કુમતિના ઉન્માદ રે ॥ સો૦॥ ૯॥

અર્થઃ- વલી જે સ્વર્ગની સાથે પણ વાદ કરે, એવા પરમેશ્વરના દેરાં કરાવે

[illegible]

રહી છે. એ ઉત્પ્રેક્ષાલંકાર જાણવો. વલી કુમતિ જે માઠી મતિના ધણી
તેના ઉન્માદને મોડે છે, એટલે દૂર કરે છે ॥ ૯॥

[illegible]

રે ॥ સો૦॥ તે રાજહંસ જીમ જેક રે ॥ સો૦॥ જ૦॥ ૧૦

અર્થઃ- વલી શ્રીપાલેં અમારીના પડહ વજડાવ્યા છે, સુપાત્રને અ-

[illegible]

છોડાવિયા સઘલા તેહ રે ॥ સો૦॥ નિજ અદ્ભુત

चरित अछेह रे ॥ सो० ॥ देखावी निज गुण गेह रे ॥ सो० ॥ जय० ॥ ११ ॥

अर्थः- वली ते श्रीपालें एक अचरिज कर्युं, ते कहे छे- के पूर्वे जे कर्णादिक राजाओ थया छे, ते शूरपणे, त्यागीपणें, भोगीपणें, गुणवंतपणें लोकना मनमां सस्नेहपणें रहेता हता. तेथी जाणीयें जे ते मनरूप जे गुप्तग्रह एटले बंदीखानुं तेमां पड्या होय नहीं! ते ज्वारें ए श्रीपाल महा गुणवंत प्रगट थयो, त्यारें एणें अद्‌भुत एटले आश्चर्यकारी अछेह एटले छेहरहित पारविनानुं पोतानुं चरित्र देखाडीने जगतमां गुणनुं घररूप पोतें थयो, एटले दानेकरी यशें करी ते सर्वथी वधतो थयो. तेथी सर्व जन, एनेज पूर्वोक्त बिरुद देवा लाग्या. अने आगलना राजवीयोना नामने विसारवा लाग्या. माटे ए श्रीपालें ते सर्वने मनरूप बंदीखानामांथी छोडाव्या. ए आश्चर्य कर्युं ॥ ११ ॥

श्रीपाल प्रतापथी तापियो रे लाल, विधि शयन करे अरविंद रे ॥ सो० ॥ करे जलधिवास मुकुंद रे ॥ सो० ॥ हर गंग धरे निस्पंद रे ॥ सो० ॥ करे नाठ सूरज चंद रे ॥ सो० ॥ अरि सकल करे आक्रंद रे ॥ सो० ॥ जय० ॥ १२ ॥

अर्थः- हवे श्रीपालराजाना प्रतापनुं वर्णन करे छे. ते श्रीपालना अत्यंत आकरा तेज प्रतापरूप अग्निथी तप्यो थको विधि जे ब्रह्मा तेणें शीतल थवा माटे (अरविंद के०) कमल तेमां जई शयन कर्युं. अने मुकुंद जे विष्णु तेणें (जलधि के०) समुद्रमां जई वास कर्यो, एटले क्षीरसमुद्रमां जई सूई रह्यो. वली (हर के०) महादेव, पोताने शीतलता करवा माटे माथानी उपर (निस्पंद के०) चालते प्रवाहें (गंग धरे के०) गंगानदीने धारण करे छे, अने चंद्र सूर्य तो आडा अवला नासतास करे छे. तथा (अरि के०) शत्रु ते सर्व (आक्रंद के०) बूमपाडी रह्या छे॥श

तस जस छे गंगा सारिखो रे लाल, तिहां अरि अपज-
स सेवाल रे ॥ सो० ॥ कर्पूर मांहे अंगार रे ॥ सो० ॥ अर-
विंद मांहे अलिजाल रे ॥ सो० ॥ अन्योन्य संयोग नि-
हाल रे ॥ सो० ॥ इये कवि उपमा तत्काल रे ॥ सो० ॥ ज० १३

अर्थः- वली ते श्रीपालनो यश तो गंगा सरखो उजलो छे, ते गंगा नदीमां सेवाल जोईयें. माटे तिहां शत्रुना अपयश रूप सेवाल छे. वली कपूर सरखो उजलो श्रीपालनो यश, तिहां अंगार एटले कोयला सरिखो शत्रुनो अपयश छे, तथा कमल समान श्रीपालनो यश तिहां (अलिजाल के०) भमराना जालक सरखो कालो शत्रुनो अपयश छे. एम अन्योऽन्य संयोगे एटले परस्पर संयोगे (निहाल के०) जोवुं. एटले श्रीपालनो यश अने शत्रुनो अपयश, ए जेनी कवीश्वरें, सरुगामी उपमा आपी ॥ १३ ॥

सुरतरु स्वर्गथी उतरी रे लाल, गयां अगम अगो-
चर ठाम रे ॥ सो० ॥ तिहां कोई न जाणे नाम रे ॥
सो० ॥ तिहां तपस्या करे अभिराम रे ॥ सो० ॥ ज-
ज पाम्युं अद्भुत ठाम रे ॥ सो० ॥ तस कर अंगुली
हुआं ताम रे ॥ सो० ॥ जय० ॥ १४ ॥

अर्थः- हवे (सुरतरु के०) कल्पवृक्षो तेनो स्वर्गमां निवास छे, परंतु तेणें विचार्युं के अमारे अर्थी ईहां कोई नथी, एम विचारीने स्वर्गथी उतर्यां, ते (अगम्य के०) कोईने गम न पडे (अगोचर के०) कोई देखे नहीं, तथा कोई ओलखे नही, तिहां एनुं कोई नाम पण न जाणे एवे स्थानकें गयां, तिहां जईने अभिराम एटले मनोहर तपस्या करता हवां. ते तपस्या करतां करतां तेमणें तपस्यानुं फलरूप एवुं कोई

[illegible]

છે, એવું કોઈ ઠેકાણું પામતા નહતા. એમ જોતાં જોતાં (જજ કે૦) જે-વારેં તેણે અત્યંત અદ્ભુત સ્થાનક પામ્યું, તેવારેં (તસ કે૦) તે શ્રીપાલ-રાજાના (કર કે૦) હાથની અંગુલી રૂપ થયાં, એટલે કલ્પવૃક્ષો પોતાની તપસ્યાના મહાત્મ્ય થકી શ્રીપાલરાજા તેની અંગુલી રૂપ થયાં. તે દાન દીયે છે, માટે શ્રીપાલરાજા કલ્પવૃક્ષ સમાન દાનેશ્વરી છે, તેથી કવિયેં એ ઉપમા દીધી છે ॥ ૧૪ ॥

જસ પ્રતાપ ગુણ આગલોરે લાલ, ગિરૂઓ ને ગુણવં-તરે ॥ સો૦ ॥ પાલે રાજ મહંતરે ॥ સો૦ ॥ વૈરીનો કરે અંતરે ॥ સો૦ ॥ ભુજ પદ્મ સદા વિકસંતરે ॥ સો૦ ॥ લીલા લહેર ધરંતરે ॥ સો૦ ॥ જય૦ ॥ ૧૫ ॥

અર્થઃ- વલી જે (જસ કે૦) યશઃ કીર્ત્તિ, (પ્રતાપ કે૦) તેજ અને ગુણ, તેણેં કરી શ્રીપાલ સર્વ માંહે (આગલો કે૦) અગ્રેસર છે. અથવા યશ, પ્રતાપ અને ગુણ તે જેના (આગલો કે૦) સર્વથી અગ્રેસર છે. વલી ગિરૂઓ છે અને મહાગુણવંત છે. (મહંત કે૦) મહોટું ઉદાર રાજ્ય ભોગવે છે. વૈ-રીનો (અંત કે૦) ક્ષય કરે છે, એવો પરાક્રમી છે. રાજ્યની લીલા લેહરનો ધરના-રો છે, તેનું ભુજરૂપ (પદ્મ કે૦) કમલ તે સદા નિરંતર વિકસ્વર થઈને રહે છે ॥ ૧૫ ॥

મેરૂ મવે જે અંગુલેંરે લાલ, કુશ અગ્રેં જલનિધિ-નીરરે ॥ સો૦ ॥ કરસે આકાશ સમીરરે ॥ સો૦ ॥ તા-રાગણ ગણિત ગંભીરરે ॥ સો૦ ॥ શ્રીપાલસુગુણનો તીરરે ॥ સો૦ ॥ તે પણ નવિ પામે ધીરરે ॥ સો૦ ॥ જ૦ ॥ ૧૬ ॥

અર્થઃ- હવે શ્રીપાલરાજાના ગુણ અગણિત છે, માટે કવીશ્વર ઉ-પમા આપે છે કે, કોઈ પુરૂષ એવો પણ હોય જે મેરૂ પર્વત લાખ યોજન-નો ઊંચો છે, તેને પોતાની અંગુલીયેં કરીને (મવે કે૦) માપી જાય, તથા

(કુશઅગ્રેંકે૦) ડાભની અણીયેંકરી (જલનિધિનીર કે૦) સમુદ્રના પા-
ણીને [illegible]
[illegible]
[illegible]
ષથી દૈવયોગેં થાય, પણ શ્રીપાલ રાજાના ભલા ગુણનો (તીરકે૦) કાંઠો
તે ધીરથકો પણ ન પામે, એટલે ન પામી શકે ॥૧૬॥

ચોથે ખંડે પૂરી થઈરે લાલ, એ છઠ્ઠી ઢાલ અલંગરે

[illegible]

અર્થઃ- [illegible] અભંગપણે [illegible] ॥૧૭॥

॥ દોહા ॥

[illegible]

અર્થઃ- હવે અજિતસેન નામછે જેનું એવો રાજર્ષિ, તે ભૂમિતલેં [illegible] ॥ ॥

[illegible]

અર્થઃ- તે વિહાર કરતો તેજ ચંપાનગરીયેં આવ્યો, તેના આગમન- (અ૦િતક૦) ાર વન ાંા ા મુંજયા સાંભળીને ાપાલર જ શે- ંિત થયો જો અત્યંત ર્ િત થયો ા ર ાા

ભજ્જ

મુનિનમિ કરિય પ્રદક્ષિણા, બેઠો ધર્મસંકેત ાા૩ાા

અર્થઃ- ઃ છ જનની ત ાતા અને ભજ્જ ક૦) ૯ ર્ થલે ત્રૂ, તેણેં સહિત મુનિને વાંદવાને નિમિત્તેં આવ્યો. તિહાં મુનિરાજને નમી ત્રણ પ્રદક્ષિણા દઇ કરીને ધર્મ સાંભલવાના સંકેતેં બેઠો ાા ૩ ાા

છ મ

ગુરૂસન્મુખ સુવિનીત ાા ગુરૂ પણ તેહને દેશના, દે નય સમય અધીત ાા૪ાા

અર્થઃ- તે શ્રીપાલ શ્રી ર સુિ વ ન ુ ન નય ને (સમય ક૦) સિદ્ધાંત તેને અધીત થકા ધર્મની દેશના દીયે છે ાા૪ાા

ાા ઢાલ સાતમી ાા

રર ન
રો ચિત્ત મઝારરે ાા મોહેં મૂંજ્યા મત ફિરો, મોહ

મૂકે સુખ નિરધારરે ॥ મોહ મૂકે સુખ નિરધાર, સંવેગ ગુણ પાલીયેં પુણ્યવંતરે ॥ પુણ્યવંત અનંત વિજ્ઞાન, વંદે ઈમ કેવલી ભગવંત રે ॥૧॥

અર્થઃ- હવે અજિતસેન મુનિ દેશના આપે છે, અને શ્રીપાલ પ્રમુખ સર્વ સભા સાંભલે છે, તે દેશના અભવ્યને યોગ્ય નહી, માટે મોક્ષ યોગ્ય જે ભવ્ય જીવ છે, તેને ઉદ્દેશીને દિયે છે, કે અરે ભવ્ય પ્રાણીયો! જેમાં દયા ધર્મ મુખ્ય છે, એવી મોક્ષમાર્ગાધિકારિણી, દુર્ગતિ દુઃખનિવારિણી, પાપસંતાપહારિણી, સંસારસમુદ્રતારિણી જે શ્રીજિનની વાણી છે, તે તમેં તમારા (ચિત્તમઝારકે૦) મનની મધ્યેં ધારો; પણ સાંભલ્યું અણસાંભલ્યું મકરો. તે વાણી સાંભલીને મોહેં મુંઝ્યા મત ફિરો, એટલે મોહ દશામાં મુંઝ્યા થકા ફરો નહી, તે મોહ ક્યાં સુધી છે? કે જ્યાં સુધી જીવને ક્ષાયિક ગુણ પ્રગટ્યો નથી, ત્યાં સુધી છે, માટે તે મોહ મૂકશો, તે વારેજ (નિરધાર કે૦) નિશ્ચેં સુખ પામશો. તે નિશ્ચય સુખ તો સિદ્ધના જીવોને છે, માટે તે પામવાનો ઉપાય એ છે જે, સંવેગ ગુણ પાલવો, તે સંવેગીપણું કોને કહેવું? તો કે જેમાં મોક્ષમાર્ગાનુયાયી ક્રિયાનું કરવું હોય, તેને સંવેગી પણું કહીયેં, માટે તે પાલવું. હે પુણ્યવંત જીવો! તમે સાંભલો, એ હિતશિક્ષા કોણ કહે છે? તો કે જે મહા પુણ્યવંત, અનંતવિજ્ઞાનના ધણી, અનંત શક્તિના ધણી, અનંત બલવંત એવા જે કેવલી ભગવંત, તે (વંદે કે૦) કહે છે. હવે એ આગલી ગાથાયેં કહિયેં છૈયેં ॥૧

દશ દૃષ્ટાંતેં દોહિલો, માનવભવ તે પણ લદ્ધરે ॥ આરય ક્ષેત્રેં જન્મ જે, તે દુર્લભ સુકૃત સંબંધરે ॥ તે દુર્લભ૦ ॥ સંવે૦ ॥૨॥

અર્થઃ- હે ભવ્યો! તમેં સાંભલો કે ॥ ચુલ્લગ પાસગ ધન્ને, જૂએ રયણે અ સુમિણ ચક્કે અ ॥ કુમ્મ જુગે પરમાણુ, દસ દિઠ્ઠંતા મણુઅ લંભે ॥૧॥ ઈતિ દૃષ્ટાંત ગાથા ॥ એ ગાથામાં કહેલા દશ દૃષ્ટાંતેં કરી પામવો

[illegible]

આરયક્ષેત્રે જન્મ હુઓ, પણ ઊત્તમ કુલ તે દુર્લભ રે ॥ વ્યાઘાદિક કુલેં ઊપનો, શું આરજક્ષેત્ર અર્થ-ભરે ॥ શું૦ ॥ સંવે૦ ॥૩॥

અર્થઃ- તે પણ કોઈ પૂર્વ ભવ ધર્મકર્તવ્ય યોગેં આર્ય દેશમાં જન્મ થયો, તો પણ તેથી શી સિદ્ધિ થાય ? તે આર્યદેશમાં પણ જે મહોટા ઇભ્ય વ્યવહારિયા, શેઠ, સેનાપતિ, ધનધાન્યાદિકેં પૂરિત તથા કુલ તે પિતાનો પક્ષ અને જાતિ તે માતાનો પક્ષ, એ બે જેનાં વિશુદ્ધ નિર્મલ હોય, તેને ઊત્તમ કુલ કહિયેં, તે પામવું દુર્લભ છે. આર્ય દેશમાં પણ જે કદાચિત્ વ્યાઘાદિક જે ચોરી, વાઘરી, ભિલ્લ, માછી, કસાયી, માંસ ભક્ષણ કરનાર, ઇત્યાદિક જે હિંસક લોકો હોય, તેને વ્યાઘ કહીયેં. તેમના કુલમાં ઊપન્યો અને આર્યક્ષેત્ર પામ્યો, તો તેમાં શું સુકૃત થાય? કાંઈ નહિ. ફોકટ ભવ હારી જાય. માટે તે વ્યાઘનો જન્મ પામ્યો તે ન પામ્યા જેવું થયું ॥૩॥

કુલ પામે પણ દુલ્લહો, રૂપ આરોગ આઊ સમાજ રે ॥ રોગી રૂપરહિત ઘણા, હીણ આઊ દિસે છે આજ રે ॥ હી૦ ॥ સંવે૦ ॥૪॥

अर्थः- वली उद्यापि पूर्व जन्मना पुण्योदयथी पूर्वोक्त उत्तम कुल पाम्यो, तोपण तेमां रूपवंतपणुं तथा आरोग्य एटले रोग रहित पणुं अने आयु एटलां वानांनो (समान के०) संपूर्ण योग पामवो, ते जरे जरो दुर्लभ छे. केम के आ जगना काल मांहे उत्तम कुल पामीने पण घणा प्राणी रोगिष्ट, वली घणा प्राणी रूपरहित, तथा घणा प्राणी हीणायु एटले अल्पायुवाला देखाय छे, माटे तेमने पुण्यकार्यमां एटली खामी रही, तेणें करी रूप न पामे, तेथी लोकोने इष्ट न लागे, तथा रोग सहित होय, तो धर्मनां कार्य साधी शके नहीं. वली हीणायुवालाथी पण कांई सुकृत थाय नही. तेवारें ते जीव उत्तम कुल पाम्यो तो पण शुं? अने न पाम्यो तो पण शुं? कांईज नहीं ॥ ४ ॥

ते सवि पामे पण सही, दुलहो छे सुगुरु संयोग रे ॥ सघले खेत्रें नहिं सदा, मुनि पामीने शुभ योग रे ॥ मुनि० ॥ संवे० ॥ ५ ॥

अर्थः- ए पूर्वोक्त मनुष्यनो भव, आर्यक्षेत्र, उत्तम कुल, रूपवंतपणुं, रोगरहितपणुं अने संपूर्ण आयुष्य, ए सर्व वानां पामे, पण (सही के०) निश्चय थकी सद्गुरुनो संयोग पामवो महा दुर्लभ छे, एटले जे पंचमगतिना साधक, पोते संसारना पाशथी मूकाणा अने बीजाने मूकाववा समर्थ तेवा गुरु मलवा दुर्लभ छे. ते गुरु शास्त्रमां त्रण प्रकारना कह्या छे. तेमां एक तो पत्थरसमान ते पोते पण बूडे, अने बीजा आश्रय करनारने पण बूडावे. बीजा गुरु काष्ठसमान, ते पोते पण तरे अने आश्रय करनारने पण तारे. त्रीजा पिप्पलपत्रसमान ते पोतें तरे अने आश्रय करनारने बूडावे. ए त्रण भेद मांहेला बीजा भेदवाला काष्ठसमान एवा सुगुरु, उत्तम गुरु, महामुनि, अकिंचन, निर्लोभी, परोपकारी, तेनो भलो योग ते सर्व क्षेत्रने विषे आ पंचम कालमां सदा सर्वदा न पामियें, केम के गुणहीन घणा होय, अने गुणवंत थोडा होय ॥ ५ ॥

अर्थः-

तमो रजे गुरुपासें जतां कांई पैशा खरचवा पडे, एवी कृपणता र

जवाय नही, माटे ते

हो० ॥ संवे० ॥ ७ ॥

अर्थः- यद्यपि पूर्वकृत पुण्योदयें करी तेर काठीयानो अंतराय ने-

शं वचन, दृढपणें तेने रुचाव्यां छे, ते कदाग्रहपणें अस्थि मज्जमय

एम

ताना मनमां तेमज निर्धार करी राख्युं छे,
के एणें जे कह्युं तेज सत्य छे. ए रीतें प्रथम कुगुरु रूप धूर्त्तें तेनुं चि-

ની સાથેં મિત્રાઈ કરી આંહો માંહ

ોલ લોગીયેં સત્ય કરી

કું છો ૯

એ દૃષ્ટાંતે વ્યુદ્ગ્રાહિત ચિત્તવાળો પણ સર્વથા સદ્ગુરુનું વચન નવ માને ॥૭॥

ગુરુસેવા પુણ્યે લહી, પાસે પણ બેઠા નિત્ત રે ॥ ધર્મશ્રવણ તોહે દોહિલું, નિદ્રાદિક દિયે બે ભિત્ત રે ॥૮॥

અર્થઃ- વળી કદાપિ પૂર્વકૃત પુણ્યોદયે કરી ગુરુની સેવા (લહી કે૦) પામી, અને ગુરુની પાસે પણ નિત્ય જઈને બેઠા. તથાપિ જે વેળાયે ગુરુ ધર્મોપદેશ આપે, તે વેળાયે અંતરાયને યોગે તે ધર્મ સાંભળવો દુર્લભ થઈ પડે. કેમકે, તેવારે તેને નિદ્રાળ આવે અથવા આદિ શબ્દથી વિકથાદિક પ્રમાદમાં રુચિ થાય; તેથી ધર્મશ્રવણ ક્યાંથી થઈ શકે? એટલે ધર્મ સાંભળવામાં નિદ્રાદિક પ્રમાદ બે આડો આવી ભીંત જેવો થઈ પડે તો અટકાવી નાખે. માટે પ્રમાદ છોડીને ધર્મ આદરવો. ॥૮॥

પામી શ્રુત પણ દુર્લહી, તત્ત્વબુદ્ધિ તે નરને ન હોય રે ॥ શૃંગારાદિ કથારસે, શ્રોતા પણ નિજ ગુણ ખોય રે ॥ શ્રો૦ ॥ સંવે૦ ॥૯॥

અર્થઃ- કદાપિ પુણ્યયોગે ગુરુની પાસે જઈ નિદ્રા, વિકથા, વિષય, પ્રમાદ અને કષાય તેનો ત્યાગ કરી ધર્મનું સાંભળવું પામ્યું, તો પણ તે નરને ધર્મસંબંધિ તત્ત્વની બુદ્ધિ આવવી ઘણી દોહેલી હોય. કારણ કે અનેકશાસ્ત્ર શૃંગારાદિ રસ પ્રધાન છે એવી (કથા કે૦) ભાષાગ્રંથ, કોકશાસ્ત્ર, અનંગરંગ, વાત્સ્યાયનસૂત્ર પ્રમુખ, જેમાં નિઃકેવલ શૃંગારનીજ વાતો છે. તથા આદિશબ્દથકી સ્ત્રી અને રાજ પ્રમુખની કથા લેવી, તે સાંભળવામાંજ પ્રાણી મગ્ન થઈ રહે. માટે એવા શૃંગારાદિ રસે કરી યુક્ત જે ગ્રંથ તેના રસે કરી તે શ્રોતા ધર્મ સાંભળે, તેથી સાંભળતો થકો પણ આત્મગુણને ખોઈ નાખે. માટે તત્ત્વની બુદ્ધિ ધારવી ॥ ૯॥

તત્ત્વ કહે પણ દુર્લહી, સદ્દહણા જાણો સંત રે ॥ કોઈ નિજ મતિ આગળ કરે, કોઈ ડમાડોળ ફિરંત રે ॥૧૦॥

અર્થઃ- [illegible]

[illegible]

અર્થઃ- [illegible] તત્ત્વ [illegible] આવ્યા [illegible] લાગ્યો [illegible]

पूर्ण करे, पण वधारे जगायें करे नही. वली ओढवाने कपडुं तो लावेज क्यांथी? एम करतां एक दिवसें तो बहु टाढ पडी तेथी ते गुरु शिष्यने थरथर कंपतां भिक्षा जडी न जडी, अने एमने एम तुरत गाममांथी आवीने पोतानी मढीनी अंदर पण आलसने लीधे गया नही. एमज जीर्ण वस्त्रें मुख ढांकीने बाहेर आवी सूता, पाछली रात्रियें जग्या, तेवारें पण नेत्र उघाडीने जोवा जेटलो उद्यम न करतां एमज ढांकेले मुखें गुरु, शिष्यने पूछवा लाग्यो के, हे शिष्य! टाढ घणी पडे छे, माटे हुं झूंपडीमां छुं के बाहार छुं? तेवारें शिष्य वली गुरुथी पण वधारे आलसु छे, माटे तेणे पण ढांकेले मुखेंज जवाब आप्यो. जे आपणे झूंपडीमां छैयें. एवामां वली शीतना भयथी कोईक कुतरो आवीने गुरुनी पासें सूतेलो हतो, तेनुं पूछडुं गुरुना हाथमां आव्युं. तेवारें गुरु शिष्यने संस्कृतमां केहेवा लाग्यो के, "भो शिष्य! मम पुच्छं वर्तते. तदा शिष्येण चिंतितं करच्छादितं जरजंडं गृहीत्वा भवान् पृच्छतीति? शिष्यः प्राह. भो गुरवः तत्पुच्छं वस्त्रांतं तन्नल्पनपरेण शयने त्वया यतितव्यं." एम बे जणा उद्यमरहित थका त्यांज टाढमां सुई रह्या, परंतु बेमांथी एकपण आलसरहित थई मढीमां गयो नही. प्रातःकालें हिम पड्युं तेथी बेहु जण हिमथी दाझीने मरण पाम्या. तेम जे आलसु होय ते पोतानी मति कल्पनायें कुमति करे, पण कोईने पूछे नही. उद्यम न करे तो तत्त्वपण पामे नही. जो गुरुशिष्य बेहुयें उद्यम कर्यो हत, अने मढीमां गया हत, तो जीवता रहेत. माटे ए आलसु गुरुशिष्यनुं वृत्तांत मनोभावित गवेषवु ॥११॥

जठर छात्र गज आवतां, निम प्राप्त अप्राप्त विचाररे ॥ करे न तेहथी उगरे, तेम आप मति निरधाररे ॥ ते० ॥ संवे० ॥ १२ ॥

अर्थः- हवे वली आपमति उपर बीजो दृष्टांत कहे छे. जेम कोई (जठरके०) मूर्ख (छात्रके०) शिष्य छे, ते वेदादिक शास्त्र तो भण्यो छे परंतु अर्थनी विवेचनाने अणजाणतो छे, ते कोई कामने अर्थे बाजार मां

[illegible] પોતાનું [illegible] જેટલા [illegible] લોક [illegible] કહે [illegible] સર્વ [illegible] તે [illegible] લોક કહે [illegible] (ઇ૦) [illegible] તેના [illegible] ત્યારે [illegible] લાં [illegible] તેથી [illegible] તે [illegible] દુઃ [illegible] નરક [illegible] તત્ત્વ [illegible] નાત હોય તે નરકાદિ ગતિનાં દુઃખ [illegible] ॥૧૨॥

[illegible]

રે ।। કરે જે તત્ત્વગવેષણા, તે પામે નહિં સંદેહ

[illegible]

અર્થઃ– ([illegible] ઇ૦) [illegible] કરવું [illegible] અટલે જ્ઞા- [illegible] કહેવે [illegible] તેના [illegible] એટલે [illegible] ભગવાનનું ત- [illegible] કહેલ છે, તેને અનુમ [illegible] વળી [illegible] (ઇ૦) [illegible] શુદ્ધ ધ્યા- [illegible] ના એકેક [illegible] ચાર ચાર [illegible] છે, તેણે કરી [illegible] તેને વ્યં [illegible] કહિયે. એટલે વ્યંજનરસે કરીને ગુણ [illegible]

एटले गुणनुं स्थानक प्राप्तिरूप जे तत्त्व, ते तत्त्वनी जे गवेषणा करे, ते तत्त्व पामे एमां संदेह नहीं. अथवा तत्त्व पामवानां त्रण कारण छे, एक आगमथी, बीजे अनुमानथी अने त्रीजे ध्यानरस ते अनुभवरस ए त्रणें प्रकारें जे गुणनुं घर थईने तत्त्वनी गवेषणा करे, ते निःसंदेह तत्त्व पामे ॥१३॥

तत्त्वबोध ते स्पर्श छे, संवेदन अन्यस्वरूप रे ॥
संवेदन वंध्ये हुई, जे स्पर्श ते प्राप्तिरूप रे ॥ जे०॥१४॥

अर्थः- तत्त्वनुं जाणपणुं ते तत्त्वबोध कहीयें. तेहना बे भेद छे. एक स्पर्शतत्त्वबोध, बीजो संवेदनतत्त्वबोध, तिहां तत्त्वनां शास्त्र जे आगम ते सांभलीने श्रीजिनागमभाषित तत्त्व सम्यक्त्वादि प्राप्तिपूर्वक श्रद्धापूर्वक नवतत्त्वादिकनो अवबोध थाय, शुद्ध अध्यवसायें आत्मपरिणति परिपाकपणें मनवचनकायानी एकाग्र स्थिरतायें भावनी विशुद्धतायें सद्गुरूपदेशामृतयोगथकी सद्दहणामय वस्तुधर्मग्रहणरूपपणें जे चित्तनी वृत्ति थाय, एहवो जे तत्त्वबोध ते स्पर्शरूप जाणवो. अने श्रद्धारहित सम्यक् प्रकारें वस्तुना स्वरूपने जाणपणामां धारे, ते संवेदनतत्त्वबोध जाणवो. ते स्पर्शतत्त्वबोधथी (अन्यके०) जूदे रूपें जाणवो. जे संवेदनतत्त्वबोध ते (वंध्येके०) वांझणी स्त्री जेवो [illegible] नहीं. अने स्पर्शतत्त्वबोध ते प्राप्तिरूप छे, इ- [illegible] वुं, अने स्पर्श आदरवो ॥१४॥

[illegible]त दशविध धर्म छे, खंत्यादिक श्रमणनो शुद्ध रे ॥ धर्मनुं मूल दया कही, ते खंतिगुणें अविरुद्ध रे ॥ ते०॥ संवे०॥१५॥

अर्थः- हवे दश प्रकारनो यतिधर्म ते परमतत्त्व छे. खंति आदें-

मुक्ति ते निर्लोभिता, ५ बार प्रकारनी तपस्या, ६ सत्तर भेदें करी युक्त संयम, ७ चार निक्षेपें करी सत्य भाषण करवुं, ८ शौच ते भाव शौचादिक, ९ अकिंचनत्व ते परिग्रह रहित पणुं, १० अढार भेदें युक्त ब्रह्मचर्य. ए दश प्रकारनो धर्म सेव्याथी चार गतिनो रोध करे अने पंचमी गति पमाडे, ते धर्मनुं मूल दया कही छे. जिहां दया नथी तिहां धर्म नथी, ते दया जे छे ते तो (खंतिके०) क्षमा गुणथी अविरोधपणें छे, एटले भजती छे. क्रोध जाय तेवारें क्षमा आवे, अने जिहां क्षमा आवी तिहां दया अवश्य ऊपजे, ते माटे दयामय धर्म छे, ए पहेलो यतिधर्म कह्यो ॥१५

विनयने वश छे गुण सवे, ते तो मार्द्दवने आयत्त रे ॥ जेहने मार्द्दव मन वस्युं, तेणें सवि गुणगण संपत्त रे ॥ ते० ॥ सं० ॥ १६ ॥

अर्थः- हवे बीजो मार्द्दवगुण वखाणे छे, ते एवी रीतें जे देव, गुरु, धर्म, ए सर्व विनयथी फलदायक थाय छे, माटे जेटला कांई गुण छे, ते सर्व विनयने वश छे. अने जे सर्वोत्तम करणी करे छे, तेमां पण जो विनय नथी होतो, तो सर्व शून्यप्राय छे, एहवो विनय गुण छे, ते पण मार्द्दवने (आयत्तके०) वश छे, मार्द्दवथी नजीक छे, ते मार्द्दवगुण माननो त्याग करे तेवारें प्रगट थाय. पण अभिमान अहंकार, मत्सर, मोह, इर्ष्यादि दोष सहित प्राणीने मार्द्दवगुण न आवे, पण ए दोषोना त्यागथी मार्द्दव गुण जीवने आवे, एहवो मार्द्दवगुण जे प्राणीना मनमांहे वस्यो छे, ते प्राणी (सवि गुणगण संपत्तके०) सर्व गुणना समुदायने पाम्यो अने गुणसहित थयो. तेवारें धर्मप्राप्तिने पाम्यो. ए बीजो यतिधर्म जाणवो ॥ १६ ॥

आर्जव विण नवि शुद्ध छे, नवि धर्म आराधे अशुद्ध रे ॥ धर्म विना नवि मोक्ष छे, तेणें ऋजुभावी होय बुद्ध रे ॥ ते० ॥ सं० ॥ १७ ॥

અર્થઃ- હવે ત્રીજો આર્જવગુણ વખાણે છે. આર્જવગુણ તે (આર્જવ કે૦) સરલપણું તેવિના શુદ્ધ નથી, અને ધર્મ આરાધન પણ નથી, અશુદ્ધ છે, માટે કુટિલતા વક્રાઈ માયાવીપણું સર્વ માયાના ઘરના છે. તેને આત્માના જલવત્તરપણે શુદ્ધ ચારિત્રના અભ્યુદયથી નિર્મલ આત્માના યોગથકી કુટિલતાદિકનો ત્યાગ કર્યા થકી આર્જવગુણ ઊપજે છે. તે આર્જવ વિના ધર્મની શુદ્ધિ નથી, અશુદ્ધ છે, માટે તે શુદ્ધ ધર્મ આરાધી શકે નહી, અને શુદ્ધધર્મ આરાધ્યાવિના મોક્ષ થાય નહિં. તે માટે જે (બુદ્ધ કે૦) જ્ઞાની તે (ઋજુભાવી કે૦) સરલસ્વભાવી હોય છે જે થકી આર્જવગુણની પુષ્ટિ થાય, તે ત્રીજો યતિધર્મ કહ્યો ॥ ૧૭ ॥

દ્રવ્યોપકરણ દેહનાં, વલિ ભક્ત પાન શુચિ ભાવરે ॥ ભાવશૌચ જેમ નવિ ચલે, તિમ કીજે તાસ જનાવરે ॥ તિ૦ ॥ સંવે૦ ॥ ૧૮ ॥

અર્થઃ- હવે શૌચધર્મ કહે છે, તેહના બે ભેદ છે. એક દ્રવ્યશૌચ, બીજું ભાવશૌચ તે માંહે (દેહ કે૦) શરીરના દ્રવ્યોપગરણ તે હાથપગ આંગલી પ્રમુખ તે સર્વ દ્રવ્યથી દેહના દ્રવ્યોપકરણ અથવા દ્રવ્યોપકરણ તે પુસ્તકાદિક તથા વસ્ત્રપાત્રાદિક તેમજ વલી ભાત પાણી તેને રાગરહિત ધર્મપુષ્ટિદાયક જાણી (શુચિભાવ કે૦) પવિત્ર ભાવયુક્ત બેંતાલીશ દોષરહિત એવા વિધિયેં આહારાદિકને ગ્રહણ કરવે કરીને દ્રવ્યશૌચ થાય તે જેમ આત્માના પવિત્ર યોગા અધ્યવસાય ધરવે, મનની લહેર કષાયાદિક રહિત શુદ્ધ પરિણામની વધતી ધારાયેં ભાવશૌચ થાય છે. તે ભાવશૌચ જેમ ચલે નહી મટે નહી, તેવી રીતેં જનાવ કીજે, એટલે તેને ગ્રહણ કરવા જેમ ભાવશૌચ વધે તેમ તેમ યતિધર્મ પણ વધે, યતિધર્મને વધતે મોક્ષપ્રાપ્તિ પણ સુલભ થાય. એ ચોથો શૌચધર્મ કહ્યો ॥ ૧૮ ॥

પંચાશ્રવથી વિરમીયેં, ઈન્દ્રિય નિગ્રહી જે પંચરે ॥ ચ્યાર કષાય ત્રણ દંડ જે, તજીયેં ॥ [illegible] ॥ તિ૦
૧૯

અર્થઃ- હવે સંયમગુણ વખાણે છે. ૧ પ્રાણાતિપાત, ૨ મૃષાવાદ, ૩ અદત્તાદાન, ૪ મૈથુન અને ૫ પરિગ્રહ. એ પાંચ આશ્રવથી (વિરમીયેં કે૦) દૂર રહીયેં. એ અનાદિ કાલના આત્માના સહચારી પાપોપચિત પણેં દુષ્ટમતિદાયક છે. તથા ૧ સ્પર્શેંદ્રિય, ૨ રસેંદ્રિય, ૩ ઘ્રાણેંદ્રિય, ૪ ચક્ષુરિંદ્રિય, ૫ શ્રોત્રેંદ્રિય, એ પાંચે ઈંદ્રિયનો નિગ્રહ કરીયેં એટલે દમિયેં. વલી ૧ ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ, એ ચાર કષાયને છાંડીયેં. તથા ૧ મનોદંડ, ૨ વચનદંડ, ૩ કાયદંડ, એ ત્રણ દંડને (તજિયેં કે૦) ત્યાગ કરીયેં. એવી રીતેં એ સત્તરવાનાં દૂર કરે થકે આત્માને વિષે સંયમ કરે, પરંતુ જ્યાંસુધી એમાંથી એકપણ દુર્ગુણ હોય, તિહાંસુધી સંયમને મલિન કહીયે. માટે એ સત્તર દોષ ટાલીને એના પ્રતિપક્ષી સત્તર ગુણ પ્રગટે, તેનો સંચય મોક્ષાર્થી કરે, તેવારેં તે શુદ્ધ સંયમી કહેવાય. એ પાંચમો સંયમધર્મ કહ્યો ॥ ૧૯ ॥

બાંધવ ધન ઈંદ્રિય સુખ તણો, વલિ ભય વિગ્રહ નો ત્યાગરે ॥ અહંકાર મમકારનો, જે કરશે તે મહાભાગરે ॥ જે૦ ॥ સંવે૦ ॥ ૨૦ ॥

અર્થઃ- હવે છઠ્ઠો મુક્તગુણ વખાણે છે. બાંધવશબ્દેં ભાઈ, સ્ત્રી, માતા, પિતા, પુત્ર, બેહેન પ્રમુખ. અને (ધન કે૦) સોનું, રૂપું, ઘર, હાટ પ્રમુખ. વલી ઈંદ્રિયસુખ તે ખાવું, પીવું, વસ્ત્ર, ઘરેણાં પ્રમુખના વિલાસ. શબ્દ, રૂ[illegible] રસ, ગંધાદિક એ સર્વ [illegible] ત્યાગ કરે. [illegible] ઈહલોક, પરલોક આ જીવિકા દિ સા[illegible] (વિગ્રહ કે૦) [illegible]રા, વિષાદ, ઈર્ષ્યા એનો [illegible] ત્યાગ કરે, તથા અહંકાર તે [illegible]તનો હુંજ છું. બીજો કોઈ નથી, અને મમકાર તે આ સર્વ માહરૂં છે, એવં અહં મમેતિ મુખ્યા સર્વ જગદાંધ્ય કૃત્. માટે એનો ત્યાગ કરે, તે મહાભાગ્યવંત જાણવે. [illegible] એટલાં વાનાંનો ત્યાગ કર્યો નથી, [illegible] સંસાર[illegible] વધે છે. [illegible]નો ત્યાગ કરી નિર્લોભી [illegible] કરવો, એ છઠ્ઠો ધર્મ કહ્યો ॥ ૨૦ ॥

અવિ[illegible] [illegible] તન મન વચ[illegible] અમા-

ચરે ॥ સત્ય ચતુર્વિધ જિન કહ્યો, જીને દર્શન નકહાયરે ॥ જી૦ ॥ સંવે૦ ॥ ૨૧ ॥

અર્થઃ- હવે સાતમો સત્યગુણ વખાણે છે. અવિસંવાદન યોગ તે જેહમાં કોઈ જાતિનો વિશ્લેષ વિસંવાદપણું નથી, તે અવિસંવાદન યોગ કહીયેં. તેને ધરે. વલી તન, મન, અને વચન, એ ત્રિકરણ અમાયપણેં કપટરહિતપણેં પ્રવર્ત્તે, તે સત્યપણું રાજે. તે સત્ય ચાર પ્રકારનું છે. તિહાં ૧ ઋષભ અજિતાદિક જે નામસત્ય, ૨ તેનાં બિંબ તે કાષ્ઠપાષાણાદિકની સ્થાપના કરિયેં અથવા અક્ષરેં નામ લખીયેં તેથી તે જીનનું સ્થાપનાસત્ય; તથા ૩ ભાવિજિન તે શ્રેણિક પ્રમુખ થાશે તે જીનનું દ્રવ્યસત્ય, અને ૪ સીમંધર પ્રમુખ વિચરતા તીર્થંકર તે ચોથું ભાવસત્ય એ ચાર નિક્ષેપેં કરી સત્ય તે (જિન કે૦) તીર્થંકરેં કહ્યું, એટલે શ્રી ઠાણાંગસૂત્રમાં કહ્યું છે. પણ એ જીને દર્શને કહેવાય નહીં. એ સાતમો સત્યધર્મ કહ્યો. ૨૧

ખટવિધ બાહિર તપ કહ્યું, અભ્યંતર ખટવિધ હોયરે ॥ કર્મ તપાવે તે સહી, પડિસોઅવૃત્તિપણ જોયરે ॥ ૨૨

અર્થઃ- હવે આઠમો તપોગુણ વખાણે છે. ૧ જઘન્ય નોકારસી, ૨ ઉત્કૃષ્ટ જાવજીવ સુધી અશન પાન વર્જવું, ૩ શેષ રહ્યું તે મધ્યમ, એમ જેમાં ખાવું પીવું નહી, તે અણસણ તપ તથા ૨ ઊણોદરી તે આહારના પ્રમાણમાંહેથી કોલીયો બે કોલિયા ચાર કોલિયા ઓછા કરે તે ઊણોદરી તપ, ૩ દ્રવ્યનો સંક્ષેપ કરવો તે વિત્તિસંક્ષેપતપ, ૪ રસનો ત્યાગ કરવો તે રસત્યાગ તપ, ૫ લોચપ્રમુખ ક્લેશ સહન કરવો તે કાયક્લેશ તપ, ૬ પાંચ ઇન્દ્રિયને ગુપ્ત કરવાં તે સંલીનતા તપ, એ છ પ્રકારનું બાહ્ય તપ કહ્યું છે. તથા ૧ ગુરુદત્ત પ્રાયશ્ચિત્ત લેવું, ૨ વિનય સાચવવો, ૩ ગુરુનો વિનય તથા વેયાવચ્ચ કરવાં, ૪ સજ્ઝાય ધ્યાન કરવું, ૫ ધ્યાન ધરવું, ૬ ઊપસર્ગ તપ તે એક ધ્યાને કાઉસ્સગ્ગ કરવો તથા શરીરનું છાંડવું. એ છ પ્રકારેં અભ્યંતર મલીને બાર ભેદેં તપ કહ્યું. એ તપ દ્રવ્યથી તથા ભાવથી કરવું. એ તપ કર્મને તપાવે, બાલી.

ભસ્મ કરે, તે તપ નિશ્ચેથી મતિશૌચવૃત્તિ પણ હોય એટલે ઇંદ્રિયને અનનુકૂલવૃત્તિ અર્થાત્ ઇંદ્રિયને ને ગમે તે ન કરવું તે પડિસીઅવૃત્તિ-એ પણ તપ કહીયેં ૨૨

દિવ્ય ઔદારિક કામ નેં, કૃત કારિત અનુમતિ ભેદ રે ॥ યોગત્રિકેં તસ વર્જવું, તે બ્રહ્મ હરે સવિ ખેદ રે ॥ તે૦ ॥ સંવે૦ ॥ ૨૩ ॥

અર્થઃ– હવે બ્રહ્મચર્ય ગુણ કહે છે. (દિવ્યકે૦) વૈક્રિય શરીર સંબંધી કામ તથા જીવને ઔદારિક શરીર સંબંધી કામ, એ બેનું કરવું, કરાવવું, અને અનુમોદવું, એ ત્રણે ગુણતાં છ ભેદ થયા. તે એકેકાને મન, વચન, અને કાયા, એ ત્રણ યોગે વર્તતાં અઢાર ભેદ થાય. એ બ્રહ્મચર્ય સર્વ ખેદનું હરનારૂં છે, અથવા એના બીજી રીતેં ૧૮૦૦૦ ભાંગા થાય છે, તે લખે છે. ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપ્કાય, ૩ તેઉકાય, ૪ વાયુકાય, ૫ વનસ્પતિકાય, ૬ દ્વીંદ્રિય, ૭ ત્રીંદ્રિય, ૮ ચઉરિંદ્રિય, ૯ પંચેંદ્રિય, ૧૦ અજીવ, એ દશને દશ યતિધર્મે ગુણતાં ૧૦૦ થાય. તે એક શ્રોત્રેંદ્રિયેં થયા તેવી પોતાની પાંચેંદ્રિય છે, તેની સાથે ગુણતાં ૫૦૦ ભેદ થાય. તે એક આહાર સંજ્ઞાયેં થયા. તેવી ભયસંજ્ઞા, મૈથુનસંજ્ઞા અને પરિગ્રહ સંજ્ઞા, એ ચારે ગુણતાં ૨૦૦૦ થાય. તેને મન, વચન અને કાયા, એ ત્રણેં ગુણતાં ૬૦૦૦ થાય. તે કરવું, કરાવવું અને અનુમોદવું, એ ત્રણેં ગુણતા ૧૮૦૦૦ ભેદ થાય ॥ ૨૩ ॥

અધ્યાતમ વેદી કહે, મૂર્છા તે પરિગ્રહ ભાવ રે ॥ ધર્મ અકિંચનને ભણ્યો, તે કારણ ભવજલ નાવ રે ॥ તે૦ ॥ સંવે૦ ॥ ૨૪ ॥

અર્થઃ– હવે અકિંચનધર્મ કહે છે. જે "આત્માનમધિકૃત્યાધ્યાત્મન્" એટલે આત્માને અધિકારીને કરે, તે ચોથા ગુણઠાણાથી માંડીને ચઉદમા ગુણઠાણા સુધી છે. તેહને અધ્યાત્મ કહિયેં, અને તે અધ્યાત્મના જાણ જે હોય તેને અધ્યાત્મવેદી કહીયેં. તે એમ કહે છે

२६

अर्थः-

पूर्वोक्त क्षमाना पांच भेद-

, त्रीजी वि-

न जे जे अनुष्ठान

॥ २६ ॥

भक्तिनो लागरे ॥ ए० ॥ संवे० ॥ २७ ॥

અર્થઃ- હવે અનુષ્ઠાનનાં લક્ષણ કહે છે. સ્ત્રી તો જેહુ છે, એક પો-

છે. તેમ પડિક્કમણાદિક કૃત્યમાં પણ પ્રીતિ, ભક્તિનો રાગ વિચારવો. તે

એ ત્રણમાં પ્રીતિ અનુષ્ઠાન છે. કેમકે, એની સંગતથી આગલ ગુણ વધે, માટે પ્રીતિ રાગ છે, અને એક સામાયિક તે ચારિત્ર, અને બીજો ચઉ-વિસત્થો તે પ્રભુને વાંદવું તથા ત્રીજું વાંદણા તે ગુરૂને વાંદણાં દેવાં એમ ચારિત્રધર્મ તથા દેવ અને ગુરૂ, એ ત્રણમાં ભક્તિ અનુષ્ઠાન છે. માટે એ

અર્થઃ-

ષ ગરલ અનુષ્ઠાન છે, તદ્ધેતુ અમૃત વલિ હોય

એ પાંચ ભેદ પણ

અર્થઃ- ... વિષ-

... ॥ ૨૯ ॥

... ॥ ૩૦ ॥

અર્થઃ- ... ચારિત્રિયે ... અભ્યાસ ...

ષક્રિયા જાણિયેં- જેમ વિષ ખાધું થકું તત્કાલ મારે, તેમ એ ક્રિયા થકી આ ભવમાંહેજ અશન ખાવાનું લેશ માત્ર ફલ પામે- જેમ ઝેર ખાવાથી શીઘ્ર ફલ મલે, તેમ કપટ ક્રિયાનું પણ તરત ફલ મલે એમ જાણવું ॥ ૩૦ ॥

પરભવેં ઈન્દ્રાદિક ઋદ્ધિની, ઈચ્છા કરતાં ગરલયાય રે ॥ તે કાલાંતર ફલ દીયે, મારે જિમ હડકિયો વાય રે ॥ મા० ॥ સંવે० ॥ ૩૧ ॥

અર્થઃ- હવે ગરલ ક્રિયાનું લક્ષણ કહે છે. જેમ કોઈ ચારિત્રીયાને

ચારિત્ર પાલતાં પાલતાં ચિત્તના અધ્યવસાય એહવા થાય, જે ઈન્દ્રની પદવી તથા દેવતાદિક ચક્રવર્તી પ્રમુખની રાજલક્ષ્મી પામીયેં, અથવા ધન ધાન્યાદિક પામીયેં, તે ગરલક્રિયા કહેવાય, તે ગરલક્રિયા કાલાંતરેં ફલ આપે. હડકીયા વાયુની પરેં. જેમ કોઈ પ્રાણી હડકેલ જનાવરેં કરડ્યો હોય, તેહનો હડકવા ત્રણ વરસ સુધી જાગે. તે જેવારેં હડકવા જાગે, તેવારેં મરણ પામે. તેમ ચારિત્રિયો અતિનિયાણું કરે તો, જે ત્રણ લવેં તે વસ્તુ પામે. પણ શુદ્ધ ચારિત્રનું ફલ પામે નહીં. માટે એ ગરલક્રિયા ત્યાગ કરવારૂપ જાણવી ॥ ૩૧ ॥

લોક કરે તેમ જે કરે, ઊઠે બેસે સંમૂર્ચ્છિમ પ્રાયરે ॥ વિધિ વિવેક જાણે નહીં, તે અન્યાનુષ્ઠાન કહાયરે ॥ તે૦ ॥ સંવે૦ ॥ ૩૨ ॥

અર્થઃ- હવે ત્રીજી અનુષ્ઠાનક્રિયા કહે છે. જેમ કોઈક અજ્ઞાની ચારિત્રિયો પારણા નિમિત્તેં અથવા ગ્રહણ નિમિત્તેં ક્રિયા કરે, તે જેમ બીજા લોક ઊઠે બેસે કરે, તેમ તે પણ ઊઠે બેસે સંમૂર્ચ્છિમની પરેં કરે. એતાવતા કોઈ ચારિત્રિયો ક્ષુધિત થકો દીક્ષા લીયે, તેને કેવલ એક અશનની ઈચ્છા રહે છે. તે મન રહિત થકો ક્રિયા કરે માટે સંમૂર્ચ્છિમની ઊપમા દીધી. કારણ કે જે પોતાનાં ચિત્તમાં વિધિ વિવેક કાંઈ જાણે નહી. જે આ રીતેં બેસવું, આ રીતેં ઊઠવું, આ રીતેં પૂજવું, ઈત્યાદિક કાંઈ વિધિ જાણે નહીં. તથા વિવેક તે ગુરુ, દેવ, જ્ઞાન, ધર્માચાર્ય પ્રમુખનો વિનય કરવો. ગુરુસામે આ રીતેં જવું, આવવું, બેસવું ઈત્યાદિક સર્વ વિધિ જાણે, તેહને વિવેક કહીયેં. તે વિધિ તથા વિવેકને અજાણતો મનરહિત જે ક્રિયા કરે, તે કાંઈ ફલદાયક જાણવી નહીં ॥ ૩૨ ॥

તદ્ધેતુ તે શુદ્ધરાગથી, વિધિ શુદ્ધ અમૃત તે હોય રે ॥ સકલ વિધાન તે આચરે, તે દીસે વિરલા કોયરે ॥ તે૦ ॥ સંવે૦ ॥ ૩૩ ॥

અર્થઃ- હવે ચોથી તદ્ધેતુ ક્રિયા કહે છે. ચારિત્રનો લેનારો વૈરાગ્યવંત ભદ્રકપરિણામી દેશના સાંભલી, સંસારનો સર્વ ભાવ અનિત્ય જાણી, સંસારી વર્ગથકી વિરક્ત થઈને ચારિત્ર લીયે, તે શુદ્ધરાગેં વધતે મનોરથેં ક્રિયા કરે પણ વિધિશુદ્ધ હોય નહીં. પરંતુ સરવાલે તે થકી વિધિશુદ્ધ થાય, માટે એ ચોથી ક્રિયા ફલદાયક જાણવી. હવે પાંચમી અમૃતક્રિયાના લક્ષણ કહે છે. જે આગમોક્ત વિધિ કહ્યો છે તે પ્રમાણેં શુદ્ધ વિધિયેં શુદ્ધ ચિત્તના અધ્યવસાયપણે કરીને (સકલ વિધાન કે૦) સમસ્ત ક્રિયાનાં અનુષ્ઠાનની જે આચરણા કરે. એહવા તો સંસાર માંહે કોઈક વિરલા પ્રાણી દીસે છે. માટે પાંચ ક્રિયા માંહે અમૃત ક્રિયા તે કેવલ અદ્ભુત સુરમણિ સમાન છે. એ શુદ્ધક્રિયા આવેથી સંસારનો પાર પામે, અને મોક્ષની પ્રાપ્તિપૂર્વક શુદ્ધભાવપણેં રહે. પણ એ ક્રિયા આવ્યાવિના સંસારનો નિસ્તાર થાતો નથી ॥ ૩૩ ॥

કરણ પ્રીતિ આદર ઘણો, જિજ્ઞાસા જાણનો સંગ રે ॥ શુભ આગમ નિર્વિઘનતા, એ શુદ્ધ ક્રિયાનાં લિંગ રે ॥ એ૦ ॥ સંવે૦ ॥ ૩૪ ॥

અર્થઃ- હવે શુદ્ધક્રિયાનાં લક્ષણ કહે છે. જે ક્રિયા કરવામાં ઘણી પ્રીતિ ધરે, ઘણો ઘણો આદર કરે, ક્રિયાના પ્રયત્નને વિષે નિરંતર ઉદ્યમ કરે! (જિજ્ઞાસા કે૦) તત્ત્વ જાણવાની વાંછના કરે. તથા (જાણનો સંગ કે૦) જે જન શુદ્ધક્રિયાના જાણ હોય, તેનો સંગ કરે, પણ વિકથા અન્યદર્શની પ્રમુખનો સર્વથા સંગ ન કરે, અને (શુભ આગમ કે૦) ભલો જિનકથિત આગમ સ્યાદ્વાદ પદ્ધતિ રચના રૂપ રત્નાકર જડિત એહવા ઉત્તમ સિદ્ધાંતને વિઘ્ન રહિત પણે આદરે. હજારો કામ મૂકીને કેવલ એક આગમશ્રુત પંથેં જપ કરે. એ શુદ્ધ ક્રિયાનાં (લિંગ કે૦) લક્ષણ જાણવાં ॥ ૩૪ ॥

દ્રવ્યલિંગ અનંતાં ધર્યાં, કરી કિરિયા ફલ નવિ લદ્ધ રે ॥ શુદ્ધક્રિયા તો સંપજે, પુદ્ગલ આવર્ત-

અર્થઃ-

ઉપાય રે ।। ત૦ ।। સંવે૦ ।। ૩૬ ।।

અર્થઃ- હવે મોક્ષનો ઉપાય કહે છે. રાગ દ્વેષ રૂપ શત્રુને જીતી ઘન

સ્તુ જણાય તે જ્ઞાન, સમકિત દર્શન પામવાનાં કારણ ધરે તે દર્શન, આઠ

[illegible] ॥૩૬॥

[illegible] ૩૭

અર્થઃ- એ નવપદને ધ્યાતાં થકાં પોતાના આત્માનું સ્વાભાવિક જ્ઞાન [illegible] છે, [illegible] તેમ [illegible] વિભાવે [illegible] ઉજ્જવલ [illegible] તણે [illegible] ॥૩૭॥

[illegible] ૩૮

અર્થઃ- [illegible] જ્ઞાનનું [illegible] ન કરે છે. [illegible] લે, તે અજ્ઞાનીને ભવની કોડે પણ ન ટલે, અને અતિ ઘણી તપસ્યા કરતાં પણ તે જ્ઞાનની જોડે કાંઈ હોય નહી ॥૩૮॥

આતમ જ્ઞાને મગન જે, તે સવિ પુદ્ગલનો ખેલ
રે ॥ ઈન્દ્રજાલ કરિ લેખવે, ન મિલે તિહાં દેઈમ

ન મેલરે ॥ ન૦ ॥ સંવે૦ ॥ ૩૯ ॥

અર્થઃ- માટે જે પ્રાણી આત્મજ્ઞાન માંહે મગ્ન થકો સંસારી દશાને વિભાવ કરી લેખવે છે, અને સદા સ્વભાવ દશા માંહે મગ્ન થઈ આત્મ-રમણ કરે છે, તે દેહ, ધન તથા ઈંદ્રિયનાં સુખ તે પુદ્ગલના ખેલ ઈન્દ્રજાલ સમાન કરી લેખવે છે. તિહાં મનનો મેલ દઈને તેહશું મલે નહી. તે ચિત્તમાંહે વિચારે જે પુદ્ગલેં કરી પુદ્ગલ પોષવા, તે ઠીક નહી. પુદ્ગલનો ધર્મ સડણ પડણ વિધ્વંસન રૂપ છે. તેમા હું લંપટ થયો, તેથી સંસારમાં અનંતા કાલ સુધી પર્યટન કર્યું. પણ હવે તો જિનોક્ત વાણીથી પુદ્ગલને સારી પઠેં દુઃખદાયી, બાજીગરની બાજી સરખો જાણ્યો. એટલે બાજીગરની બાજી સાચી હોય તો પુદ્ગલનો ખેલ સાચો હોય. એવી રીતેં જાણ્યો. તો જેમ ઈન્દ્રજાલ ઊપર પણ અજ્ઞાની રક્ત થાય, તેમ એ પુદ્ગલ ઊપર પણ અજ્ઞાનીજ રક્ત થાય. પરંતુ જ્ઞાની પુરૂષ તો આત્મજ્ઞાન માંહેજ મગ્ન રહે પણ પુદ્ગલ સાથેં મન દેઈને મલે નહી ॥ ૩૯ ॥

જાણ્યો ધ્યાયો આતમા, આવરણ રહિત હોય સિદ્ધરે ॥ આતમજ્ઞાન તે દુઃખ હરે, એહિજ શિવ હેતુ પ્રસિદ્ધરે ॥ એ૦ ॥ સંવે૦ ॥ ૪૦ ॥

અર્થઃ- માટે આત્માને જ્ઞાનીનાં વચને કરી જાણ્યો, જાણીને તેનેજ તદ્રૂપપણે ક્ષીરનીરવત્ તથા અગ્નિ લોહ પિંડવત્ ધ્યાયો તો તે ધ્યાનાર પ્રાણી આઠ કર્મના આવરણ રહિત થાય. આત્માના મૂલગુણ પ્રગટ કરીને સિદ્ધ પણું પામે. માટે આત્માને આત્મજ્ઞાન પણે રમણ કરતાં તેજ આત્મજ્ઞાન તે સર્વ દુઃખને હર્ત્તા થાય અને પ્રસિદ્ધ પણે તેહિજ (શિવ કે૦) મોક્ષનું હેતુ થાય એમ નિઃસંશયપણે જાણવું. માટે મોક્ષના વાંછક પ્રાણીયેં આત્મપરિણતિ સુધારવી. "આત્મૈવ સુખ દુઃખ કર્તા નિજગુણ ભોક્તા આત્મા આત્મનૈવાત્માનં પશ્યતિ । યદાત્માત્માનં પશ્યતિ । તદાત્મા સહજ ગુણધારકઃ સ્યાત્ । શુદ્ધ સ્વભાવઃ ઉજ્જ્વલ લોકાગ્રે સ્વ તૃતીય ભાગ ન્યૂનાવગાહનાયાં સર્વ સિદ્ધા વસંતિ" ॥ ૪ ॥

... ૪૧

અર્થઃ- એ ચોથા ખંડને વિષે સુંદર સાતમી ઢાલ પૂરી થઈ. એ નવ- ...

॥ દોહા ॥

ઈણિ પરેં દેઈ દેશના, રહ્યો જામ મુનિચંદ ॥ તવ
શ્રીપાલ તે વીનવે, ધરતો વિનય અમંદ ॥ ૧ ॥

અર્થઃ- એ પ્રકારેં દેશના દેઈને જેવારેં મુનિમાંહે ચન્દ્રમા સમાન-અજિતસેન રાજર્ષિ બોલી રહ્યા, તેવારેં શ્રીપાલ ઘણો વિનય ધરતો થકો મુનિને વિનવે છે. ॥૧॥

ભગવન્ કહો કુણ કર્મથી, બાલપણેં મુજ દેહ ॥
મહારોગ એ ઊપનો, કુણ સુકૃતેં હુઓ છેહ ॥ ૨ ॥

અર્થઃ- (ભગવન કે૦) હે જ્ઞાનવંત! કહો, જે શ્યા કર્મના પસાયથી બાલપણે મહારે શરીરેં મહા અઘોર રોગ એ ઊપનો? વલી મેં જન્માંતરેં શું સુકૃત કર્યું હતું? કે જેથકી તે રોગ મટ્યો ॥૨॥

કવણ કર્મથી મેં લહી, ઠામ ઠામ બહુ ઋદ્ધિ ॥ કવ-
ણ કુકર્મે હું પડ્યો, ગુણનિધિ જલનિધિ મધ્ય ॥ ૩ ॥

અર્થઃ- વલી શ્યા પુણ્યના યોગથી હું ઠેકાણેં ઠેકાણેં બહુ ઋદ્ધિ પામ્યો? વલી હે ગુણનિધિ! હે ગુણસમુદ્ર! હું કયા માઠા કર્મના યોગથી (જલનિધિ કે૦) સમુદ્રમાં પડ્યો? ॥૩॥

કવણ નીચ કર્મેં હુઓ, ડુંબપણું મુનિરાય ॥ મુજ

અ ... ૬ ...

અર્થઃ- વલી હે મુનિરાજ! કયા નીચ કર્મ કરી હું ...

... ॥૪॥

॥ ઢાલ આઠમી ॥

॥ સાંભરિયા ગુણ ગાવા મુજ મન હીરનારે ॥ એ દેશી ॥ સાંભલજ્યો હવે કર્મવિપાક ... કીધું કીધું કર્મ ન જાયરે ॥ કર્મવશેં હોય સઘલાં સુખ દુખ જીવને રે, કર્મથી બલિયો કો નવિ થાય રે ॥ સાં૦॥૧

અર્થઃ- હવે અજિતસેન રાજર્ષિ કર્મનાં ... તમેં સાંભલજ્યો ને કાંઈ કર્મ કર્યું હોય, તે ભોગવ્યા ... હે શ્રીપાલ! જગત્રય માંહે જીવને સર્વ સુખ દુઃખ તે કર્મના પસાય થકી થાય છે. પણ કોઈ જીવ કર્મથી બલીયો નથી, માટે કર્મ ... દુ છે ॥૧॥

ભરત ક્ષેત્રમાં નયર હિરણ્યપુરેં હુઓ રે, મહીપતિ મહોટો તે શ્રીકંત રે ॥ વ્યસન તેહને લાગ્યું આહેડાતણું રે, કાંઈ વારે વારે રાણી એકંત રે ॥ સાં૦॥૨॥

અર્થઃ- હવે મુનિ કહે છે કે હે શ્રીપાલ! આ ભરત ક્ષેત્ર માંહે હિરપુર નામા નગરેં શ્રીકાંત નામેં મહોટો રાજા થયો. ... રમવાનું વ્યસન લાગ્યું, તે જોઈને તેહની રાણી એકાંતમાં વારંવાર વારતી હવી ॥૨॥

રાણી તેહની જાણો સુગુણા શ્રીમતી રે, સમકિત શીલની રેખ રે ॥ જિન ધર્મે મતિ રૂડી રૂડી નહિં

અર્થઃ- તે શ્રીકાંતરાજાની

અને કહી

કહીને ઘણી વિશેષ શિખામણ દિયે છે ॥ ૩॥

અર્થઃ-

રૂડો ક્ષત્રીનો આચાર રે ॥ તૃણ આહાર સદા જે મૃ

અર્થઃ- જે શત્રુ હોય તે પણ સાહામો જો કોઈ મુખમાંહે તૃણ ઘા

સસલાં નાસે પાસેં નહિં આયુધ ધરેરે, રાણી જયા [illegible]

[illegible]

[illegible]

અર્થઃ- [illegible]

આદિકનાં ઘણાં દુઃખ પામશે. વલી સ્ત્રી જયો જે છે, તે નાકની પ-
છવાડે કેડ કરીને જલ કરે નહીં ॥ ૬ ॥

અજલકુલાશી અજને [illegible]
મૃગને તૃણ ભક્ષીને દોષરે ॥ હણતાં નૃપને ન હોય
ધર્મ તે ઊપદિશે રે, તેણેં કીધો તસ હિંસક કુલ
પોષરે ॥ સાં૦ ॥ ૭ ॥

અર્થઃ-પાપશાસ્ત્રના ધારક તે રાજાને એમ ઊપદેશ આપે છેકે, રાજાની પૃથ્વીમાંહે જે જલ છે, તેહનો રાખનાર રાજા છે. તેમાં (અજલ કે૦) નિર્જલ છે કુલ જેમનું એવા નાના મત્સ્ય તેમને મહોટા (અજ કે૦) મત્સ્ય તે રાજાના હુકમ વિના (અશી કે૦) ભક્ષણ કરે છે, તેને, તથા રાજાની પૃથ્વી માંહે ઊગ્યા જે (દ્રુમ કે૦) વૃક્ષ તેમને પીડા ઊપજાવનાર એહવા જે (ખગ કે૦) પક્ષી તેને, તથા રાજાની પૃથ્વીમાંહે ઊગ્યાં જે નવાં (તૃણ કે૦) ઘાસ પ્રમુખ તેહને ભક્ષણ કરતા એહવાં મૃગલાં પ્રમુખને, એ સર્વ રાજાના ગુનાહમાં આવ્યાં, માટે રાજાના [illegible] યાં, તેહને હણતાં થકાં રાજાને કાંઈ [illegible] કુગુરૂ ઊપદેશ કરેછે, તે તો પોતાના હિંસક કુલને પોષણ કરે છે એમ જાણવું ॥ ૭ ॥

हिंसानी ते जिंसा सघले सांभलीरे, हिंसा नवि रूडी किणही हेत रे ॥ आप संतापे पर संतापे पापीयो रे, आहेडी ते जाणो कुलमां केत रे ॥ सां०॥८॥

अर्थः- वली हिंसानी (जिंसा के०) निंदा ते सर्व षट्दर्शन मांहे सांभलीयें छैयें. माटे कोई कारणें पण हिंसा करवी रूडी नथी. पापी आहेडी ते पोताने पण संताप उपजावे, अने जे जीवने हणवा धारे, ते परजीवने पण संताप उपजावे, ते कुलमांहे (केत के०) अरिष्ट सूचक केतु ग्रह सरिखो कुलनो क्षय करनार जाणवो ॥ ८॥

जुओ रसातल विक्रम जे दुर्बल हणे रे, ए तो लेश्या कृष्णनो घन परिणाम रे ॥ भुंडी करणीथी जग अपजस पामीयें रे, लीहालो जातां मुख होवे ते श्याम रे ॥ सां० ॥ ९॥

अर्थः- वली जे दुर्बल पशुने मारे, तेहनुं पराक्रम रसातल मांहे पेशी जजो! ए हिंसकपणुं तो कृष्ण लेश्यानो आकरो परिणाम जाणवो. जेम (लीहालो के०) कोयलो जातां मखोडुं श्याम थाय तेम भूंडी करणी करियें, तेहथी जगतने विषे अपयश पामियें ॥ ९॥

एहवां राणीयें वयण कह्यां पण रायने रे, चित्त मांहि नवि लाग्यो कोई प्रतिबोध रे ॥ घन वरसे पण नवि भीजे मगसेलीयो रे, मूरखने हित उपदेशें होय क्रोध रे ॥ सां० ॥ १० ॥

अर्थः- एहवां राणीयें वचन कह्यां, पण राजाना चित्तने विषे कोई प्रकारनो प्रतिबोध लाग्यो नही. जेम (घन के०) वरसाद वरसे

થકે મગસેલીયો પાષાણ ભીંને નહી, તેમ રાજાને પ્રતિબોધ લાગો નહી. જેમ મૂર્ખને હિતશિક્ષા દેતાં ઉલટો તેને ક્રોધ ઉપજે. તેમ એ દૃષ્ટાંતે આંહિં પણ જાણવું ॥ ૧૦ ॥

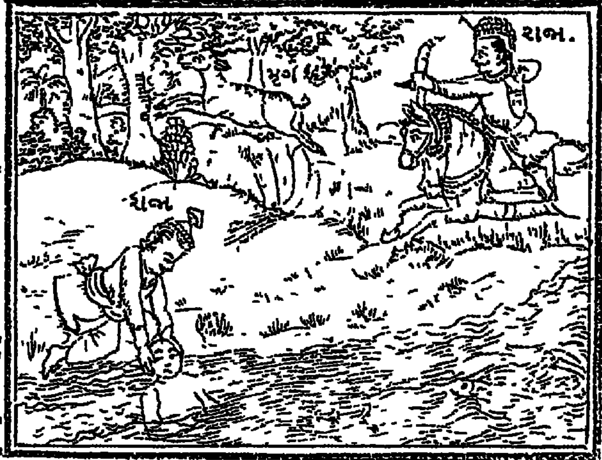
અન્ય દિવસેં શત સાત ઊલંઠે પરવર્યો રે, મૃગયા સંગી આવ્યો ગહનવનેં રાય રે ॥ મુનિ તિહાં દેખી કુષ્ટે વ્યાધેં છે પીડ્યો કોઢીયો રે, ઊલ્લંઠ તે મારે દેઈ ઘન ઘાય રે ॥ સાં૦ ॥ ૧૧ ॥

અર્થઃ- પછી અન્યદા દિવસેં સાતશેં ઉલ્લંઠ પુરૂષેં પરવર્યો થકો મૃગયા રમતો થકો રાજા ગહનવને આવ્યો. તિહાં રોગેં પીડ્યો એહવો એક મુનિ કાઉસ્સગ્ગ ધ્યાનેં ઊભો છે, તેહને જોઈ રાજા કહે છે. એ તો વ્યાધિથી પીડ્યો કોઢીયો. તેવારેં (ઘન કે૦) આકરા ઘાયેં કરીને ઉલ્લંઠ તે સાધુને મારવા લાગ્યા. ૧૧

જિમ તાડે તે મુનિને તિમ નૃપને હુવે રે, હાસ્ય તણો રસ મુનિ મન તે રસ શાંત રે ॥ કરિ ઊપસર્ગને મૃગયાથી વલ્યા સાતશેં રે, નૃપસાથેં તે પહોતા ઘર મન ખાંત રે ॥ સાં૦ ॥ ૧૨ ॥

અર્થઃ- હવે તે ઉલ્લંઠ જેમ જેમ મુનિને તાડના તર્જના કરે છે, તેમ તેમ રાજાને મનમાંહે હાસ્યરસ ઉપજે છે, અને તે મુનિના મનમાંહે શાંતરસ ઉપજે છે. એ રીતેં મુનિને ઉપસર્ગ કરીને સાતશેં જણ મૃગયા રમીને પાછા વલ્યા. તે હર્ષને પામતા થકા રાજાની સાથેં ઘેર આવ્યા ॥ ૧૨ ॥

અન્ય દિવસ મૃગ પૂંઠે ધાયો એકલો રે, રાજા મૃગલો પેઠો નદીતટ રાનરે ॥ ભૂલો નૃપ તે દેખે નદીતટ સાધુનેરે, બોલે નદીજલમાં મુનિ ઝાલી કાનરે ॥ સાં૦ ॥ ૧૩ ॥

અર્થઃ- વલી અન્ય દિવસેં રાજા હરણ પછવાડે એકલો દોડ્યો જાય છે. મૃગલો નાશીને નદીને કાંઠે રાનમાં પેઠો, રાજા ભૂલો પડ્યો થકો તિહાં નદીને કાંઠે એક સાધુને તેણેં દીઠા. તેવારેં તે મુનિને કાન ઝાલીને નદીના પાણી માંહે ઝબકોલ્યા ॥ ૧૩ ॥

કાંઈક કરૂણા આવી કઢાવ્યો નીરથી રે, ઘેર આવીને રાણીને કહિ વાત રે ॥ સા કહે જીવની પણ હિંસા દુખ દિયે રે, જનમ અનંતા દુઃખ દીયે ઋષિ ઘાત રે ॥ સાં૦ ॥ ૧૪ ॥

અર્થઃ- વલી કાંઈક રાજાને કરૂણા આવી, તેથી મુનિને જલથી બાહેર કાઢ્યો. પછી ઘેર આવીને તે મુનિના ઉપસર્ગની સર્વ વાત રાણીને કહી, તેવારેં રાણીયેં કહ્યું કે, હે સ્વામી! જીવ જ્યોની હિંસા કરી હોય, તે પણ દુઃખ દેવાવાલી થાય, તો ઋષિની ઘાત તો અનંતા ભવ પર્યંત દુઃખની દેવાવાલી હોય, તેમાં તો શું જ કહેવું ! ॥ ૧૪ ॥

રાજા ભાંખે નવિ કરશું ફરી એહવું રે, વીતા કેતાઈક વાસર જામ રે ॥ ગોખથકી મુનિ દીઠો ફરતો ગો-

ચરીરે, વીસારી રાણીની શિક્ષા તામ રે ॥ સાં॰ ॥૧૫॥

અર્થઃ- તેવારેં રાજા કહેવા લાગ્યો, જે હે રાણી! હવે ઈહાંથી એહવું પાપ કોઈવારેં પણ નહીં કરશું! વલી કેટલાએક દિવસ વીત્યા પછી રાજાએં ગોખને વિષે બેઠાં થકાં ગોચરીયેં ફરતા એહવા કોઈએક મુનિને દીઠા. તેવારેં રાણીની શીખ વિસારીને ॥૧૫॥

નગરી વિટાલી ભીખે કહે નૃપ ભિલ્લંઠને રે, કાઢો બાહિર એહને ઝાલી કંઠ રે ॥ રાણીયેં દીઠા ગોખથકી તે કાઢતા રે, રાજાને આદેશેં લાગા લંઠ રે ॥ સાં॰ ॥૧૬॥

અર્થઃ- રાજા ભિલ્લંઠ પુરુષને કહેવા લાગ્યો, જે આ ભિક્ષુક આપણી નગરી વિટાલે છે. માટે એહને ગલે ઝાલી નગરીથી બાહેર કાઢી મૂકો. તેવારેં રાજાને આદેશેં કરી તે ભિલ્લંઠ પુરુષ, મુનિને ગલે ઝાલી બાહેર કાઢે છે, ત્યાં તે રાણીયેં ગોખથકી દીઠા ॥૧૬॥

રાણી રૂઠી રાજાને કહે શું કરો રે, પોતાનું બોલ્યું પાલો ન વચન્ન રે ॥ મુનિ ઉપસર્ગે સર્ગે જાવું દોહિલું રે, નરકેં જાવા લાગ્યું છે તુઝ મન્ન રે ॥ સાં॰ ॥૧૭॥

અર્થઃ- તેવારેં રાણી જીજીને કહેવા લાગી જે, હે રાજન્! આ તમેં શું કરો છો? પોતાનું બોલ્યું વચન પોતેંજ પાલતા નથી! અને હું જાણું છું, જે

मुनिने उपसर्ग करे, तेने स्वर्गमां जवुं दोहिलुं छे, पण तारुं मन तो नरकमांहे जवानेज लागेलुं छे. एम आ तारुं कर्मज स्पष्टरीतें कही आपेछे १७

नृप उपशमियो नमियो मुनि तेडी घरे रे,राणी भांजे राजा ए अन्नाण रे ॥ मुनि उपसर्गें पाप कखुं ईणे मोटकुं रे, ए छूटे ते कहियें कांई विन्नाण रे ॥ सां० ॥ १८ ॥

अर्थः- एवां राणीनां वचन सांभली राजा उपशांत थयो थको मुनिने घरने विषे तेडी पगे लाग्यो, तेवारें मुनिने राणी कहे छे, जे आ राजा अज्ञानी छे. मुनिने उपसर्ग करवे करीने एणें मोहोटुं पाप कखुं छे. माटे जे पापथी छूटे एवुं कांईक (विन्नाण के०) विज्ञान एटले पाप टालवानुं प्रायश्चित्त कहो ॥ १८ ॥

सज्जन जे भूंडुं करतां रूडुं करेरे, तेहना जगमां र- हेशे नाम प्रकाशरे ॥ आंबो पत्थर मारे तेहने फ- ल दियेरे,चंदन आपे कापे तेहने वासरे ॥सां०॥१९

अर्थः- जेमके,सज्जन तो तेहने कहियें, जे भूंडुं करतां पण रूडुं करे. तेहना नाम जगत्रयमां प्रकाशपणें रहेशे. भला माणसनां गुणविषे दृष्टांत कहेछे. ते जेमके, आंबाने कोई पत्थर मारे छे, तेहने उलटुं आंबो फल आपे छे, तथा चंदनने जे कापेछे, तेहने चंदन पोतानो सुवास आपे छे॥१९

मुनि कहे मह्होटा पातकनुं शुं पालणुंरे, तो पण जो होय एहनो भाव उल्लासरे ॥ नवपद जपतां तपतां तेहनुं तप भलुंरे, आराधे सिद्धचक्र होय अघनाशरे ॥ सां० ॥ २० ॥

અર્થઃ- હવે મુનિ કહે છે- હે રાણી મહોટું પાપ કર્યું છે, તે પાપ [illegible]

[illegible] તપે [illegible]

[illegible]

ઘડે૦) પાપ તેનો નાશ થાય ॥ ૨૦॥

પૂજા તપ વિધિ શીખી આરાધ્યું નૃપેં રે, રાણી સા-
થેં તે સિદ્ધચક્ર વિખ્યાત રે ॥ ઊજમણા માંહે આઠ
રાણીની સહી રે, અનુમોદે વલી નૃપનું તપ શત
સાત રે ॥ સાં૦ ॥ ૨૧ ॥

અર્થઃ- તેવારેં પૂજા તથા તપનો વિધિ શીખીને રાજાયેં રાણીની સાથેં પ્રગટપણેં તે સિદ્ધચક્રને આરાધ્યું- તપ પૂરૂં થયું- તેવારેં તેહનું ઊજમણું કર્યું- તે સમે રાણીની આઠ સખીયોયેં રાણીના તપની અનુ[illegible] રાજા [illegible] ના રે ૨

અન્ય દિવસ તે
ગયા સિંહ નૃપ
ગામડે રે, ભાંજ
તે વલીયા લેઈ
ગોવગ્ગ રે ॥ કે-
ડ કરીને સિંહેં
માર્યા તે મરી રે, કોઢી હુઆ જાત્રી મુનિ ઊવ-
સગ્ગ રે ॥ સાં૦ ॥ ૨૨ ॥

અર્થઃ- તેવ[illegible] એક દિવસે [illegible]

[illegible] ગામડે ગયો [illegible] વીંગાયો [illegible] ત્યારે [illegible] કેડ [illegible] સાતસેં [illegible] મુનિ [illegible] તે સર્વ કોઢીના [illegible] ॥ ૨૨ ॥

[illegible]

राणी मयणासुंदरी तुज्ज रे ॥ कुष्ठिपणुं जलम-
ज्जन डुंबपणुं तुम्हें रे, पाम्युं ए मुनि आशात-
ना फल गुज्ज रे ॥ सां० ॥ २३ ॥

अर्थः- पुण्यना प्रभावथी श्रीकांतराजा थईने तुं श्रीपाल थयो. तह्यारी श्रीमतिराणी मरीने मयणासुंदरी थई, अने कोढीयापणुं तथा जलमांहे डुबवापणुं तथा डुंबपणुं ते तमें पाम्या, ते सर्व मुनिनी आशातनानां फल छे ए गुह्य जाणवां ॥ २३ ॥

सिद्धचक्र श्रीमतिवयणें आराहियुं रे, तेहथी
पाम्यो सघलो ऋद्धि विशेष रे ॥ आठ सखीयें
राणीनुं तप अनुमोदियुं रे, तेणें ते लघु देवी
हुई तुज्ज शुभ वेष रे ॥ सां० ॥ २४ ॥

अर्थः- श्रीमती राणीने वचने करीने सिद्धचक्रनुं आराधन कर्युं, तेहथी जिहां जिहां गयो, तिहां तिहां सर्व ठेकाणे (ऋद्धि विशेष के०) विशेष संपदा पाम्यो. आठ सखीयें तपनी अनुमोदना करी हती, तेणें करीने ताहरी नानी आठ स्त्रीयो शुभवेषनी धरनारी थई ॥ २४ ॥

सापे जाओ तुज्ज आठमीयें कह्युं शोकयने रे,
तेणें सापें डसी न टले पाप रे ॥ धर्मप्रशंसा करी

રાણા હુઆ તે સાતશેં રે, ઘાતવિધુર તે સિંહલી-
થે વ્રત આપ રે ॥ સાં૦ ॥ ૨૫ ॥

અર્થઃ- આઠમી સજીયેં શોકયને કહ્યું હતું. જે તુઝને સાપ જાઓ. તેહથી તેહને સાપેં કરડી, માટે પાપ કર્યાં તે ભોગવ્યા વિના છૂટે નહીં. તહારા ધર્મની પ્રશંસા કરી હતી, તેણેં કરી સાતશેં ભિલ્લંઠ તે રાણા થયા. સિંહરાજાયેં (ઘાતકે૦) શસ્ત્રના ઘાતેં કરી સાતશેં ભિલ્લંઠને માર્યા તે ઘાતથી (વિધુરકે૦) બીહીતો થકો (આપકે૦) પોતાની મેલેં (વ્રત લિયે કે૦) ચારિત્ર લઈને ॥ ૨૫ ॥

માસ અણસણેં અજિતસેન તે હું હુઓ રે, બાલ
પણેં તુઝ રાજ્ય હર્યું તે રાણ રે ॥ બાંધી પૂરવ વેરેં
તુઝ આગલ ધરે રે, પૂરવ અભ્યાસેં મુઝ આવ્યું
નાણ રે ॥ સાં૦ ॥ ૨૬ ॥

અર્થઃ- એક માસનું અણસણ કરી તિહાંથી ચવીને હું અજિતસેન થયો. પાછલે ભવેં તેં માહરૂં રાજ લીધું હતું, માટે આ ભવેં બાલ પણામાં તાહરૂં રાજ હરી લીધું, અને સાતશેં ભિલ્લંઠને મેં માર્યા હતા તે પૂર્વભવના વૈરથી તેણેં સાતશેં રાણાયેં બાંધીને મુઝને તારા મુજ આગલ ધર્યો. વલી પાછલે ભવેં મેં ચારિત્ર લીધું હતું, તે પૂર્વ અભ્યાસથી મુઝને જ્ઞાન ઉદય આવ્યું ॥ ૨૬ ॥

જાતિ સંભારિ સંયમ ગ્રહિ લહિ ઓહિને રે, ઈહાં
આવ્યો જેણેં જેવાં કીધાં કર્મ રે ॥ તેહને તેહવાં આ-
વ્યાં ફલ સુખ દુઃખતણાં રે, સદ્‌ગુરૂ પાસે જાણે ગુ-
ણ એ મર્મ રે ॥ સાં૦ ॥ ૨૭ ॥

અર્થઃ- [illegible]

॥ २७॥

॥ २८

अर्थः-

२८

॥ दोहा ॥

अहो अहो भव नाटकें, लहियें इस्या प्रकार ॥१॥

अर्थः-

सार नाटकमां आवा प्रकारना प्रपंच पामियें छैयें ॥ १ ॥

अर्थः-

[illegible]

[illegible]

અર્થઃ- વલતું મુનિ કહે છે કે, હે રાજન ! તારી નિશ્ચે ગતિ તું [illegible], હજી [illegible] ભોગ [illegible] તહારે આ ભ[illegible] નહીં ॥ ૩ ॥

[illegible]

સુર સુખ ક્રમેં અનુભવી, નવમે ભવ અપવગ્ગ ॥ ૪ ॥

અર્થઃ- પણ નવપદના આરાધન થકી તું નવમાં દેવલોકને પામીશ. પછી અનુક્રમેં (નર કે૦) મનુષ્યના અને દેવતાના સુખ (અનુભવી કે૦) ભોગવીને નવમા ભવને વિષે (અપવગ્ગ કે૦) મોક્ષનું સુખ પામીશ ॥ ૪ ॥

તે સુણિ રોમાંચિત હુઓ, નિજ ઘર પહોતો ભૂપ ॥
મુનિ પણ વિહરંતો ગયો, ઠાણાંતર અનુરૂપ ॥ ૫ ॥

અર્થઃ- તે સાંભલીને શ્રીપાલરાજા રોમાંચિત થયો થકો પોતાને ઘેર ગયો, અને મુનિ પણ તિહાંથી વિહાર કરતા થકા (અનુરૂપ કે૦) પોતાને ઈચ્છિત એવા (ઠાણાંતર કે૦) અન્ય સ્થાનકેં ગયા ॥ ૫ ॥

॥ ઢાલ નવમી ॥

॥ કંત તમાકૂ પરિહરો ॥ એ દેશી ॥ હવે નર[illegible]

[illegible]

॥ આરાધે સિદ્ધચક્રને, વિધિ સહિત ગ્રહી સુમુહુર્ત્ત ॥ મેરે લાલ ॥ મનનો મહોટો મોજમાં ॥ ૧ ॥

અર્થઃ- હવે મહ[illegible] શ્રીપાલરાજા [illegible]

સંયુ. વંધિ હું. મેનમાં ટલે ૨
નમાં સદ્ધચક ॥ ૧ ॥

મયણાસુંદરી ત્યારેં ભણે, પૂર્વેં પૂજ્યું સિદ્ધચક્ર ॥ મેરે લાલ ॥ ધન ત્યારેં થોડું હતું, હવણાં તું ઋધ્ધેં શક્ર ॥ મેરે॰ ॥ મ॰ ॥ ૨ ॥

અર્થઃ- તેવારેં મયણાસુંદરી શ્રીપાલરાજાને કહે છે. જે પૂર્વેં આપણેં સિદ્ધચક્રને પૂજ્યું હતું, તેવારેં તો આપણી પાસે ધન થોડું હતું. અને હમણા તો ઋદ્ધિયેં કરીને તું (શક્રકે॰) ઈન્દ્ર સરિખો છે ॥ ૨ ॥

ધન મોહોટે છોટું કરે, ધર્મ ઊજમણું તેહ ॥ મે॰ ॥ (પાઠાંતર) જે કરણી ધર્મનું તેહ ॥ મે॰ ॥ ફલ પૂરૂં પામે નહિં, ભ્રમ કરજ્યો તિહાં સંદેહ ॥ મે॰ ॥ મ॰ ॥ ૩

અર્થઃ- માટે દ્રવ્ય ઘણું હોય, અને ધર્મની કરણી નિમિત્તેં જે પુરૂષ થોડું દ્રવ્ય વાવરે, તે પ્રાણી પૂરૂં ફલ પામે નહી. તિહાં કાંહિં પણ સંદેહ કરશો નહીં ॥ ૩ ॥

વિસ્તારેં નવપદ તણી, તેણેં પૂજા કરો સુવિવેક ॥ મે॰ ॥ ધનનો લાહો લીજીયેં, રાજા મહોટી ટેક ॥ મે॰ ॥ મ॰ ૪

અર્થઃ- તે માટે નવપદ જે છે, તેહની પૂજા વિસ્તારેં કરી રૂડા વિવેક સહિત કરો. ધન પામ્યા છો, તેહનો લાહો લ્યો. મનને વિષે મોટી ટેક રાજાજીને પૂજા કરી. ૫

મયણા વયણાં મન ધરી, ગુરૂભક્તિ શક્તિ અનુસાર ॥ મે॰ ॥ અરિહંતાદિક નવપદ ભલાં, આરાધે તે સાર ॥ મે॰ ॥ મ॰ ॥ ૫ ॥

અર્થઃ- જે પ્રકારેં મયણાનાં વચન મનમાં ધરીને (ગુરૂકે॰) મ-

મોટી છે ભક્તિ જેહની એહવો જે શ્રીપાલરાજા તે પોતાની શક્તિને અનુસારેં સારભૂત જે અરિહંતાદિક ભલાં નવપદ છે તેહને આરાધે ॥ ૫ ॥

નવ જિન ઘર નવ પડિમા ભલી, નવ જીર્ણોદ્ધાર કરાવ ॥ મે૦ ॥ નાનાવિધ પૂજા કરી, જિન આરાધન શુભ ભાવ ॥ મે૦ ॥ મ૦ ॥ ૬ ॥

અર્થઃ- હવે શ્રીપાલરાજા નવપદનું આરાધન વિસ્તારપૂર્વક કરે છે, તેમાં પ્રથમ અરિહંતપદની ભક્તિ કરે છે- તિહાં નવની સંખ્યાયેં પ્રાસાદ જાવત જિનાલય નવાં કરાવ્યાં- તેહમાં નવઅરિહંતનાં બિંબ નવાં ભરાવીને સ્થાપ્યાં- વલી નવ જીર્ણ પ્રાસાદના ઉદ્ધાર કરાવ્યા- તેહની ત્રણ ભેદેં, પાંચભેદેં, આઠભેદેં, સત્તરભેદેં, એકવીશભેદેં, એકસો આઠ ભેદેં, એમ વિવિધ પ્રકારેં પૂજા કરી- એ રીતેં શુભભાવેં કરી જિનપદ આરાધે ॥ ૬ ॥

એમ સિદ્ધ તણી પ્રતિમા તણું, પૂજન ત્રિહું કાલ પ્રણામ ॥ મે૦ ॥ તન્મય ધ્યાનેં સિદ્ધનું, કરે આરાધન અભિરામ ॥ મે૦ ॥ મ૦ ॥ ૭ ॥

અર્થઃ- હવે બીજા સિદ્ધપદનું આરાધન કરે છે, તે કહે છે- (એમ કે૦) પૂર્વે કહેલા પ્રકારેં સિદ્ધની પ્રતિમાને પણ ત્રણ કાલ પૂજા પ્રણામ કરે છે- ચેતનને નિબિડ આનંદના ઉદયમેં નિરાવરણ કર્માંજન રહિત એહવા સિદ્ધને (તન્મય ધ્યાનેં કે૦) મન, વચન, કાયાની એકાગ્રતાયેં કરી મનોહર આરાધન કરે છે- ॥ ૭ ॥

આદર ભક્તિને વંદના, વેયાવચ્ચાદિક લગ્ગ ॥ મે૦ ॥ શુશ્રૂષા વિધિ સાચવી, આરાધે સૂરિ સમગ્ગ ॥ મે૦ ॥ મ૦ ॥ ૮ ॥

अर्थः- हवे त्रीजा आचार्य पदनी भक्ति कहे छे. आदरनुं करवुं तथा भक्तिरागें वंदना द्वादशावर्त सहित साचवे छे, अने वेयावच्चादिक मांहे (लग्ग के०) लग्न एटले सावधान रहे छे, तथा शुश्रूषा, पर्युपासना, सेवना, अशनादिक वस्त्रि प्रमुख सर्व विधि साचवीने समग्र आचार्यनी सेवना करे छे. आचार्य ने गणना रक्षक माटे तेहने विशेषें आराधे छे ॥ ८ ॥

अध्यापक भणता प्रति, वसनाशन ठाण जनाय ॥ मे० ॥ द्विविध भक्ति करतो थको, आराधे नृपउवज्झाय ॥ मे० ॥ म० ॥ ९ ॥

अर्थः- हवे चोथा उपाध्याय पदनी भक्ति करे छे. तेमां घणा पांच संध्यायें आगमना पाठ भणनाराने अने भणावतां प्रत्यें (वसन के०) वस्त्र आपे छे. तथा (अशन के०) अन्न आपे छे अने (ठाण के०) वसवानुं स्थानक बनावी आपे छे. धर्मशाला पठनशाला प्रमुख करावे छे. एम (द्विविध के०) बे प्रकारें, ते मांहे एक पूर्वे कह्या उपचार ते द्रव्यथी अने बीजो भाव थकी मननी एकाग्रतायें करी उपाध्यायपदनी भक्ति करतो थको पाठकपदने श्रीपालराजा आराधे छे ॥ ९ ॥

नमन वंदन आलिंगमनथी, वसही अशनादिक दान ॥ मे० ॥ करतो वेयावच्च घणुं, आराधे मुनि पद ठाण ॥ मे० ॥ म० ॥ १० ॥

अर्थः- हवे पांचमा मुनि पदनी भक्ति करे छे ते कहे छे. तेमां मुनिने (आलिंगमनथी के०) गुरु आवे त्यारें सन्मुख जईने (नमन के०) मस्तक नमाववुं अने वंदन ते हाथ जोडवा. एम साधुने नमन, वंदन, करतां विनयगुण वधे, विनयथकी धर्मनी प्राप्ति थाय, धर्म पामवाथी ज्ञान पामे, ज्ञानथी मोक्षसुख पामे. तथा (वसही के०) वसति ते रहेवानुं स्थानक अने चार प्रकारें अशन प्रमुखनुं दान आपे छे. ते

थई मुनिसंयम मार्गमांहे निश्चल रहे. एम घणुं वैयावच्च करतो थको मुनिपदरूप स्थानकने आराधे छे ॥ १० ॥

तीर्थयात्रा करी अति घणी, संघपूजा ने रहजत्त ॥मे०॥ आराधे दर्शनपद भलुं, शासन उन्नति दृढ चित्त ॥ मे० ॥ म० ॥ ११ ॥

अर्थः– हवे छट्ठा दर्शन पदनुं आराधन करे छे ते कहे छे. ते ठेकाणे ठेकाणें अति घणी तीर्थजात्रा भक्तियें सहित करी. तिहां स्नात्रपूजा, महोत्सवप्रमुख घणा कर्या. तथा संघपूजा साहमि वात्सल्य करे, तथा (रहजत्तके०) रथयात्रा एटले कल्याणक प्रमुखना दिवसें प्रतिमाजीने रथमां स्थापी वाजित्रने समूहें तथा चतुर्विधसंघें युक्त थको नगर मांहे गीत गायन प्रमुख धवल मंगल सहित गमन करे, तेने रथयात्रा कहीयें. एरीतें शासननी उन्नति दृढ चित्तें करी घणी शोभा वधारतो थको श्रीपालराजा भलुं दर्शनपद आराधे छे ॥ ११ ॥

सिद्धांत लखावी तेहने, पालन अर्चादिक हेत ॥ मे० ॥ नाणपदाराधन करे, सज्झाय उचित मन देत ॥ मे० ॥ म० ॥ १२ ॥

अर्थः– हवे सातमा ज्ञानपदनी भक्ति करे छे ते कहे छे. (पालन अर्चादिक हेत के०) सिद्धांतना पालन अर्चादिकने विषे छे हेत जेने एवो श्रीपालराजा, सिद्धांत लखावीने तेहनी कलादिके करी पूजा करेछे. अने ज्ञाननां उपगरण जे पाटी, पोथी, ठवणी, सांपडा, सांपडी, वही, दस्तरी, ओलीयां, पूठां, रुमाल, हिंगलो अने मशि प्रमुख मेलवी ज्ञानपदनुं आराधन करे छे. वली पोतानी योग्यतायें चित्त देईने सज्झाय करे, एम सातमे पदें ज्ञानपदनी भक्ति करे छे ॥ १२ ॥

व्रत नियमादिक पालतो, विरतिनी भक्ति करंत ॥

મે૦ ॥ આરાધે ચારિત્ર ધર્મને, રાગી યતિ ધર્મ એ-
કંત ॥ મે૦ ॥ મ૦ ॥ ૧૩ ॥

અર્થઃ- હવે આઠમા ચારિત્રપદની ભક્તિ કરે છે તે કહે છે. તે પોતેં લીધેલા બાર વ્રતને પાલતો તથા ગુરૂમુખથી લીધા નિયમને પાલતો, વિરતિની એટલે ગૃહસ્થ વ્રતધારી તથા યતિચારિત્રીયાની અન્નવસ્ત્રાદિકેં કરી દ્રવ્યથી ભક્તિ કરે, તથા ભાવથી સ્તુતિવંદનાદિક કરે. એમ નિશ્ચલતાયેં એકાંત યતિધર્મનો રાગીથકો ચારિત્ર ધર્મને આરાધે છે ॥ ૧૩ ॥

તજી ઈચ્છા ઈહ પરલોકની, હુઈ સઘલે અપ્રતિ
બદ્ધ ॥ મે૦ ॥ ષટ બાહ્ય અભ્યંતર ષટ કરી, આ-
રાધે તવપદ શુદ્ધ ॥ મે૦ ॥ મ૦ ॥ ૧૪ ॥

અર્થઃ- હવે નવમા તપપદની ભક્તિ કરે છે તે કહે છે. તે ઈહલોક તથા પરલોકની ઈચ્છા તજી સર્વ સ્થાનેં અપ્રતિબદ્ધપણું આદરી કર્મ તપાવવાને અર્થે શક્તિપ્રમાણેં છ પ્રકારેં બાહ્ય તપ તથા છ પ્રકારેં અભ્યંતર તપ કરી 'તપસા ક્ષીયતે કર્મ' ઈત્યાદિ વચન છે, માટે શુદ્ધપણેં તપપદનું આરાધન કરે છે ॥ ૧૪ ॥

ઉત્તમ નવપદ દ્રવ્ય ભાવથી, શુભ ભક્તિ કરી
શ્રીપાલ ॥ મે૦ ॥ આરાધે સિદ્ધચક્રને, નિત્ય પામે
મંગલમાલ ॥ મે૦ ॥ મ૦ ॥ ૧૫ ॥

અર્થઃ- એમ ઉત્તમ નવપદને દ્રવ્યથી તથા ભાવથી એ બે પ્રકારેં ભલી ભક્તિ કરીને શ્રીપાલરાજા શ્રીસિદ્ધચક્રને આરાધે છે. તિહાં દ્રવ્યથી પૂજાનાં ઉપકરણ પ્રમુખ અને ભાવથી આત્મવીર્યોલ્લાસયુક્ત આરાધન કરતો થકો નિત્ય પ્રત્યેં માંગલિકની માલા પામે છે ॥ ૧૫ ॥

ઈમ સિદ્ધચક્રની સેવના, કરે સાડા ચાર તે વર્ષ ॥

मे०॥ हवे ऊजमणाविधि तणो, पूरे तप ऊपन्यो हर्ष ॥ मे० ॥ म० ॥ १६ ॥

अर्थः- एम साडाचार वर्ष सुधी सिद्धचक्रनी सेवना करे, ते नवपदनुं तप ज्यारें पूरुं थयुं, त्यारें श्रीपालराजाने ऊजमणानो विधि करवानो हर्ष ऊपन्यो. तेथी वीर्योल्लास पूर्वक ऊजमणुं करवा मांड्युं ॥ १६ ॥

चोथे खंडें पूरी थई, ढाल नवमी चढते रंग ॥ मे० ॥ विनय सुजस सुख ते लहे, सिद्धचक्र थुणे जे चंग ॥ मे० ॥ म० ॥ १७ ॥

अर्थः- ए चोथा खंडने विषे नवमी ढाल चढते रंगें पूरी थई. जे (चंग के०) मनोहर सिद्धचक्रनी स्तवना करे, ते विनय अने भला यशरूप सुखने पामे ॥ १७ ॥

॥ दोहा ॥

हवे राजा निज राजनी, लच्छि तणे अनुसार ॥ ऊजमणुं नव तप तणुं, मांडे अतिहि उदार ॥ १ ॥

अर्थः- हवे श्रीपालराजा पोतानी राज्य लक्ष्मीने अनुसारें ते तपनुं ऊजमणुं विधियें करी अति महोदार्ययें आदर सहित बहुमान थी करवा मांडतो हवो. ते ऊजमणानो विधि आगलनी ढालमां कहे छे॥

॥ ढाल दशमी ॥

॥ लोलीडा हंसा रे विषय न राचीयें ॥ ए देशी ॥ विस्तीरण जिन भुवन विशालीयें, पुण्य त्रिवेदिक पीठ ॥ चंद्र चंद्रिका रे धवल भुवन तलें, न-

वरंग चित्र विसिठ्ठ ॥१॥

अर्थः- हवे उजमणानो विधि कहे छे. (विस्तीरण जिन भवने के०) कोई एक विस्तारवंत एवा श्री अरिहंतना देहरामां (पुण्य के०) जाणीयें पुण्यनां पीठज रच्यां होय नही ! एवा त्रण गढ रूप (त्रिवेदिकपीठ के०) त्रिवेदिका एटले त्रण पीठ स्वरूपें (विरचियें के०) रचीयें एटले रचना करे, ते त्रण वेदिका उपरा उपर समोसरणनी पेरें रचीयें. ते चंद चंद्रिका एटले उज्ज्वल जाणीयें चंद्रमानी ज्योतिज होय नहिं ! एवी धवल एटले उज्ज्वल भुवनतले एटले भुवननी धरती तेने धोईने नवरंग एटले आछा सपेत रंगना चित्रविसिठ्ठ एटले विशिष्ट भला चित्रामण सहित करे. ईहां प्रसंगें श्री अरिहंतादिक नवपदना वर्ण लखीयें छैयें. श्री अरिहंत धोले वर्णे छे. श्री सिद्ध भगवान् राते वर्णे छे. श्री आचार्यजी पीले वर्णे छे. श्री उपाध्यायजी नीले वर्णे छे. साधुजी श्याम वर्णे छे. अने शेष दर्शन, ज्ञान, चारित्र अने तप ए चार पद उजले वर्णे छे ॥ १ ॥

तप उजमणुं रे ईणि परें कीजीयें, जिम विरचे रे श्रीपाल ॥ तप फल वाधे रे उजमणे करि, जेम जल पंकज नाल ॥ तप० ॥ २ ॥

अर्थः- हे भव्य प्राणीयो ! तपनुं उजमणुं ते जेम श्रीपालराजा (विरचे के०) रचे छे, ते रीतें करवुं. अने तपनुं फल पण उजमणुं करे तेथकी वधे. ते केनी पेठें ? तोके (जेम जल के०) पाणीयें करीने जेम कमलनुं नाल वधे, तेहनी पेरें. अर्थात् जलविना जेम कमलनाल वधे नहिं, तेम उजमणाविना व्रत फल प्राप्ति पण थाय नहिं ॥२॥

पंच वरणना रे शालि प्रमुख भला, मंत्र पवित्र करी धान ॥ सिद्धचक्रनी रे रचना तिहां करे, संपूरण शुभ ध्यान ॥ त० ॥३॥

अर्थः— पंचवर्णना (शालि के०) चोखा प्रमुख उत्तम धान्य मेलवी तेहने पवित्र मंत्रें मंत्रीने श्रीसिद्धचक्रनी रचना संपूर्ण पणें शुभध्यानें करीने करे, एटले जे जे वर्णे जे जे पद होय, ते ते वर्णनुं तिहां धान्य भरवुं- एम नव पांखडीनुं कमल रचवुं ॥ ३ ॥

अरिहंतादिक नवपदने विषे, श्रीफलगोल ठवंत ॥ सामान्यें घृत खंड सहित सवे, नृप मन अधिकेरे खंत ॥ त० ॥ ४ ॥

अर्थः— अरिहंतादिक नवपदने विषे श्रीफलना गोला करी, ते मांहे घृत तथा खांड भरीने प्रथम सामान्यपणे जे पदना जेटला गुणछे, ते पदना तेटला गोलक, ते श्रीपालराजा मनने विषे (अधिके खंत के०) अधिक उत्तमपणानी खांतें (ठवंत के०) मूके छे ॥ ४ ॥

जिन पद धवलुं रे गोलक ते ठवे, शुचि कर्केतन अठ ॥ चोवीश हीरे रे सहित विराजतुं, गिरुओ सुगुण गरिठ ॥ त० ॥ ५ ॥

अर्थः— पेहला (जिनपद के०) अरिहंत पदना बार गुण छे. तथा अरिहंतपद (धवलुं के०) धोलुं छे माटे श्वेत चंदने रंगीने बार गोलक मूक्या. वली आठ महाप्रातिहार्य रूप आठ मूल गुण छे तेना पवित्र कर्केतन आठ रत्न मूक्या- वली चोत्रीश अतिशय छे. माटे तिहां चोत्रीश हीरायें सहित शोभायमान कर्युं. (गिरुओ के०) श्रेष्ठ, भले गुणे करी गरिठ ते महोटुं जे अरिहंतपद तेहनी भक्ति करेछे ॥५॥

सिद्धपदें अड माणिक रातडां, वलि इगतीस प्रवाल ॥ घुसृण विलेपित गोलक तस ठवे, मूरति राग विशाल ॥ त० ॥ ६ ॥

अर्थः- हवे सिद्ध रातें आठ गुणें सहित छे. माटे तिहां (रातडां के०) रातां आठ माणिक थापे; वली जीवा ओकत्रीश गुण छे, माटे प्रवालां ओकत्रीश (ठवे के०) मूके. वली (घुसृण के०) राता जावना थं इनें विलेपन करेलां रंगीत गोलक ओकत्रीश ते सिद्धनी (मूरति के०) थापना आगल विशाल राग धरीने मूके छे ॥ ६ ॥

पण माणि पीत छत्रीश गोमेदकें, सूरिपदें ठवे गोल ॥ नीलरयण पंचवीस पाठक पदें, ठवे विपुल रंगरोल ॥ त० ॥ ७ ॥

अर्थः- हवे आचार्यना पांच आचार छे माटे पांच पुष्कराननामक माणिरत्न थापे. वली छत्रीश गुण छे माटे (पीत के०) पीलां छत्रीश गोमेदक रत्ने सहित पीले रंगें रंगीत करी छत्रीश गोलक घृत जांडे लरी मूके. वली (पाठक के०) उपाध्याय पदें पचीश गुण छे, माटे पचीश नीलां रत्न मूके. तथा नीले वर्णें रंगी पचीश गोलक (विपुल के०) घणा रंगरोलें करी (ठवे के०) मूके ॥ ७ ॥

रिष्टरतन सगवीस ते मुनिपदें, पंच राजपट अंक ॥ सगसट्ठि इगवन्न सित्तरी पंचास ते, मुक्ता शेष निःशंक ॥ त० ॥ ८ ॥

अर्थः- हवे मुनिपदें ओटले साधुपदें सत्तावीश गुण छे, माटे रिष्टरत्न ओटले श्यामपाना (सगवीस के०) सत्तावीश मूके. वली पंच महाव्रतना धणी छे माटे पांच राजपट नाम रत्न विशेष श्यामवर्णें होय ते मूके. वली श्यामरंगें सत्तावीश गोलक ठवे. तथा दर्शन पदना (सगसट्ठि के०) सडशठ भेद छे, अने ज्ञानपदना (इगवन्न के०) ओकावन भेद छे. तेमज चारित्रपदना (सित्तरी के०) सित्तेर भेद छे, तथा तपपदना (पंचास के०) पचास भेद छे. माटे दर्शनपदें सडशठ मोती अने सात गोलक थापे. तथा ज्ञानपदें ओकावन मोती अने पांच गो-

અર્થઃ- એમ નવપદના મંડપને વિષે તે તે ઠેકાણે તે તે વસ્તુ-

, તેતે સ્થાનકે

યા દશદિક્પાલને પદે

વસર થાય ॥ ત૦ ॥ ૧૨ ॥

અર્થઃ— એમ (ગુરૂ વિસ્તારેં કે૦) મહોટે વિસ્તારેં ઊજમણું કરી ઊત્સવને અંતેં શ્રીપાલરાજા પ્રભુના જિંજને ન્હવણ કરાવે. પછી જલ, ચંદન, ફૂલ, ધૂપ, દીપ, અક્ષત, ફલ અને નૈવેદ્ય, એ અષ્ટ પ્રકારી પૂજા કરી, આરતિ ઊતારી મંગલદીપક પ્રગટ કરે. તે વખતેં મંગલનો અવસર થાય ૧૨

સંઘ તિવારેં રે તિલક માલાતણું, મંગલ નૃપને કરેઈ ॥ શ્રીજિન ભાને રે સંઘેં જે કર્યું, મંગલ તે શિવ દેઈ ॥ ત૦ ॥ ૧૩ ॥

અર્થઃ— તેવારેં સર્વ સંઘ મલીને ઈન્દ્રમાલા પહેરાવવાનું કુંકુમનું તિલક કરી ઊપર અક્ષત ચોડી રાજાને મંગલ કરે. જે ઈન્દ્રમાલા પહેરાવી તેહિજ મંગલતિલક તે શ્રીસંઘ કરે, જે શ્રીસંઘ કરે તે તીર્થંકર પણ માન્ય કરે. નમો તિત્થસ્સ. તીર્થ શબ્દેં સંઘનું મંગલ તે મોક્ષપદનું દેવાવાલું છે, માટે એ મંગલ કરવું ॥ ૧૩ ॥

તપ ઊજમણે રે વીર્યઊલ્લાસ જે, તેહજ મુક્તિનિદાન ॥ સર્વ અભવ્યેં રે તપ પૂરાં કર્યાં, પણ નાવ્યું પ્રણિધાન ॥ ત૦ ॥ ૧૪ ॥

અર્થઃ— તપનું ઊજમણું તે આત્મવીર્યોલ્લાસ ભાવરૂપ છે. વીર્યોલ્લાસ વિના જે કરણી તે સર્વ નિરર્થક છે. માટે વીર્યોલ્લાસ તેહિજ (નિદાન કે૦) નિશ્ચેં મુક્તિ છે, નહિં તો સર્વ અભવ્યેં પણ તપતો અનંતીવાર પૂરાં કર્યાં, પણ સમકિત શુદ્ધ આજ્ઞા વિના પ્રણિધાન શુદ્ધ

આવ્યું નહીં. એટલે શુદ્ધોપયોગે વીર્યોલ્લાસ ન થયો ॥૧૪॥

લઘુ કર્મીને રે કિરિયા ફલ દીયે, સફલ સુગુરુ ઉવએસ ॥ સર હોય તિહાં કૂપખનન ઘટે, નહિં તો હોય ક્લેશ ॥ ત૦ ॥ ૧૫ ॥

અર્થઃ- લઘુકર્મી જીવને ક્રિયા કરે તે ફલ આપે. ભલા ગુરુના ઉપદેશથી તે સફલ થાય. જેમ કે જ્યાં પાણીની સર હોય, તિહાં કૂવા ખણવો ઘટે, પણ સર ન હોય. અને કૂપ ખણવા જાય, તો જલ પ્રાપ્તિ ન થાય; પરંતુ ઉલટો ક્લેશ થાય ! ॥૧૫॥

સફલ હુઓ સવિ નૃપ શ્રીપાલને, દ્રવ્ય ભાવ જસ શુદ્ધ ॥ મત કોઈ રાચ્યોરે કાચ્યો મત લેઈ, સાચ્યો બિહું નય બુદ્ધ ॥ ત૦ ॥ ૧૬ ॥

અર્થઃ- તે સર્વ ઉપદેશ, તપોનિષ્ઠાન ઉજમણું, તે શ્રીપાલ રાજાને ફલસહિત થયું. જેહના મનને વિષે દ્રવ્ય તથા ભાવ એ બેની ઘણી શુદ્ધતા છે તેને સર્વ શુદ્ધ છે. માટે અહો ભવ્ય પ્રાણિયો ! કોઈ કાચ્યો એટલે જે દ્રવ્યથીજ શુદ્ધ કરશું એવો મત અંગીકાર કરી રાચ્યશો મા. સાચ્યો (બુદ્ધ કે૦) પંડિત તે જે દ્રવ્ય અને ભાવ એ બેહુ નયને સાધે છે ॥૧૬॥

ચોથે ખંડે રે દશમી ઢાલ એ, પૂરણ હુઈ સુપ્રમાણ ॥ શ્રી જિન વિનય સુજસ ભક્તિ કરી, પગ પગ હોય કલ્યાણ ॥ ત૦ ॥ ૧૭ ॥

અર્થઃ- એ ચોથા ખંડને વિષે દશમી ઢાલ ભલે પ્રમાણે કરી પૂરી થઈ. શ્રી જિનનો વિનય કર્યાથી, ભલો જસ કહ્યાથી તદ્રૂપ ભક્તિયેં કરી પગલે પગલે કલ્યાણ હોય ॥૧૭॥

॥ દોહા ॥

નમસ્કાર કહે એહવા, હવે ગંભીર ઉદાર ॥ યો-
ગીસર પણ જે સુણી, ચમકે હૃદય મઝાર ॥૧॥

અર્થઃ- હવે તે શ્રીપાલરાજા શ્રીસિદ્ધચક્ર આગલ ગંભીર ઉદા-
ર વચને કરી નમસ્કાર કહે છે. તે સાંભલીને જોગીસર સરિખા પણ
હૃદયમાંહે ચમત્કાર પામે ॥૧॥

અથ શ્રીસિદ્ધચક્ર નમસ્કારઃ ॥ કવિત્ત ॥ જે ધુરિ
સિરિ અરિહંત, મૂલ દઢ પીઠ પઈઠ્ઠિયો ॥ સિદ્ધ
સૂરિ ઉવઝ્ઝાય, સાહુ ચિહું પાસ ગરિઠ્ઠિઓ ॥
દંસણ નાણ ચરિત્ત, તવહિ પડિસાહા સુંદરૂ ॥ ત
ત્તખ્ખર સરવગ્ગ, લદ્ધિ ગુરૂ પયદલ દુંબરૂ ॥ દિ-
સિવાલ જખ્ખ જખ્ખિણિ પમુહ, સુર કુસુમેહિં
અલંકિયો ॥ સો સિદ્ધચક્ક ગુરૂ કપ્પતરૂ, અમ્હ મ-
નવંછિય ફલ દિયો ॥૨॥

અર્થઃ- તે શ્રીસિદ્ધચક્રને નમસ્કાર કરતાં કલ્પવૃક્ષની ઉપમા
આપે [illegible] જેને ધુર [illegible] અરિહ[illegible]ની [illegible] છે
તે [illegible] કલ્પવૃક્ષનો દઢ મૂલ પીઠિકાનું [illegible] એટલે [illegible]
[illegible] છે [illegible] અને [illegible] એ ચાર પદ
[illegible] (ગરિઠ્ઠિઓ કહો) [illegible]
[illegible] અને ત[illegible] ચાર પદરૂપ [illegible] (પડિસાહા-
કહો) [illegible] ધુરા [illegible]
[illegible] કહે તે [illegible]
[illegible] (સરવગ્ગ કહો) [illegible]

[illegible] અકારાદિક [illegible] કે૦) ।
[illegible] રૂપ [illegible] કે૦ [illegible]
[illegible] પણાંચ વલી [illegible]
शब्दें लोकपाल विमलेश्वर देवता तथा चक्केसरी देवी अने नवग्रह ई-
त्यादिक सुर एटले देवतारूप (कुसुमेहिं के०) फूलें करी (अलंकि-
ओ के०) अलंकृत, शोभायमान छे, एहवो सिद्धचक्र रूप (गुरु के०) म-
होटो कल्पवृक्ष, ते अमारां मनोवांछित प्रत्यें (दियो के०) आपो. ए-
तावता मोक्ष सुखनी वांछा छे माटे मोक्षनो दायक सिद्धचक्र रूप कल्पवृ-
क्ष छे. एम जाणी भव्य प्राणीयें तेनी सेवना करवी ॥ इति मंगलम ॥ २ ॥

नमस्कार करि उच्चरी, शक्रस्तव श्रीपाल ॥ न-
वपदस्तवन कहे मुदा, स्वर पद वर्ण विशाल ॥ ३ ॥

अर्थः- एम नमस्कार करीने चैत्यवंदन करी (शक्रस्तव के०) न-
मोत्थुणंना पाठ उच्चारीने श्रीपाल (मुदा के०) हर्ष सहित नवपदस्त-
वन करे छे. तिहां उप्पन्न सन्नाण महो मयाणं इत्यादिक चैत्यवं-
दन कहे छे. ते केवी रीतें ? तो के, स्वर ते उच्चस्वर तथा पद अने
(वर्ण के०) शुद्ध अक्षर तेणें करी (विशाल के०) विस्तीर्णपणें कहे छे ॥ ३

मंगल तूर बजावते, नाचंते वर पात्र ॥ गायंते
बहुविध धवल, बिरुद पढंते छात्र ॥ ४ ॥

अर्थः- ए रीतें तिहां मांगलिकनां वाजित्र वाजते थके प्रधान
पात्रो नाचते थके घणा प्रकारना (धवल के०) उज्ज्वल मंगल गा-
वते थके अने छात्र ते भाट चारण वगेरे बिरुदावली (पढंते के०)
बोलते थके ॥ ४ ॥

संघपूज साहमि वच्छल, करी तेह नरनाथ ॥ शा-
सन जैन प्रभावतो, मेले शिवपुर साथ ॥ ५ ॥

अर्थः- श्रीपालराजा संघनी पूजा स्वामिवात्सल्य ईत्यादिक धर्मकृत्य करीने श्रीजिनशासननी प्रभावना करतो थको (शिवपुरसाथ के०) मोक्षना साथने भेलवतो हवो ॥ ५ ॥

पटदेवी परिवार अन्य, साथें अविहड राग ॥
आराधे सिद्धचक्रने, पामे भवजल ताग ॥ ६ ॥

अर्थः- पटदेवी जे मयणा तथा (अन्य के०) बीजी राणीयो अने पांच सखीयो जे श्रृंगारसुंदरीनी साथें श्रीपालें परणी छे माटे ते पण स्त्रीयो छे. ते परिवारनी साथें (अविहड के०) अविचल राग धरतो बीजा पण घणा श्रावक, श्राविकाओनी साथें सिद्धचक्रने आराधे छे, जेथी संसार समुद्रनो ताग एटले पार पामे ॥ ६ ॥

त्रिभुवन पालादिक तनय, मयणादिक संयोग ॥
नव निरुपम गुणनिधि हुआ, भोगवतां सुखभोग ॥ ७

अर्थः- हवे श्रीपालराजाने संसारना (सुखभोग के०) विषय सुख भोगवतां थकां (मयणादिक के०) मयणासुंदरी प्रमुख स्त्रीयोना (संयोग के०) संयोगथकी (निरुपम के०) कोईनी पण जेने उपमा अपाय नहिं, एवा अत्युत्तम अने (गुणनिधि के०) गुणोना भंडाररूप त्रिभुवनपाल जेमां मुख्य छे एवा नव तनय एटले पुत्र थया. अर्थात् पट्टराणी जे मयणासुंदरी तेने त्रिभुवनपाल नामा पुत्र थयो, अने बीजी आठ स्त्रीयोने एक एक पुत्र थयो, एम सर्व मली मनोहर नव पुत्रो थया ॥ ७ ॥

गय रह सहस ते नव हुआ, नव लाख जच्च तुरंग ॥ पत्ति हुआ नव कोडि तस, राजनीति नवरंग ॥ ८

अर्थः- नव हजार हाथी, तथा नव हजार रथ, अने नव लाख जातिवंत घोडा थया. तथा पायदल लशकर नव क्रोड संख्यायें थयुं. ए रीतें चतुरंगिणी सेना थई. एम श्रीपालराजानी राजनीति सर्व नवरंगी थई

८

राज निकंटक पालतां, नव शत वरस विलीन ॥
थापी तिहुअणपालने, नृप हुओ नवपद लीन ॥९॥

अर्थः- ओ रीतें (निकंटक के०) शत्रुरहित राज पालतां थकां नवसो वर्ष (विलीन के०) वही गयां. पछी मयणानो पुत्र जे त्रिभुवनपाल तेहने राजपाटें थापीने श्रीपालराजा नवपदमां ध्यानमांहे लयलीन थयो, ओटले ओकाग्र ध्यानें ध्यातो थको नवपदनुं ज ध्यान स्मरण करवा लाग्यो ॥९॥

॥ ढाल अगीयारमी ॥

॥ श्री सीमंधर साहेब आगें ॥ ओ देशी ॥

त्रीजे भव वर स्थानक तप करी, जेणें बांध्युं जिन
नाम ॥ चोसठ्ठि इन्द्रें पूजित जे जिन, कीजें तास
प्रणाम रे ॥ भविका ॥ सिद्धचक्र पद वंदो, जिम
चिरकालें नंदो रे ॥ भ० ॥ सि० ॥ ओ आंकणी ॥

अर्थः- हवे श्रीपालराजा नवपदनुं ध्यान केवी रीतें करे छे ? ते इहां ओकेक पद पांच पांच गाथायें करी वर्णवे छे. तिहां प्रथम पांच गाथायें श्रीअरिहंतपदनुं वर्णन करे छे. जे भावि जिन थनार होय, ते तीर्थंकर पणुं पामवानी पूर्वे त्रीजे भवें ओटले शेष त्रण भव संसार रहे तेवारें (वर के०) प्रधान स्थानकनुं तप करीने ओटले जघां मली श्री अरिहंतादिक वीश स्थानक छे. तेमां कोई ओक पदनुं, कोई बे पदनुं, कोई त्रण पदनुं, ओम यावत् कोईक तो संपूर्ण वीशे पदोनुं सविस्तर विधियें शुद्धभावें आराधन करीने जेणें निकाचित पणें (जिन नाम के०) श्री तीर्थंकर नामकर्म बांध्युं छे. ओवा; वली वीश भवन पतिना, बत्रीश व्यंतरना, बे ज्योतिषीना, अने दश वैमानिकना, ओ-

[illegible]
[illegible]

कहियें. अरे भविजनो! तमें श्रीसिद्धचक्रपदने वंदो. जेम (चिरकाल के०) घणा काल पर्यंत आनंदने पामो. जेणें राग द्वेषरूप अरि जे शत्रु तेने हण्या, माटे अरिहंत कहियें. तथा ईन्द्रादिकने पूजवा योग्य थया, माटे अर्हत कहियें. वली फरी संसारमां जीजरूप अवतरवुं नथी, माटे अरुहंत कहिये. ए त्रण नाम यथार्थ थयां छे जेहने एवा श्रीअरिहं, ते नवपदमां प्रथमपदें छे. ॥ १ ॥

जेहने होय कल्याणक दिवसें, नरकें पण अजुआलुं ॥ सकल अधिक गुण अतिशय धारी, ते जिन नमि अघ टालुं रे ॥ भ० ॥ सि० ॥ २ ॥

अर्थः— जेहनां एटले जे श्रीजिनेश्वरनां एक च्यवनकल्याणक, बीजुं जन्मकल्याणक, त्रीजुं दीक्षा कल्याणक, चोथुं केवल ज्ञान कल्याणक अने पांचमुं निर्वाण कल्याणक, ए पांच कल्याणकने दिवसें अंतर मुहूर्त्त पर्यंत जिहां सर्वदा अंधकार रहे छे, एवा नरकने विषे पण अजुआलुं थाय. त्यांना सर्व जीवोने शाता थाय. वली (सकल के०) समस्त जे उत्तम गुण छे तेथी अधिक गुणना धारक छे. वली चोत्रीश अतिशयना धारक छे, तेनां नाम लखीयें छैयें. एक प्रस्वेद, मल, रोगें करी रहित अने शुभगंध तथा अद्भुत रूपसहित शरीर होय. बीजे रुधिर अने मांस जे जे गायना दुध जेवां उजलां होय, दुर्गंधता रहित सुगंधयुक्त होय. त्रीजे आहार निहार अदृश्य होय. चोथो श्वासोच्छ्वास कमलना गंधनी परें सौगंधिक होय. ए चार अतिशय सहजना जन्मथकीज प्रभुने होय. हवे चार घाती कर्मना क्षयथकी बीजा अगीयार अतिशय थाय छे ते कहे छे. प्रथम मात्र एक योजन प्रमाण समवसरण होय तेमांहे त्रण भुवनना लोक समाय. बीजे मनुष्य तिर्यंच अने देवता सर्व पोत पोतानी भाषामां प्रभुनी धर्मविबोधक वाणी समजे. तथा एक जिहां प्रभु विचरता होय तिहां चारे बाजु पच्चीश योजन क्षेत्र मांहे पूर्वोत्पन्न रोग उपशमी जाय, बीजे मांहो मांहे वैरभाव मटी जाय, त्रीजे दुर्भिक्ष दुकाल न

હોય, ચોથો સ્વચક્ર પરચક્રનો ભય ન હોય, પાંચમો મારી મરકી ન હે [illegible] ઠ્ઠો [illegible] તે [illegible] વિનાશ[illegible] જીવ [illegible], સાતમો અતિવૃષ્ટિ ન હોય, આઠમો અનાવૃષ્ટિ ન હોય; એ આઠ અતિશય પ્રભુના વિહાર ક્ષેત્ર આશ્રયી કહ્યા, તેની સાથેં આગલના જે મેલવતાં દશ થયા, અને અગીયારમો પ્રભુની પૂંઠેં ઉદ્યોતમય ભામંડલ ઝલહલાટ કરતું રહે. એવં અગીયાર અતિશય ક્ષાયિક ભાવથી હોય. હવે ઓગણીશ અતિશય દેવકૃત હોય તે કહે છે. એક મણિરત્નમય સિંહાસન સહચારી હોય, બીજે ત્રણ છત્ર શ્રીજિનેશ્વરને મસ્તકેં દેખાય, ત્રીજે ઇન્દ્રધ્વજ સદા આગલ ચાલે, ચોથો શ્વેત ચામરનાં જોડાં અણવીંજ્યા વીંજાય, પાંચમો સર્વદા ધર્મચક્ર આકાશમાર્ગેં રહ્યું ચાલે, છઠ્ઠો પ્રભુના શરીરથી બારગુણો ઉંચો એવો અશોકવૃક્ષ પ્રભુની ઉપર છાયા કરતો સાથેં રહે, સાતમો ચતુર્મુખેં શોભતી દેશના આપે, આઠમો મણિ, કનક અને રૂપ્યમય ત્રણ ગઢ હોય, નવમો નવ સંખ્યાયેં સુવર્ણમય કમલની ઉપર પ્રભુ ચાલે, દશમો કાંટા અધોમુખ થઈ જાય, અગીયારમો સંયમ લીધા પછી કેશ, નખ અને રોમ વાધે નહી, બારમો ઇંદ્રિયના અર્થ પાંચે મનોજ્ઞ હોય, તેરમો સર્વ ઋતુ સુખદાયિની હોય, ચૌદમો સુગંધી પાણીની વૃષ્ટિ હોય, પન્નરમો જલસ્થલના ઉપજેલાં પાંચે વર્ણના ફૂલ તે સમવસરણમાં જાનુલગેં ઉંચી બીંટેં પથરાય, શોલમો પક્ષી સર્વ પ્રદક્ષિણા દેતાં ફરે, સત્તરમો વાયુ સાનુકૂલ હોય, અઢારમો વૃક્ષ સર્વ નીચા નમીને પ્રણામ કરતા રહે, ઓગણીશમો આકાશમાં દેવ દુંદુભી વાજે. એ ચાર મૂલના તથા અગીયાર ક્ષાયિક ભાવથી અને ઓગણીશ દેવોના કરેલા મલી ચોત્રીશ અતિશયના ધરનાર શ્રીઅરિહંત હોય, (તે જિન કે૦) તે શ્રી અરિહંતને (નમિ કે૦) નમસ્કાર કરીને મહારા ભવો ભવનાં (અઘ કે૦) પાપ તેને ટાલું ॥ ૨ ॥

તે તિહુ નાણ સમગ્ગ ઉપ્પન્ના, ભોગ કરમ જિણ જાણી ॥ લેઈ દીક્ષા શિક્ષા દિયે જનને, તે નમિ

यें जिन नाणीरे ॥ ज॰ ॥ सि॰ ॥३॥

अर्थः– वली जे मतिज्ञान, श्रुतज्ञान, अने अवधिज्ञान, ए त्रण (नाण समग्गा के॰) समग्र ज्ञान सहित आवीने गर्भने विषे उपना. एटले श्रीतीर्थंकर देव सर्वे देवगतिमांथी तथा नारकीमांथी आवे, तेवारें त्रण ज्ञानें करी सहित आवे. तिहां जे स्थानकथी आवे ते स्थानकें जेटलो अवधिज्ञाननो विषय होय, तेटलोज विषयें इहिां पण तेमने अवधिज्ञान होय. ए रीतें गृहस्थपणामां सर्व तीर्थंकरोने मांहो मांहे ज्ञानमां तफावत जाणवो. माटे श्रीतीर्थंकरने भवप्रत्ययी ज्ञान छे. ते ज्ञानें करी पोताना भोगावली कर्मनो क्षय जाणीने गृहस्थपणानो त्याग करी नमो तिथ्थस्स कही करेमि भंते सामाईयं उच्चरी पांच महाव्रतनो उच्चार करी दीक्षा लईने भव्य, सुलभबोधी, परीतसंसारी एवा भद्रक परिणामवाला जे जगनिवासी जन तेमने शिक्षा एटले शीखामण देवा माटे कर्म खपावी केवलज्ञान पामी घणा जीवने बोधबीज पमाडी संसारसमुद्रना पार प्रत्यें पोहोंचाडे. एवा जगतउपकारी जे श्रीजिन नाणी एटले ज्ञाने सहित ते अरिहंतने नमीयें. जे नाणी केहेवा छे? तो के पोतें संसारसमुद्रथी तरया अने जीवने तारे एवा छे. एवी रीतनुं श्रीपालराजा ध्यान धरे छे ॥३॥

महागोप महामाहण कहीयें, निर्यामक सथ्थवाह ॥ उपमा एहवी जेहने छाजे, ते जिन नमियें उत्साहरे ॥ भ॰ ॥ सि॰ ॥४॥

अर्थः– वली प्रभु केहेवा छे? तो के महागोप, महामाहण, निर्यामक अने सार्थवाह, एवी चार उपमा जेहने छाजे छे ते (जिन के॰) अरिहंतने पोताना हृदयमां घणोज उत्साह धरीने नमीयें, एटले नमस्कार करीयें. एम श्रीपाल कहे छे. हवे जे चार उपमाना अर्थ कहे छे. जेम गोप जे गोवालीया छे ते गायोने पाले छे, सर्प्पसावजना भयथी राखे छे, पर्वत अटवीने विषे, घणुं

तृण चरावे छे, वली वनमांहे पाणी पीवरावे छे, एवुं रखोपुं करे छे. तेम इहां अरिहंतजी पण छ जीवनिकायरूप गायोनो समूह [illegible] माटे एमने महागोप कहीयें. हवे महामाहण केवी रीतें कहीयें? ते कहे छे साधु मुनिराज ने छकायनी रक्षा करे छे, ते श्रीजिनेश्वरनां वचनथी करे छे. जगज्जंतुने करुणारूप त्रण जगतमां दयानो पडह वजडावे छे, माटे माहामाहण एज शब्दनो निर्घोष छे, तेथी महामाहण कहीयें. तथा जेम कोई सार्थवाहना आश्रयी प्राणी, ते अत्यंत कष्टें उल्लंघन करवा योग्य एवी अटवीने पण तेना कही देखाडेला मार्गथी उल्लंघीने वांछित नगरें पहोंचे छे. तेम भवरूप अटवीमां पडेला जीव पण श्रीजिनेश्वरना उपदेशेला मार्गे करी मोक्षनगरें पहोंचे छे. केम के? अटवीरूप भवकांतार उल्लंघवानो मार्ग देखाडनार श्रीजिनेन्द्र छे, एटले संसाररूप अटवीने विषे अनादिनुं जे मिथ्यात्व अज्ञान तेणें मोहरूप तिमिरें करी मुंजित मार्गें जीवने पाड्यो छे, ते श्रीजिनें कहेला सम्यक्त्व दर्शनें करी दीठो. पछी भले ज्ञानें करी पाम्यो जे चरणसित्तरी रूप निर्वाणनो मार्ग, तेणें करी शाश्वतुं निराबाधपणुं जिहां छे, एवा अजरामर स्थानक प्रत्यें

[illegible]

અર્થઃ- વલી જે શ્રીઅરિહંતને અશોકવૃક્ષ, દેવકુસુમવૃષ્ટિ, યોજ-
નગામિની દિવ્યવાણી, ચામરયુગ્મ, સિંહાસન, ભામંડલ, દેવદુંદુભી અ
ને છત્રત્રય, એ આઠ મહાપ્રતિહાર્ય છે, તે છાજે છે. વલી જેમની પાં-
ત્રીશ ગુણેં કરી યુક્ત વાણી છે, તે વાણીયેં કરીને જે જગતના જનને પ્રતિ
બોધ કરે છે, હે ભવ્ય પ્રાણીયો! તે શ્રીજિનેશ્વરને વિશેષેં કરી નમિયેં
એટલે નમસ્કાર કરીયેં. ઈહાં વાણીના પાંત્રીશ ગુણનાં નામ લખીયેં છે
યેં. પ્રથમ જે સ્થાનકેં જે ભાષા બોલવાનો વ્યવહાર છે, તિહાં તેજ
ભાષાને બોલે, અર્ધ માગધી સહિત બોલે. બીજો ઊચ્ચસ્વરેં દેશના
આપે, જે થકી એક યોજનપ્રમાણ સમવસરણમાં બેઠેલા લોક સર્વ
સાંભલે. ત્રીજો ગ્રામિક તુચ્છ ભાષા ન બોલે, પ્રૌઢ ભાષા બોલે. ચો-
થો મેઘની પરેં ગર્જારવ સહિત ગંભીરવાણી બોલે. પાંચમો શબ્દોપેત
એટલે પડછંદા સહિત વાણી બોલે. અને સાંભલનારને ભિન્ન ભિન્ન
શબ્દ જણાઈ આવે તેમ બોલે. છઠ્ઠો સાંભલનારને સંતોષકારક મા
[illegible] ભતાયુ [illegible] ભ નાર [illegible] પોત
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] દશમો મ [illegible]
[illegible] થકી [illegible] ભલનાર [illegible]
[illegible]
[illegible] અગ્યારમો એવું
[illegible]
[illegible] બારમો પ્રભુ [illegible]
[illegible] અને [illegible]
[illegible] હૃદય [illegible] તે વાત
તુરત રમી જાય. ચઊદમો પ્રસ્તાવોચિત એટલે જિહાં જેવું બોલવા
યોગ્ય હોય, તિહાં તેવું બોલે. માંહો માંહે અર્થ મલે એમ બોલે, વૃદ્ધ
વાદી ગુરૂને દૃષ્ટાંતે. પંદરમો પરમેશ્વરને જે વસ્તુ વિવક્ષિત છે, તેજ સિ-
દ્ધાંત લેઈ બોલે. અર્થાત્ ષડ્દ્રવ્ય નવતત્ત્વ પુષ્ટ થવારૂપ અપેક્ષા સ-

હિત બોલે. શોલમો વિષય, સંબંધ, પ્રયોજન અને અધિકારી સહિત બોલે. સત્તરમો પદરચનાની અપેક્ષા લેઈ બોલે. અઢારમો નવતત્ત્વને ષટ્દ્રવ્યની પટુતા બોલવામાં હોય તેમ બોલે. ઓગણીશમો એવી રીતેં સ્નિગ્ધ મધુર બોલે કે, જેથી સાંભલનારને ઘૃત ગોલથી મીઠાશ વધારે ઊપજે. વીશમો એવી ચતુરાઈથી બોલે કે, જે માંહે પારકાં મર્મ જણાઈ ન આવે. એકવીશમો ધર્મ અર્થ પ્રતિબદ્ધ બોલે. બાવીશમો ઊદારપણેં દીપક જેવો પ્રકાશકારી અર્થ બોલે. ત્રેવીશમો જે માંહે પરની નિંદા તથા પોતાની મહોટાઈ દીઠામાં ન આવે એમ બોલે. ચોવીશમો જે બોલવાથી લોકોને એવો ભાસ થાય જે આ પુરૂષ સર્વગુણ સંપન્ન છે એમ બોલે. પચ્ચીશમો કર્તા, કર્મ, ક્રિયા, લિંગ, કારક, કાલ અને વિભક્તિયો સહિત બોલે. છવ્વીશમો સાંભલનારને વિસ્મય થાય, આશ્ચર્ય ઊપજે એહવું બોલે. સત્તાવીશમો સ્વસ્થચિત્તેં અતિ ધીરતા સહિત બોલે, પણ ઊતાવલાની પેરેં ન બોલે. અઠ્ઠાવીશમો વિલંબરહિત બોલે. ઓગણત્રીશમો મનની ભ્રાંતિરહિત બોલે. ત્રીશમો વૈમાનિક, ભવનપતિ, મનુષ્ય, તિર્યંચ, સર્વ કોઈ પોત પોતાની ભાષામાં સમજે તેમ બોલે. એકત્રીશમો જેમ શિષ્યોને વિશેષ બુદ્ધિ ઊપજવાપણું થાય તેમ બોલે. બત્રીશમો પદના અર્થને અનેકપણેં વિશેષ આરોપણ કરી બોલે. તેત્રીશમો સત્ત્વ પ્રધાનપણેં એટલે સાહસિકપણેં બોલે. ચોત્રીશમો પુનરૂક્તિ દોષરહિત બોલે. પાંત્રીશમો સાંભલનારને ખેદ શ્રમ ન ઊપજે એવું બોલે. એ પ્રભુની વાણીના પાંત્રીશ ગુણ કહ્યા ॥ ૫ ॥

સમયપએસંતર અણ ફરસી, ચરમ તિભાગ વિશેષ ॥ અવગાહન લહી જે શિવ પહોતા, સિદ્ધ નમો તે અશેષરે ॥ ભ૦ ॥ સિ૦ ॥ ૬ ॥

અર્થઃ- હવે સિદ્ધપદની સ્તવના પાંચ ગાથાયેં કરી કરે છે. જે એક સમયવિના બીજો સમય ફરસે નહી, તેમજ ચઊદમા ગુણઠાણાના અંતથકી આકાશના અસંખ્યાતા પ્રદેશ છે. તે મધ્યે જીવ,

ने प्रदेशनी श्रेणियें प्रवर्तन करे ते थकी बीजा प्रदेशने (अणफरसीके०) फरसे नहीं. एटले समश्रेणीना प्रदेशने अंतरें रह्या जे बीजा प्रदेश, तेमने फरस्या विना जे प्रदेशें सिद्ध थया, तेज प्रदेशें समश्रेणियें - एक समयमां सिद्धगति पामे. जेवारें तिहां पहोंचे तेवारें (चरमके०) छेल्ला शरीरनो (तिभागके०) त्रीजे भाग विशेष घटे, एटले नवहाथनी काया होय, तो छ हाथनी काया रहे, एहवी अवगाहना लहीने सिद्धगति पाम्या. ते (अशेषके०) समस्त सिद्धने नमस्कार करो ॥ ६ ॥

पूर्वप्रयोग ने गतिपरिणामें, बंधन छेदन असंग ॥ समय एक ऊरध गति जेहनी, ते सिद्ध समरो रंग रे ॥ भ० ॥ सि० ॥ ७ ॥

अर्थः- एक पूर्वप्रयोग ने पूर्वे बालपणुं हतुं तेमाटे, बीजुं जीवमां सहेजें गतिपरिणाम छे तेथी, त्रीजुं कर्मनुं बंधन छेदन थयुं माटे, चोथुं अनादि प्रसंगी रह्यो, असंगी थया माटे एक समय पर्यंत ऊर्ध्वगति छे, पछी अचल छे. हवे ए सिद्धगतियें पहोंचवाना चार दृष्टांतनो अर्थ कहे छे. तेमां धनुष्य चडावी बाण मूकवाने अवसरें पूर्वप्रयोगविधियें पणछनो प्रेर्यो जेम बाण जाय, तेम आत्मा पूर्वे कर्मसहित हतो ते सर्व कर्मनी एकसो अठ्ठावन प्रकृतिनो बंध, उदय, उदीरणा अने सत्तानो क्षय थाय, तेवारें जीव ऊंचो जाय, सिद्ध थाय, ते जीवनुं पूर्वप्रयोगलक्षण कहीयें. बीजो जेम अग्निमांहेथी धूम्र निकले, ते तुरत ऊंचो चडे, तेम आत्मा कर्मथी वेगलो थाय, तो एहनी गति पण ऊंची जवानी छे, माटे ऊंचो चडे तेहने गतिपरिणाम स्वभाव कहीयें. त्रीजो जेम एरंडवृक्षना फल पाके ते आतपने योगें सुकाया पछी फाटे. तेवारें तेनुं बीज निकले ते ऊंचुं ऊछले, तेम भवरूप वनमांहे मनुष्यरूप वृक्ष छे. तेहनुं समकितरूप स्थल छे, अने व्रतरूप शाखा छे, भावनारूप प्रतिशाखा छे, अने घनघाती कर्मक्षयरूप फूल छे. तथा तेरमा अने चउदमा गुणठाणारूप फल ते शेष पच्यासी प्रकृति सत्ताक्षय

રૂપ આતપેં કરી આત્મા પુદ્ગલથી ભિન્ન થયો તે બંધનનો છેદન થયો, તેવારેં જીવની ગતિ ઊંચી થાય, તેથી સિદ્ધ થાય. કર્મબંધનનો છેદન થયો માટે તેને બંધન છેદનયોગ કહિયેં. ચોથો જેમ કુંભાર પ્રથમવેગથકી ચક્રને દંડેં કરી ભમાડે, પછેં કોઈ હાથ ન લગાડે તો પણ તે ચક્ર પોતાની મેલેં ફરયા કરે, તેમ જીવ અસંગક્રિયાને બલેં કર્મમલ રહિત થઈ રહ્યો છે. અને ઉપાધિનાં કારણ સર્વ મટી ગયાં છે, તેહથી સંગરહિત થકા જીવની ગતિ ઊંચીજ હોય. એમ ચાર પ્રકારેં કરી એક સમય માંહે તેહની (ઊરધ કે૦) ઊંચી ગતિ છે, પછી અચલ છે તે સિદ્ધને તમેં (રંગ કે૦) હર્ષે કરી સમરો, ભમો ॥૭॥

નિર્મલ સિદ્ધ શિલાની ઉપરેં, જોયણ એક લોકંત ॥ સાદિ અનંત તિહાં સ્થિતિ જેહની, તે સિદ્ધ પ્રણમો સંત રે ॥ ભ૦ ॥ સિ૦ ॥૮॥

અર્થઃ- (નિર્મલ કે૦) સ્ફટિકરત્નમયી મલરહિત જાતિવંત અર્જુનસોનાની જે સિદ્ધશિલા તે ઉપરેં ઉત્સેધ અંગુલને માનેં કરી એક યોજનને અંતેં લોકનો અંત છે. તે યોજનના ચોવીશ ભાગ કરીયેં તેમાં ત્રેવીશ ભાગ હેઠા પડતા મૂકીયેં અને ઉપરલે ચોવીશમે ભાગેં સર્વ સિદ્ધના જીવ અવગાહી રહ્યા છે. તિહાં અનેક પ્રકારની અવગાહના છે કોઈ પલાંઠીવાલ્યા સિદ્ધ થયા તેની તેવી અવગાહના. કોઈ કાઉસ્સગ્ગ મુદ્રાયેં સિદ્ધ થયા, તેની તેવી અવગાહના જાણવી. ઉત્કૃષ્ટ પાંચશેં ધનુષ્ય શરીરવાલા સિદ્ધ થયા, મધ્યમ સાત હાથના શરીરવાલા અને જઘન્ય બે હાથના શરીરવાલા સિદ્ધ થયા, તે જયગા ઊંચપણે ત્રણસો તેત્રીશ ધનુષ્ય એક હાથને ચાર અંગુ-

[illegible]

नमो, जेम मोक्ष सुजने पामो ॥ ८ ॥

जाणे पण न सके कही पुरगण, प्राकृत तिम गुण जास ॥ उपमाविण नाणी भवमांहे, ते सिद्ध दियो उल्लास रे ॥ भ० ॥ सि० ॥ ९ ॥

अर्थः- वली ते सिद्ध केहवा छे? तो के जेम (प्राकृत के०) भिल्ल छे ते (पुर के०) नगरना गुण जाणे छे पण मुखथी कही शके नही. एटले जेम कोईएक नगरनो राजा एकदा वक्रशिक्षित अश्वे चडी अटवीमां गयो, पछी वाग खेंचवाथी तेना हाथ दुःखवा लाग्या. तेवारें लगाम मूकी दीधी तेथी घोडो पण उभो रह्यो, तेवारें राजा नीचें उतरी अश्वने वृक्षनी छायायें बांधी पोतें पण छायामां बेठो पण तृषा घणी लागी छे. एटलामां एक भिल्ल वनमांथी आव्यो, तेनी पासेंथी राजायें हाथनी संज्ञायें पाणी माग्युं. भिल्लें विचार्युं जे आ कोईक भलो माणस देखाय छे, एम धारी पाननो दडियो करी पाणी भरी लाव्यो. राजायें पाणी पीधुं अने प्राण रह्या तेथी खुशी थयो, एटलामां राजानी सेना पण पगले पगले चालती तिहां आवी पोहोची. ते पण राजाने जोई आनंद पामी प्रधानादिकें भोजन मुख आगल मूक्युं. राजायें ते भिल्लने जमाडी वस्त्र पहेरावीने तेने साथें तेडी नगरमां आव्या. तिहां एक मंदिरमां भिल्लने राख्यो, घणा सेवक तेनी पासें राख्या, भिल्ल पण गोखमां बेसी नगरना तमासा जोया करे, मेवा मीठाईनां भोजन करे, चुवा चंदननां विलेपन करे, केटलाएक दिवसो पछी ते भिल्ल पोताना संबंधि पासें गयो. तेने सर्व भिल्ल मली पूछवा लाग्या के, तुं क्यां गयो हतो? तेवारें तेणें कह्युं के हुं नगरमां गयो हतो. तेमणें पूछ्युं के, तिहां खावापीवानुं शुं मलतुं हतुं? तथा नगरनां स्थानक केहवां हतां? वस्त्र केहवां हतां? एम पूछवा लाग्या पण ते भिल्ल तेमने कांहि कही शके नही. पोतें मनमां सर्व जाणे पण समजावी शके नही. ए दृष्टांतें तथा जेम कोईक मुंगाने गोल जमाडीने तेनो स्वाद पूछीयें तो

સંજ્ઞાયેં જતાવે પણ કહી શકે નહી, તેમ શ્રીસિદ્ધના સુખને પણ (ઉપમાવિણ ભવમાંહે કે૦) જગતમાંહે કોઈ ચીજની ઉપમા દેઈને વર્ણન કરી શકાય નહી. તે સિદ્ધના સુખને (નાણી કે૦) કેવલજ્ઞાની પુરૂષ જાણે જાણ, પણ તેનું મુખથી વર્ણન કરી શકે નહી, એવા સુખનો અનુભવ કરનારા જે શ્રીસિદ્ધ ભગવાન્ તે મુજને ઉલ્લાસ પ્રત્યેં આપો ॥ ૯ ॥

જ્યોતિશું જ્યોતિ મિલી જસ અનુપમ, વિરમી સકલ ઉપાધિ ॥ આતમરામ રમાપતિ સમરો, તે સિદ્ધ સહજ સમાધિ રે ॥ ભ૦ ॥ સિ૦ ॥ ૧૦ ॥

અર્થઃ- વલી સિદ્ધ કહેવા છે? તો કે જેહની જ્યોતિમાંહે જ્યોતિ મલી રહી છે. એક સિદ્ધની અવગાહના માંહે (અનુપમ કે૦) જેહની ઉપમા આવેજ નહીં. એહવી અનંતા સિદ્ધની જ્યોતિ દીપકને દૃષ્ટાંતેં મલી રહી છે. એટલે જેમ એક ઓરડામાં એક દીવાનો પ્રકાશ સમાઈ રહ્યો છે, તેમાં વલી બીજા અનેક દીવા કરીયેં, તો તેનો પ્રકાશ પણ તેમાંજ સમાઈ જાય. એ દૃષ્ટાંતેં જાણવું. વલી સંસાર સંબંધી સકલ ઉપાધિ વિરમી છે એહવા, તથા જેમના આત્માના મૂલગુણ સાક્ષાત્ પ્રગટ થયા છે. માટે આત્મારામરૂપ અને (રમા કે૦) મોક્ષલક્ષ્મી તેહના (પતિ કે૦) સ્વામી એહવા જે સિદ્ધ તેહને (સમરો કે૦) સ્મરણ કરો. તે સિદ્ધ સહજ સ્વગુણરૂપ સમાધિનું સ્થાનક છે. જે માટે જીવને અનાદિ કાલના લાગેલાં જે આઠ પ્રકારનાં કર્મ, તેને શોષવ્યાં, ધમ્યાં, તેથી સિદ્ધ થયા. તે સિદ્ધનાં સુખ કહેવાં છે? તો કે યાવન્માત્ર જેટલા દેવતાના સમૂહ છે, તે સર્વના ત્રણ કાલનાં સુખ એકઠાં કરીયેં. પિંડીભૂત કરીને તેને વલી અનંતગુણાં કરીયેં, તેથી પણ સિદ્ધનાં સુખ અનંતગુણાં છે. એમ પાંચ ગાથાયેં કરીને શ્રીસિદ્ધપદની સ્તવના શ્રીપાલરાજાયેં કરી ॥ ૧૦ ॥

પંચ આચાર જે સૂધા પાલે, મારગ ભાંખે સાચો ॥ તે આચારજ નમિયેં તેહશું, પ્રેમ કરીને

અર્થઃ- હવે ત્રીજા આચાર્યપદની સ્તવના પાંચ ગાથાયેં કરી કરે છે.

નિત્ય અપ્રમત્ત ધર્મ ઉવએસે, નહિ વિકથા ન કષાય ॥ જેહને તે આચારિજ નમિયેં, અકલુષ અમલ અમાય રે ॥ ભ૦ ॥ સિ૦ ॥૧૩॥

અર્થઃ– વલી (નિત્ય કે૦) નિરંતર ભવ્ય જીવોને ઉપકાર બુદ્ધિયેં શુદ્ધ અપ્રમત્ત ધર્મનો ઉપદેશ આપે છે. કેમ કે? પ્રમાદ જે છે તે જીવને સંસારમાં પર્યટન કરાવનારો છે, માટે પ્રમાદને દૂર કરી અપ્રમાદપણેં પ્રવર્ત્તતાને અંતર મુહૂર્તમાં સંસારનો ભય મટી જાય. તથા વલી રાજકથા, દેશકથા, ભોજનકથા અને સ્ત્રીકથા, એ ચાર પ્રકારની વિકથા અથવા સમ્યક્ત્વ ઢીલપણીયા અને ચારિત્ર ઢીલપણીયા, એ બે પ્રકારની વિકથા તે જેને કરવી નથી. સર્વદા ચારિત્ર અને સમ્યક્ત્વની પુષ્ટિજ કરે છે. તેમજ શોલ કષાય અને નવ નોકષાય, એ પચ્ચીશ કષાય જેહને નથી. વલી સર્વદા શુદ્ધ આચાર પાલવાને તત્પર રહે છે, તે આચાર્યને નમીયેં. તે કહેવા છે? તો કે અકલુષ એટલે ડોલાશ પણું અર્થાત્ કલુષભાવ તેણેં કરી રહિત, તથા અમલ એટલે કોઈ પ્રકારનું શ્રદ્ધામાં મલિનપણું જેને નથી, તથા અમાય એટલે કપટ, માયા, ઈર્ષ્યા અને મત્સર, તેણેં રહિત છે ॥ ૧૩ ॥

જે દિયે સારણ વારણ ચોયણ, પડિચોયણ વલિ જનને ॥ પટધારી ગછથંભ આચારજ, તે માન્યા મુનિ મનને રે ॥ ભ૦ ॥ સિ૦ ॥૧૪॥

અર્થઃ– વલી જે આચાર્ય ચાર પ્રકારની શિક્ષા દીયે છે તે કહે છે. એક તો જે સાધુ ક્રિયા અનુષ્ઠાનમાં તત્પર થકા ને ભૂલ પડે, તેને સંભારી આપે, તે સારણા કહીયેં. બીજી જે સાધુ ખોટી ક્રિયા કરતા હોય, તથા ખોટું ભણતા હોય તેને વારે, તે વારણા જાણવી. ત્રીજી સાધુઓને ક્રિયા કરવામાં પ્રેરણા કરે તે ચોયણા જાણવી. ચોથી સાધુને પ્રમાદ કરતા જાણી તિરસ્કાર પૂર્વક આકરે વચનેં કરી વિશેષ પ્રેરણા કરે, તે પડિચોયણા જાણવી. એ ચાર પ્રકારની શિક્ષા આપી લો-

कोने धर्मकरणीमां विशेष प्रकारें जोडे. वली पट्टधारी एटले सौधर्मप-ट्टपरंपराना धरनारा, तथा गच्छ जे गण, साधुनो समुदाय तेने स्थंभ समान एटले गच्छना स्थंभभूत एवा आचार्य भगवान् ते महामुनि राजेना मनने विशेषें मान्या छे ॥ १४ ॥

अत्थमियें जिनसूरज केवल, चंदें जे जगदीवो ॥ भुवन पदारथ प्रगटन पटु ते, आचारज चिरंजी-वोरे ॥ भ० ॥ सि० ॥ १५ ॥

अर्थः- वली श्रीआचार्य भगवान् केहेवा छे ? तो के जेम जगत-मां सूर्यना किरणोनो जेवारें प्रकाश होय, तेवारें अंधकारना पडलो सर्व दूर थई जाय छे. अने जेवारें सूर्य अस्त थई जाय तेवारें चंद्रमानो प्र-काश अंधकारने दूर करे छे. वली कृष्णपक्षमां जेवारें चंद्रमानो प्रकाश पण न होय, तेवारें दीपक पण अंधकारने विनाश करे छे. तेम ईहां पण साक्षात् भावतीर्थंकर जेवारें विद्यमान विचरता होय, तेवारें ते केवलज्ञानरूप सूर्ये करी रूपी अरूपी पदार्थने प्रगट करता रहे, तेथी मिथ्यात्वरूप अंधकारनो प्रचार न होय. अने जेवारें (अत्थमियें जिन-सूरज के०) जिन जे श्रीतीर्थंकर देवरूप सूर्य ते अस्त थाय, एटले श्रीतीर्थंकर निर्वाणपद पाम्या पछी (केवल चंदें के०) केवलज्ञानना धा-रक सामान्य केवलीरूप चंद्रें करी जगतमां प्रकाश रहे. अने जेवारें के-वली भगवान्रूप चंद्रमानो प्रकाश न होय, तेवारें (जे जग दीवो के०) जगतने विषे मिथ्यात्वरूप अंधकार दूर करवाने दीपक समान जे आ-चार्य प्रभु छे, तेहज प्रकाशकर्त्ता छे. एटले जगतमां अज्ञानरूप अंधकारना प्रसारने दूर करवा माटे श्रीआचार्यज जे छे ते दीपकसमा-न छे. माटे ते भुवनपदारथ एटले त्रण भुवनना पदार्थने प्रगटन एटले प्रगट स्पष्ट (पटु के०) चतुराईथी केहेवाने ते समर्थ छे, ए-वा श्रीआचार्य भगवान् ते (चिरंजीवो के०) घणा काल लगें विद्य-मान रहो. ए रीतें प्राभाविक शासनना शोभाकारक श्रीआचार्यजी-नी स्तुति श्रीपालराजा करे छे, ते पांच गाथायें कही ॥ १५ ॥

द्वादश अंग सज्झाय करे जे, पारग धारक तासा ॥ सूत्र अरथ विस्तार रसिक ते, नमो उवज्झाय उल्लासरे ॥ भ० ॥ सि० ॥ १६ ॥

अर्थः– हवे पांच गाथायें करीने श्रीउपाध्यायपदनी स्तवना करे छे. जे श्रीआचारांगादि द्वादश अंग एटले बार अंग छे तेनुं सज्झाय ध्यान निरंतर करे छे. तथा जे द्वादशांगी जे गणिपिटक तेना अर्थना पारंगामी छे. अने तेना रहस्यना धारणहार, वली सूत्रथकी तथा अर्थथकी ते द्वादशांगीनो विस्तार करवाने रसिकथका पोतें भणे, बीजाने भणावे, एवा श्रीउपाध्यायजीने उल्लास सहित एटले चित्तना हर्षथकी नमो एटले नमस्कार करो ॥ १६ ॥

अर्थ सूत्र ने दानविभागें, आचारज उवज्झाय ॥ भव त्रणयें लहे जे शिव संपद, नमियें ते सुपसायरे ॥ भ० ॥ सि० ॥ १७ ॥

अर्थः– जे सूत्र अने अर्थ रूप ज्ञानदाननी वहेंचणने विभागें जे श्रीआचार्यजी ते तीर्थंकरनी पेरें अर्थनुं दान करे, अने जे उपाध्यायजी ते सूत्रनुं दान करे. ए रीतें आचार्य अने उपाध्यायनी मर्यादा छे. एवा गुणवंत विधि क्रिया कारक जे श्रीआचार्य उपाध्याय, ते त्रण भवने अंतें एटले तेहिज भवें अथवा त्रीजे भवें शिव संपद जे मोक्षरूप लक्ष्मी तेने (लहे के०) पामे. एवा भला पसायना करनार तेने चित्तनी प्रसन्नतायें त्रिविध एकाग्रपणें करी नमस्कार करीयें ॥१७॥

मूरख शिष्य निपाई जे प्रभु, पहाणने पल्लव आणे ॥ ते उवज्झाय सकल जन पूजित, सूत्र अरथ सवि जाणेरे ॥ भ० ॥ सि० ॥ १८ ॥

अर्थः– वली जे श्रीउपाध्याय, जे मूर्ख शिष्य होय, तेने भ-

णावीने पंडित करे. माटे जाणीयें पत्थरने अंकूरा आणी नवपल्लव करे छे? ते उपाध्याय समस्तजनपूजित एटले पूजवायोग्य, सूत्र तथा अर्थ सर्वने जाणे एवा छे ॥ १८॥

राजकुंवर सरिखा गणचिंतक, आचारिजपद-जोग ॥ जे उवज्झाय सदा ते नमतां, नावे भव-भय शोग रे ॥ भ० ॥ सि० ॥१९॥

अर्थः- वली उपाध्याय केहेवा छे? तो के राजकुंवर सरिखा गणचिंतक एटले जेम राजा न होय, ते वारें युवराजा होय ते राज्यभार चलावे. तेम श्रीतीर्थंकरने अभावें आचार्य गणचिंतक कह्या छे, ते श्रीआचार्यना पद एटले पाटें थापवा योग्य एवा जे श्रीउपाध्यायजी तेने (सदा के०) निरंतर नमतां थकां भव जे संसार तेना भयनो शोक आवे नही ॥ १९

बावनाचंदनरससम वयणें, अहित ताप सवि टाले ॥ ते उवज्झाय नमीजें जे वली, जिनशासन अजुआले रे ॥ भ० ॥ सि० ॥ २० ॥

अर्थः- जेम जेने पित्तविकारथी तापादिकनो पराभव थयो होय तेने बावनाचंदनने रसें करी सिंच्यो थको तेनो सर्व ताप दूर थई जाय, तेम श्रीउपाध्यायजी पण जे प्राणि अनादिकाल मिथ्यात्व, अविरति, कषायरूप अहितना करनारा तापें तप्त थई रह्या छे. तेमने बावना चंदनना रससदृश शीतल वचनें करीने शीतलता उपजावी, तेओना अहितरूप सर्व तापने टाले, अने सर्वने शीतलता उपजावे, ते उपाध्यायने नमीजें. वली जे श्रीजिनशासनने अजुआले छे, एटले उद्योत करे छे, ए रीतें पांच गाथायें करी श्रीउपाध्याय पदनी स्तुति करी ॥ २० ॥

जिम तरुफूलें भमरो बेसे, पीडा तस न उपाये

॥ लईरसने आतम संतोषे, तिम मुनि गोचरी जाये रे ॥ भ० ॥ सि० ॥ २१ ॥

अर्थः- हवे पांच गाथायें करी साधुपद वर्णवे छे. जेम कोई सुगंध वृक्षनां फूल छे, तेनी वासनाने आश्रइतो भमरो आवी बेसे छे, पण ते भमरो फूलने पीडा न उपजावे. ते फूलमांथी थोडोक रस लईने फरी बीजा फूलें जईने ते फूलनो रस लीये. एम थोडो थोडो रस लईने पोताना आत्माने संतोषे पण फूलने किलामणा उपजावे नही. तेम मुनिराज पण गोचरीयें जाय छे, त्यारें बहेंतालीश दोषरहित शुद्ध आहार जोईने फरी फरीने घर घरथी थोडी थोडी भिक्षा लावे, तेथी गृहस्थने पण अंतराय न थाय. कोई किलामणा न उपजे. अने साधु पण संयम मार्गनो निर्वाह करवाने अर्थे आहार लई नीरस त्याज्य तुच्छ आहारें करी आत्मानो पोष करे ॥ २१ ॥

पंचेंद्रियने कषाय निरुंधे, षटकायक प्रतिपाल ॥ संयम सत्तर प्रकार आराधे, वंदूं तेह दयाल रे ॥ २२ ॥

अर्थः- वली साधु केहवा छे? तोके जे पंचेंद्रिय अने चार कषायने निरुंधे छे. पाठांतरें पांच इंद्रियने जे नित्य एटले निरंतर जीपे, तथा पृथ्वी आदिक छ कायना जीवोनी रक्षा करे छे, माटे तेना ते प्रतिपालन करनारा जाणवा. तथा सत्तर प्रकारें संयमने आराधे. ते दयाल एटले दयावंत महामुनिने हुं वांदुं छुं ॥ २२ ॥

अढार सहस सीलांगना धोरी, अचल आचार चरित्र ॥ मुनि महंत जयणायुत वांदी, कीजें जन्म पवित्र रे ॥ भ० ॥ सि० ॥ २३ ॥

अर्थः- वली अढार हजार शीलांग रथना धोरी एटले ते रथने चलाववाने माटे वृषभ समान छे. जेनो विस्तार पूर्वे देशनानी ढालमां कह्यो छे तिहांथी जाणवो. वली कोईनुं चलाव्युं चाले नही एवुं

अचल छे आचार रूप चरित्र जेमनुं एवा महंत एटले महोटा मुनि ते जयणायुक्त छे. केमके, मुनिराज जे छे, ते क्रिया कलापमां सूतां, बेसतां, ऊठतां, आहार लेतां, आवतां, जतां, मल मूत्र परठवतां सदा जयणा सहित विचरे छे. तेमने वंदीने पोतानो जन्म मारो पवित्र करीयें, अथवा मुनिने जयणायुक्त वांदीने जन्म पवित्र करीयें ॥ २३॥

नवविध ब्रह्म गुप्ति जे पाले, बारसविह तप शूरा ॥ एहवा मुनि नमियें जो प्रगटे, पूरव पुण्य अंकूरा रे ॥ भ०॥ सि०॥ २४॥

अर्थः— वली जे नव प्रकारें नववाड रूप ब्रह्मचर्यनी गुप्ति पाले छे, ते गुप्तिना नाम कहे छे. प्रथम जे वस्तिमां स्त्री, पशु, पंडग ते नपुंसक होय, एवी वस्तिमां रहे नही. बीजी स्त्रीनी कथा वार्त्ताने सराग पणें सांभले नहीं, स्त्रीनी साथें एकांतें एकलो वात न करे. त्रीजी जे भूमिकाने विषे, अथवा मांची, पाट, पाटलो, ढोलीयो, इत्यादिक जे आसन ऊपर स्त्री बेठेली होय, ते आसन ऊपर बे घडी सूधी बेसे नही, तेमज जे श्रावक ब्रह्मचारी होय ते पण तिहां बे घडीवार बेसे नही. चोथी स्त्रीना अंगोपांग तथा इंद्रियोने सराग पणें जूवे नही. पांचमी भींत परिअच त्राटी प्रमुखने आंतरे जिहां स्त्री तथा पुरुष शयन करतां होय, हास्य विनोद करतां होय, कामभोगनी क्रीडा करतां होय, तिहां रहे नही. छठ्ठी पूर्वे संसारी अवस्थामां जे कांई स्त्रीनी साथें कामभोग विलासादिक सेव्या होय ते संभारे नही. सातमी परिमित मात्र आहार करे. आठमी अतिमात्रा ते सरस पुष्टिकारक आहार लीये नही. अत्यंत घणो आहार करे नही एटले पेट भरी जमे नही. नवमी शरीरने विषे आभूषणादिक पहेरी शोभा करे नही. ए नव प्रकारें ब्रह्मचर्यनी वाडरूप गुप्ति छे ते पाले. तथा बार प्रकारनी तपस्या करवाने शूरवीर छे. एवा गुणवंत महामुनीश्वर पंचम गतिना साधक, संसार दुःख वारक, सदा धर्मध्यानमां सावधान, सर्व जीवना रक्षक तेमने नमीजे.

जे पूर्व जन्मना संचेला पुण्यना अंकूर प्रगटे, ते एवा मुनिराजनी जो-
गवाई मले ॥ २४ ॥

सोना तणी परें परीक्षा दीसे, दिन दिन चढते वानें ॥ संयम जप करता मुनि नमियें, देशकाल अनुमानेंरे ॥ भ० ॥ सि० ॥ २५ ॥

अर्थः- वली जेनी सोनानीपरें परीक्षा देखाय छे, एटले ॥ यथा चतुर्भिः कनकं परीक्ष्यते, निघर्षणच्छेदन ताप ताडनैः ॥ जेम सोनानी परीक्षा निघर्षण ते कसोटी उपर घसवुं, छेदन करवुं, तपाववुं अने हथोडादिकें ताडन करवुं, ए चार प्रकारें करीयें, तेम तेम चढते वाने दे-खाय. तेम मुनिने पण कोई मिथ्यात्वी छेदन, भेदन, तापन, ताडना-दिक करे, तो पण ते दिवसें दिवसें चढते वाने देखाय. एवा देशकालने अनुमाने शुद्ध संयमनो जप करता एटले हमणांना काल प्रमाणें आ-त्मार्थी निःशल्यवान् एवा महामुनिने नमियें. अहीं कोई कहेशे के, एवा साधु होय तवारें तेने नमियें, सेवा करियें, पण बीजाने नहीं ? त्यां तेने उत्तर कहे छे के, कदापि आ कालमां कोई क्रियायें शिथिल हो-य तो पण जे योग्य ज्ञानवंत, शुद्ध मार्गना प्ररूपक, सावद्य योगथी दूर रहेला, व्यवहार मार्गें आश्रया एवा वक्तापणाना गुण जोईने ते मुनिनी सेवा करीयें, तेना मुखथकी पंचांगी प्रमाणें आगम सांभलवानो जप करीयें. केम के तेवा साधु उपदेश देवाने योग्य छे. एम पांच गाथायें साधुपदनी स्तवना करी ॥ २५ ॥

शुद्ध देव गुरु धर्म परीक्षा, सद्दहणा परिणाम ॥ जेह पामीजें तेह नमीजें, सम्यग् दर्शन नाम रे ॥ २६

अर्थः- हवे पांच गाथायें करी सम्यक्त्व दर्शन वर्णवे छे. शुद्ध देव ते अढार दूषण रहित एवा श्रीअरिहंत जाणवा. अने शुद्ध गुरु ते पांच महाव्रतना पालक, दशविध यतिधर्मना धारक, शुद्ध मार्गना

देखाडनारा एवा सुसाधु जाणवा. तथा शुद्ध धर्म ते दया मूल विनय विवेक सहित श्रीकेवलिभाषित जाणवो. ए त्रण तत्वनी परीक्षाने करवे करी सद्दहणाना एटले श्रद्धाना परिणाम सहित जे समकेत पामीने तेनुं नाम समकेत दर्शन कहियें. ते समकेत दर्शनने नमीनें एटले प्रणमीयें. कारण के एक समकेत शुद्ध छे तो सर्व शुद्ध छे. समकेत विना सर्व छार उपर लीपणा समान जाणवुं ॥ २६ ॥

मल उपशम क्षयउपशम क्षयथी, जे होय त्रिविध अभंग ॥ सम्यगदर्शन तेह नमीनें, जिनधर्में दृढरंग रे ॥ भ० ॥ सि० ॥ २७ ॥

अर्थः– प्रथम मल जे मोहनीय कर्म तद्रूप मल तेनी सात प्रकृति तेमां चार प्रकृति अनंतानुबंधिनी, पांचमी मिथ्यात्व मोहनी, छठ्ठी मिश्रमोहनी अने सातमी समकेत मोहनी, ए सात प्रकृतिना उपशम एटले उपशमे करीने उपशम समकेत थाय. बीजे (क्षय उपशम के०) ते पूर्वोक्त मोहनीय कर्मनी जे सात प्रकृति छे, तेमांथी जे उदय आवी ते क्षय पामी, अने जे उदय नही आवी ते उपशमी पण प्रदेशोदयपणें छे. एम सात प्रकृतिना क्षय अने उपशमथी क्षायोपशम समकेत कहियें. त्रीजे (क्षयथी के०) ए साते प्रकृतिनो संपूर्ण क्षय थवाथी क्षायिक समकेत कहियें. एवी रीतें जे समकेत ते त्रिविध एटले कोईने उपशम, कोईने क्षायोपशम अने कोईने क्षायिक ए त्रण प्रकारें अभंग रूपें होय ते सम्यक्त्वदर्शनने नमीनें एटले नमस्कार करीयें. जे प्राणीनो श्रीजिनधर्मने विषे दृढ रंग होय, ते प्राणी समकेत पामी शके. ए समकेत आव्याथी मुक्तिनी प्राप्ति सुगम थाय. घणामां घणुं संसारमां रहे तोपण ते जीव अर्ध पुद्गल परावर्त्तनथी वधारे रहे नही ॥ २७ ॥

पंच वार उपशमिय लहीनें, जय उवसमिय असंख ॥ एक वार खायिक ते समकित, दर्श-

सि० ॥२९॥

અર્થઃ- વલી તે સમકેત ચાર સદ્દહણા આદિક સડશઠ બોલેં

... શ્રીશી

અહીં લખ્યા નથી- એમ પાંચ ગાથાયેં સમ્યક્ત્વની સ્તવના કરી ॥૭॥

न विना ओक क्षणमात्र पण केवी रीतें रही शकीयें ? ॥३३॥

तेम रवि ते सूर्य अने शशी एटले चंन्द्रमा तथा मेह एटले मेघ, ए त्रणे उपकारी छे. एटले सूर्य प्रकाश करे छे, चंन्द्रमा उद्योत करे छे अने शीतलता पण उपजावे छे, तथा मेघ वरसे छे पण ते कोई प्रत्युपकार करावबानी वांछा राखता नथी. तेम श्रुतज्ञानना आधारें जीव संसार निस्तार पामे छे ॥ ३४॥

लोक उरध अध तिर्यग ज्योतिष, वैमानिक ने सिद्धि ॥ लोक अलोक प्रगट सवि जेहथी, ते ज्ञानें मुज शुद्धि रे ॥ भ॰॥ सि॰ ॥ ३५॥

अर्थः— वली लोक ते चौद राजलोक तेमां समभूतलाथकी उरध एटले उंचा सात राजमां (वैमानिक ने सिद्धि के॰) बार देवलोक, नव ग्रैवेयक, पांच अनुत्तर विमान, ए सर्व वैमानिक देव कहाय. अने सिद्ध शिलानी उपर सिद्धना जीव छे, तथा (अध के॰) नीचें सात राज लोकमां वाणव्यंतर, व्यंतर, भुवनपति, सात नरकपृथ्वी छे. अने तिर्यग ते तिर्च्छोलोक तेमां पीस्तालीश लाख योजनने विषे मनुष्यक्षेत्र छे, तथा बीजा स्वयंभूरमण समुन्द्रपर्यंत असंख्याता द्वीप, समुन्द्र ए सर्व एक राजमां छे, एमां ज्योतिषी देवो पण छे, ए सर्व लोक शब्दें चौदराज लोक जाणवा. तेमज अलोक अनंतो छे, तेना सर्व भाव जे ज्ञानथकी प्रगट थाय, एवुं निर्मल शुद्ध प्रकाशक जे ज्ञान, तेणें करी महारी पण शुद्धि थाय. एवी रीतें श्रीपालराजा ज्ञानना स्तवना करे छे. एम ए ज्ञानपद कह्युं ॥ ३५॥

देशविरति ने सरवविरति जे, गृहियतिने अभिराम ॥ ते चारित्र जगत जयवंतुं, कीजें तास प्रणाम रे ॥ भ॰ ॥ सि॰ ॥३६॥

अर्थः— हवे पांच गाथायें करी आठमुं चारित्रपद वखाणे छे. देशविरतिचारित्र ते गृहस्थने होय, अने सर्वविरतिचारित्र ते (यति

(क॰) कुने रे - अेवां जे कारना ... ते ... तज ... न
... भ मू टले ... इर ... लतइ ... वे ... लो करूण
... लो ... चा ... अने ... चार वाले ... कें ...
... याि ... गत ... ते ... ित्र देव ...
जे ... छे (त ... क॰) ते चारित्रने ... ॥ ३६ ॥

तृणपरें जे षटखंडसुख छंडी, चक्रवर्त्ती पण व-
रियो ॥ ते चारित्र अखय सुखकारण, ते में म-
नमांहे धरियो रे ॥ भ॰ ॥ सि॰ ॥ ३७ ॥

अर्थः— वली चक्रवर्ती सरखायें पण षटखंडना सुखने तृणनी पेरें छांडीने जे चारित्रने वर्युं छे अेटले आदर्युं छे, ते चक्रवर्ती गोचरी गयां थकां कोई तन्नि्ना करे, तो पण तेथी लगारमात्र खेद पामे नही. अेवुं चारित्र ते अक्षय सुख जे निराबाध मोक्षनां सुख तेनुं कारणभूत छे, तेने में म्हारा मनमांहे धर्युं छे ॥ ३७ ॥

हुआ रांकपणें जेह आदरी, पूजित इंद नरिंदें ॥ अशरणशरण चरण ते वंदू, पूर्युं ज्ञान आनं-
दें रे ॥ भ॰ ॥ सि॰ ॥ ३८ ॥

अर्थः— वली जे चारित्रने रांकपणें आदरी अेटले रांक सरखा पण आदरीने चारित्रमां मन स्थिर करता थका संप्रति राजवत् इंद्र अने नरिंद जे राजा तेणें पूजित अेटले पूजन करेला (हुआ के॰) थया. माटे संसारथी बिहिता जे प्राणी, तेने कोई शरण नथी अेवा अशरणने शरणरूप जे (चरण के॰) चारित्र तेने हुं वांदुं छुं. ते चारित्र ज्ञानें सहित आनंदें पूरित छे, ते प्रत्यें वांदुं छुं ॥ ३८ ॥

बार मास पर्यायें जेहनें, अनुत्तर सुख अति
क्रमियें ॥ शुक्ल शुक्ल अभिजात्य तेउपर, ते

३९

अर्थः- वली ने चारित्रना पर्याय ते चढते अध्यवसायें जाए

डे०) ते उपशांत चारित्र (शुक्ल शुक्ल डे०) उज्ज्वल उज्ज्वल प-

ने के०) साधुने होय. एवां जे जे प्रकारना चारित्र ते गृहस्थ तथा मुनिने अभिराम एटले मनोहर होय, तिहां देशविरति चारित्रवालो उत्कृष्टथी बारमा देवलोक सुधी जाय. अने सर्व विरतिचारित्रवालो उत्कृष्टपणें मोक्षे जाय. ते चारित्र जगतमां जयवंतुं वर्ते छे, जे चारित्रनी देव मनुष्य प्रमुख सेवा करे छे (तास के०) ते चारित्रने प्रणाम करीयें ॥ ३६ ॥

तृणपरें जे षटखंडसुख छंडी, चक्रवर्त्ती पण वरियो ॥ ते चारित्र अक्षय सुखकारण, ते में मनमांहे धरियो रे ॥ भ० ॥ सि० ॥ ३७ ॥

अर्थः— वली चक्रवर्ती सरखायें पण षट्खंडना सुखने तृणनी पेरें छांडीने जे चारित्रने वर्युं छे एटले आदर्युं छे, ते चक्रवर्ती गोचरी गयां थकां कोई तर्जना करे, तो पण तेथी लगारमात्र खेद पामे नही. एवुं चारित्र ते अक्षय सुख जे निराबाध मोक्षनां सुख तेनुं कारणभूत छे, तेने में म्हारा मनमांहे धर्युं छे ॥ ३७ ॥

हुआ रांकपणें जेह आदरी, पूजित इंद नरिंदें ॥ अशरण शरण चरण ते वंदू, पूर्युं ज्ञान आनंदें रे ॥ भ० ॥ सि० ॥ ३८ ॥

अर्थः— वली जे चारित्रने रांकपणें आदरी एटले रांक सरखा पण आदरीने चारित्रमां मन स्थिर करता थका संप्रति राजावत् इंद्र अने नरिंद जे राजा तेणें पूजित एटले पूजन करेला (हुआ के०) थया. माटे संसारथी बिहिता जे प्राणी, तेने कोई शरण नथी एवा अशरणने शरणरूप जे (चरण के०) चारित्र तेने हुं वांदुं छुं. ते चारित्र ज्ञानें सहित आनंदें पूरित छे, ते प्रत्यें वांदु छुं ॥ ३८ ॥

बार मास पर्यायें जेहनें, अनुत्तर सुख अतिक्रमियें ॥ शुक्ल शुक्ल अभिजात्य ते उपर, ते

अर्थः– वली ने चारित्रना पर्याय ते चढते अध्यवसायें जार

के०) ते उपशांत चारित्र (शुक्ल शुक्ल के०) उज्ज्वल उज्ज्वल प-
रिणामें (अलि

ર્વ કર્મને ખપાવે છે, એવું જે તપ છે. તે તપ શિવતરૂ એટલે મોક્ષ રૂપ વૃક્ષનો (કંદ કે૦) કંદો એટલે મૂલસ્કંધ જાણવું ॥ ૪૧ ॥

કરમ નિકાચિત પણ ખય જાઈ, ખિમાસહિત જે કરતાં ॥ તે તપ નમિયેં જેહ દીપાવે, જિનશાસન ઉજમંતાં રે ॥ ભ૦ ॥ સિ૦ ॥ ૪૨ ॥

અર્થઃ- વલી ક્ષમાયેં કરી સાહિત તપ કરતાં થકાં નિકાચિત નિબિડ આકરાં જે કર્મ તે સર્વ ક્ષય થઈ જાય, તે તપને નમીયેં. જે તપને (ઉજમંતાં કે૦) ઉજમતાં એટલે ઉજમણું કરતાં થકાં શ્રીજિનશાસનને દીપાવે ॥ ૪૨ ॥

આમોસહીપમુહા બહુ લદ્ધિ, હોવે જાસ પ્રભાવેં ॥ અષ્ટ મહાસિદ્ધિ નવ નિધિ પ્રગટે, નમીયેં તે તપ ભાવેં રે ॥ ભ૦ ॥ સિ૦ ॥ ૪૩ ॥

અર્થઃ-વલી (જાસ કે૦) જે તપના પ્રભાવ થકી (આમોસહી કે૦) આમર્શૌષધિ પ્રમુખ ઘણી લબ્ધિયો ઉપજે છે. તે લબ્ધિયો સર્વ મલી અઠ્ઠાવીશ છે. તેનાં નામ કહે છે. પ્રથમ જે ઋષીશ્વરનાં હસ્તપાદ સ્પર્શ માત્રેં કરી રોગ જાય, તે આમર્શૌષધિ લબ્ધિ જાણવી. બીજી જે મુનિરાજના મલમૂત્રેં કરી રોગ જાય, તેને વપ્પોષધિ, વિટ્પુરીષ લબ્ધિ કહીયેં. ત્રીજી જે ઋષીશ્વરનો શ્લેષ્મ ઔષધિરૂપ હોય, તેને ખેલોષધિ લબ્ધિ કહીયેં. ચોથી જે ઋષીશ્વરના શરીરનું પ્રસ્વેદજલ ઔષધિ રૂપ હોય, તેને જલ્લોષધિ લબ્ધિ કહીયેં. પાંચમી જે ઋષીશ્વરનાં કેશ, રોમ, નખાદિક, એ સર્વ ઔષધિરૂપ હોય, સર્વ પ્રકારના રોગ નિવારવાને સમર્થ હોય, અને સુગંધયુક્ત હોય, તેને સર્વૌષધિ લબ્ધિ કહીયેં. છઠ્ઠી જે એકજવારેં સઘલી ઇન્દ્રિયોયેં સાંભલવાની શક્તિ હોય, અથવા એક ઇન્દ્રિયેં કરી સર્વ ઇન્દ્રિયોના વ્યાપાર લેવાની શક્તિ હોય, અથવા બાર યોજનમાં ચક્રવર્ત્તીનું કટક હોય, તે કટકમાં જેવારેં

एकज समयें सर्व जातिनां वाजित्र वाजे, तेवारें ते समकालें वाजता एवा
सर्व प्रकारना वाजित्रोना शब्दने जूदा जूदा जाणी शके, ते शक्तिने सं-
ल कु : स । ज्ञानवालानी जे जाणवानी-
शक्ति-तेने अवधिज्ञान लब्धि कहीयें. आठमी जेथी मनःपर्यवज्ञानें
ट च ।, ८ मु ज्ञ न ।
च्यो छे एटलुंज जाणे, पण ए घट केहवो अने क्यांनो हतो ? इत्यादि
न जाणे. अथवा अढीद्वीपना मनुष्यना मनःसंबंधि बादर पर्याय जा-
णे, तेने रुजुमति लब्धि कहियें. नवमी एवुं जाणे जे एणें घट चिं-
तव्यो छे ते सोनानो छे, अने पाडलीपुरनो नीपन्यो छे; अथवा अढी
द्वीप संबंधि मनुष्यनां जे मन तेना सूक्ष्म पर्याय जाणे तेने विपुलमति
लब्धि कहीयें. दशमी चारणलब्धि बे प्रकारें छे. एक जंघाचारण
अने बीजी विद्याचारण एने चारणलब्धि कहीयें. अगीयारमी जेथी
दाढा विषयुक्त होय, तेने आशीविष लब्धि कहीयें. ते एक जाति
आशीविष अने बीजी कर्मआशीर्विष ए बे प्रकारें छे. तेमां वली
जातिआशीविष ते सर्प, वींछी, देडकां अने मनुष्य, ए चार प्रकारें
जाणवा. अने कर्मआशीर्विष तो तिर्यंच तथा मनुष्यनेज होय. माटे
तिर्यंच अने मनुष्य आश्रयी बेप्रकारें छे. ए तप अने क्रिया अनुष्ठा
नादिकें करी उपजे छे, ते सर्पादिकनी पेरें सर्पादिकें करी अनेराने वि
णासे, तेने आशीविष लब्धि कहीयें. बारमी केवल ज्ञानप्राप्ति तेने
केवल लब्धि कहीयें. तेरमी श्रीगणधरने गणधरपणानी लब्धि क-
हीयें. चौदमी पूर्वधरने पूर्वधर अथवा श्रुतज्ञान लब्धि कहीयें. प-
न्नरमी श्रीतीर्थंकरने तीर्थंकर लब्धि कहीयें. अथवा समोसरणनी
रचना करी तीर्थंकर जेवो महीमा करी देखाडे, ते रुषीश्वरने तीर्थंकर
लब्धि कहीयें. शोलमी जेथी चक्रवर्तिपणुं पामे, अथवा चक्रवर्त्तीनी -
सनऋद्धि करी देखाडे तेने चक्रवर्त्तिपणानी लब्धि कहीयें. सत्तरमी
बलदेवने अथवा जे बलदेवनी ऋद्धि होशे तेने बलदेवपणानी ल-
ब्धि कहीयें. अढारमी वासुदेवने अथवा वासुदेवनी ऋद्धि जे रुषी
होशे, तेने वासुदेवपणानी लब्धि कहीयें. ओगणीशमी जेनी वाणी-
मां दुध शाकर करतां पण वधारे मीठाश उपजे, तेने क्षीराश्रव तेमज

पालमुख सुख लह्यां, नवपदमहिम तहत्ति ॥ ५ ॥

अर्थः- वलता श्रीगौतमगुरु कहेता हवा के, एकेका पदनी भक्ति करवाना महिमाथकी देवपालप्रमुखें सुख लह्यां, पाम्यां, तीर्थंकर गोत्र बांध्युं. ते विचारामृत संग्रह ग्रंथमांहे एकेका पदनो वर्णने वीश दृष्टांत विस्तारें कथासहित वखाण्यां छे, एवो नवपदनो महिमा तहत्ति एटले सत्य छे ॥ ५ ॥

किं बहुना मगधेश तुं, ईक पद भक्ति प्रभाव ॥ हो- ईश तीर्थंकर प्रथम, निश्चय ए मन भाव ॥ ६ ॥

अर्थः- हे मगधेश ! एटले मगध देशना अधिपति ! किंबहुना एटले घणुं शुं कहियें ? तुं एक समकेतपदनी भक्तिने प्रभावें करी आवती चोवीशीमां पद्मनाभ एवे नामें प्रथम तीर्थंकर थईश. ए निश्चय थकी मनने विषे भाव एटले भावना कर ॥ ६ ॥

गौतम वचन सुणी ईस्यां, ऊठे मगध नरिंद ॥ व- धामणी आवी तदा, आव्या वीर जिणंद ॥ ७ ॥

अर्थः- एवां गौतम स्वामीनां वचन सांभलीने मगधदेशनो राजा श्रेणिक तिहांथी ऊठ्यो. (तदाके०) तेवारें वधामणी आवी ने श्रीवीर जिनेश्वर आव्या छे ॥ ७ ॥

देवें समवसरण रच्युं, कुसुमवृष्टि तिहां कीध ॥ अंब- गाजे दुंदुभि, वर अशोक सुप्रसिद्ध ॥ ८ ॥

अर्थः- देवतायें समवसरण रच्युं, तथा कुसुमनी वृष्टि करी, आकाश

अर्थः-

अर्थः-

अर्थः-

अर्थः-

लावछे, अेटले अे नवपदनुं आराधन जे करवुं तेनुं मूल छेह रहित आमला।

ધ્યેય સમાપત્તિ હુયે, ધ્યાતા ધ્યાન પ્રમાણ ॥ તિણ નવપદ છે આતમા, જાણે કોઈ સુજાણ ॥૧૩॥

અર્થઃ- જે વસ્તુ ધ્યાવવા યોગ્ય છે તેને ધ્યેય કહિયેં. તે ધ્યેયની સમાપત્તિ તે સંપૂર્ણતા થયે એટલે સમ્યક્ પ્રકારેં પામવે કરીને ધ્યાતા તે ધ્યાનારો જીવ, તેનું ધ્યેય વસ્તુનું જે ધ્યાન, તેનું પ્રમાણ પણું થાય. જે માટે ધ્યેય પૂર્તિવિના ધ્યાનની પૂર્તિ નહી. ધ્યાતાના ધ્યાનનું જે પ્રમાણ, તે ધ્યેય સમાપ્તેં હોય. તેમાટેં જે નવપદ તેહિજ આત્મા છે. એ કોઈ સુજાણ હોય તે જાણે ॥૧૩॥

લહી અસંગ ક્રિયા જલેં, જસ ધ્યાનેં જિણેં સિદ્ધિ ॥ તિણેં તેહવું પદ અનુભવ્યું, ઘટમાંહિ સકલ સમૃદ્ધિ ॥૧૪॥

અર્થઃ- શુક્લધ્યાનના ચોથા પાયાને ધ્યાનેં અસંગક્રિયા (લહી કે૦) પામીને તે અસંગક્રિયાને જલેં કરી જે નવપદમાંહેલા (જસધ્યાને કે૦) જે પદના ધ્યાન આરાધન થકી જેણેં સિદ્ધિ પામી, તે ભાણીયેં તેહવુંજ પદ અનુભવ્યું એટલે ભોગવ્યું. માટે નિશ્ચયનયેં ઘટમાંજ સકલ સમૃદ્ધિ છે ॥૧૪॥

॥ ઢાલ બારમી ॥

॥ સ્વામી સીમંધર ઉપદિસે ॥ એ દેશી ॥

અરિહંત પદ ધ્યાતો થકો, દવ્વહ ગુણ પજ્જાયરે ॥ ભેદ છેદ કરી આતમા, અરિહંતરૂપી થાયરે ॥૧॥

અર્થઃ- ઇહાં પ્રથમ ગૌતમસ્વામીયેં નિશ્ચયનય આશ્રયીને વ્યવહારદેશના દીધી હતી, તે હવે વીરપ્રભુ વ્યવહાર આશ્રયીને નિશ્ચયદેશના આપેછે. તિહાં જે અરિહંતાદિક નવપદ જે છે તે નિશ્ચયથકી ઘટમાંહેજ છે. તેનું સંક્ષેપથી વર્ણન કરેછે. તિહાં પ્રથમ શ્રીઅરિહંત પદને

તથા ગુણ તે જ્ઞાન
દેક પ-
ગતો થકો શ્રી
પણું છે, તેનો છેદ કરી અભેદપણું પામી-
પી થાય ॥૧॥

દિસે, સાંભળજો ચિત્ત લાઈરે
મા, ઋદ્ધિ મળે સવિ આઈરે
૨

અર્થઃ- એમ વીરજિનેસર તે શ્રેણિક રાજા પ્રમુખ બાર પર્ષદાને
! તમે ચિત્ત દેઈ સાંભળજો. આત્માના ધ્યા-
સર્વ આ-
, જેમ અનર્ગલ સંપત્તિ પામીયે ॥૨॥

, કેવલ દંસણ નાણીરે ॥ તે ધ્યા-
તાં નિજ આતમા, હોય સિદ્ધ ગુણ ખાણીરે ॥વી૦॥૩

અર્થઃ- હવે શ્રીસિદ્ધ ભગવાન્ કેહવા છે? તો કે રૂપાતીત એટલે
છે જેમનો એહવા, વલી કેવલ દર્શન અને
કેવલ જ્ઞાનમય છે. તે શ્રીસિદ્ધને ધ્યાતાં થકાં ગુણની ખાણ એવો
થાય ॥૩॥

ય ભલા, મહામંત્ર શુભ ધ્યાનીરે ॥ પં-
૨ ૦ ૪

અર્થઃ- મહામંત્ર એટલે સૂરિમંત્રના જપનાર, શુભધ્યાની જે-
આત્માન આચાર્ય હોય, એટલે થાય. હવે પાંચ પ્રસ્થાન
ભાગ્યપીઠ, ત્રીજું લક્ષ્મીપીઠ, ચો

[illegible] ચો [illegible], અને [illegible] સુ [illegible] વ [illegible] લ [illegible] છે [illegible] વ્વાન [illegible] સવ [illegible] ર્વ [illegible] ને સા [illegible], ઠાઠ [illegible] જનું [illegible] ય [illegible], તે [illegible] ત [illegible] ઘ [illegible] આર વેક [illegible] ને વલ્લભ, આ [illegible] જુ લ [illegible] તે [illegible] રાયને સર્વ [illegible] વ્વ [illegible] વશ્યાદિ [illegible] મું [illegible] ત [illegible] હાદિકને માન [illegible] ત [illegible] ॥ ૪ ॥

તપ સજ્ઝાયેં રત સદા, દ્વાદશ અંગનો ધ્યાતા રે ॥ ઉપાધ્યાય તે આતમા, જગબંધવ જગભ્રાતા રે ॥ વી૦ ॥ ૫ ॥

અર્થઃ- હવે ચોથું ઉપાધ્યાય પદ કહે છે. તપસ્યા, જઘન્ય, મધ્યમ અને ઉત્કૃષ્ટ ભેદેં કરવામાં તથા સજ્ઝાય ધ્યાનમાં સદા રક્ત છે રાતા છે, દ્વાદશાંગીને ધ્યાતા છે, એવા જે ઉપાધ્યાય, તેનું ધ્યાન કરતાં થકાં એ આત્મા તેહિજ ઉપાધ્યાયપણું પામે. તે ઉપાધ્યાય કહેવા છે? તો કે જગતના બંધવ એટલે સંબંધિ મિત્રતુલ્ય અને જગતના ભ્રાતા એટલે ભાઈતુલ્ય એવા ઉપગારી શ્રીઉપાધ્યાયજી તે નિશ્ચય થકી આત્માજ છે ॥ ૫ ॥

અપ્રમત્તે જે નિત રહે, નવિ હરખે નવિ શોચે રે ॥ સાધુ સૂધા તે આતમા, શું મૂંડયે શું લોચેં રે ॥ વી૦ ॥ ૬ ॥

અર્થઃ- હવે પાંચમું સાધુપદ વર્ણવે છે. જે નિત્ય પ્રત્યેં અપ્રમત્તપણેં એટલે સાતમે ગુણઠાણેં રહે, પ્રમાદની આચરણા ન કરે, વલી સ્તવના કરવાથી હર્ષ પણ ન કરે, અને ઉપદ્રવ કરવાથી શોચ પણ ન કરે, એવા સૂધા સાધુ તે નિશ્ચેં આત્માજ જાણવો. પરંતુ સાધુનો વેશ ધારણ કરવાથી તથા મુંડન કરાવે, કેશલોચ કરવાથી શું થાય? એથી કાંઈ પરમાર્થ નહી ॥ ૬ ॥

અર્થઃ-

જે કર્મ છે, ક્ષય ઊપશમ તસ થાયરે ।।

અર્થઃ- હવે જ્ઞાનપદ વખાણે છે- જ્ઞાનાવરણીય કર્મ જે છે,

નવિ

ભતોરે ।। વી૦ ।। ૯ ।।

અર્થઃ- હવે આઠમું ચારિત્રપદ વર્ણવે છે- આત્મા વિ

ભ્યો, નિજ સ્વભાવમાં એટલે પોતાના આત્મસ્વભાવમાં

રૂપ વનને વિષે ભમતો નથી- તો તેહજ આત્મા તે ચારિત્ર જાણવું ।। ૯ ।।

ઈચ્છારોધે સંવરી, પરિણતિ સમતા યોગે રે ।।

અર્થઃ- હવે નવમું તપપદ વખાણે છે- સમતારૂપ થઈ, સમ

યોગમાં આત્માની પરિણતિ થાય તો સ્વપરિણતિને યોગેં સંવર ગુણને આદરતો ઇચ્છાનો રોધ કરે, પોતાના મૂલ ગુણને ભોગેં એટલે ભોગવવે વર્તતો કષાયના કંડક ઘટાડતો, સમતા અને ક્ષમાના કંડક વૃદ્ધિમંતા કરે, તો નપતે એહિજ આત્મા જાણવો ॥ ૧૦ ॥

આગમ નોઆગમ તણો, ભાવ તે જાણો સાચો રે ॥
આતમભાવેં થિર હોજો, પરભાવેં મત રાચો રે ॥ વી૦ ॥ ૧૧

અર્થઃ- માટે આગમ તે સિદ્ધાંત જાણવા તે શ્રુતજ્ઞાન છે. અને નોઆગમ તે એક શ્રુતજ્ઞાન વિના ચાર જ્ઞાન જાણવાં. અથવા આગમ તે જ્ઞાની અનુપયોગી અને નોઆગમ તે જ્ઞાનીઉપયોગી, એમ આગમ નોઆગમ એ જેના ભેદ જાણી એ જેહનો ભાવ તે સાચો જાણો. તે સાચો જાણીને ચંચલતા મટાડી આતમભાવેં થિર હોજો, પરભાવમાં રાચશો મો. ઈહાં આગમથી ભાવ નિક્ષેપો લઈને એ નવપદ કહ્યા છે. જે અરિહંતને ઉપયોગેં તે ધ્યાનેં પરિણમ્યો, તે જીવને ઋજુસૂત્રનયેં અરિહંત કહીયેં. તેમાટે અરિહંત પદને ધ્યાવતો અરિહંત પદવી નીપજાવતો તે અરિહંત કહીયેં. એમ નવે પદની ભાવના કરવી ॥ ૧૧ ॥

અષ્ટ સકલ સમૃદ્ધિની, ઘટ માંહિ ઋદ્ધિ દાખી રે ॥ તિ-
મ નવપદ ઋદ્ધિ જાણજો, આતમારામ છે સાખી રે ॥ વી૦ ॥ ૧૨

અર્થઃ- માટે (સકલકે૦) સર્વ જે અષ્ટ એટલે અણિમા, લઘિમા પ્રમુખ આઠ સિદ્ધિ તેની સમૃદ્ધિ એટલે પરિપૂર્ણતા તે ઘટ માંહે (દાખી કે૦) દેખાડી છે. તેમ એ નવપદની ઋદ્ધિ પણ ઘટમાંહેજ જાણજો, [illegible] આત્મા [illegible] છે [illegible]

अर्थः- मोक्षसाधन करवाना तथा आत्मा शुद्ध थवाना असं-

[illegible]

१४

अर्थः- [illegible]

॥ १४॥

॥ दोहा ॥

[illegible]

अर्थः- [illegible]

२

अर्थः- [illegible]

॥२॥

એ શ્રીપાલ નૃપતિ કથા, નવપદ મહિમ વિશાલ ॥ ભ-
ણે ગુણે જે સાંભલે, તસ ઘર મંગલ માલ ॥૩॥

અર્થઃ- જેમાં (વિશાલ કે૦) મહોટો નવપદનો મહિમા છે, એવી એ શ્રીપાલરાજાની કથા તેને જે પ્રાણી ભણે, ગુણે અને સાંભલે, તેના ઘરને વિષે માંગલિકની માલા થાય ॥૩॥

॥ ઢાલ તેરમી ॥

॥ રાગ ધન્યાશ્રી ॥ થુણિયો થુણિયોરે પ્રભુ તું સુરપતિ જિન થુણિયો ॥ એ દેશી ॥ તૂઠો તૂઠો રે મુજ સાહિબ જગનો તૂઠો ॥ એ શ્રીપાલનો રાસ કરંતાં, જ્ઞાન અમૃત રસ વૂઠો રે ॥ મુ૦ ॥૧॥

અર્થઃ- હવે આ રાસનો પ્રારંભ કર્યો હતો, તે અર્થ પૂર્ણ થયું. તેનો આનંદ ઊપનો તેથી કવીશ્વર અનુભવજ્ઞાનની મહત્તાપૂર્વક હર્ષનાં વચન કહે છે કે, મુજને જગતનો સાહેબ જે શ્રીજિનેશ્વર સંતુષ્ટ થયો એ શ્રીપાલનો રાસ કરતાં જ્ઞાનરૂપ અમૃત રસનો વર્ષાદ થયો ॥૧॥

પાયસમાં જિમ વૃદ્ધિનું કારણ, ગોયમનો અંગૂઠો ॥ જ્ઞાન માંહિ અનુભવ તિમ જાણો, તે વિણ જ્ઞાન તે જૂઠો રે ॥ મુ૦ ॥૨॥

અર્થઃ- (પાયસમાં કે૦) ખીર માંહે જેમ શ્રીગૌતમસ્વામીનો અંગૂઠો વૃદ્ધિનું કારણ છે, જેણેં ખીરના એક પડઘામાંથી પન્નરશેં ને ત્રણ તાપસને ભોજન કરાવ્યું, તેમ જ્ઞાન માંહે પણ અનુભવજ્ઞાન તે વૃદ્ધિનું કારણ જાણો. તે અનુભવજ્ઞાન વિના જે જ્ઞાન છે તે જૂઠો એટલે મિથ્યા જાણવું, માટે અનુભવજ્ઞાન મહોટું છે ॥૨॥

ઊદક પયોમૃત કલ્પજ્ઞાન તિહાં, ત્રીજો અનુભવ મી-

અર્થઃ-

ચરિત્રાનુવાદ કથાનક, ચોપાઈ, રાસ, ભાષા પ્રમુખ તે (ઊદક કે૦) ઊ-

તનું

અર્થઃ-

પ્રેમ પણ જાણવો- એટલે જિહાં કર્મરૂપ ગાંઠ

ને જિહાં અનુભવ રસ છે તિહાં કર્મરૂપ ગાંઠ નથી ાજ્ઞા

જિનહી પાયા તિનહી છિપાયા, એ પણ એક છે ચીઠો ॥ અનુભવ મેરૂ છિપે કિમ મહોટો, તે તો સઘલેં દીઠોરે ॥ મુ૦ ॥ ૫ ॥

અર્થઃ- કોઈક કહે છે કે, અનુભવનો રસ જેણેં પામ્યો તેણેંજ છિપાવ્યો, માટે પ્રગટ દેખાય નહીં. એ કહેવત પણ એક ચીઠો એટલે કાગલની ચીઠી પ્રાય છે. કેમ કે, અનુભવરૂપ મહોટો મેરૂપર્વત તે છિપાયો કેમ છિપે? તે તો સઘલેં દીઠો છે એટલે સર્વત્ર દીઠો છે, એવું જિનવચન થી જાણવું. વસ્તુતઃ દીઠામાં આવે પણ જેણેં પામ્યો તે તેનોજ આત્મા જાણે. પરંતુ બીજો કોઈ ન જાણે ॥ ૫ ॥

પૂરવ લિખિત લિખે સવિ લેઈ, મસી કાગલ ને કાઠો ॥ ભાવ અપૂરવ કહે તે પંડિત, બહુ બોલે તે બાંઠોરે ॥ મુ૦ ॥ ૬ ॥

અર્થઃ- મસી તે શાહી, કાગલ અને કાઠો તે કલમ એ ત્રણ ચીજ લઈને પૂરવ લિખિત એટલે પૂર્વે લખેલા જે પાનાં પોથાં હોય, તેને જોઈને સર્વ કોઈ લખી નાખે, તેતો સુગમ છે? પણ જે પૂર્વે કોઈયેં લખ્યા ન હોય એવા અપૂર્વ ભાવ કહે તે પંડિત જાણવો. અને જે બહુ બોલે એટલે ઘણું બોલે તે લબાડ જાણવો ॥ ૬ ॥

અવયવ સવિ સુંદર હોય દેહેં, નાકેં દીસેં ચાઠો ॥ ગ્રંથજ્ઞાન અનુભવ વિણ તેહવું, શુક જિસ્યો શ્રુત પાઠોરે ॥ મુ૦ ॥ ૭ ॥

અર્થઃ- વલી એક દૃષ્ટાંત કહે છે કે, (દેહે કે૦) શરીરને વિષે અંગોપાંગાદિક સર્વ અવયવ સુંદર હોય, અને નાકેં ચાઠું હોય, તે જેમ અજુગ દેખાય, એટલે સર્વ અવયવની શોભા તે કુશોભા જેવી થાય,

અર્થઃ- જેમ જેમ બહુશ્રુત હોય એટલે ઘણો ભ

અર્થઃ– [illegible]રેં તો [illegible] સાર કે અનુભ[illegible] લમાં [illegible] ચો. [illegible] સવ મ[illegible]ચટ [illegible] ગયા, તે [illegible] રતે [illegible]તા [illegible] કવિનાં વચન [illegible] એવું [illegible] ભવ ત જીવને [illegible] સૂર્ય [illegible] રે એ [illegible] ॥૧૦॥

[illegible]

નાઠો ॥ તગતગતા દુર્નય જે તારા, તેહનો જલ પણ ઘાઠોરે ॥ મુ॰ ॥ ૧૧ ॥

અર્થઃ– જેવારેં સમકેતરૂપ સૂર્ય ઝલહલતો ઘટમાં ઊગ્યો, તેવારેં ભ્રમરૂપ (તિમિર કે॰) અંધકાર જે હતો તે સર્વ નાઠો; વલી સૂર્ય ઊગ્યા થકી તગતગતા તારાનું જલ જેમ ઘટી જાય, તેમ ઈહાં (દુર્નય કે॰) માઠા નયરૂપ જે તારા હતા, તેનું જલ જે તેજ તે પણ (ઘાઠો કે॰) વિઘટિત થયું, એટલે ક્ષય પામ્યું ॥ ૧૧ ॥

મેરૂધીરતા સવિ હર લીની, રહ્યો તે કેવલ ભાઠો ॥ હરિ સુરઘટ સુરતરૂકી શોભા, તે તો માટી કાઠોરે ॥ મુ॰ ॥ ૧૨ ॥

અર્થઃ– અનુભવજ્ઞાનીયેં મેરૂ પર્વતની ધીરતા જે હતી તે સર્વે હરી લીધી, તેવારેં તે કેવલ ભાઠો એટલે પત્થર સમાન રહ્યો. વલી સુરઘટ જે કામકુંભ તથા સુરતરૂ જે કલ્પવૃક્ષ તેની શોભા પણ સર્વ હરી લીધી, તેવારેં તે સુરઘટ તો કેવલ માટી સમાનજ રહ્યો. અને સુરતરૂ તે (કાઠો કે॰) કાષ્ઠ સમાન રહ્યો ॥ ૧૨ ॥

હરખ્યો અનુભવ જોર હતો જે, મોહમલ્લ જગ લૂંઠો ॥ પરિ પરિ તેહનાં મર્મ દેખાવી, ભારે કીધો ભૂંઠોરે ॥ મુ॰ ॥ ૧૩

अर्थः- थोडो पण दंभ ने पीठें अने महापीठें कस्यो, तो ते दुःख

ભાવ તદ્રૂપ સુધારસ એટલે જે અમૃતસમાન રસ તેને ઘટ ઘટ પીયો. તે પીતાં (ઉલ્લંઠિતકે૦) ઉત્સુક અર્થાત્ તરશ પામેલા એવા તમે પૂરણ એટલે તૃપ્ત થાઓ. અથવા અમૃતસમાન રસ છે તેને તમે ઘટ ઘટ પીયો અને પીતાં પૂર્ણ ઉલ્લંઠિત થાઓ ॥૧૬॥

॥કલશ॥

॥રાગ ધન્યાશ્રી ॥ તે તરિયારે ભાઈ તે તરિયા ॥એ દેશી ॥ તપગચ્છનંદન સુરતરૂ પ્રગટ્યા, હીરવિજય ગુરૂરાયાજી ॥ અકબરશાહે જસ ઉપદેશેં, પડહ અમારિ વજાયાજી ॥૧॥

અર્થઃ- તપગચ્છરૂપ નંદનવનને વિષે સુરતરૂ એટલે કલ્પવૃક્ષસમાન શ્રીહીરવિજય ગુરૂરાજજી પ્રગટ થયા. જેમના ઉપદેશથી બાદશાહ અકબ્બર સાહે અમારીનો પડહ વજડાવ્યો ॥૧॥

હેમસૂરિ જિન શાસન મુદ્રાયેં, હેમસમાન કહાયાજી ॥ જચ્યો હીરો જે પ્રભુ હોતાં, શાસન સોહ ચઢાયાજી ॥૨॥

અર્થઃ- તે પ્રભુ શ્રીહીરવિજયસૂરિ તો શ્રીજિનશાસનરૂપ મુદ્રા એટલે વીંટી તેને વિષે જચ્યો હીરો એટલે જાત્યવંત હીરા સમાન હોતા હવા. જેણેં જિનશાસનની ઘણી શોભા ચઢાવી, તે વર્જતેં હેમસૂરિ તે શ્રીજિનશાસનરૂપ મુદ્રામાં હેમ સમાન કહેવાણા ॥૨॥

તાસ પટેં પૂર્વાચલ ઉદયો, દિનકર તુલ્ય પ્રતાપીજી ॥ ગંગાજલ નિર્મલ જસ કીર્ત્તિ, સઘલે જગમાંહિ વ્યાપીજી ॥૩॥

અર્થઃ- જેવા શ્રીવિનયસેન સૂરિ થયા. વલી તેમને પાટેં, જ-

ક ૦ ૭. તા ચય. ના સુંદર ૯૮લે ને ૬૨ ૨ ૧૮ ન..૮- રાજના રાસની રચના કીધી ॥ ૬ ॥

સૂરિ હીર ગુરૂની બહુ કીર્ત્તિ, કીર્ત્તિવિજય ઉવઝાયા જી ॥ શિષ્ય તાસ શ્રીવિનયવિજયવર, વાચક સુગુણ સોહાયા જી ॥ ૭ ॥

અર્થઃ- તે પૂર્વોક્ત બહુકીર્ત્તિના ધરનાર સૂરિ શ્રીહીરવિજય ગુરૂની સાક્ષાત્ રૂપવતી બહુ કીર્ત્તિજ જાણે હોય નહી એવા શ્રીકીર્ત્તિવિજયજી ઉપાધ્યાય થયા. તેમના (વરકે૦) પ્રધાન શિષ્ય (વાચકકે૦) ઉપાધ્યાયપણાના રૂડા ગુણેં કરી શોભાયમાન શ્રીવિનયવિજયજી થયા ॥ ૭ ॥

વિદ્યા વિનય વિવેક વિચક્ષણ, લક્ષણ લક્ષિત દેહા જી ॥ સોભાગી ગીતારથ સારથ, સંગત સખર સનેહા જી ॥ ૮ ॥

અર્થઃ- તે વિદ્યાયેં કરી વિનયેં કરી તથા વિવેકેં કરી વિચક્ષણ થયા. જેનું (દેહકે૦) શરીર તે ઉત્તમ લક્ષણેં કરી લક્ષિત હતું. વલી સૌભાગ્યવંત, ગીતાર્થના સમૂહને વિષે સાર્થક પણું છે જેમનું એવા અને ગીતાર્થ પણાને સાર્થકતા કરનારા, વલી જેની સંગત એટલે સોબત તે સખર એટલે સારી છે રૂડી છે, વલી રૂડા સ્નેહવાલા હતા ॥ ૮ ॥

સંવત સત્તર અડત્રીસા વરસે, રહી રાંદેર ચોમાસેં જી ॥ સંઘ તણા આગ્રહથી માંડ્યો, રાસ અધિક ઉલ્લાસેં જી ॥ ૯ ॥

અર્થઃ- તે શ્રીવિનયવિજયજી ઉપાધ્યાયેં સંવત્ સત્તરશેં ને આડત્રીશાના વર્ષમાં શ્રીરાંદેર ગામને વિષે ચોમાસું રહીને શ્રીસંઘના આગ્રહ થકી આ રાસને અધિક ઉલ્લાસેં કરવા માંડ્યો ॥ ૯ ॥

जी , ((

जी ०

:- । ० त न स ० त -

। ० जी

य न

((०

नभ , -

जी वङ्, सुनस

ऊ ।

अर्थः- त न जी । न नन भ

ल त ६ ज्हे । । ।

न ६ऽ (। ऽ ऊऽ व नं नयजी उपाध्याय ॥५॥

त २ग कीधो, ता जी

तिणें वालि समकित दृष्टी ने नर, तेह तर -

तं जी ॥१२॥

:- ऍ न व । जी आ

हु तु त २ऽ त - त ज न

(मकित दृष्टि न न हुत ०

न ((घो ॥१२॥

भ (७ , (

जी , -

कमालाजी ॥१३॥

अर्थः- जे श्रीसिद्धचक्रजीना रासने भावे करीने जे प्राणी भणशे, गुणशे, तेना घरने विषे मांगलिकनी माला थाशे. तथा ते (अंघुर के०) उन्नत एटले महोटा एवा (सिंधुर के०) हाथी तेने पामशे, (सुंदर के०) रूडां मंदिर पामशे, तथा मणिरत्ने जडाव एवा आकमाल एटले मुकुट कुंडल आभूषणादिक पामशे ॥१३॥

देह सबल ससनेह परिच्छद, रंग अभंग रसाला जी ॥ अनुक्रमें तेह महोदय पदवी, लहेशे ज्ञान विशाला जी ॥ १४ ॥

अर्थः- वली सजल एटले जलवान् देह पामशे, स्नेहाली पर्षदा पामशे, तथा अभंगपणे रसाल एवा (रंग के०) आनंद तेने पामशे. ते प्राणी अनुक्रमें महोदय एटले मोक्षपदवी पामशे, तथा (विशाल के०) महोटुं ज्ञान पामशे ॥१४॥

इति श्रीमन्महोपाध्याय श्रीकीर्त्तिविजयगणि शिष्योपाध्याय श्रीविनयविजयगणि विरचिते श्रीश्रीपालचरित्रे प्राकृतप्रबंधे तन्मध्ये उपाध्याय श्रीयशोविजयगणिपूरिते अयं चतुर्थः खंडः संपूर्णः॥ सर्व खंड च्यार, तत्र प्रथमखंडे ढाल ११, द्वितीयखंडे ढाल ८, तृतीयखंडे ढाल ८, चतुर्थखंडे ढाल १४, सर्व ढाल ४१, तन्मध्ये गाथा १२५१ ॥ ग्रंथाग्रंथश्लोक १८२५ ॥

इति श्रीपालरासस्य बालावबोधे चतुर्थः खंडः समाप्तः ॥ बालावबोध संख्या ७३००, मूलश्लोक संख्या १८२५, सर्वसंख्या ९१२५ ॥

ઈહાં પ્રસંગથી ઉજમણાનો વિધિ લખિયેં છૈયેં. સાડાચાર વર્ષે એક્યાસી આંબિલેં નવ ઓલી પૂર્ણ થાય, તેવારેં ઉજમણું કરે. તે હાલના પ્રવર્ત્તન મુજબ વિશાલ શ્રીજિનેશ્વરના ભુવનને વિષે અથવા જે કોઈ ઉજમણું કરતા હોય, તેણેં પોતાના મહોટા વિસ્તારવંત ઘરને વિષે શુદ્ધ નિરવદ્ય વિસ્તારવંત મોકલી જગાને સુશોભિત કરી તિહાં શ્રીસિદ્ધચક્રજીના મંડપની રચના કરવી. તે આ પ્રમાણેં કે પ્રથમ તો વચ્ચમાં અરિહંત પદને શ્વેત ધાન્યમય સ્થાપે, અને પૂર્વ દિશાયેં સિદ્ધપદને રક્તધાન્યમય સ્થાપે, વલી દક્ષિણદિશેં આચાર્યપદને પીતવર્ણ ધાન્યમય સ્થાપે, તથા પશ્ચિમદિશેં ઉપાધ્યાયપદને નીલવર્ણ ધાન્યમય સ્થાપે, અને ઉત્તર દિશાયેં સાધુપદને શ્યામવર્ણ ધાન્યમય સ્થાપે. પછે ચાર વિદિશિને વિષે દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર અને તપ, એ ચાર પદને શ્વેતવર્ણ ધાન્યમય સ્થાપે. તેમાંહે ઉત્તરપૂર્વવચ્ચેં ઈશાનખૂણેં દર્શનપદ સ્થાપવું, અને પૂર્વદક્ષિણવચ્ચેં અગ્નિખૂણેં જ્ઞાનપદ સ્થાપવું, તથા દક્ષિણપશ્ચિમવચ્ચેં નૈઋતખૂણેં ચારિત્રપદ સ્થાપવું. વલી પશ્ચિમ ઉત્તર વચ્ચેં વાયુખૂણેં તપપદ સ્થાપવું. એ રીતેં નવ પાંખડીનું કમલ કરી નવપદ-

૬

૭

૭ ૮

ન્યના કાંગરાં કરે. ઈત્યાદિ પ્રકાર પૂર્વક વલી તે ઉપરેં નવગઢ પ્રાકાર કરે વ-

નવ દેરાસર.	નવ ધર્મશાલા.	નવ કલશ.
નવ ધોતિયા.	નવ જીર્ણોદ્ધાર.	નવ મુકુટ.
નવ કચોરી. .	નવ અંગલૂહણાં.	નવ જિનબિંબ.
નવ ઝરમર.	નવ ચંદનના કટકા.	નવ મુખકોશ.
નવ સિદ્ધચક્રના ચંદ્ર.	નવ તિલક.	નવ કેશરના પડીકાં.
નવ રકાબી.	નવ સિદ્ધચક્રની પીઠિકા.	નવ સિંહાસન.

नव वासकूंपी.
नव घंटडी.
नव नोकरवाली.
नव स्थापना.
नव आचमनी.
नव त्रांबा कुंडी.
नव अष्ट मांगलिक
नव आरती.
नव धूपधाणां.
नव मंगलदीपक.
नव चंगुआ, नव पुंछिया.
नव तोरण.
नव वासकूंपी.
नव कांबली.
नव पछेडी, नव छत्र.
नव चामर.
नव मोर पिंच्छनी.
नव वाटकी, नव कचोलां.
नव थाली. नव पूंजणी.
नव केशर घसवाना ओरश.
नव दीवी, नव आलेक.
नव घ्वज, नव घंट.
नव हंडासण.
नव हांडा, नव त्रांबडी.
नव स्थापनानां उपकरण.
नव वाटका.
नव अगरबत्ती
नव बरास, नव अगर

नव प्याला.
नव भलावना.
हीरा चोवीश.
चुनीयो राती ओकवीश.
चुनीयो नीली पच्चीश.
चुनीयो काले वर्णे सत्ता.
वीश अथवा पांच.
मोती नंग २३८.
रूपाना वरग १००.
सोनेरी वरग १००.
लाखीणो हार ओक.

नवग्रहनी स्थापना
हवे ज्ञाननां उपकरण.
नव श्रीपालना रास.
बीजा नव नव पुस्तको.
गणणानी टीप, नव.
नव रूमाल, नव पाठां.
नव ठवणी, नव कवली.
नव सांपडा सांपडी.
नव लेखण.
नव चाकू.
नव कातरणी.
नव डाबला.
नव डाबली.
नव खडिया.
नव हिंगलोना वासण.

नव पाटली.
नव ओलीयां.
नव पाटी.
नव पुस्तक राखवाना.
डाबला
नव दोरा.
नव चाबखी.
नव वासक्षेपना वाटवा.
नव वतरणां.
नव कांबी.
हवे चारित्रनां उपकरण.
नव पात्रां.
नव पडला.
नव झोली.
नव चोलपट्टा.
नव संथारीया.
नव कांबली ओघानी.
नव कपडां.
नव दांडा.
नव ओघा.
नव मुहपत्ती.
नव कल्पसूत्र.
नव तरपणी.
नव चरवला.
नव चरवलानी दांडी.

इति उजमणानो विधि
संपूर्ण.